

VOJENSKÉ ROZHLEDY

Czech Military Review

VR 3/99

1999

3

TEORETICKÝ ČASOPIS ARMÁDY ČESKÉ REPUBLIKY

VOJENSKÉ ROZHLEDY

3

OSMÝ (ČTYŘICÁTÝ) ROČNÍK

Vojenská strategie České republiky

Vojenská strategie České republiky vychází z dokumentu „Bezpečnostní strategie České republiky“. Shrnuje komplex principů a zásad souvisejících se zajištěním bezpečnosti státu, včetně odvrácení případné vojenské hrozby nebo vojenské agrese. Deklaruje jak zásadní odhodlání bránit za jakýchkoliv okolností stát, tak i podíl České republiky na zajišťování kolektivní obrany Aliance a zajišťování mezinárodní bezpečnosti.

Vojenská strategie státu definuje v nově vzniklých podmínkách členství ČR v NATO, zásady přípravy ozbrojených sil k činnostem v krizových situacích. Na základě analýzy vojenskopolitické situace, existujících bezpečnostních rizik a z nich vyplývajících hrozeb pro bezpečnost státu, historických zkušeností, obranných priorit, vyhodnocených cílů a časového horizontu případného vojenského ohrožení, technologického pokroku v oblasti vzniku nových prostředků boje a předpokládaných způsobů vedení války, ustanovení mezinárodních smluv, dohod a aktů a ekonomických možností státu, stanovuje základní úkoly a způsoby použití ozbrojených sil České republiky a priority jejich výstavby a přípravy s ohledem na společné působení s ozbrojenými silami spojenců v NATO.

Charakterizuje bezpečnostní rizika státu se zaměřením na předvídání, sledování, prevenci hrozeb pro bezpečnost státu a podíl ozbrojených sil na jejich eliminaci. Stanovuje základní opatření k dosažení připravenosti státu čelit vojenskému napadení. Naplňování vojenské strategie umožní České republice podílet se na vytváření strategického prostředí v euroatlantickém prostoru, reagovat na nové spektrum krizových situací a připravovat se na budoucí výzvy.

Vojenská strategie shrnuje hlavní postupy a principy nutné ke splnění základních úkolů ozbrojených sil České republiky. Je východiskem pro zpracování rezortních dokumentů, zejména Koncepce výstavby rezortu obrany.

Vojenská strategie České republiky je veřejným dokumentem.

1. VÝCHODISKA VOJENSKÉ STRATEGIE

Vojenská strategie vychází z životních a strategických zájmů České republiky, definovaných v „Bezpečnostní strategii ČR“.

Mezinárodní prostředí je charakterizováno překonáním globální blokové konfrontace. Důsledkem jejího zániku je podstatné snížení, ne-li úplné odstranění, možnosti vypuknutí všeobecné války. Na druhé straně se však obecně snížil práh vzniku dílčích rizik nižší intenzity, které však ve své kombinaci mohou vytvářet hrozby velkého rozsahu.

Definování a hodnocení potenciálních bezpečnostních rizik a z nich vyplývajících hrozeb pro bezpečnost státu je jedním z předpokladů realistické prognózy vzniku a eskalace možných konfliktů a pro stanovení požadavků na připravenost a konkrétní způsobilosti ozbrojených sil.

Důraz na prevenci potenciálních destabilizujících faktorů a současné propojování vnitřních a vnějších, vojenských a nevojenských ohrožení bezpečnosti státu vyžaduje, aby ozbrojené síly byly připraveny se vyrovnat s širokým spektrem možných rizik a hrozeb, a to i dosud těžko předvídatelných a neznámých jak v rozsahu, tak ve svých důsledcích.

Bezpečnostní rizika a z nich plynoucí hrozby pro bezpečnost státu se liší mírou pravděpodobnosti jejich vzniku a aktivace, rozsahem a charakterem ohrožení a dobou, kterou mají ozbrojené síly k dispozici pro přípravu k použití.

Potenciální bezpečnostní rizika, na jejichž eliminaci se ozbrojené síly České republiky v omezeném nebo plném rozsahu budou podílet, definuje „Bezpečnostní strategie České republiky“ z hlediska míry pravděpodobnosti jejich aktivace v hrozby takto:

① Živelní katastrofy (pohromy), průmyslové a ekologické havárie, vznik a šíření epidemií. Riziko má nevojenský charakter, je trvale vysoce aktuální, aktivovatelné během několika hodin až dnů, s obtížně předvídatelným rozsahem a s možností jeho přeměny v hrozby dosud neznámého charakteru. Způsob použití ozbrojených sil k jeho eliminaci je asistenční a nemá charakter bojové činnosti.

② Narušení (zneužívání) standardních mezistátních ekonomických vztahů, přerušování toku strategických komodit, surovin a informací (jednostranné vypovězení ekonomických dohod v neprospěch státu, zastavení dodávek ropy, plynu a jiných surovin). Ohrožení počítačových sítí obecně a v souvislosti s přechodem na nový letopočet (počítačové pirátství, ohrožení bezpečnosti informačních databází).

③ Jednotlivé teroristické akce a organizované aktivity mezinárodního zločinu mimořádného rozsahu (pumové útoky proti občanům nebo hospodářským, technickým a správním objektům se značnými ztrátami na životech).

④ Rozsáhlé migrační vlny, jejichž pronikání na území státu může přerůst do násilné činnosti migrantů (nelegální pronikání velkých neozbrojených i polovojsky vyzbrojených skupin ekonomických migrantů).

⑤ Násilné akce subjektů cizí moci (státní i nestátní) proti osobám zdržujícím se na území České republiky, majetku a jiným chráněným zájmům státu vyvolané účastí státu v mezinárodních mírových a humanitárních misích (údery řízenými střelami středního a dalekého dosahu, případně údery skupiny nebo jednotlivého letounu proti důležitým objektům na teritoriu České republiky, napadení státních a správních institucí a zařízení uvnitř státu, zajetí větší skupiny občanů jako rukojmí).

⑥ Ohrožení základních hodnot demokracie a svobody občanů v jiných zemích takového rozsahu a charakteru, že ohrožuje bezpečnost mezinárodního prostředí (lokální nebo regionální konflikty).

Rizika 2 – 6 jsou aktuální a mohou se aktivovat ve vzájemné kombinaci v hrozby s velmi různorodým a obtížně předvídatelným rozsahem a časovou dimenzí jejich aktivace (v rozmezí několika dnů až roků). Způsob použití ozbrojených sil k jejich eliminaci je převážně asistenční s limitovaným použitím bojových prostředků.

⑦ Rozsáhlá a závažná diverzní činnost, jejímž cílem je v rámci zjevné přípravy agrese znehodnotit prostředky obrany České republiky a narušit přechod státu na válečný stav (napadení, poškození a ničení produktovodů, zásobníků pohonných hmot, energetických zdrojů s důrazem na jaderné zdroje, komunikačních center a uzlů, prostředků systému řízení státu, důležitých dopravních tepen, vodních nádrží s pitnou vodou, mobilizačních základů a skladů).

⑧ Hrozba agrese (napadení spojeneckého státu).

⑨ Vojské napadení České republiky.

Rizika 7 – 9 mají vojenský charakter, jsou aktuálně málo pravděpodobná a snadněji předvídatelná, aktivují se v rozmezí měsíců (riziko 7) až roků (rizika 8 – 9), se značnými ničivými důsledky. Způsob použití ozbrojených sil k jejich eliminaci má charakter postupně zahajované bojové činnosti.

Pravděpodobnost přímého vojenského napadení České republiky se snížila a v nejbližších 10 – 15 letech není aktuální, nelze ji však, stejně jako eskalaci dalších bezpečnostních rizik do hrozeb v budoucnu, vyloučit. Česká republika může být infiltrována a posléze i ohrožena silou takové hodnoty a charakteru, zvláště terorismu a mezinárodního zločinu, jejíž eliminace si vyžádá vojenskou obranu. Přírodní katastrofy mohou způsobit značné materiální, ekologické a lidské ztráty s nebezpečím dlouhodobé destabilizace postiženého prostoru.

Česká republika vychází z toho, že platnost definovaných bezpečnostních rizik a hrozeb má širší, alianční rozměr.

Česká republika v současném bezpečnostním prostředí nemá (nedefinuje) žádného konkrétního vnějšího vojenského protivníka.

2. URČENÍ A ZÁKLADNÍ ÚKOLY OZBROJENÝCH SIL ČESKÉ REPUBLIKY

Ozbrojené síly České republiky se člení na Armádu ČR, Vojenskou kancelář prezidenta republiky a Hradní stráž. Tvoří je vojáci v činné službě a vojáci mimo činnou službu.

Jsou určeny k obraně České republiky proti vnějšímu napadení a k plnění úkolů vyplývajících z mezinárodních smluvních závazků České republiky o společné obraně proti napadení. Spolupracují s cizími ozbrojenými silami na základě mezinárodních smluv, podílejí se na činnostech mezinárodních organizací účastí na mírových operacích, záchranných a humanitárních akcích a zúčastňují se vojenských cvičení spolu s cizími ozbrojenými silami na území České republiky nebo v zahraničí.

Lze je použít ke střežení objektů důležitých pro obranu státu, k plnění úkolů při zajišťování ochrany státních hranic, k zajišťování vnitřního pořádku a bezpečnosti, k záchranným pracím a k humanitárním úkolům při pohromách nebo při jiných závažných situacích ohrožujících životy, zdraví nebo značné majetkové hodnoty.

Podílejí se na podpoře bezpečnosti v Evropě prostřednictvím partnerských programů porozumění a důvěry mezi ozbrojenými silami evropských demokratických států s důrazem na střední a východní Evropu.

3. PRIORITY VÝSTAVBY, PŘÍPRAVY A POUŽITÍ ARMÁDY ČESKÉ REPUBLIKY

Priority výstavby, přípravy a použití Armády ČR, jako hlavní složky ozbrojených sil, respektují stav a vývoj bezpečnostního prostředí státu, rozsah spojeneckých závazků v Alianci, charakter a rozsah možného ozbrojeného konfliktu a způsoby jeho zahájení, předpokládané cíle agresora, hodnotu a kvalitu jeho sil a prostředků, množství a kvalitu vlastních sil a prostředků. Vycházejí ze skutečnosti, že komplexní připravenost AČR k obraně vlastního teritoria i států Aliance při likvidaci vojenského ohrožení je i předpokladem pro účinné zasazení části sil Armády ČR k podílu na eliminaci ohrožení bezpečnosti nižší úrovně a intenzity.

Základními prioritami výstavby a přípravy Armády ČR, které respektují strategická východiska Aliance, jsou zvyšování mobility sil Armády ČR na všech úrovních, dosažení účinného nasazení sil a prostředků dané schopnostmi zjišťování a identifikace cílů a přesného působení proti nim, zvyšování odolnosti systémů velení a řízení štábů a vojsk proti všem prostředkům ničení, včetně zkvalitňování ochrany proti zbraním hromadného ničení, stálé a všestranné zabezpečení činnosti štábů a vojsk. K účinné realizaci těchto priorit je nutné trvale usilovat o získání informační převahy, o prohlubování kompatibility a interoperability sil a o prosazování nových technologií. Jednou ze základních podmínek k dosažení požadovaného stavu je všestranná příprava personálu Armády ČR.

Armáda ČR se připravuje k použití v širokém spektru činností, od operací k obraně území státu a Aliance (včetně mírových operací a záchranných a humanitárních akcí) až po podíl na eliminaci nevojenských ohrožení bezpečnosti státu, od zasazení svazků v rámci spojeneckých operačních uskupení až po použití účelově vytvářených skupin k plnění dílčích, nevojenských, asistenčních úkolů. Podílí se na prohlubování spolupráce s armádami demokratických zemí a přispívá k budování mnohonárodních jednotek. Musí být připravena k použití v různých geografických podmínkách.

Základním úkolem Armády ČR je zajištění obrany státu a plnění spojeneckých závazků České republiky. Tyto tradiční úkoly jsou rozšiřovány o provádění mírových operací v oblastech nestability či konfliktů a realizaci záchranných a humanitárních akcí.

Hlavní úkoly Armády České republiky:

1. Bránit Českou republiku proti vnějšmu napadení.

- ▲ Připravuje operačně předurčené síly Armády ČR k přechodu do vyšších stupňů bojové pohotovosti a k nepřetržité obraně vzdušného prostoru státu.
- ▲ Vyčleňuje a připravuje k zasazení v krátkých časových lhůtách jedno až dvě taktická uskupení mírově rozvinutých sil k eliminaci lokální destrukční činnosti vojensky nebo polovojskovsky organizovaných sil.
- ▲ Při eskalaci rizik rozsáhlého ohrožení bezpečnosti státu provádí, v rozsahu podle potřeby, výběrové doplnění mírově rozvinutých sil.
- ▲ Připravuje územní obranu s prvky schopnými samostatně bránit důležité objekty a zařízení, připravené k činnosti podle specifických podmínek jednotlivých regionů

státu a ke spolupůsobení se svazky a útvary pozemních a vzdušných sil a se silami Aliance.

- ▲ Buduje a připravuje infrastrukturu k zabezpečení činnosti vlastních vojsk, k přijetí a rozvinutí sil Aliance na území státu.
- ▲ Připravuje rozvinutí na válečné počty a k zaujetí mobilní, pružné a hluboce členěné operační sestavy k vedení operace na jednom (ohroženém) operačně taktickém směru jak samostatně, tak společně se spojenci v Alianci.
- ▲ Připravuje, a v případě eskalace hrozby silou a vojenské agrese realizuje úplné rozvinutí ozbrojených sil a vedení ozbrojeného konfliktu s využitím všech dostupných zdrojů státu a následně i Aliance.
- ▲ Zajišťuje a provádí přípravu příslušníků Armády ČR, branecké populace a záloh, podílí se na výchově a přípravě občanů k obraně státu i Aliance.
- ▲ V souladu s ekonomickými možnostmi státu průběžně rozvíjí a modernizuje své síly a prostředky.

K obraně území státu po jeho napadení vnějším protivníkem povede Armáda ČR operace samostatně i společně se silami a prostředky Aliance. K přípravě a vedení operací se vytváří společné uskupení složené z operačních svazků pozemních a vzdušných sil Armády ČR, vyčleněných sil spojenců a vyčleněných útvarů sil územní obrany.

2. Podílet se na obraně Aliance.

- ◆ Buduje a připravuje, v souladu s úkoly členského státu Aliance, síly přidělené pod velení NATO, síly vyčleněné pro NATO, síly předurčené pro NATO a síly pod národním velením.
- ◆ Buduje a připravuje profesionální vševojskový svazek v hodnotě zesílené brigády s obrněnou bojovou technikou, samostatným systémem velení a logistickou podporou, se schopností vzdušné přepravy spojeneckými prostředky pro vedení operací mimo území státu v rámci spojeneckých operačních uskupení.
- ◆ Přednostně rozvíjí a zajišťuje kompatibilitu a interoperabilitu Armády ČR s ozbrojenými silami Aliance v oblasti systémů velení a řízení, informačních a technických průzkumných systémů a technologických inovací.

3. Podílet se na mírových operacích, záchranných a humanitárních akcích.

- Podílí se na mírových operacích mezinárodních bezpečnostních struktur a zúčastňuje se záchranných a humanitárních akcí v zahraničí vyčleněnými silami do jednoho mechanizovaného praporu a jedné speciální roty se schopností vzdušné přepravy spojeneckými prostředky v celkových počtech až 1000 osob.
- K přípravě vyčleněných sil na plnění úkolů využívá mezinárodní spolupráci.
- Buduje a připravuje síly a prostředky vojenských záchranných útvarů a další dostupné mírově rozvinuté síly k záchraně civilního obyvatelstva před nebezpečím, které ohrožuje životy, zdraví nebo značné majetkové hodnoty.
- Podle rozsahu úkolů výběrově doplňuje, slaďuje a nasazuje specializované jednotky a útvary druhů vojsk a služeb k pomoci při přírodních katastrofách a haváriích.

4. Podílet se na eliminaci nevojenských ohrožení.

▲ Výběrově připravuje část mírově rozvinutých sil územní obrany, pozemních a vzdušných sil k posílení Policie ČR a složek záchranných sborů k podílu na eliminaci nevojenských ohrožení bezpečnosti státu (ochrana vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku, průzkum, střežení a uzávěry ohrožených prostorů při živelních katastrofách a haváriích značného rozsahu a při protiteroristických akcích, uzávěry státní hranice v souvislosti s masivní a násilnou migrací, atd.).

Přechod Armády České republiky z mírového na válečný stav, způsob jejího uvedení do vyšších stupňů bojové pohotovosti a mobilizačního rozvíjení stanovují směrnice ministra obrany.

Veškerá přípravná opatření, včetně hospodářské mobilizace, se provádějí již v mírovém stavu. Příprava lidských a v plném rozsahu i věcných zdrojů se zahajuje po zjištění příznaků možné eskalace bezpečnostních rizik vojenského charakteru.

Organizační struktura

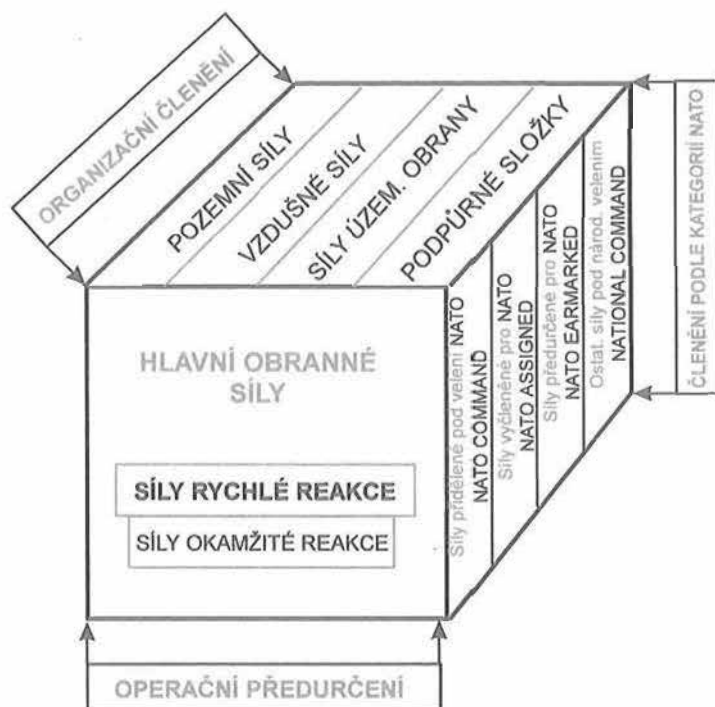
Armáda ČR se člení na pozemní síly, vzdušné síly, síly územní obrany, podpůrné složky (logistika, vojenské zpravodajství, vojenská policie, vojenské zdravotnictví).

Podle kategorií NATO se Armáda ČR člení na:

- **Síly přidělené pod velení NATO (NATO COMMAND)** – síly Armády ČR, které jsou předány pod operační řízení nebo pod operační velení příslušného velitele NATO.
- **Síly vyčleněné pro NATO (NATO ASSIGNED)** – síly Armády ČR vyčleněné pod operační řízení nebo pod operační velení příslušného velitele NATO za určité situace, nebo stavu pohotovosti, případně na základě předem dohodnutých podmínek.
- **Síly předurčené pro NATO (NATO EARMARKED)** – síly Armády ČR předurčené k předání pod operační řízení nebo operační velení příslušného velitele NATO v budoucnosti.
- **Ostatní síly pod národním velením (NATIONAL COMMAND)** – jsou síly Armády ČR, které zůstávají za všech okolností pod národním velením z objektivních, popřípadě subjektivních národních důvodů. NATO s nimi v sestavě svých sil nepočítá (jde o síly určené ke střežení a obraně objektů a síly, které nemají manévrovací schopnosti).

K účasti na mírových operacích mezinárodních bezpečnostních struktur a k podílu na záchranných a humanitárních akcích v oblastech mimo rámec čl. 5 washingtonské smlouvy se vyčleňuje profesionální útvar v hodnotě samostatného praporu a speciální roty v celkových počtech až 1000 osob.

Základem organizačních struktur Armády České republiky jsou jednotky, útvary a svazky s dostatečnou pružností k nasazení v různých podmínkách činnosti, u sil okamžité a rychlé reakce s velkou palebnou silou, schopností rychlého manévru a vzdušné přepravy spojeneckými a částečně i vlastními prostředky, vysokou odolností proti všem prostředkům ničení a samostatnou logistickou podporou, u hlavních

obrných sil diferencovaně podle úkolu, výzbroje a mobilizačního rozvinutí a předurčení. Všechny jednotky, útvary a svazky musí mít schopnost účinné ochrany proti zbraním hromadného ničení.

Systém velení a řízení Armády ČR je třístupňový (strategický, operační a taktický). Na strategické a operační úrovni je propojen se spojeneckým velením NATO v systému spojených velitelství pro všechny

druhy vojsk na základě teritoriální odpovědnosti.

Armádě ČR velí náčelník generálního štábu. Podklady pro rozhodování a řešení úkolů připravuje Generální štáb Armády ČR. Pro řešení konkrétní situace, na základě předvídání jejího vývoje, se rozvíjí odolný a pružný systém velení, řízení a kontroly AČR.

Pozemní síly jsou hlavní silou Armády ČR. Za krizové situace a ve válečném stavu tvoří základ operačních uskupení a stávají se součástí spojeneckého uskupení působícího na teritoriu státu. Doplňují se mobilizovanými jednotkami a útvary.

Vzdušné síly jsou určeny k obraně svrchovanosti vzdušného prostoru, k obraně důležitých politických a hospodářských center, regionů a vojsk před vzdušnými údery protivníka a k přímé podpoře boje pozemních sil. Jsou součástí spojeneckého operačního uskupení vzdušných sil.

Síly územní obrany jsou určeny k trvalé obraně významných objektů na území státu. V míru, za nouzového stavu a za stavu ohrožení státu jsou připraveny výběrově doplnit a zasadit účelová uskupení vojsk k podílu na eliminaci nevojenských ohrožení bezpečnosti státu.

Ve válečném stavu se v součinnosti s ostatními složkami AČR a spojenců podílejí na přímé vojenské obraně státu. Jejich rozsah a organizační struktura jsou dány rozsahem úkolů a nutnou kapacitou přípravy záloh. Vojenské záchranné útvary plní humanitární úkoly, jejichž cílem je chránit civilní obyvatelstvo před nebezpečím ohrožujícím životy, zdraví nebo značné majetkové hodnoty.

Logistika zabezpečuje činnost vojsk, a to organickými silami a prostředky, posádkovým systémem logistické podpory, účelovými organizacemi rezortu obrany a mimo-rezortními subjekty. Míra účasti prvků logistické podpory při zabezpečování útvarů a zařízení se řídí jejich předpokládaným operačním použitím, rozsahem vyčlenění pro NATO a vlastní organizační strukturou.

Vojenské zpravodajství získává a vyhodnocuje poznatky o záměrech a činnostech představujících ohrožení České republiky. Úzce spolupracuje se spojeneckými partnery v rámci výměny informací.

Vojenská policie je plně profesionální složkou Armády ČR, plní úkoly policejní ochrany ozbrojených sil a majetku státu spravovaného nebo udržovaného ministerstvem obrany.

Vojenské zdravotnictví zajišťuje zdravotnické zabezpečení ozbrojených sil České republiky.

Operační členění Armády České republiky

Podle operačního předurčení se Armáda ČR člení na síly okamžité reakce, síly rychlé reakce a hlavní obranné síly.

Síly okamžité reakce jsou trvalým operačním prvkem v systému obrany státu, složeným z vybraných jednotek a útvarů pozemních a vzdušných sil, postupně plně profesionalizovaných, s odpovídající strukturou velení a zabezpečení. Jsou rozhodujícím prvkem obrany v době míru a za krizových situací s diferencovanou dobou pohotovosti do 10 dnů. Část sil okamžité reakce, s vlastní logistickou podporou, se vyčleňuje pro spolupůsobení ve spojeneckém uskupení v mírových operacích mezinárodních bezpečnostních struktur, část je předurčena k spolupůsobení s ostatními bezpečnostními a záchrannými složkami státu k podílu na eliminaci nevojenských ohrožení státu s vysokým stupněm naléhavosti. Ve válečném stavu jsou součástí hlavních obranných sil, které budou působit v rámci spojeneckých operačních uskupení na území členských států Aliance.

Síly rychlé reakce jsou charakterizovány obdobně jako síly okamžité reakce, s dobou pohotovosti do 20 dnů. Část sil rychlé reakce s vlastní logistickou podporou se vyčleňuje do spojeneckých operačních uskupení k zasazení mimo teritorium státu. Na eliminaci ohrožení bezpečnosti státu se podílejí po předchozím zásahu sil okamžité reakce, pokud tyto síly nejsou k úspěšné eliminaci vzniklých ohrožení dostatečné. Ve válečném stavu jsou síly rychlé reakce součástí hlavních obranných sil, které budou působit v rámci spojeneckých operačních uskupení na území členských států Aliance.

Hlavní obranné síly jsou předurčeny, samostatně i společně se silami spojenců, k eliminaci vojenského ohrožení regionálního a globálního rozsahu. Jsou vytvářeny doplněnými mírovými a mobilizačně vytvářenými a doplňovanými svazky, útvary a zařízeními v rozsahu daném reálnou potřebou obranné dostatečnosti. Část hlavních obranných sil má dobu pohotovosti do 30 dnů. Úkoly plní v sestavě spojeneckých uskupení.

Hlavní obranné síly se při mobilizaci budují, připravují a zabezpečují v rozsahu do dvojnásobku mírových počtů Armády ČR. Hlavní část jejich výzbroje a bojové techniky

je v míru uložena v mobilizačních základnách nebo výcvikových mobilizačních základnách a v případě potřeby se aktivuje v časové dimenzi až jednoho roku. Zásoby pro hlavní obranné síly se vytvářejí diferencovaně.

K dalšímu posílení obranného potenciálu státu při hrozbě globálního konfliktu se rozsah hlavních obranných sil může zvýšit (až do čtyřnásobku mírových počtů), především ve prospěch sil územní obrany. Tento rozsah není v míru personálně ani logisticky zabezpečován, přípravy jsou realizovány pouze v rozsahu příprav státu k hospodářské mobilizaci.

4. PLÁNOVÁNÍ OBRANY A ZDROJŮ

Plánování obrany zahrnuje obranné plánování a operační plánování.

Obranné plánování je souhrnem činností, procedur a vazeb, realizovaných státními orgány k určení cílů, potřeb a úkolů obrany státu a z nich plynoucích subjektů, postupů a termínů jejich plnění. Jsou přitom respektovány politické, vojenské, ekonomické a technologické požadavky a požadavky na zajištění obrany státu při efektivním využívání lidských, věcných a finančních zdrojů. Je organizačně, obsahově i institucionálně provázáno se systémem obranného plánování v rámci kolektivní obrany. Systém obranného plánování je v oblasti koordinace aktivit a zdrojů k podpoře ozbrojených sil podporován *systémem civilního nouzového plánování*.

Základními úrovněmi obranného plánování je systém plánování NATO, obranné plánování státu a obranné plánování rezortů.

Operační plánování zahrnuje plánování, přípravu a použití ozbrojených sil. Realizuje se v souladu se spojeneckým operačním plánováním.

Opatření k zajištění obrany České republiky koordinuje Bezpečnostní rada státu.

Lidské zdroje tvoří občané České republiky podléhající ze zákona branné povinnosti. Stav populace a jeho předpokládané vývojové trendy dosud umožňují doplňování ozbrojených sil v míru, ve stavu ohrožení státu a ve válečném stavu v požadované výši a kvalitě. Ozbrojené síly se budují jako poloprofesionální s postupným nárůstem profesionální složky. Zásada přednosti kvality před kvantitou se bude prohlubovat. Vyvážený komplex sociálního a finančního zabezpečení vojenských profesionálů, ale i přiměřené možnosti ostatních pracovníků, stabilizuje personální situaci.

Mírové počty ozbrojených sil je možno udržovat ve výši do 0,6 % celkové populace.

Věcné zdroje pro obranu zabezpečuje především domácí hospodářská základna. Systém hospodářské mobilizace a hospodářská opatření pro zajištění potřeb obrany zabezpečují pro ozbrojené síly materiálové prostředky nezbytné pro splnění jejich úkolů a udržují státní hmotné rezervy ve stanovené výši a struktuře. Vytvářejí se tím podmínky pro plné materiální zabezpečení ozbrojených sil a všech složek systému obrany státu.

Opatření hospodářské mobilizace a infrastruktury připravují příslušné orgány státní správy již v míru. Vojenská infrastruktura, jež tvoří komplex nezbytných objektů a zařízení pro přípravu a řízení obrany státu, vytváří podmínky pro rozvinutí a činnost ozbrojených sil České republiky a spojeneckých sil při obraně státu. Množství a struktura zásob Armády České republiky se přibližuje standardům NATO tak, aby jich Armáda ČR dosáhla v termínu stanoveném vládou České republiky.

Finanční zdroje pro krytí výdajů na obranu zajišťuje státní rozpočet. Ve stavu ohrožení státu a ve válečném stavu se na základě rozhodnutí Parlamentu ČR účelově použijí aktiva státu a všechny dostupné zdroje, v rozsahu stanoveném zákonem.

ZÁVĚR

Vojenská strategie České republiky se novelizuje a doplňuje v závislosti na změně bezpečnostní situace a bezpečnostního systému v evropském i světovém měřítku.

Hrozby, kterým bude Česká republika v 21. století vystavena, je možno snížit vojenskými činnostmi v rámci Aliance, aktivitami snižujícími spektrum rizik a ohrožení státu. Struktura ozbrojených sil, jejich připravenost, zabezpečení, výzbroj a technika musí poskytnout záruku, že Česká republika bude schopna vyrovnat se s možnými příštími hrozbami sama a v případě potřeby i s pomocí spojenců.

(Schváleno usnesením vlády České republiky ze dne 29. března 1999 č. 257)

Padesát let po svém vzniku přijalo devatenáct členských států Severoatlantické aliance novou strategickou koncepci pro příští století. V jejích pětadesáti bodech jsou definovány základní cíle a principy, kterými se bude NATO řídit. Mj. z nich plyne, že Aliance bude i nadále využívat každé příležitosti k tomu, aby pomohla vytvářet nerozdělený kontinent prosazováním a podporováním vize jednotné a svobodné Evropy.

K naplnění svého základního smyslu jako aliance národů oddaná washingtonské smlouvě a Chartě OSN plní NATO tyto základní bezpečnostní úkoly:

Bezpečnost: vytvářet jeden z nezbytných základů pro stabilní euroatlantické prostředí, založené na zdokonalování demokratických institucí a oddanosti mírovému řešení sporů.

Konzultace: Sloužit, jak je to zakotveno v článku 4 washingtonské smlouvy, jako přirozené euroatlantické fórum pro konzultace spojenců v jakýchkoli otázkách týkajících se jejich životních zájmů.

Zadržování a obrana: Zadržování a obrana před jakoukoli hrozbou agrese proti kterémukoli členu Aliance, jak je stanoveno v článku 5 a 6 washingtonské smlouvy.

V zájmu zvýšení bezpečnosti a stability v euroatlantickém prostoru:

Krizové štáby: Být připraven, případ od případu a při konsenzu, podle článku 7 washingtonské smlouvy přispívat k účinné prevenci konfliktů a aktivně se angažovat v krizovém managementu, včetně operací předpokládajících překonání krize.

Partnerství: Prosazovat rozšiřování partnerství, spolupráce a dialogu s ostatními zeměmi euroatlantického regionu.

*Z nové strategické koncepce NATO pro 21. století,
schválené na washingtonském summitu 24. dubna 1999.*

K nové Strategické koncepci Aliance

Jedním z hlavních dokumentů přijatých na washingtonském summitu NATO je nová „Strategická koncepce Aliance“, která představuje po Severoatlantické smlouvě druhý nejdůležitější dokument NATO. Zatímco Severoatlantická smlouva vyjadřuje důvod existence Aliance, strategická koncepce se zabývá její charakteristikou, cíli a způsoby jak těchto cílů dosáhnout. Schéma základních koncepčních dokumentů NATO uvádí obr.

Generální tajemník NATO Javier Solana v souvislosti s přijetím nové strategické koncepce prohlásil: „Strategická koncepce nám poskytne vodítko umožňující orientaci v problémech, kterým budeme čelit v příštích padesáti letech. Zároveň signalizuje přechod od Aliance zaměřené především na společnou obranu k Alianci, která bude garantem bezpečnosti v Evropě a obráncem demokratických hodnot jak uvnitř, tak i za našimi hranicemi.“

Předchozí Strategická koncepce Aliance

Předchozí Strategická koncepce Aliance, přijatá na summitu v Římě v roce 1991, byla v rozhodující míře ovlivněna rozpadem Varšavské smlouvy, vyhlášením nezávislosti pobaltských států, rozpadem bývalé Jugoslávie, neúspěšným pokusem o státní převrat v bývalém Sovětském svazu a válkou v Perském zálivu.

Koncepce zdůrazňovala různorodou povahu a obtížnou předvídatelnost bezpečnostních rizik, nutnost brát v úvahu konvenční a jaderné síly Sovětského svazu, zachování strategické rovnováhy v Evropě a možnost dosažení cílů Aliance politickými prostředky.

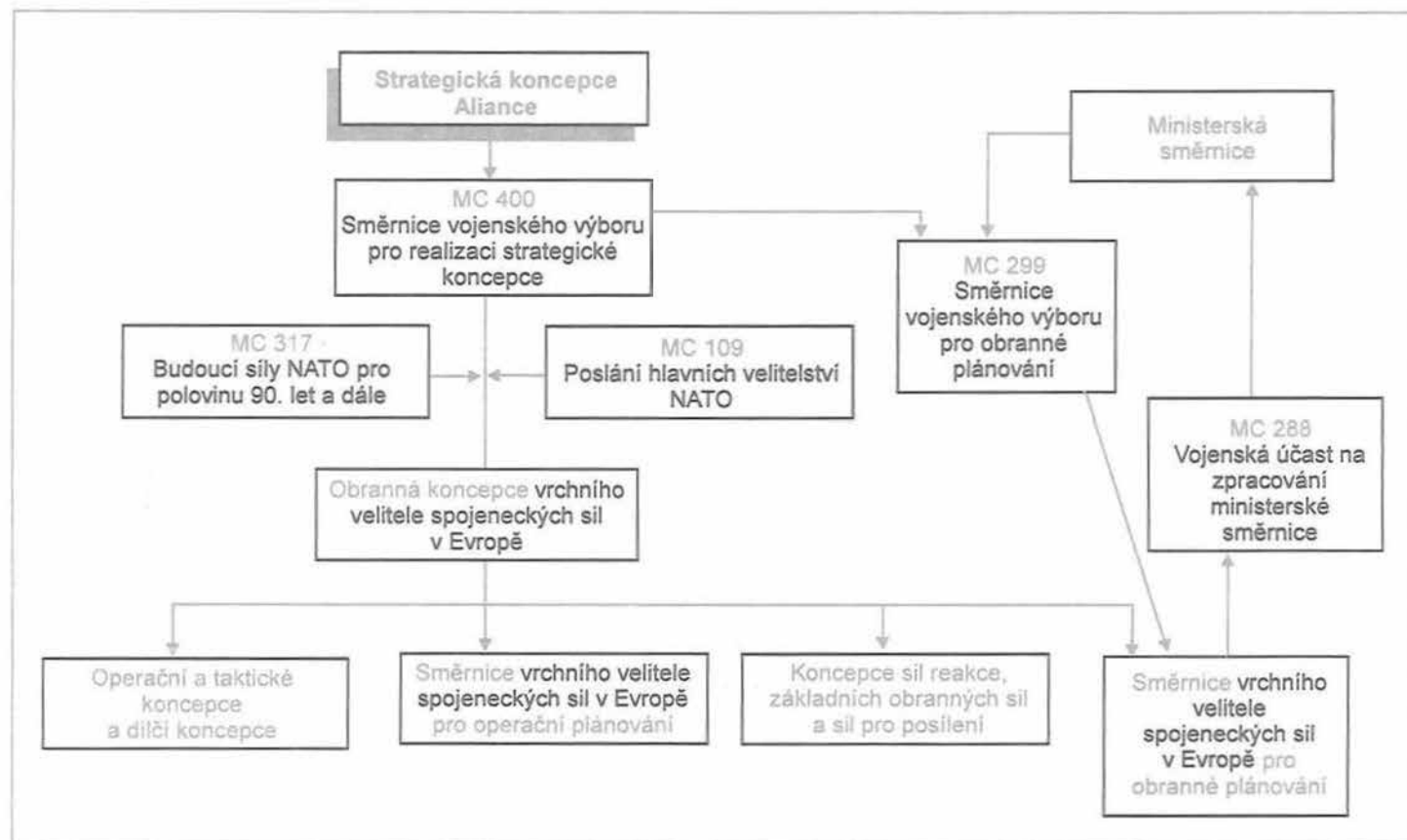
Značná pozornost byla věnována širokému pojetí bezpečnosti založené na třech vzájemně se doplňujících prvcích – dialogu, spolupráci a společné obraně. V oblasti společné obrany se zdůrazňovala mj. delší doba výstrahy, snižování a reorganizace ozbrojených sil, různorodost bezpečnostních rizik a přetrvávající sovětská hrozba. Při výstavbě ozbrojených sil byla pozornost věnována především zvýšení jejich pohyblivosti, pružnosti a schopnosti rozšíření.

Hlavní důvody revize Strategické koncepce Aliance

Rozhodnutí o revizi strategické koncepce bylo přijato na summitu v Madridu v červenci 1997. Návrh doporučení byl vypracován Radou NATO a schválen na zasedání ministrů obrany a ministrů zahraničních věcí Aliance 2., resp. 16. prosince 1997. Revizí strategické koncepce se zabývala rovněž všechna následná zasedání ministrů zahraničních věcí a obrany členských států NATO.

Vypracováním návrhu nové strategické koncepce byla pověřena skupina pro koordinaci politiky (*Policy Coordination Group*), které předsedá zástupce generálního tajemníka pro obranné plánování a politiku Anthony J. Cragg. Skupina zahájila činnost počátkem roku 1998, konečná verze návrhu byla dokončena bezprostředně před

SCHÉMA ZÁKLADNÍCH KONCEPČNÍCH DOKUMENTŮ NATO

Obr.

washingtonským summitem. **Platnost koncepce má být výrazně delší než obvyklých pět až sedm let.**

Hlavním důvodem revize strategické koncepce byla zásadní změna geostrategického prostředí, zejména rozpad Sovětského svazu, který proběhl jen týden po summitu v Římě a vývoj v oblasti operací na udržení míru a krizového managementu.

Rozpad Sovětského svazu vytvořil zcela novou bezpečnostní situaci, ve které ztratil význam jeden ze základních bezpečnostních úkolů Aliance – udržení strategické rovnováhy. Aliance se stala vojensky nejsilnější organizací na světě. Zároveň s tím se však objevily otázky o smyslu existence NATO jako tradiční organizace společné obrany.

Vývoj v oblasti operací na udržení míru a krizového managementu byl ovlivněn zejména zkušenostmi z války v Perském zálivu a krize v bývalé Jugoslávii. Na základě těchto zkušeností rozhodla Rada NATO na svém zasedání v roce 1992 v Oslo podporovat aktivity na udržení míru pod patronací Konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě a ve snaze upevnit vztahy s OSN přijala v prosinci 1992 podobnou deklaraci o své připravenosti podporovat operace na udržení míru vedené na základě rozhodnutí Rady bezpečnosti OSN.

Rozhodnutí o podpoře operací pro udržení míru pod patronací Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě nebo OSN se **odrazila i v chápání krizového managementu**, který byl do té doby spojován pouze s odražením agrese vedené proti Alianci, tj. se společnou obranou.

Základní požadavky na revizi strategické koncepce

K základním požadavkům na revizi strategické koncepce patřilo:

- Soulad s novou bezpečnostní situací v Evropě.
- Potvrzení společné obrany a transatlantické vazby jako rozhodující funkce Aliance.
- Zachování těch aspektů strategické koncepce, které jsou v souladu s existujícím a předvídatelným strategickým prostředím a dalšími rozhodnutími a deklaracemi Rady NATO přijatými po roce 1991.
- Respektování změn v evropském bezpečnostním prostředí po roce 1991.
- Respektování vnitřních a vnějších změn Aliance a nových úkolů (*roles*) a poslání (*missions*) jakými jsou např. krizový management, operace na podporu míru a opatření proti šíření zbraní hromadného ničení a respektování všech relevantních ministerských rozhodnutí přijatých od roku 1991, při současném respektování skutečnosti, že proces transformace NATO se vyvíjí a Aliance musí být připravena čelit i budoucím rizikům a výzvám.

Koncepčním rámcem pro revizi byla předchozí strategická koncepce a některé další podrobnější dokumenty, jako je např. „Směrnice pro vojenskou realizaci Strategické koncepce Aliance“ MC400/1. Koncepce je veřejným dokumentem, na jejím zpracování se podíleli svými připomínkami rovněž tehdy ještě přizvané státy, tj. Česká republika, Polsko a Maďarsko. O nové strategické koncepci mají být podle rozhodnutí Aliance vhodně informovány i partnerské státy.

V průběhu přípravy nové strategické koncepce byly řešeny mj. problémy související s vhodností a legitimitou vojenských zásahů mimo teritorium Aliance, rozšířením

poslání Aliance o problematiku šíření zbraní hromadného ničení, terorismu, obchodu s drogami a organizovaného zločinu, legitimitou vojenských akcí NATO bez souhlasu OSN a vztahy mezi evropskými členskými státy a USA, především ve spojitosti s vytvářením evropského pilíře Aliance a změnami v její velitelské struktuře.

Konečné znění strategické koncepce je výsledkem intenzivních diskusí, které probíhaly na washingtonském summitu, zejména mezi ministryni zahraničí USA Madeleine Albrightovou a jejím francouzským protějškem Hubertem Védrinem a představuje určitý kompromis mezi stanovisky USA a evropských členských států, zejména Francie.

Úplné znění nové strategické koncepce je k dispozici mj. na internetové adrese: <http://www.nato.int/docu/pr/1999/p99-065e.htm>

Poslání a úkoly Aliance

Za rozhodující a trvalé poslání (*purpose*) Aliance se považuje, v souladu s washingtonskou smlouvou, zajištění svobody a bezpečnosti všech členských států politickými a vojenskými prostředky. Základním řídícím principem (*guiding principle*) činnosti je společná odpovědnost a vzájemná spolupráce při podpoře nedělitelné bezpečnosti členských zemí.

Poslání Aliance má být realizováno základními bezpečnostními úkoly (*fundamental security tasks*). K těmto úkolům patří: bezpečnost, konzultace a odstrašení a obrana. Ke zvýšení bezpečnosti a stability v euroatlantické oblasti má přispět rovněž krizový management a partnerství.

Strategické perspektivy

Aliance působí v prostředí nepřetržitých změn, které byly v uplynulých letech obecně pozitivní. Klíčovou úlohu v tomto pozitivním vývoji sehrává NATO.

Angažovanost Aliance při upevňování míru a stability v euroatlantické oblasti se odráží zejména v rostoucí politické roli NATO, rozšiřování jeho politického a vojenského partnerství, spolupráci a dialogu s dalšími státy, včetně Ruska a Ukrajiny, otevřenosti k přijetí dalších členů, spolupráci s dalšími mezinárodními organizacemi, angažovanosti v prevenci konfliktů a krizovém managementu, zejména na Balkáně, včetně operací na podporu míru (*peace support operations*). Zároveň však přetrvávají nejistoty a rizika, ze kterých mohou vzniknout velmi vážné krize.

Aliance se úspěšně přizpůsobila požadavkům nového strategického prostředí. V rámci vnitřní reformy NATO byla přijata nová velitelská struktura, včetně koncepce společného úkolového skupení (*Combined Joint Task Force – CJTF*) a upevněna byla tzv. evropská bezpečnostní a obranná identita.

Rozhodujícím rysem bezpečnostního prostředí v euroatlantické oblasti se staly vzájemně se posilující organizace (*mutually reinforcing organizations*), zejména OSN, Organizace pro spolupráci a bezpečnost v Evropě, Evropská unie a Západoevropská unie.

K dosažení strategických cílů NATO přispívají rovněž smlouvy o kontrole a nešíření zbraní, které se odrážejí ve zvýšení stability, transparentnosti, předvídatelnosti a nižší úrovni vyzbrojování a verifikaci. K nejdůležitějším patří smlouva o konvenčních

ozbrojených silách v Evropě, smlouvy START, smlouva o úplném zákazu zkoušek jaderných zbraní, smlouva o nešíření jaderných zbraní, smlouva o chemických zbraních, smlouva o protipěchotních minách a smlouva „Otevřené nebe“.

Rozsáhlá konvenční agrese proti Alianci je velmi málo pravděpodobná, vznik tohoto ohrožení však nelze z dlouhodobého hlediska zcela vyloučit.

Bezpečnost Aliance může být ohrožena celou řadou mnohostranných a často obtížně předvídatelných rizik. Tato rizika zahrnují nejistotu a nestabilitu v rámci i mimo euroatlantickou oblast a možnost rychle se vyvíjejících regionálních krizí na periférii Aliance.

Etnické a náboženské rivality, teritoriální spory, neodpovídající nebo zhroucené úsilí o reformy, porušování lidských práv a rozpad států mohou vést k lokální nebo dokonce regionální nestabilitě. Vzniklá napětí mohou způsobovat krize ovlivňující euroatlantickou stabilitu, lidská strádání a ozbrojené konflikty. Tyto konflikty se mohou šířit do sousedních zemí, včetně států NATO a bezprostředně tak ovlivňovat bezpečnost Aliance.

Za důležitý bezpečnostní faktor se považuje rovněž existence mohutných jaderných sil mimo Alianci, šíření zbraní hromadného ničení a prostředků jejich dopravy na cíl a globální šíření moderních, zejména informačních technologií.

Ozbrojený útok na teritorium Aliance má být řešen v rámci článku 5 a 6 washingtonské smlouvy. Bezpečnostní zájmy NATO však mohou být ovlivňovány rovněž obecnějšími riziky, jakými jsou např. terorismus, sabotáže, organizovaný zločin a přerušování toku životně důležitých zdrojů.

Pozornost je věnována také živelnému pohybu velkých skupin obyvatelstva jako výsledku ozbrojených konfliktů. Tato rizika mají být řešena v rámci článku 4 washingtonské smlouvy, který vytváří rámec pro konzultace mezi členskými zeměmi a koordinaci jejich úsilí a reakcí.

Přístup k bezpečnosti v 21. století

Aliance usiluje o široký přístup k bezpečnosti, který uznává důležitost politických, ekonomických a sociálních faktorů a faktorů životního prostředí. Kolektivním cílem NATO je vytvoření evropské bezpečnostní architektury, ve které se úsilí Aliance a dalších mezinárodních organizací vzájemně doplňuje a zesiluje.

Za nejdůležitější opatření k zachování míru a posílení euroatlantické bezpečnosti a stability považuje Aliance:

- ◆ upevňování transatlantické vazby,
- ◆ udržování účinných obranných kapacit dostatečných pro odstrašení a obranu a realizaci celého spektra poslání Aliance,
- ◆ vytváření evropské bezpečnostní a obranné identity v rámci NATO,
- ◆ celkovou schopnost úspěšně řešit krize,
- ◆ svou stálou otevřenost novým členům,
- ◆ nepřetržité úsilí o partnerství, spolupráci a dialog s dalšími zeměmi, včetně oblasti kontroly zbrojení a odzbrojení.

Prevence konfliktů a krizový management

Aliance bude usilovat, spolu s dalšími organizacemi, o zabránění konfliktům. V případě, že tyto konflikty přesto vzniknou, bude přispívat k jejich účinnému řešení v souladu s mezinárodním právem, včetně možnosti vedení krizových operací mimo článek 5 washingtonské smlouvy (*non-Article 5 crisis response operations*). Připravenost Aliance k těmto operacím, které budou vedeny často i za účasti partnerských států, podporuje obecnější cíl posilovat a rozšiřovat stabilitu.

V této souvislosti NATO připomíná svou nabídku vyjádřenou mj. v Bruselu v roce 1994 podporovat případ od případu v souladu se svými vlastními postupy operace na udržení míru (*peacekeeping operations*) a další operace pod pravomocí Rady bezpečnosti OSN nebo odpovědností Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě, včetně poskytnutí dostupných zdrojů a zkušeností Aliance. Účast v těchto operacích zůstane i nadále předmětem rozhodnutí jednotlivých členských států v souladu s národními ústavami.

Prevence konfliktů a krizový management mohou být vysoce náročné a klást stejně velké politické a vojenské požadavky, jakými jsou např. soudržnost, mnohonárodní příprava podrobné předběžné plánování, jaké jsou kladeny na situace řešené podle článku 5 washingtonské smlouvy. Realizovány však budou prostřednictvím standardních aliančních struktur a postupů.

Směrnice pro síly Aliance

Aliance má udržovat nezbytný vojenský potenciál k realizaci celého spektra poslání, síly NATO musí přitom zajišťovat její vojenskou účinnost a volnost jednání.

S ohledem na společnou obranu podle článku 5 washingtonské smlouvy musí být schopné odstranit jakoukoliv potenciální agresi, v případě, že k útoku přesto dojde, musí zastavit postup agresora v co největší vzdálenosti a zajistit politickou nezávislost a teritoriální integritu členských států. Zároveň musí být připraveny přispívat k prevenci konfliktů a vést krizové operace mimo článek 5. Důležitým úkolem je rovněž rozšiřování spolupráce a porozumění s partnery a dalšími státy, zejména v jejich přípravě na možnou účast v operacích Partnerství pro mír pod vedením NATO.

Dosažení cílů Aliance závisí v rozhodující míře na spravedlivém podílu jak na úkolech, rizicích a odpovědnostech, tak i výhodách společné obrany. Přítomnost konvenčních a jaderných sil USA v Evropě se považuje pro bezpečnost Evropy za životně důležitou.

Praktická opatření (*arrangements*) umožňují Alianci využívat politické, vojenské a další výhody společné obrany a zabránit nacionalizaci obranné politiky, aniž by zbavovaly členské státy jejich suverenity. Zároveň umožňují realizaci krizových operací a vytvářejí předpoklady pro jednotnou reakci na všechny možné situace. Založeny jsou na postupech pro konzultace, integrované vojenské struktury a dohodách o spolupráci.

Rozhodujícím je přitom společné plánování sil, společné financování, společné operační plánování, mnohonárodní jednotky, místa velení a organizace velení, integrovaný systém protivzdušné obrany, vyváženost úkolů a odpovědností mezi spojenci, případné rozmisťování a rozvíjení sil mimo vlastní teritorium, opatření krizového managementu a posilování, společné standardy a postupy pro vybavení,

výcvik a logistiku, společné doktríny a cvičení více druhů ozbrojených sil a ozbrojených sil více států a spolupráce v oblasti infrastruktury, vyzbrojování a logistiky.

Poslání ozbrojených sil Aliance

Ozbrojené síly Aliance mají být schopné účinného odstrašení a obrany, udržovat nebo obnovovat teritoriální integritu členských států a v případě konfliktu jej rychle ukončit přinucením protivníka přehodnotit svá rozhodnutí, zastavit jeho útok a přinutit ho k ústupu. Udržovat musí kapacity nezbytné pro společnou obranu při současně schopnosti účinně vést krizové operace mimo článek 5 washingtonské smlouvy.

Velikost, připravenost, dostupnost a rozvinutelnost ozbrojených sil Aliance má odrážet závazek ke společné obraně a vedení krizových operací, které mohou mít krátkou dobu výstrahy a mohou být vedeny ve značné vzdálenosti od mírových posádek, včetně území mimo teritorium Aliance.

Velikost ozbrojených sil má být udržována na nejnižší úrovni v souladu s požadavky společné obrany a dalších poslání Aliance při současném zachování odpovídající odstupňované připravenosti. Mírové rozmístění sil má zajišťovat dostatečnou vojenskou přítomnost na celém teritoriu Aliance, včetně rozmístění a rozvinutí sil mimo vlastní teritorium a předsunutého rozvinutí (*forward deployment*).

Struktura velení NATO má umožňovat velení a řízení celého rozsahu vojenských poslání Aliance, včetně využití pohyblivých společných míst velení pro mnohonárodní ozbrojené síly a jednotky tvořené více druhy ozbrojených sil.

Zvláštní pozornost je věnována operačním kapacitám, zejména účinnému zasazení (*effective engagement*), rozvinutelnosti a pohyblivosti, odolnosti sil a infrastruktury a schopnosti dlouhodobé činnosti (*sustainability*), zahrnující logistiku a rotaci sil. Důležitá je v této souvislosti interoperabilita, včetně lidského faktoru, optimální využití moderních technologií, udržování informační převahy a vysoce kvalifikovaný personál. Za důležitý multiplikátor se považuje velení, řízení a spojení a vojenské zpravodajství a pozorování.

Dále se zdůrazňuje stálá dostupnost sice omezené, vojensky ale významné části pozemních, vzdušných a námořních sil schopných optimálně rychle reagovat na celý rozsah možností, včetně útoku na Alianci s krátkou dobou výstrahy. K vedení dlouhodobých operací jak v rámci, tak mimo teritorium NATO má být připraven větší počet jednotek s odpovídajícím stupněm připravenosti.

Aliance má být schopna vytvářet větší ozbrojené síly jako reakci na důležité změny v bezpečnostním prostředí a některé další omezenější požadavky, zejména posílením, mobilizací záloh nebo reorganizací sil (*reconstituting forces*). Tato schopnost má odpovídat potenciálním ohrožením, včetně jejich možného dlouhodobého vývoje.

Pozornost je v této souvislosti věnována výraznému zvýšení připravenosti a kapacit vojenských sil na periférii Aliance. Za mimořádně důležité se považuje včasné posílení a doplnění zásob jak v rámci, tak mezi Evropou a Severní Amerikou.

Důležitým požadavkem je optimální struktura sil a postupy, včetně těch, které umožňují rychlé a výběrové vytváření, rozvíjení a stahování sil k zajištění odstupňované, pružné a včasné reakce. Pozornost je věnována rovněž schopnosti reagovat na ohrožení spojená se šířením zbraní hromadného ničení a prostředků jejich dopravy na

cíl. Ozbrojené síly Aliance a infrastruktura mají být chráněny také proti teroristickým útokům.

Charakteristika konvenčních sil

Úsilí o zajištění celého rozsahu poslání Aliance se odráží ve struktuře jejích ozbrojených sil, počtech sil a prostředků, připravenosti, dostupnosti a zabezpečení, výcviku, možnostech rozvinutí a zasazení, kapacitách pro další výstavbu ozbrojených sil a jejich mobilizaci.

Cílem je dosáhnout optimální rovnováhy mezi silami s vysokým stupněm připravenosti schopných rychlého, v případě potřeby okamžitého, zahájení společné obrany nebo krizových operací mimo článek 5 washingtonské smlouvy, silami s různým stupněm nižší připravenosti jako základu pro společnou obranu, pro rotaci sil nezbytnou k vedení krizových operací nebo pro další posílení některé oblasti a dlouhodobými kapacitami pro výstavbu ozbrojených sil a doplnění pro nejhorší, ale zároveň nejméně pravděpodobný případ rozsáhlých operací v rámci společné obrany.

K rozhodujícím úkolům ozbrojených sil Aliance má patřit:

- ▲ kontrola, ochrana a obrana teritoria,
- ▲ zajištění neomezeného využití námořních, vzdušných a pozemních komunikací,
- ▲ kontrola moří a ochrana rozvinutí námořních prostředků odstrašení,
- ▲ vedení samostatných a společných vzdušných operací,
- ▲ zajištění bezpečného vzdušného prostoru a účinné rozšířené protivzdušné obrany,
- ▲ pozorování, vojenské zpravodajství, průzkum a radioelektronický boj,
- ▲ strategická přeprava,
- ▲ zajištění účinných a pružných prostředků velení a řízení, včetně pohyblivých společných míst velení.

Charakteristika jaderných sil

Základní poslání jaderných sil zůstává i nadále politické – zajistit mír a zabránit nátlaku a jakémukoliv druhu války. Jaderné síly NATO mají u jakéhokoliv agresora vzbuzovat nejistotu o povaze reakce Aliance na vojenskou agresi a dávat najevo, že jakákoliv agrese není rozumnou volbou. Rozhodující úlohu sehrávají i nadále strategické jaderné síly USA. K celkovému odstrašení a bezpečnosti Aliance budou i nadále přispívat nezávislé jaderné síly Velké Británie a Francie, které mají svou vlastní odstrašovací úlohu.

Zdůrazňuje se, že schopnosti Aliance řešit krize diplomatickými a jinými prostředky, včetně vedení konvenční obrany se výrazně zvýšily. Situace, ve které by se uvažovalo o použití jaderných zbraní jsou proto velmi vzdálené.

Od roku 1991 uskutečnila Aliance řadu opatření, která odrážejí bezpečnostní prostředí po ukončení studené války. Došlo k výraznému snížení typů a počtů substrategických sil (*sub-strategic forces*), včetně vyřazení všeho jaderného dělostřelectva a pozemních řízených střel krátkého dosahu, ukončen byl proces stálého jaderného

krizového plánování (*standing peacetime nuclear contingency plans*). Jaderné síly NATO nejsou zaměřeny na žádnou konkrétní zemi.

Aliance však bude přesto udržovat v Evropě na minimální úrovni, odpovídající existujícímu strategickému prostředí, nezbytné substrategické síly, které mají představovat důležitou vazbu se strategickými jadernými silami. Zahrnovat mají letouny dvojího použití a malý počet britských jaderných hlavic TRIDENT. Substrategické jaderné zbraně však nemají být za normálních okolností rozmístěny na hladinových plavidlech a útočných ponorkách.

Spojenci berou v úvahu, že radikálními změnami bezpečnostní situace, včetně snížené úrovně konvenčních sil v Evropě a zvýšené doby reakce, se výrazně zlepšila schopnost NATO utlumit krizi diplomatickými či jinými prostředky nebo v případě nutnosti zahájit úspěšnou konvenční obranu. Okolnosti, za nichž bychom mohli uvažovat o jakémkoli použití jaderných zbraní, jsou proto mimořádně vzdálené. Jaderné síly NATO už dávno nesměřují proti žádné zemi. Nicméně NATO si zachovává – na minimální úrovni odpovídající běžné bezpečnostní situaci – příslušné substrategické síly na základnách v Evropě, které budou zajišťovat základní spojení se strategickými jadernými silami a posilovat transatlantická spojení.

Z nové strategické koncepce NATO pro 21. století, schválené na washingtonském summitu 24. dubna 1999.

Harmonizace standardizace v NATO s problematikou obranného plánování (Standardizace v NATO – není normalizace)

Následující příspěvek si neklade za cíl vysvětlovat celou problematiku standardizace tak, jak je v rámci NATO chápána, ale jde o poukázání na stále větší provázanost mezi procesem standardizace a disciplínami obranného plánování NATO. V článku jsou použity anglické zkratky s jejich vysvětlením v závorce. To sice orientaci v textu trochu ztěžuje, nicméně to na druhé straně zdůrazní jednoznačnost názvů jednotlivých orgánů NATO. Není také vysvětlována struktura jednotlivých orgánů standardizace. Předpokládá se, že je známa z jiných obdobných článků o standardizaci v NATO. Jeho smyslem je pouze ukázat na některé aktuální procesy v rámci NATO, které mají vztah ke standardizaci.

Standardizace jako nástroj k dosahování co nejefektivnějšího společného působení ozbrojených sil Aliance je v rámci NATO stále propojována s procesem obranného plánování. Je to důsledek potřeby prohloubit sladění činnosti ozbrojených sil jednotlivých členských zemí. Jedná se o zásadní trend, který hýbá standardizací v rámci NATO v posledních třech letech. Nepochopení významu a úlohy standardizace právě ve struktuře tohoto procesu u řídících složek ministerstva obrany a generálního štábu má za následek, že standardizace je často redukována jen jakoby na „technickou normalizaci s malým přívažkem operační a administrativní problematiky“ a je v podstatě zatlačována na periferii zájmu.

V závěru loňského roku proběhla v Norfolku v USA konference vrcholných představitelů Aliance. Na této konferenci byl vyzván ředitel **Standardizačního úřadu NATO (Office for NATO Standardization – ONS)** vojenským výborem NATO (**Military Committee – MC**) k vypracování zprávy za celý výbor NATO pro standardizaci (**NATO Committee for Standardization – NCS**) o začlenění standardizace do procesu, označovaného v Alianci jako **Defence Capability Initiative (DCI)**, a o jejím budoucím vývoji.

Výbor Aliance pro standardizaci **NCS**, označovaný jako **AC/321** je vrcholným orgánem Aliance pro standardizaci. Standardizační úřad **ONS** zde plní exekutivní úlohu. Ředitel **ONS** vypracoval a předložil vojenskému výboru NATO (**MC**) předběžnou zprávu a její konečné znění bude projednáno na jarním zasedání výboru pro standardizaci **NCS** v Bruselu (plánováno na 14. 6. 1999).

Dalším požadavkem vojenského výboru NATO (**MC**) na výbor pro standardizaci **NCS** bylo urychlit práce spojené s vypracováním návrhů na harmonizaci (sladování) standardizačního procesu Aliance (**NATO standardization process**) s jednotlivými disciplínami (oblastmi) obranného plánování v rámci jeho struktury (**defence planning framework**). Za tímto účelem pak byla vypracována předběžná prozatímní zpráva

zvláštní pracovní skupinou styčné rady NATO pro standardizaci NSLB (NATO Standardization Liaison Board), která byla předán a vojenskému výboru NATO (MC) dne 5. března 1999.

NSLB představuje další strukturální prvek Standardizační organizace NATO (NSO), který je podřízen výboru pro standardizaci NCS AC/321. Další text článku vychází z některých pasáží prozatímní zprávy zvláštní pracovní skupiny styčné rady NSLB o stavu harmonizace standardizace NATO s obranným plánováním.

I. ÚVOD

A. Základní východiska

1. Standardizační organizace NATO (NATO Standardization Organization – NSO) byla vytvořena v roce 1995 proto, aby měla Aliance k dispozici určitou platformu, v jejímž rámci by se mohly specifikovat jednotlivé standardizační otázky, stanovovat jejich priority, harmonizovat je a realizovat. Výsledkem tohoto úsilí je **Standardizační program NATO (NATO Standardization Programme – NSP)**. Tři roky po svém založení a v důsledku rychle probíhajících fundamentálních změn celé Aliance výbor pro standardizaci NCS (AC/321) rozhodl o potřebě ověřit procedury probíhající v rámci NSO a její strukturu. Za tímto účelem byla vytvořena pracovní skupina (*Ad Hoc Working Group – AHWG*) při výboru pro standardizaci NCS, jejímž úkolem je specifikovat jednotlivé problémy a navrhnout jejich možná řešení. Tato skupina (AHWG) ve své závěrečné zprávě doporučila tři následující okruhy problémů, kterými by se takový problém mohl řešit.

- a) Vypracovat návrhy pro harmonizaci standardizačního procesu NATO s jednotlivými oblastmi (disciplínami) obranného plánování v rámci jeho struktury.
- b) Nově formulovat standardizační proces NATO jako závaznou disciplínu obranného plánování.
- c) Předložit doporučení pro zlepšení řídicích struktur standardizace Aliance.

Zpráva pracovní skupiny AHWG vyústila v zadání následného úkolu pro styčnou radu standardizace NSLB rozpracovat jednotlivé okruhy problémů. Průběžná zpráva alespoň o prvních dvou okruzích problémů je očekávána na jarním zasedání výboru pro standardizaci NCS a závěrečná celková zpráva je očekávána na podzimním zasedání. Tento článek představuje předběžnou odpověď na první z uvedených okruhů problémů výborem NCS, vypracovanou zvláštní pracovní skupinou v rámci styčné rady pro standardizaci NSLB (NSLB Task Group).

B. Úkol

2. Prvním úkolem je: **Vypracovat návrhy pro harmonizaci standardizačního procesu NATO s jednotlivými oblastmi (disciplínami) obranného plánování v rámci jeho struktury.**

C. Dodatkové úkoly

3. Zvláštní pracovní skupině styčné rady pro standardizaci NSLB byly určeny také dodatkové úkoly, které mají úzký vztah k cílům připravované zprávy. Výbor pro standardizaci NCS stanovil pro styčnou radu NSLB úkol definovat pojem „operační

interoperabilita“ před jeho předložením koordinátorovi terminologie NATO (terminology coordinator), který je v NATO organizačně začleněn do Vojenské agentury pro standardizaci (Military Agency for Standardization – MAS).

4. Vojenský výbor NATO (MC) vyzval výbor pro standardizaci NCS k tomu, aby ho informoval o činnosti celé Standardizační organizace NATO (NSO) s ohledem na proces označovaný jako „*Defence Capability Initiative*“ pro blížící se vrcholné zasedání NATO.

5. Vzhledem k tomu, že následkem této zprávy se mohou proměnit postupy a struktura celé standardizační organizace NSO, byla pověřena zvláštní pracovní skupina vypracováním návrhu postupů NATO ve standardizaci (NATO Policy for Standardization). Přehledně se jedná o následující úkoly:

1. Definovat pojem „operační interoperabilita“ (operational interoperability) a jeho důsledky pro NSO.
2. Informovat vojenský výbor NATO (MC) a ostatní orgány o stavu přípravy návrhů na harmonizaci standardizačního procesu NATO s jednotlivými disciplínami obranného plánování v rámci jeho struktury.
3. Ověřit platnost politiky NATO ve standardizaci. (Tento dodatečný úkol bude plněn později)

Pracovní skupina se rozhodla neposuzovat „důsledky pro NSO“ v prvním dodatečném úkolu. Tyto důsledky budou uvedeny, pokud to bude vhodné, později.

II. OPERAČNÍ INTEROPERABILITA

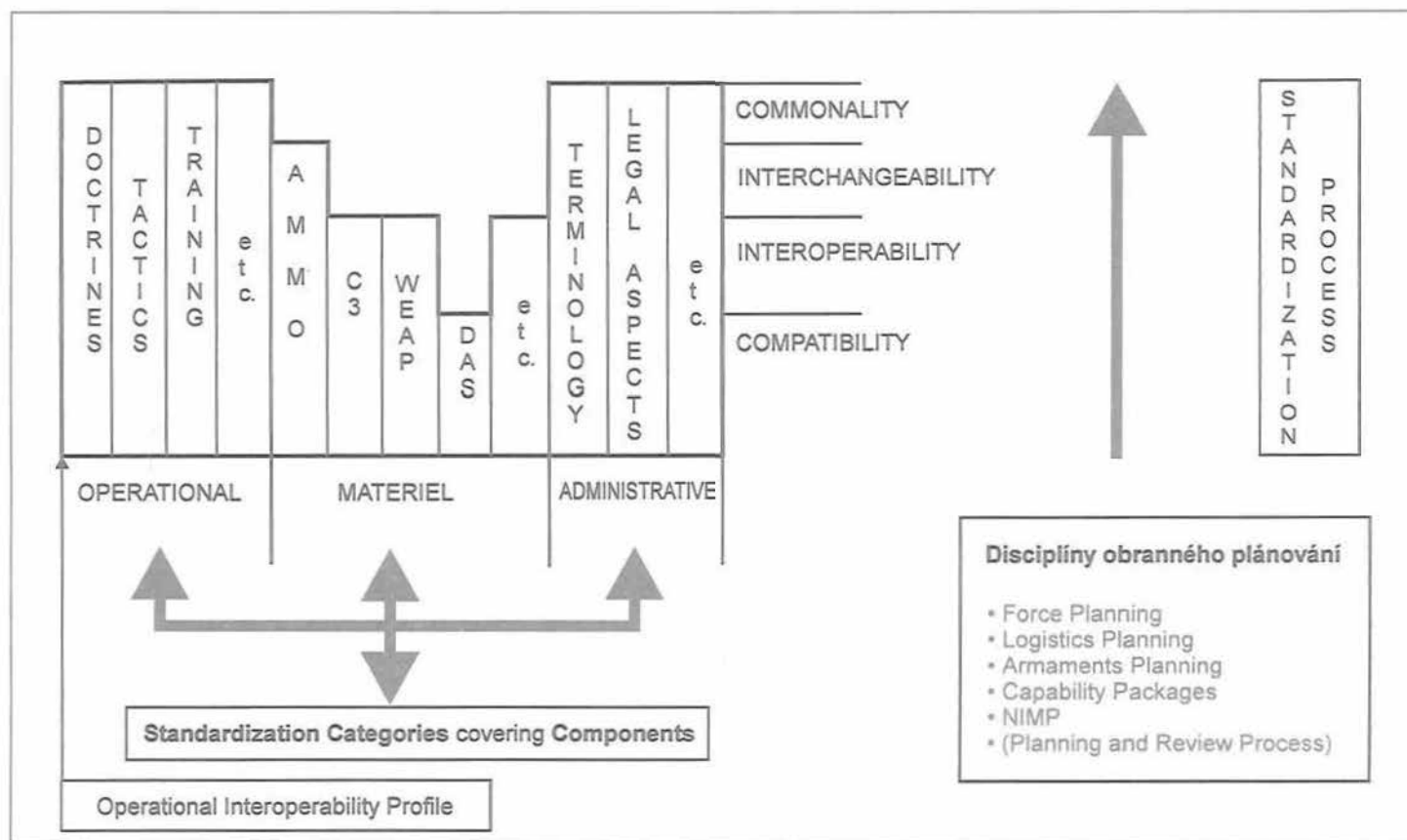
6. Dočasně zřízená pracovní skupina AHWG při výboru pro standardizaci NCS projednala návrh definice a obsahu pojmu „operační interoperabilita“. Vzala přitom v úvahu vývoj v rámci rady (konference) národních ředitelů pro vyzbrojování (Conference of National Armament Directors – CNAD), rady NATO pro oblast konzultací, velení a řízení (Consultations, Command and Controls Board – C3 Board) a dalších oblastech. Rovněž byl brán v úvahu výsledek konference v Norfolku včetně procesu *Defence Capability Initiative* (DCI).

Na všech těchto fórech je pojem „operační interoperabilita“ velmi široce používán. Jeho význam je mnohem širší než dosud platná definice NATO výrazu „interoperabilita“, zařazená do „Přehledu pojmů a definic NATO, AAP-6“ jako jedna ze čtyř úrovní standardizace. Aby se zabránilo záměně mezi oběma zcela rozdílnými pojmy, bylo připojeno přídatné jméno „operační“, jako rozvíjející větný člen – the qualifier.

7. Na „operační interoperabilitu“ musí být pohlíženo jako na jeden z prostředků, který Alianci umožňuje efektivně operovat během plnění společných úkolů (missions – hlavní úkoly, tasks – dílčí, vedlejší úkoly). Standardizace, tak jak je v současnosti v rámci NATO chápána, sehrává v tomto procesu velmi významnou roli, neboť cíle operační interoperability je do značné míry dosahováno prostřednictvím implementace (zavedením) dohodnutých administrativních, operačních a materiálových standardů NATO (Standardization Agreements – STANAGs).

Dospělo se k závěru, že pojem „operační interoperabilita“ není v žádném rozporu se standardizačním procesem NATO. Vztah mezi oběma pojmy, „interoperabilita“ a „operační interoperabilita“, je jednoznačně popsán na obr. 1, kde je výraz „operační

SCHÉMA ÚROVNÍ STANDARDIZACE

Obr. 1

interoperabilita“ začleněn, a kde je s ukázáno, kterých oblastí se týká s ohledem na jednotlivé úrovně standardizace, jichž má být dosahováno.

8. Zvláštní pracovní skupina styčné rady pro standardizaci NSLB se dohodla na následujícím znění definice, jež byla následně schválena na zasedání celé rady NSLB dne 2. února 1999:

„Operační interoperabilita (operational interoperability): Jedná se o schopnost ozbrojených sil Aliance efektivně společně operovat (působit), a tam kde je to vhodné i s ozbrojenými silami členských zemí programu PFP, při plnění přidělených úkolů (missions and tasks)“.

9. Jak vyplynulo z ministerské směrnice pro rok 1998, je interoperabilita ve smyslu operační interoperability podle předchozí definice považována za jednu ze tří „umožňovacích funkcí“, které posilují základní operační schopnosti, nezbytné pro splnění úplné škály úkolů, které mohou vyvstat před Aliancí.

Ve skutečnosti je operační interoperabilita nejdůležitějším měřítkem připravenosti Aliance jak společně vést činnost. Aby mohlo být těchto cílů dosaženo, je třeba aby ozbrojené síly byly rozvinutelné (deployable), mobilní (mobile), přežití schopné (survivable) a odolné (sustainable). Musí mít takové zbraňové systémy, které budou schopny efektivně zasahovat, budou obsluhovány dobře vycvičenými obsluhami a zabezpečované efektivním zásobovacím systémem.

Ke splnění úkolů v rámci mnohonárodních operací a pro využití většiny příležitostí ke spojení obranných schopností, je nezbytné abychom se snažili dosáhnout maximálně možného stupně operační interoperability v rámci všech druhů ozbrojených sil a v rámci všech ozbrojených sil od jednotlivých států, kterými je přispíváno do NATO.

III. PRAKTICKÁ REALIZACE NÁVRHŮ HARMONIZACE STANDARDIZAČNÍHO PROCESU NATO

A. Úvod k obrannému plánování

10. Obranné plánování v rámci NATO obsahuje jednotlivé plánovací disciplíny v oblastech vyzbrojování, krizového řízení, C3 (politické konzultace, vojenské velení a řízení), výstavby (rozvoje) ozbrojených sil, logistiky, použití jaderných prostředků a využití zdrojů. Neexistuje žádný specifický všezahrnující proces obranného plánování jako takový, nicméně oblast plánování výstavby (rozvoje) ozbrojených sil (force planning) je základem pro všechny ostatní plánovací činnosti, realizované v rámci ostatních plánovacích disciplín, a v rámci toho přebírá do sebe mnoho z jejich aspektů.

Proces plánování výstavby ozbrojených sil představuje dvouletý rutinní cyklus, který vychází ze čtyř základních prvků, zahrnujících: (i) ministerskou směrnici: ministerial guidance, (ii) stanovené cílové stavy výstavby sil: force goals, (iii) přehled obranných možností: defence review a (iv) mimořádné konzultace k náhodně vzniklým problémům: out-of-cycle consultations.

Tyto prvky tvoří základ pro všechny hlavní činnosti v plánovacím procesu. **Ministerská směrnice** poskytuje řídicí pokyny ohledně plánování všeobecně a plánování výstavby ozbrojených sil zvláště a stanovuje priority a zájmové oblasti, které mají být projednány v prvním pořadí s vojenskými orgány NATO (NATO Military

Authorities – NMAs), a dále v jednotlivých členských zemích. **Cílové stavy výstavby sil** vycházejí z ministerské směrnice a představují společně odsouhlasené cíle plánování pro jednotlivé země tak, aby zabezpečily své ozbrojené síly a jejich schopnosti, které jsou požadované Aliancí ke splnění úplné škály předpokládaných úkolů Aliance. **Přehled obranných možností** představuje společné bezpečnostní posouzení ozbrojených sil jednotlivých zemí a jejich finančních plánů na následujících pět let. Jakékoliv důležité kvantitativní anebo kvalitativní změny v rámci přijatých závazků lze potom vznášet podle možností v rámci **mimořádných konzultací**.

11. Samozřejmou nutností v rámci obranného plánování je nezbytnost předávání si informací a vzájemná spolupráce mezi jednotlivými plánovacími disciplínami, které musí být neustále a velmi široce distribuovány v rámci příslušných štábů a jednotlivých národních reprezentantů.

Vojenské orgány NATO (NMAs) sehrávají v tomto procesu klíčovou roli při konečném rozhodování a zahrnutí všech plánovacích činností. Celkový proces závisí na nich, pokud jde o odhalení všech nekonzistentností. Jejich role je velmi důležitá v nejranějším stadiu plánování výstavby ozbrojených sil, kdy jsou vypracovávány a posuzovány návrhy jednotlivých cílů výstavby.

Jednotlivé státy také sehrávají velmi důležitou roli v tomto široce rozvinutém úsilí prostřednictvím štábu svých vojenských zástupců (Military Representatives to the Military Committee – MILREPs), kteří koordinují jejich práci mezi jednotlivými oblastmi plánování s odpovídající činností v jejich zemích.

12. V rámci obranného plánování je nezbytné zdůraznit dvě důležité skutečnosti. První je fakt, že Francie není zapojena do procesu plánování výstavby sil. Přesto spolupracuje v jednotlivých orgánech NATO, v nichž jsou vypracovávány zásady jednotlivých oblastí, tvořících součást plánování výstavby sil, jakými jsou protivzdušná obrana, logistika, vyzbrojování a standardizace. Druhou skutečností je, že tento široký plánovací proces již není omezen jen na pouhé požadavky NATO. Nyní byly zavedeny takové postupy, že plánování NATO může také zabezpečit operace a požadavky celé Západoevropské unie.

B. Propojení mezi standardizací NATO a plánováním výstavby sil

13. Standardizace NATO v rámci struktury obranného plánování je chápána jako základní nástroj k úspěšnému dosažení požadované operační efektivity. Obr. 1 popisuje současný stav standardizačního procesu. Na standardizaci v Alianci je pohlíženo jako na prvek, který se vzhledem k jejím budoucím úkolům a roli stává stále více důležitějším a naléhavějším, neboť vývoj stále více postupuje směrem ke zvyšování počtu zemí zapojovaných do společných operací.

Současná role standardizační organizace NSO se odráží v jejích hlavních úkolech (missions) a cílech (objectives), ve standardizační politice NATO (NATO Policy for Standardization) a ve standardizačním programu NATO (NSP).

Základem standardizačního programu NATO je direktivní přístup ke standardizaci (top-down approach), který začíná formulováním standardizačních požadavků (standardization requirements) spojených s cyklem plánování výstavby sil (force planning cycle) a následným formulováním jednotlivých standardizačních cílů

(standardization objectives – SOs), jichž má být dosaženo orgány, které řeší standardizaci v NATO (tasking authorities – TA).

Vypracované standardizační postupy mohou být speciálně zaměřené na plánování ozbrojených sil, vyzbrojování a logistiku, ale propojení na ostatní plánovací disciplíny je méně zřetelné a závisí na rozšiřovaném vlivu plánování ozbrojených sil ve vztahu k celkovým vojenským požadavkům (military requirements).

14. Ačkoliv jsou jednotlivé standardizační požadavky Aliance (Aliance standardization requirements) založeny především na vojenských požadavcích (military requirements – MRs) obsažených v cílových stavech výstavby sil (force goals), ne vždy takto formulované požadavky poskytují dostatek informací k realizaci následných standardizačních činností.

Pro odstranění tohoto nedostatku se nyní hlavní velitelé NATO (Major NATO Commanders – MNCs) rozhodli definovat mnohem podrobněji své standardizační požadavky jako součást plánovacího procesu výstavby ozbrojených sil (force planning process). Direktivní standardizační proces (top-down), vycházející z procesu plánování výstavby ozbrojených sil bude efektivnější tehdy a jen tehdy, pokud bude existovat použitelná procedura výběru standardizačních požadavků a bude podporovaná všemi zainteresovanými stranami.

Hlavní velitelství NATO (Major NATO Commands – MNCs) v současnosti pracují na dosažení shody o základním seznamu priorit (basic priority list), který kromě ostatních přínosů umožní podle nich seřadit vojenské standardizační požadavky (military standardization requirements).

Tento seznam je založen na nedostatcích ve schopnostech (capability shortfalls) a bere v úvahu jednotlivé vojenské oblasti (military functions). V souladu s dosavadním postupem, pokud jsou projednány a odsouhlaseny jednotlivými zeměmi, se tyto vojenské standardizační požadavky (MSRs) stávají standardizačními požadavky Aliance (ASRs). Tyto musí být převzaty jednotlivými odbornými orgány standardizace (tasking authorities), aby se z nich staly standardizační cíle (standardization objectives – SOs). Zde se pak také musí zvažovat technická proveditelnost (feasibility) a dostupnost (affordability).

15. Vrchní velitelství spojeneckých ozbrojených sil v Evropě (Supreme Headquarters Allied Powers Europe – SHAPE) ročně vyhotovuje dokument „Dotazník standardizačních nedostatků“ (Standardization Deficiency Questionnaire – SDQ), v němž jsou uvedeny ty standardizační nedostatky, které jsou specifikované jednotlivými velitelstvími podřízenými velitelství spojeneckých sil v Evropě (Allied Command Europe – ACE).

Jedná se o podřízená velitelství typu PNCs (Principal NATO Commands) a SNCs (Subordinate NATO Commands). Úřad NATO pro standardizaci ONS (exekutivní orgán NSO) pak analyzuje jednotlivé standardizační nedostatky, aby pak z nich mohly být vypracovány dodatečné požadavky prosazované direktivně (top-down) požadavky, zatímco vojenská agentura NATO pro standardizaci (MAS) analyzuje tyto nedostatky z hlediska perspektivy navrhování zdola (bottom-up). Předseda MAS je ale současně i ředitelem standardizačního úřadu ONS, čímž dochází k propojení těchto struktur přes jedinou osobu.

Plánovací orgány pro plánování výstavby sil nejsou dosud do tohoto procesu běžně zapojovány. Velitelství spojeneckých sil v Atlantiku (Allied Command Atlantic-ACLANT) dokonce žádný takový systém ani nemá a spoléhá se pouze na zadávání požadavků na standardizaci jednotlivým pracovním skupinám prostřednictvím navrhovacího přístupu zdola (bottom-up approach).

16. Plánování ozbrojených sil (force planning), jako ústřední disciplína obranného plánování (defence planning), je hlavním cílovým bodem standardizačního procesu. Formulování vojenských standardizačních požadavků (military standardization requirements) je nejkritičtější v okamžiku, kdy hlavní velitelství NATO (MNCs) vypracovávají své návrhy na výstavbu sil (force proposals), které se jich týkají a rovněž jejich schopností potřebných pro splnění stanovených hlavních úkolů (missions). Prostřednictvím těchto návrhů jsou jednotlivé země žádány zavázat se k poskytnutí požadovaných schopností včetně modernizace výbavy, k dlouhodobým požadavkům (long term requirements), které spojují vojenské potřeby (military needs) s kooperativním výzbrojním plánováním (cooperative armament planning), a k vytvoření tabulek pro ozbrojenou sílu, jimiž se doplní současné ozbrojené síly.

Pokud některé země nespolutracují v rámci plánování ozbrojených sil (force planning), nerozvíjejí nové schopnosti nebo jejich výbava není spojena s nějakým stanoveným cílovým stavem výstavby (force goal), neexistuje žádný jiný mechanismus pro zadání požadavků ke standardizaci v NATO direktivním procesem (top-down), nežli cestou jejich uplatnění přes národní standardizační požadavky (national standardization requirements) jako součást procesu, kterým jsou vytvářeny alianční standardizační požadavky.

17. Vojenské standardizační požadavky (military standardization requirements) musí být předloženy už v počátečním období vypracovávání návrhů výstavby ozbrojených sil. Proto standardizační orgány musí těsně spolupracovat už v těchto nejranějších stupních a musí být mnohem hlouběji propojeny s vojenskými tvůrci návrhů rozvoje ozbrojených sil (military drafters) a později s jednotlivými státy pro zajištění toho, aby jednotlivé požadavky byly správně definovány.

Přijme-li některý stát už jednou určitý cílový stav výstavby sil (force goal), je příliš pozdě se pokoušet o zapracování nějakých dodatečných požadavků jakéhokoliv druhu. Tak jako zástupce pro oblast výzbrojování sedí u stolu během společného posuzování návrhů výstavby ozbrojených sil s daným státem, stejně tak by zde měl rovněž sedět reprezentant za oblast standardizace, aby bylo zajištěno, že jeho názory a technické připomínky jsou k dispozici. Obr. 2 uvádí jednu z možností jak by toho mohlo být dosaženo.

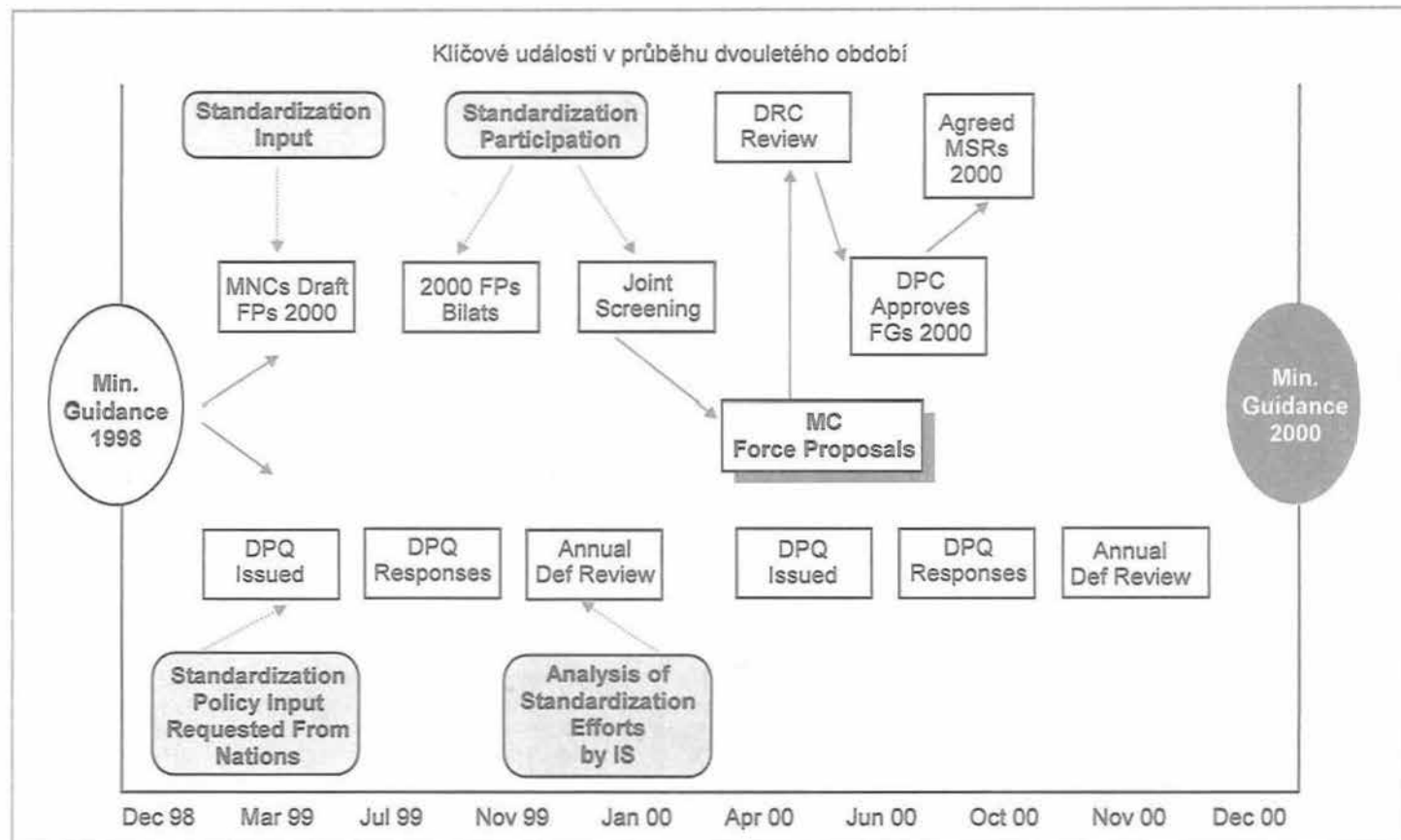
C. Vztahy mezi standardizací v NATO a ostatními plánovacími disciplínami

18. Vztah mezi jednotlivými oblastmi plánování a standardizačním procesem NATO se značně různí a často závisí na tom, jak těsně je daná oblast svázána a propojena s cyklem plánování ozbrojených sil.

LOGISTIKA

19. V rámci obranného plánování poskytuje správa logistiky (Logistics Directorate) odboru bezpečnostních investic, logistiky a nouzového plánování (Security Invest-

STANDARDIZACE A CYKLUS PLÁNOVÁNÍ OZBROJENÝCH SIL

Obr. 2

ments, Logistics and Civil Emergency Planning – SILCEP) příspěvek do ministerské směrnice za celé logistické společenství. Logistici z hlavních velitelství NATO (MNCs) jako jedné ze součástí procesu plánování sil (force planning) spolupracují na vypracování návrhů výstavby sil (force proposals), cílových stavů výstavby sil (force goals), připomínek k jednotlivým kapitolám za jednotlivé státy (comments to country chapters) a poskytují vstupní informaci pro všeobecnou zprávu (general report).

Správa logistiky kooperuje v rámci pracovní skupiny pro „Dotazník obranného plánování“ (Defence Planning Questionnaire – DPQ) a ve spolupráci s logistickým oddělením LA&R mezinárodního vojenského štábu (International Military Staff – IMS) je plně zapojena do standardizačního procesu NATO.

20. Plánovací proces v rámci úseku konzultací, velení a řízení Aliance (consultation, command and control – C3) dosud neprovazuje dohromady veškerou problematiku cílových stavů výstavby sil, standardizačních požadavků nebo cílů Aliance (Alliance standardization requirements/objectives) a interoperabilní strategii konzultací, velení a řízení (NATO C3 interoperability strategy).

Problematika plánování v oblasti konzultací, velení a řízení (C3) je v současnosti v rámci úseku NC3 (NC3 Organization) přehodnocována tak, aby odrážela odpovídajícím způsobem rychlé vývojové změny technologie i měnícího se operačního prostředí. Plánovací proces pro interoperabilitu C3 NATO je základem pro celý plánovací proces této problematiky, a to od počátečního specifikování požadavků z oblasti C3 přes zkoušení, ověřování a zavádění jednotlivých systémů C3 NATO. Standardizace jako nástroj k dosažení operační interoperability bude rovněž považována jako základní element v tomto procesu.

Revidovaný plánovací proces na úseku C3 bude muset vzít v úvahu alianční standardizační požadavky (Alliance standardization requirements – ASRs), standardizační cíle (standardization objectives – SOs) a vyplývající úkoly pro standardizaci v oblasti C3, které jsou specifikovány a odsouhlaseny v rámci Rady NATO pro C3 (NATO C3 Board). Dále se doporučuje, aby plánovací proces na úseku C3 byl mnohem těsněji svázán s procesem plánování ozbrojených sil (force planning), zejména s cyklem vypracovávání cílových stavů výstavby sil (force goals cycle).

VOZBROJOVÁNÍ

21. Zapojení orgánů vyzbrojování NATO (armament community) do procesu plánování ozbrojených sil (force planning process) je dobře vyvážené mezi vojenské požadavky NATO (NATO military requirements), tak jak jsou definovány v rámci hlavních velitelství NATO (MNCs) ve formě návrhů na výstavbu ozbrojených sil (force proposals), a vojenské požadavky jednotlivých států (military requirements of nations) ke splnění hlavních úkolů (missions) Aliance, a také další čistě národní úkoly.

Stejně jako štáb odboru SILCEP, jsou i pracovníci odboru obranné podpory NATO (Defence Support Division) zapojeni do procesu tvorby ministerské směrnice a je s nimi konzultováno při projednávání návrhů výstavby sil a při vypracování cílových stavů výstavby sil.

Pokud jde o oblast vyzbrojování, podle názoru všech členských zemí NATO (*pozn. překl.:* v textu je použit ještě původní počet šestnácti zemí), neexistuje úplná shoda využívat cílové stavy výstavby sil schválené výborem obranného plánování (Defence

Planning Committee NATO – DPC) jako základu pro výzbrojní plánování NATO (NATO armament planning).

Ve skutečnosti odbor obranné podpory vybírá ty cílové stavy výstavby sil (force goals) a dlouhodobé požadavky (long term requirements), které se týkají vyzbrojování a jsou specifikované během procesu plánování ozbrojených sil (force planning process), a národní cíle vyzbrojování (national armament goals), které jsou specifikovány v rámci dvouročně vypracovávaného „Dotazníku výzbrojního plánování“ (Armament Planning Questionnaire).

Z těchto cílů se pak vypracují vojenské (výzbrojní) požadavky „military requirements (armament)“ – nebo-li MRAs – v rámci plánovacího systému konvenčního vyzbrojování (Conventional Armaments Planning System – CAPS), jenž tvoří hlavní podpůrný nástroj v rámci činností vyzbrojování Aliance (Alliance armaments activities) v řadě národních ředitelů pro vyzbrojování CNAD a jí podřízeným strukturám.

Takto na rozdíl od procesu plánování ozbrojených sil (force planning process), který vychází z požadavků formulovaných hlavními velitelstvími NATO (MNCs) ve formě návrhů výstavby ozbrojených sil (force proposals), vychází proces výzbrojního plánování NATO (armament planning process) z toho, co se jednotlivé členské země rozhodly uvést do svých odpovědí na „Dotazník výzbrojního plánování“ (Armament Planning Questionnaire – APQ).

Riziko odchýlení se obou dokumentů bylo minimalizováno dohodou mezi patnácti členskými zeměmi NATO v rámci výboru obranného plánování NATO (DPC) o tom, že jejich odpovědi na „Dotazník výzbrojního plánování“ (APQ) budou odrážet také ty činnosti, které vedou ke splnění cílových stavů výstavby (force goals) a dlouhodobých požadavků (long term requirements), týkajících se zejména vyzbrojování.

22. Po založení Standardizační organizace NATO (NATO Standardization Organization – NSO) bylo rozhodnuto v rámci rady národních ředitelů pro vyzbrojování CNAD, že by se plánovací systém konvenčního vyzbrojování CAPS měl stát hlavním nástrojem k šíření standardizačních cílů (standardization objectives – SOs) a standardizačních dílčích cílů (standardization sub-objectives – SSOs), které se týkají vyzbrojování, a zároveň nástrojem pro příjem zpráv o průběžném postupu k jejich dosahování od podřízených skupin technických expertů.

23. Vztah k ostatním plánovacím disciplínám obranného plánování byl velmi nejasný a koordinace s nimi prakticky neexistovala. Za účelem řešení tohoto „svízelného místa“ výzbrojních otázek v NATO byla v rámci nedávno vydané „Směrnice pro vyzbrojování“ (Armament Review) specifikována potřeba lepší koordinace a v ní byly navrženy revidované procedury a také modifikovaná struktura, jež musí být vylepšena.

Využití jednotných cílů schopností Aliance (Consolidated Alliance Capability Goals – CACGs) zlepšil pochopení vztahu mezi jejími jednotlivými částmi, a to cestou sblížení odpovídajících návrhů výstavby ozbrojených sil (force proposals), dlouhodobých požadavků (long term requirements), výkonnostních souhrnů (capability packages) a standardizačních požadavků (standardization requirements), jimiž jsou nejširším způsobem specifikovány alianční schopnosti.

Klíčovým prvkem úspěchu tohoto přístupu bude zřízení výboru NATO pro výzbrojní analýzy a koordinaci (NATO Committee for Armament Analysis and Coordination) se zastoupením všech orgánů NATO, které mají zodpovědnost v oblasti výzbroje a tech-

niky (materiel). Tento výbor bude jednat jako rozhodující orgán pro veškeré aktivity NATO, které se týkají výzbroje a techniky.

V konečné fázi bude vypracován automatický nástroj na zabezpečení tohoto návrhu: **systém informačního řízení o vyzbrojování (Armaments Information Management System – AIMS)**. Ke svému fungování bude tento revoluční přístup k otázkám výzbroje a techniky v rámci NATO vyžadovat spolupráci všech zapojitelných aktérů (communities), a zejména ostatních disciplín obranného plánování a standardizační organizace NSO.

Směrnice pro vyzbrojování (Armament Review) značně zlepší koordinaci mezi standardizačními aspekty výzbrojního plánování (armament planning) a plánovacími disciplínami. Standardizační organizace NATO (NSO) by měla toto úsilí podpořit.

24. Vojenská agentura NATO pro standardizaci (Military Agency for Standardization – MAS) sehrává v rámci standardizační organizace NSO vedoucí roli, avšak dosud není začleněna do plánovacího procesu. Může přispívat koordinovaně spolu s ostatními orgány standardizačního procesu (standardization community) během zadávání informací v nejranější etapě návrhů výstavby ozbrojených sil (force proposals).

D. Obranné plánování, standardizace a proces plánování a hodnocení (PARP)

25. Proces plánování a hodnocení (Planning and Review Process – PARP) je součástí programu Partnerství pro mír (Partnership for Peace – PfP). Umožňuje partnerským zemím dobrovolně spolupracovat v rámci procesu, který je podobný plánování ozbrojených sil (force planning-like process).

V tomto procesu poskytují partnerské státy informace o těch druzích ozbrojených sil, které jsou deklarovány jako dispoziční pro jednotlivé humanitární operace, a také operace na podporu míru, jenž jsou vedené v rámci NATO. Ačkoli v konečném cílem je zvýšení interoperability mezi silami Aliance a jakýmkoliv silami partnerských zemí, jež mohou být začleněny do takových operací, nejedná se o obranné plánování, není zahrnuta taková transparentnost jako mezi spojenci a je to zcela dobrovolný proces. I když cíl operační interoperability je centrálním bodem tohoto programu, není to jediný ústřední bod procesu PARP.

Cíle interoperability (interoperability objectives – IOs), ze kterých se v blízké budoucnosti mají stát cíle partnerství (Partnership Goals – PGs) jsou vypracovávány hlavními velitelskými NATO (MNCs) spolu s mezinárodním štábem (IS) a mezinárodním vojenským štábem (IMS). Mají za cíl harmonizovat úsilí zemí Aliance a partnerských zemí v mnoha oblastech včetně operační interoperability v nejširším smyslu.

Různé standardizační dohody NATO (STANAGs) jsou hlavním nástrojem cílů interoperability v rámci procesu PARP, poskytnutým partnerským zemím. I když jsou tyto země žádány zavádět existující stanagy, neměly by být zapojeny do tvorby nových požadavků. Takže je důležité zavést takový dodatkový standardizační postup pro formulování cílů partnerství (PGs), který je podobný zásadám používaným v procesu tvorby cílových stavů výstavby sil (force goal process).

IV. PŘEDBĚŽNÉ ZÁVĚRY A DOPORUČENÍ

26. Ačkoliv je plánování ozbrojených sil (force planning) základní disciplínou obranného plánování (defence planning), do které ostatní nezbytně přispívají, přetrvává nedostatečný tok informací a jejich výměna mezi ostatními oblastmi plánování. Jak už bylo řečeno dříve, bez celkového jednotného přístupu v oblasti obranného plánování bude jen minimální harmonizace mezi jednotlivými složkami a mnoho „úzkých míst“ v informování a v celkovém procesu. Je to celkem pochopitelné, neboť technické aspekty práce v oblasti některých plánovacích disciplín, jejich cykličnost a zejména zapojování vnějších prvků (obránný průmysl) spolu s občas konfliktním vztahem aliančních a národních cílů, to vše vyvolává důležité problémy.

27. Je zřejmé, že přetrvává určitá slabost ve schopnosti aktérů standardizačního procesu odpovídajícím způsobem se zapojit do všech dotčených oblastí obranného plánování. Vzhledem k tomu, že neexistuje žádný centrálně řízený proces, který harmonizuje jednotlivé plánovací disciplíny v rámci obranného plánování, a ani žádný jednotný přístup k plánování s různými disciplínami, nemusí pouhé zaměření se jen na oblast plánování ozbrojených sil poskytnout komplexní vyřešení všech problémů v oblasti standardizace. Širší posouzení harmonizace plánovacích disciplín samotných je nad rámec práce této zvláštní pracovní skupiny, nicméně tento úkol přetrvává jako vážný nedostatek pro Alianci.

28. Zvláštní pracovní skupina styčné rady pro standardizaci NSLB předloží výboru pro standardizaci NCS ke schválení následující doporučení:

a) Měla by se prohloubit role standardizace NATO jako hlavního přispěvatele k operační interoperabilitě v rámci obranného plánování.

b) Hlavní velitelství MNCs by měla jasně definovat standardizační požadavky (standardization requirements) pro své návrhy na výstavbu ozbrojených sil (force proposals). Standardizační organizace NSO a odborné orgány standardizace (tasking authorities – TAs) budou tomuto úsilí nápomocny.

c) Zástupci Standardizační organizace NATO (NSO) a odborných orgánů standardizace (TAs) by měly postupovat koordinovaně při poskytování rad v průběhu dvoustranných rozhovorů (bilateral talks) a během společné ověřovací fáze (joint screening phase) cyklu tvorby cílových stavů výstavby ozbrojených sil (force goals cycle).

d) Jednotlivé členské země by měly být mnohem více zapojeny do procesu standardizace a výbor NATO pro hodnocení (revizi) obrany (Defence Review Committee – DRC) by měl být požádán o rozšíření „Dotazníku obranného plánování“ (DPQ) o informace o stavu národních postupů a činností ve standardizaci, čímž by byla zabezpečována zpětná vazba.

e) Hlavní velitelství NATO (MNCs) by měla vypracovat „Společný dotazník standardizačních nedostatků“ (Bi-MNC Standardization Deficiency Questionnaire) na základě „Dotazníku standardizačních nedostatků SHAPE“, který by tvořil zdrojový dokument pro jejich vojenské standardizační požadavky.

f) Veškeré plánovací disciplíny by měly být přizpůsobeny procesu plánování ozbrojených sil (force planning process).

ZÁVĚR

Je celkem logické, že standardizace postupně v rámci rezortu Ministerstva obrany ČR nalezne odpovídající místo. To lze celkem jednoduše odvodit z toho, že pokud v rámci NATO tato problematika zasahuje stále širší okruh, bude se muset postupně přizpůsobovat i prostředí České republiky. Čím dříve bude toto pochopeno, tím dříve bude také naše strana brána vážněji i v kruzích NATO. Současný stav, kdy nejsme schopni ratifikovat jednotlivé standardizační dohody za celou Českou republiku, a tedy i odpovídat na jednotlivé výzvy k ratifikaci, je do značné míry způsoben často přezíravým přístupem ke standardizaci (tak jak je chápána v NATO) některými představiteli jednotlivých sekcí a odborů a jejich nízkou ochotou tato témata vážněji akceptovat.

V současné době je v rámci NATO přijato za platné asi tisíc standardizačních dohod a dalších tři sta je připravováno k projednávání. Česká republika musí rozhodnout, které z těchto dohod bude ratifikovat (převezme do vlastního právního prostředí) a následně implementovat (zapracovat do jednotlivých dokumentů rezortu MO a některé uplatnit také mimo tento rezort). Nově připravovaný rozkaz MO k této problematice by měl proces standardizace odstartovat. Bude vyžadovat na všech úsecích rezortu MO aby se odpovídajícím způsobem do této velmi náročné práce také zapojily. V neposlední řadě stojí materiální zabezpečení celého procesu standardizace. To je ale již další samostatné téma a jistě bude pro něj nalezen prostor i na stránkách odborného tisku.

Legenda k obrázkům:

DAS – Defence Analyses
obránné analýzy

DPC – Defence Planning Committee
výbor obranného plánování NATO

DPQ – Defence Planning Questionnaire
Dotazník obranného plánování

DRC – Defence Review Committee
výbor NATO pro hodnocení (revizi) obrany

FPS – Force Proposals
návrhy na výstavbu ozbrojených sil

IS – International Staff
mezinárodní štáb

MC – Military Committee
vojenský výbor NATO

MG – Ministerial Guidance
ministerská směrnice

MNCs Draft FPS 2000
návrhy výstavby ozbrojených sil hlavních velitelství NATO pro rok 2000

MSRs – Military Standardization Requirements
vojenské standardizační požadavky

NIMP – NATO Interoperability Management Plan
Plán interoperability NATO

Ammo
munice, střelivo

Annual Def Review
každoroční přehled obranných možností

Armaments Planning
výbrojní plánování

Bilats
dvoustranné rozhovory

Capability Packages
výkonnostní souhrny

Force Planning
plánování výstavby ozbrojených sil

Logistics Planning
plánování logistiky

Materiel
výzbroj a technika

Planning and Review Process – PARP
Proces plánování a hodnocení

weap
zbraně

Budoucnost trendových analýz pro orientaci obranného výzkumu ve vztahu k NATO

V roce 1998 bylo zahájeno řešení výjimečného projektu obranného výzkumu s označením „KLÍČMO – Trendové analýzy pro stanovení směrů rozvoje obranného výzkumu“. Ve prospěch koordinace rozsáhlého interdisciplinárního kolektivu řešitelů a vytvoření fóra pro uživatele výsledků byly organizovány celkem tři pracovní semináře. Zjednodušeně lze formulovat cíl projektu na zjištění: Jaká je struktura oborů obranného výzkumu? Jaká je dosažená úroveň poznání v jednotlivých oborech ve světě? Jaká je úroveň poznání v České republice? Jaký je skutečný potenciál obranného výzkumu v České republice, na co pro budoucnost máme?

Významným ukazatelem trendových analýz a smyslu jejich zpracování, tj. uplatnění v managementu obranného výzkumu i vývoje, je vliv členství České republiky v NATO. Příspěvek je zaměřen na předpokládanou budoucnost trendových analýz ve prospěch obranného výzkumu rezortu Ministerstva obrany České republiky. Vychází z dříve zveřejněných informací o strukturách vědy a obranného výzkumu Severoatlantické aliance, předpokládá znalost informací o Organizaci NATO pro obranný výzkum a technologie (Research and Technology Organization – RTO) a příslušných orgánů pro vědu v NATO: výboru pro vědu (Science Committee – SC) a výboru pro problémy moderní společnosti (Committee on the Challenges of Modern Society – CCMS).

Projekt obranného výzkumu KLÍČMO byl zahájen v době, kdy Česká republika směřovala do NATO a je ukončován v době, kdy již členem Aliance je. Trendová analýza vojenskopolitického vývoje z období roků 1994-95, která o vstupu pojednávala, se v praxi roku 1999 naplnila. Taková je realita, ale i rámec trendových analýz. Neobsahují jen základní informace o představě budoucího vývoje a budoucích stavů, ale rovněž svým obsahem formují praktické úsilí a chování v tomto případě politické, diplomatické, vojenské, ale i části civilní komunity. Bez praktických opatření, která jsou spojena s uchopením příležitostí, nemůže dojít ke změně stavu, tedy k tomu, aby bylo dosaženo evolučního nebo revolučního posunu.

Trendové analýzy pro stanovení směrů rozvoje obranného výzkumu jsou určeny zejména pro decizní sféru, pro vědecky podložené zpřesnění rozhodovacích procesů, které, ať již chceme či nikoliv, ovlivňují úroveň státní podpory konkretizovaným výzkumným záměrům, směrům a programům. Praktická forma uplatnění trendových analýz v managementu směřuje do vytvoření programů a následně projektů obranného výzkumu, ale i do vědeckých a výzkumných záměrů pracovišť, které by měly být v souladu se skutečným tvůrčím potenciálem, s laboratorním a informačním zázemím, ale i s dlouhodobou orientací vědy, potřeb obrany státu a armády, rovněž i s mezinárodním prostředím, které je podle oborů svázáno s reálnými a budoucími potřebami

a s prostředky, které jsou vyčleňovány ve prospěch rozvoje cílených poznatků v různých formách státních, nestátních i nadnárodních zdrojů.

V tomto ohledu platí následující hodnocení kvality trendových analýz: **Jsou-li vypracovány objektivně, pak odpovídají variantnímu popisu možných budoucích stavů a ve svých důsledcích umožňují jejich cílenou výzkumnou a finanční podporu.** Nejsou-li vypracovány objektivně, mohou způsobit neefektivní vynakládání prostředků a nakřivenou orientaci obranného výzkumu mimo hlavní potřeby zabezpečení obrany státu, včetně výstavby armády. Ale i v tomto případě trendové analýzy nelze zatratit. Svým obsahem koncentrují informace se specifickou hodnotou pro management obranného výzkumu a s odbornou informační hodnotou, která popisuje stav řešení problémů, jejich variantní a potenciální cesty pro další rozvoj. To vše znamená, že trendové analýzy najdou praktické uplatnění, když budou v dalších pracovních etapách začleněny do žebříčku priorit. Připustíme-li, že tuto podstatu zpracovatelé analýz znají, pak příčinou neobjektivního vypracování podkladu může být zapálenost pro obor, nebo prostý lobbismus. Je součástí profesní dovedností uživatelů výsledků, aby citlivě tyto problémy posoudili a uměli je eliminovat.

Užití trendových analýz, ale i jejich tvorba, směřuje do procesů specifického oboru lidské činnosti, který ještě není v systematické klasifikaci vědních disciplín konstituován a mohl by být spojen s pojmenováním „management vědy, výzkumu a vývoje“. Jeho specifickou disciplínou je „management obranného výzkumu“. Taková vědní disciplína má své teoretické základy a praktické aplikace. V současné době se pohybuje na úrovni vyhodnocování empirických poznatků. Modifikace jejich projevů jsou různé. Budeme-li sledovat státní úroveň, nebo úroveň uskupení států, případně mezinárodní, pak jsme zpravidla schopni rozlišit závislost na konkrétních podmínkách.

Management vědy, výzkumu a vývoje jako vědní disciplína je ovlivněn následujícími obory: *teorií a praxí práva, teorií a praxí vrcholového řízení (tedy přímo i zprostředkovaně politikou, zejména v oblasti vědy a vzdělávání), ekonomickými vědami a jejich praktickými aplikacemi, sociálními vědami z pohledu charakteristik vědecké a specifické řídicí komunity, psychologii ve specifických aplikacích na tvůrčí procesy, informatikou, informatizací a dalšími obory, které ve výčtu nejsou dosud uvedeny. Tento obor má svou historii a vývojové tendence.*

Uznáváme-li management obranného výzkumu jako specifickou disciplínu, která směřuje ke konstituování do systému vědních disciplín, pak je jejím atributem systémový charakter. Zůstaneme-li na úrovni státu, přísluší mu určitý model managementu obranného výzkumu, který je v České republice specifický a ve vlastních procedurách používá trendové analýzy. Budeme-li se v představách pohybovat na úrovni charakteristik systému, mohou současné změny, vyplývající z členství České republiky v NATO, ovlivnit budoucnost trendových analýz v následujícím:

(a) Česká republika se stala součástí potenciálu obranného výzkumu a technologií NATO, součástí její RTO. To znamená ve stavu bez úprav, tak jak nyní existuje, tj. se svým potenciálem, procedurami i managementem.

(b) Pro vytvoření předpokladů k racionálnímu využití rozšířeného množství poznatků a „kolektivních“ znalostí je nezbytné zajistit relevantní organizační předpoklady a sladit plánování s cykly shodnými s plánovacími mechanismy NATO.

(c) Jedním z významných podpůrných informačních zdrojů pro obsahovou orientaci obranného výzkumu České republiky je soubor výsledků společných prognostických činností Aliance.

(d) Individuální přínos jednotlivých členských států je nenahraditelným zdrojem jejich mezinárodního uznání a předpokladem uplatnění ve společných pracích. Společný výzkum v NATO nemůže být jedinou orientací obranného výzkumu České republiky. Vědecké poznatky neznají hranice a v obranném výzkumu a vývoji lze například předpokládat spolupráci se Slovenskem, ale i bilaterální spolupráci s jinými státy uvnitř i mimo NATO.

Schvalování odborných programů a rozpočtu

Jednou z nejvýznamnějších informací, která může prospět budoucímu uplatnění trendových analýz v prostředí členských států NATO, je seznámení s procedurami schvalování odborných programů a rozpočtu RTO. K tomuto účelu byl vypracován v návaznosti na „Harmonogram opatření rezortu obrany k integraci do NATO“ (čj. 18 285/1998-8764) pro jednání výboru pro obranné plánování materiál: „Návrh na zavedení plánování vědy a obranného výzkumu v cyklech shodných s plánovacími mechanismy NATO“ (čj. 21/17-75/1999-3691).

Obecné plánovací cykly jsou dlouhodobější, ale prakticky je schvalován roční finanční rozpočet Aliance a ten evokuje politická opatření a procedury. Jsou odlišné pro výbor pro vědu (SC) a pro RTO. Organizační schéma navrhovaných vědeckých programů NATO (viz obr. 1) orientuje základní přístupové mechanismy, které mají své finanční zajištění a umožňují přihlašování fyzickým osobám.

Pro RTO platí následující pravidla:

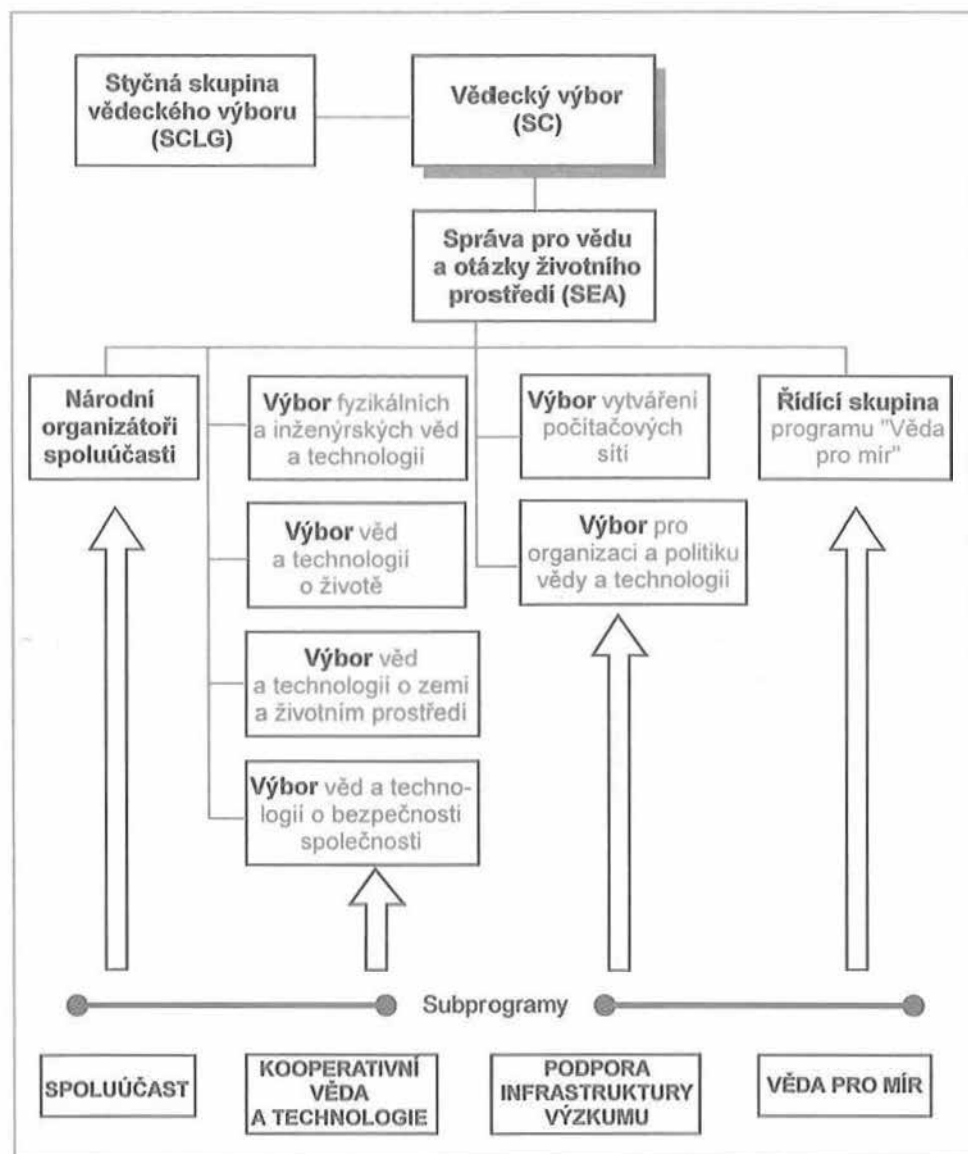
POLITIKA:

1. RTO je povinna každý rok předložit Severoatlantické radě cestou vojenského výboru NATO (Military Committee – MC) a rady (respektive konference) národních ředitelů pro vyzbrojování (Conference of National Armaments Directors – CNAD) roční rozpočet pro následující rok. V následujícím textu uvedená procedura definuje plán a kroky, kterými je připravován, prezentován a schvalován dokument nazvaný „Odborný program RTO“.
2. Na jarní schůzi komise NATO pro obranný výzkum a technologie (Research and Technology Board – RTB) je v souladu s „Chartou RTO NATO“ nejvyšším řídícím prvkem pro společný obranný výzkum a technologie a pro koordinaci dalších aktivit) posuzuje návrh „Odborného programu a rozpočtu RTO“ pro následující rok z odborného a finančního pohledu. Schválení RTB musí proběhnout v postačujícím předstihu před plánovaným schvalovacím procesem vojenského výboru (a výboru pro vojenský rozpočet) a konference národních ředitelů pro vyzbrojování (a výboru pro civilní rozpočet).
3. Po schválení RTB, je návrh odeslán vojenskému výboru a konferenci národních ředitelů pro vyzbrojování k posouzení. Po schválení odborného obsahu „Odborného programu a rozpočtu RTO“ je návrh předložen výboru pro vojenský rozpočet (Military Budget Committee – MBC) a výboru pro civilní rozpočet (Civil Budget Committee – CBC) k posouzení požadovaného rozdělení zdrojů.
4. Výbory pro rozpočet oznamují svá doporučení k rozpočtové stránce návrhu „Odborných programů a rozpočtu RTO“ pro Severoatlantickou radu (North Atlantic Council – NAC) jako součásti souhrnného rozpočtu NATO.

PROCEDURY:

5. Následující termíny jsou přibližné pro znázornění posloupnosti. Skutečné termíny budou přizpůsobovány termínům schůzí vojenského výboru a konference národních ředitelů pro vyzbrojování.
6. **BŘEZEN roku R-2.** Na jarním zasedání v roce R-2 stanoví RTB všeobecné pokyny pro užití v panelech a pro agenturu pro obranný výzkum a technologie (Research and Technology

ORGANIZAČNÍ SCHÉMA PRO NAVRHOVANÉ VĚDECKÉ PROGRAMY NATO

Obr. 1

Agency – RTA) se sídlem v Paříži, v přípravě „Odborného programu a rozpočtu RTO pro rok R“.

7. Mezi BŘEZENEM a LISTOPADEM roku R-2.

- Panely RTO rozvíjejí jejich návrhy „Odborného programu pro rok R“. Předběžně vybírají, co vytvoří na jarním zasedání panelu v roce R-2, povolují vnitroclementární koordinaci upřesňují závěrečná doporučení panelu na následující podzimní schůzi.

- b) Členové RTB mají možnost žádat ředitele RTA o zajištění požadavků vztahených ke konzultacím a výměnným programům a podpůrným programům.
8. *Mezi LISTOPADEM a PROSINCEM v roce R-2.* Ředitel RTA za pomoci svého štábu, připravuje návrh „Odborného programu a rozpočtu RTO pro rok R“. Vychází z podkladů od členů RTB, předsedů panelů a finančního oddělení RTA (pro operativní a infrastrukturalní náklady RTA).
9. *ÚNOR roku R-1.* Navrhovaný „Odborný program a rozpočet RTO“ je odeslán ředitelem RTA členům RTB k posouzení před jarní schůzí RTB.
10. *BŘEZEN roku R-1.* Návrh „Odborného programu a rozpočtu RTO“ je předložen RTB během jarního zasedání, předkládá ředitel RTA, v případě nezbytnosti s předsedy panelů a štábem RTA. Předsedové panelů mohou konat individuální obhajobu. Členové RTB projednají, navrhnou korekce, které mohou být nezbytné, a potvrdí program a rozpočet. Souhlas by měl být konsenzem členských států RTB.
11. *DUBEN roku R-1.* Štáb RTA dělá druhou korekturu návrhu „Odborného programu a rozpočtu RTO“ podle instrukcí RTB a po schválení předsedou RTB předá materiál vojenskému výboru, konferenci národních ředitelů pro vyzbrojování a hlavnímu finančnímu účetnímu mezinárodního vojenského sekretariátu.
12. *Mezi DUBNEM a KVĚTNEM roku R-1.* Místopředseda RTB a hlavní finanční účetní připraví směrnici ředitele RTA, vztahující se na podrobné předložení rozpočtu pro rok R.
13. *ČERVEN/ČERVENEC roku R-1.* Oficiální předložení podrobného rozpočtu hlavnímu finančnímu účetnímu a místopředsedovi RTB.
14. *ZÁŘÍ/ŘÍJEN roku R-1.* Obhajoba „Odborného programu a rozpočtu RTO“ před výborem pro civilní rozpočet a výborem pro vojenský rozpočet.
15. *Mezi ŘÍJNEM a LISTOPADEM roku R-1.* Oznámení Severoatlantické rady o schválení odborného programu a rozpočtu RTO na rok R.

Procedury v managementu obranného výzkumu České republiky těmto termínům předcházejí. Na rozdíl od přihlášek o granty v rámci vědeckého výboru NATO, které jsou záležitostí jednotlivých řešitelů (uchazečů), jsou projekty do jednotlivých programů v rámci RTO záležitostí státní prezentace a povyšují národní řešení na jeho mezinárodní ověření. Uplatnění návrhů projektů a nebo spoluúčasti na již řešených projektech je realizováno výlučně prostřednictvím činnosti v panelech (podvýborech), a tedy i prostřednictvím národního zastoupení.

I z těchto důvodů je nejvýš vhodné, aby se o řešení společných problémů ucházely ty projekty obranného výzkumu, které již prokazují svými výsledky mezinárodní konkurenceschopnost, a zejména zajištění finančními prostředky na národní úrovni. Mezinárodní financování těchto projektů je více určeno pro cestovní a ubytovací náhrady při uskutečnění společných zasedání pracovních týmů a pro úhradu publikování pracovních výsledků. Jednotlivé panely a RTA vytvářejí podmínky pro využití unikátních laboratorních, informačních případně jiných zdrojů ve prospěch společného řešení a mezinárodního ověření dosažených výsledků.

Nalezení všech dostupných forem vhodné a výhodné spolupráce bude předmětem praktického poznávání v příštích letech. Podmínkou úspěšného zapojení do procedur je vytvoření životaschopného národního zastoupení v orgánech RTO, SC a existence systémově propojených institucionálních složek, které zajistí potřebnou koordinaci a potřebný tok informací oblasti obranného výzkumu a vývoje v České republice. Nebudou-li tyto systémové předpoklady vytvořeny, Česká republika se stane skutečně „banánovou zemí“ a nebude schopna svůj potenciál racionálně uplatnit. Nezanedbatelným důsledkem takových možných přístupů je nejen ztráta dosud dobrého mezinárodního kreditu v oblasti vědy, výzkumu a vývoje, ale i znehodnocení výzkumného

Harmonogram obranného plánování - činnosti v plánování vědy, obranného výzkumu, vývoje a technologií

Časová osa	Sudy				Lichý												Sudy											
	List	Pros	Led	Únor	Břež	Dub	Kvě	Čer	Čec	Srp	Zář	Rjen	List	Pros	Led	Únor	Břež	Dub	Kvě	Čer	Čec	Srp	Zář	Rjen	List	Pros		
SUBJEKTY obránného plánování	Fáze I Stanovení cílů obranného plánování					Fáze II Stanovení cílových stavů v jednotlivých oblastech obranného plánování													Fáze III Zpracování plánů									
RTB NATO					Plány pro Odb plán a rozp. R-2, návrh Odb plánu a rozp. R-1													Plány pro Odb plán a rozp. R-2, návrh Odb plánu a rozp. R-1										
Panely RTO NATO a RTA						Příprava Odborného programu v panelech RTO pro R-1; Podklady do plánu na R-2; Požadavky na konzultace, výměnné a podpůrné prg R-2										Příprava Odborného programu v panelech RTO pro R-1; Podklady do plánu na R-2; Požadavky na konzultace, výměnné a podpůrné prg R-2												
RTA	Doplnění Odb. prg a rozp. R-2			Odb. plán a rozp. R-1 k posouzení RTB		Odb. plán a rozp. R-2 (2. korektura)	Smlouba pro R-1	Rozp. R-1 výborním pro voj. a cv. rozpočet			Obsahová rozp. R-1 ve výberech pro voj. a cv. rozpočet	Doplnění Odb. prg a rozp. R-2		Odb. plán a rozp. R-1 k posouzení RTB			Odb. plán a rozp. R-2 (2. korektura)	Smlouba pro R-1	Rozp. R-1 výborním pro voj. a cv. rozpočet			Obsahová rozp. R-1 ve výberech pro voj. a cv. rozpočet	Doplnění Odb. prg a rozp. R-2					
Ministr obrany ČR	Plán obranného výzk. a vývoje na 2 roky																								Plán obranného výzk. a vývoje na 2 roky			
Odborný orgán pro obranný výzkum a vývoj MO	Analýza stavu plánování, programování a projektování oblastí vědy, obranného výzkumu a vývoje MO; studium doporučení NATO					Dotazník na stav poznatků a technologií a doporučení k cílovým stavům (pracoviště OVOV, MO a GS AČR); Aktualizace trendů vědy, výzkumu, vývoje a technologií						Stanovení cílových stavů OVOV v horizontech 2, 6, 14 let, stanovení zásad finančního a ek. zabezpečení						Zpracování návrhu plánu výzkumu a vývoje na 2 roky		Stanovení návrhu plánu v ČR a s orgány NATO		Dokončení zpracování plánu						
			Součástí na nové projekty obranného výzkumu a vývoje MO (pro rok R)			Vyhodnocení projektů R-1		Další procedury rozpočtového plánování pro rok. R-1						Součástí na nové projekty obranného výzkumu a vývoje MO (pro rok R)		Vyhodnocení projektů R-1		Další procedury rozpočtového plánování pro rok. R-1										
			Výběr a prosazení projektů do plánu RTO, SC pro R-2; uplatnění návrhů prostřednictvím plánu Panelů																	Výběr a prosazení projektů do plánu RTO, SC pro R-2; uplatnění návrhů prostřednictvím plánu Panelů								

a vývojového potenciálu a možných zakázek výrobců obranného průmyslu. Tedy ekonomické ztráty.

Trendové analýzy v NATO

Velká pozornost managementu Aliance je věnována nalezení racionálních směrů budoucí orientace politiky, strategie, výstavby sil a jejich vybavení technikou a technologiemi. Výsledky vědeckého poznání jsou zakomponovány do výkonu všech významných řídicích funkcí. Příprava nové strategické koncepce NATO, schvalované na washingtonském summitu 24. dubna 1999, byla propojena s aktivitami organizace NATO pro obranný výzkum a technologie.

Panel (podvýbor) RTB pro studie, analýzy a simulace (SAS) ve svém plánu zahrnuje vypracování podkladů (studii vojenských aplikací a dlouhodobých vědeckých studií), které byly při vytváření strategické koncepce NATO využívány jako jedny z podkladových materiálů. Mezi výsledky například náleží „Pozemní operace v roce 2020“. Tato studie byla vypracována na základě požadavku vrchního velitelství spojeneckých sil v Evropě (Supreme Headquarters Allied Powers Europe – SHAPE). Dále byly vypracovány „Námořní operace v roce 2015“ a rozpracovány jsou: „Požadavky a možnosti na budoucí schopnosti NATO v elektronickém boji“, „Chemická a biologická ochrana“, „Struktura nákladů a náklady životního cyklu vojenských systémů“, „Pokračování pozemních operací 2020 – Koncepce interoperability a doktrína“ a další.

Tyto práce vyúsťují do konkrétních závěrů, které ukazují na předpokládanou orientaci oborů obranného výzkumu a vývoje v příštích letech. Jsou výsledkem aktivit mezinárodních řešitelských týmů, jejich reálné spolupráce na společném řešení a jeho mezinárodním ověření. Materiály objektivně komentují možný vývoj a v podtextu obsahují racionální odpovědnost za orientování budoucích záměrů výzkumných, vývojových a následně i výrobních programů. Současně jsou určeny pro decizní sféru organizace NATO a jednotlivých členských států, pro jejich dlouhodobé plánovací procesy, a tedy i pro politiku, jejichž jsou součástí.

Výsledky prací jsou k dispozici. Existuje možnost zapojení vědeckého a výzkumného potenciálu České republiky do mezinárodních řešitelských týmů na základě odborné fundovanosti a schopnosti aktivně přispět k řešení současných projektů. Základním předpokladem racionálního využití takových společných poznatků je existence analytických pracovníků, kteří jsou schopni se těchto informací zmocnit a současně existence racionálního toku informací a transferu informačních zdrojů k jejich správným uživatelům.

Trendové analýzy jsou cílevědomě v NATO zpracovávány a podíl na jejich vypracování i využití je závislý na přístupu jednotlivých členských států k personálnímu a organizačnímu zajištění využití tohoto cenného zdroje poznatků.

Jedinečnost poznatků na úrovni členského státu

Členství České republiky v NATO může některé netrpělivé jedince vést k představě: „To je vynikající, všechno za nás udělaly ostatní členské státy. Když už budeme něco představovat, tak to převezmeme od nich.“ Ano, i tento přístup je možný. Není jej možné z logických variant vyloučit. Bylo by nesprávné, kdyby nebylo poukázáno na některé aspekty takového přístupu s mezinárodním a vnitrostátním dopadem. Heslovitě zde vystupují následující skutečnosti:

- zachování státní suverenity,
- existence vlastního potenciálu obranného výzkumu, jeho historických tradic, zkušeností, schopností a provázanosti s potenciálem obranného průmyslu,
- zájmy ekonomických souvislostí spojených se zaměstnaností ve výzkumu, vývoji i výrobě,
- schopnost reagovat na skutečné podmínky členského státu, aplikovaně využít jeho specifické podmínky v pozitivním i negativním významu,
- schopnost odborně komunikovat s partnery a podílet se tvůrčím způsobem na řešení společných problémů,
- přispět do pokladnice poznání vlastními znalostmi a řešeními, a tím k naplňování strategické linie NATO v oblasti obranného výzkumu a technologií, tj. být v čele světového poznání a zabránit neočekávanému technologickému nebo technickému překvapení,
- zajistit mezinárodní kredit obranného výzkumu České republiky.

Rozvoj poznání na národní úrovni je ve prospěch plnění závazků, které na sebe Česká republika členstvím v NATO převzala. Žádná cizí organizace nebo jiný stát nemohou být suplety v otázkách bezpečnosti a obranyschopnosti jakéhokoliv státu. Rozhodování decizní sféry by mělo být vždy podloženo vědeckými studiemi a ověřenými poznatky, aby bylo objektivizované a ekonomicky efektivní. Nikde jinde, než na národní úrovni se poznatky NATO nerozvíjejí. Jsou jedinečné a nenahraditelné, protože jsou elementem souhrnného poznání Aliance.

Závěry

Budoucnost trendových analýz pro obranný výzkum a vývoj rezortu Ministerstva obrany České republiky bude pozitivně podpořena v případě existence vrcholového managementu pro výzkum a vývoj. Tím se oficiálně projeví zájem o jeho výsledky a rovněž potřeba pro praxi. Bude-li tento management chtít racionálně a ekonomicky efektivně orientovat vědecký, výzkumný a vývojový potenciál České republiky, měl by vypracování pravidelných trendových analýz vyžadovat, organizovat a zadávat.

➤ Obsah trendových analýz bude zákonitě ovlivněn rozšířením informačních zdrojů a poznatků o společné poznatky NATO, umožní kvalitnější výběr orientace našeho obranného výzkumu.

➤ Členství v NATO nemůže, anebo by nemělo negativně ovlivnit jedinečnost poznatků na úrovni obranného výzkumu České republiky. Nikdo jiný, než zpracovatelé trendových analýz, nemůže vyhodnotit podmínky rozvoje a potřebných změn oboru na národní úrovni.

➤ Pro kvalitnější zapojení potenciálu obranného výzkumu České republiky do společných činností v NATO a její RTO bude nezbytné uvést do života plánovací mechanismy a organizačně zajistit fungující národní zastoupení v kooperaci rezortu obrany, obranného průmyslu a akademické obce.

➤ Nebudou-li vytvořeny nezbytné strukturální kroky pro vytvoření funkčního vrcholového řízení obranného výzkumu a vývoje v rezortu Ministerstva obrany České republiky, zůstanou veškeré potřebné činnosti, jež očekávají odpovídající výzkumné, vývojové i výrobní organizace, pouze na papíře. Nebudou splněny závazky v oblasti obranného výzkumu a technologií, které pro Českou republiku vyplývají z členství v NATO, anebo budou plněny jen formálně.

Nevojenská obrana – nový termín v oblasti obranného plánování

Přijetím dokumentu „Bezpečnostní strategie České republiky“ byl do pojmového aparátu v oblasti zajišťování bezpečnosti státu doplněn nový termín – „nevojenská obrana“. Termín vyvolal u odborné veřejnosti řadu otázek, především na jeho obsah a vazby nevojenské obrany na problematiku obranného plánování a civilního nouzového plánování. Tento článek si proto klade za cíl pokusit se, alespoň částečně, na tyto a další otázky odpovědět.

Plánování nevojenské obrany je nedílnou součástí plánování opatření k zajištění bezpečnosti. **Plánování opatření k zajištění bezpečnosti** zahrnuje v podmínkách ČR problematiku obranného plánování, zastřešené ministerstvem obrany, a problematiku civilního nouzového plánování, zastřešené ministerstvem vnitra.

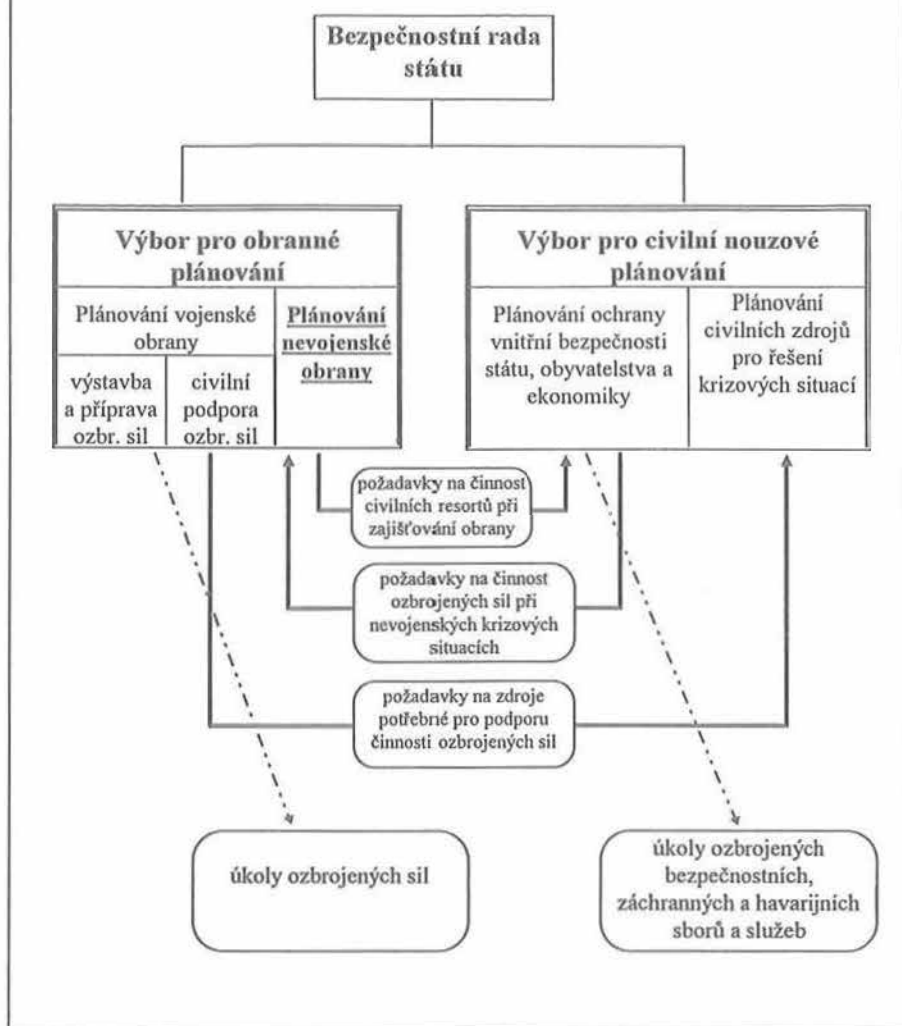
Obranné plánování je procesem plánování opatření k zabezpečení svrchovanosti a územní celistvosti státu, ochrany zdraví a života obyvatel a majetků proti vnějšímu vojenskému ohrožení a zabezpečení mezinárodních závazků. Neoddělitelnou součástí obranného plánování je ale i problematika plánování podpory civilních orgánů při řešení nevojenských krizových situací v míru.

Civilní nouzové plánování je naproti tomu procesem plánování opatření k zajištění ochrany vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku, ochrany obyvatelstva, funkčnosti státní správy, ochrany ekonomiky a civilní podpory ozbrojeným silám v krizových situacích spojených se zabezpečením obrany státu proti vnějšímu vojenskému ohrožení nebo s plněním mezinárodních závazků.

Z výše uvedeného vyplývá, že systém obranného plánování a systém civilního nouzového plánování se navzájem výrazně podporují. Oba systémy mají vztah jak k problematice řešení vojenských krizových situací, tak k řešení nevojenských krizových situací v míru. Zajištění vzájemné provázanosti obou systémů ale není svěřeno žádnému specializovanému orgánu, který by tyto dva relativně samostatné systémy zastřešoval. Tento úkol je delegován systému obranného plánování, kde je řešen právě v rámci problematiky nevojenské obrany.

Problematiku obranného plánování lze totiž zjednodušeně rozdělit do tří základních problémových okruhů (viz obr.). Tím prvním a bezesporu nejdůležitějším je problematika plánování výstavby a přípravy sil pro jejich použití při zabezpečení obrany státu a při plnění jejich dalších úkolů zejména v rámci mezinárodních a vnitrostátních krizových situací. Tím druhým je problematika plánování podpory těchto sil, tj. zabezpečení všeho potřebného z rezortních i mimorezortních zdrojů pro plnění jejich úkolů v oblasti lidských, finančních, materiálních, informačních a dalších zdrojů a služeb. A posledním, třetím problémovým okruhem je problematika tzv. nevojenské obrany, která má ale v rámci systému obranného plánování, a svým způsobem i v rámci procedur civilního nouzového plánování, zvláštní postavení.

Vazby mezi obranným plánováním a civilním nouzovým plánováním

Obr.

Hlavní náplň plánování nevojenské obrany se nesoustřeďuje na klasický plánovací proces, ale na definování požadavků na fungování státu a plnění jeho klíčových funkcí při zabezpečení obrany státu za válečného konfliktu, to jest **definování požadavků na realizaci opatření v nevojenské oblasti obrany státu při vojenských krizových situacích**. Druhou, doplňkovou náplní je pak definování požadavků na rozsah a způsob nasazení sil a prostředků ozbrojených sil při podpoře činnosti civilních orgánů, tj. **problematika vojensko-civilní spolupráce, zejména při řešení nevojenských krizových**

situací. To podtrhuje význam nevojenské obrany jako důležitého propojovacího článku mezi systémem obranného plánování a systémem civilního nouzového plánování.

Z institucionálního hlediska se problematikou nevojenské obrany v rámci výboru pro obranné plánování zabývá **podvýbor pro plánování nevojenské obrany**, který je jeho stálým pracovním orgánem.

Opatření v nevojenské oblasti obrany státu jsou opatření civilní nouzové připravenosti státu, která jsou za stavu ohrožení státu a za válečného stavu realizována civilními orgány nad rámec opatření prováděných při vzniku nevojenských krizových situací v míru. Opatření v nevojenské oblasti obrany státu mají za cíl zajistit plnění úkolů civilní nouzové připravenosti v podmínkách, kdy dochází:

- * k podstatnému *zvýšení* rozsahu a ničivosti činností ohrožujících bezpečnost státu vzhledem k jejich cílenému zaměření proti společenskému, hospodářskému, dopravnímu a komunikačním centrům, velkým aglomeracím a dalším životně důležitým objektům a zařízením na teritoriu státu,
- * k podstatnému *snížení* výkonných kapacit státních orgánů, orgánů územní samosprávy, nárůstu úkolů ozbrojených bezpečnostních, záchranných a havarijních sborů a služeb, snížení kapacit pro zabezpečení obnovy vyřazených objektů a zařízení nezbytných pro zajištění bezpečnosti státu za války a snížení produkčních schopností národního hospodářství.

Opatření v nevojenské oblasti obrany státu se člení na opatření k zajištění:

- * vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku na teritoriu státu,
- * ochrany obyvatelstva na teritoriu státu,
- * plnění základních funkcí hospodářské soustavy státu,
- * plnění základních správních a dalších funkcí státu.

Opatření k zajištění vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku na teritoriu státu jsou opatření prováděná mimo prostor bojové činnosti vojsk k zabezpečení ochrany ústavního zřízení státu, zákonnosti, veřejného pořádku, občanských práv a svobod při jejich ohrožení násilnou činností, zejména v souvislosti s intenzifikací zpravodajské a diverzní činnosti protivníka, s aktivizací nejrůznějších kriminálních, extremistických nebo jinak státu nepřátelských jednotlivců nebo skupin a v souvislosti se sekundárními důsledky bojové činnosti protivníka na teritoriu státu.

Nad rámec běžných a za nevojenských krizových situací plněných úkolů vybraných správních úřadů, státních zastupitelství, soudů a ozbrojených bezpečnostních sborů a služeb musí být v rámci nevojenské obrany zabezpečeno:

- * zvýšení zpravodajské ochrany teritoria,
- * zvýšení kapacity ozbrojených bezpečnostních sborů a služeb, včetně válečného systému doplňování a úhrady ztrát,
- * zvýšení dohledu nad veřejným pořádkem a dodržováním zákonnosti, zejména přijetí preventivních opatření proti nárůstu závažných násilných a majetkových trestných činů a zvláštních opatření k zabránění násilnému narušení činnosti v objektech klíčových správních úřadů, soudů a orgánů územní samosprávy, ve skladech strategických zásob, v důležitých hospodářských provozech a ve významných objektech energetické, vodohospodářské, dopravní a komunikační soustavy státu,
- * zvýšení kapacity vyšetřovacích orgánů, státních zastupitelství a soudů,
- * zvýšení kapacity vězeňských zařízení včetně zajištění výstavby a provozu sběrných a inter-nálních táborů.

Opatření k zajištění ochrany obyvatelstva na teritoriu státu zahrnují souhrn opatření k zajištění ochrany životů, zdraví, hmotného a nehmotného majetku správních úřadů, soudů, orgánů územní samosprávy, ozbrojených bezpečnostních, záchranných a havarijních sborů a služeb, důležitých hospodářských objektů, obyvatelstva a jeho životního prostředí před ničivými projevy válečného konfliktu a sekundárních mimořádných událostí a ke zvýšení jejich odolnosti. Zahrnuje především opatření k varování, ukrytí, záchraně a nouzovému přežití osob, poskytnutí humanitární pomoci a plnění dalších úkolů civilní ochrany.

Nad rámec běžných a za nevojenských krizových situací plněných úkolů vybraných správních úřadů, orgánů územní samosprávy, ozbrojených bezpečnostních, záchranných a havarijních sborů a služeb a vybraných podnikatelských subjektů musí být v rámci nevojenské obrany zabezpečeno:

- * zvýšení odolnosti a snížení zranitelnosti přehradních nádrží, jaderných zařízení a objektů se zdroji ionizujícího záření, objektů vyrábějících nebo skladujících velká množství výbušných látek nebo chemických látek ohrožujících životy nebo zdraví,
- * zvýšení úrovně zabezpečení ochrany obyvatelstva v objektech správních úřadů, soudů a orgánů územní samosprávy, ve zdravotnických, školských, sociálních a kulturních objektech a zařízeních, ve věznicích, v obcích, důležitých hospodářských provozech a ve skladech strategických zásob, včetně zajištění varování, ukrytí, poskytnutí individuálních a kolektivních prostředků protichemické ochrany, evakuace a humanitární pomoci,
- * zvýšení kapacity záchranných a havarijních sborů a služeb, včetně válečného systému doplňování a úhrady ztrát,
- * vytvoření podmínek pro činnost orgánů a organizací civilní ochrany v obcích, hospodářských aj. objektech,
- * zvýšení kapacity ve zdravotnických a sociálních zařízeních.

Opatření k zajištění plnění základních funkcí hospodářské soustavy státu zahrnují souhrn opatření k zajištění prostředků nezbytných pro činnost správních úřadů, soudů, orgánů územní samosprávy, ozbrojených bezpečnostních, záchranných a havarijních sborů a služeb, pro zajištění nezbytné obnovy objektů a zařízení potřebných pro zajištění bezpečnosti státu za války a pro zajištění nezbytné úrovně života obyvatelstva. Jedná se zejména o opatření hospodářské mobilizace (tj. zahájení válečné výroby), hospodaření se strategickými zásobami životně důležitých komodit, zajištění hospodářského využívání disponibilních zdrojů a regulaci spotřeby, případně přednostní alokaci nedostatkových komodit.

Vybranými správními úřady, orgány územní samosprávy, hospodářskými a jinými subjekty musí být v rámci nevojenské obrany zajištěna:

- * ochrana stability finanční a devizové soustavy státu,
- * válečná výroba nezbytných hmotných a nehmotných prostředků včetně fungování energetické, vodohospodářské, dopravní a komunikační soustavy státu a redukce nepotřebných výrob a služeb,
- * optimalizace využití profesní struktury obyvatelstva a vytvořených strategických zásob z hlediska potřeb válečného hospodářství,
- * regulace spotřeby a poskytování služeb obyvatelstvu a hospodářským subjektům, včetně zajištění nouzového zásobování obyvatelstva základními druhy potravin, pitnou vodou, léčivými a zdravotnickými potřebami, pohonnými hmotami a palivy,

- * obnova zničených nebo poškozených objektů a zařízení nezbytných pro zajištění bezpečnosti státu za války.

Opatření k zajištění plnění základních správních a dalších funkcí státu zahrnují souhrn opatření k zajištění plnění základních funkcí správních úřadů, soudů a orgánů územní samosprávy pro zajištění nezbytné úrovně správních činností státu a krizového řízení.

Vybranými správními úřady, orgány územní samosprávy a jinými subjekty musí být v rámci nevojenské obrany zajištěn:

- * provoz vlastních chráněných pracovišť, včetně náhradních zdrojů elektrické energie a vody,
- * provoz vlastních zvláštních a náhradních komunikačních systémů a opatření k zabezpečení telekomunikačních služeb,
- * útlum nebo přerušení vybraných funkcí a činností správních úřadů, orgánů územní samosprávy a dalších organizací, včetně převedení jejich činnosti do objektů náhradních pracovišť,
- * válečný systém finančního zabezpečení a výběru daní,
- * válečný systém politiky zaměstnanosti,
- * válečný systém sociálního a důchodového zabezpečení,
- * válečný systém zdravotnického zabezpečení,
- * provoz školských zařízení.

Plánování nevojenské obrany v těchto čtyřech zmíněných oblastech zahrnuje především definování požadavků a parametrů, jak mají být popsána opatření nevojenské obrany zabezpečena ve složitých podmínkách po vyhlášení stavu ohrožení státu nebo válečného stavu. Samotný proces plánování a příprava jejich realizace ale už není záležitostí systému obranného plánování, ale výhradně systému civilního nouzového plánování. Jeho orgány za zplánování a přípravu realizace těchto opatření po stránce koncepční, legislativní i organizačně technické prostřednictvím věcně příslušných ústředních správních úřadů plně odpovídají.

Problematika **vojensko-civilní spolupráce**, především vojenské výpomoci při nevojenských krizových situacích v míru, je relativně samostatnou oblastí nevojenské obrany, která s problematikou výše popsaných opatření prováděných při vojenských krizových situacích nijak nesouvisí.

Vojenskou výpomocí se rozumí organizované nasazení vojáků a zaměstnanců rezortu obrany s potřebnou technikou k odstranění následků mimořádných a krizových situací řešených civilními orgány. Jedná se přitom zejména o nevojenské krizové situace. Za poskytování vojenské výpomoci se považuje také zapůjčení techniky bez obsluhy, zapůjčení nebo poskytnutí věcných prostředků nebo poskytnutí služeb v souvislosti se řešením takových situací.

Potřeba existence systému vojenské výpomoci se jednoznačně prokázala při povodních v uplynulých dvou letech, ale také v období krize v Kuvajtu. Při těchto událostech se ukázalo, že pro řešení tak rozsáhlých nevojenských krizových situací nemají věcně příslušné ozbrojené bezpečnostní sbory, záchranné sbory a havarijní služby dostatek sil a prostředků. Jejich kapacity jsou vzhledem k omezeným finančním prostředkům povětšinou dimenzovány pouze pro plnění jejich běžných, dalo by se říci každodenních úkolů, v důsledku čehož je nutné již při řešení mimořádných nebo méně

závažných krizových situací mobilizovat jejich vnitřní zdroje. Na řešení vážných krizových situací s velkým územním dopadem ani tyto vnitřní zdroje nejsou dostatečné a potřebné síly a prostředky je nutné získat z jiných zdrojů nebo jiným způsobem.

Nutně proto vyvstává otázka, co je ekonomicky efektivnější. Zda vydávat další finanční prostředky na posílení ozbrojených bezpečnostních sborů, záchranných sborů a havarijních služeb, což zákonitě snižuje jejich ekonomickou efektivnost, protože velkých krizových situací naštěstí zas tak moc není, nebo zda bez nutnosti vynakládání dalších finančních prostředků vytvořit legislativní a organizační podmínky pro plnění některých jejich činností vyčleněnými silami a prostředky rezortu obrany. Je totiž zřejmé, že působnost ozbrojených bezpečnostních sborů, záchranných sborů a havarijních služeb zahrnuje nejen vysoce specializované činnosti, které mohou plnit pouze jejich příslušníci, ale i činnosti obecného, pomocného, zabezpečovacího aj. charakteru, na které mohou být s úspěchem nasazeni příslušníci ozbrojených sil, ať již z chodu nebo po krátkém školení. Nevyužití disponibilních sil a prostředků rezortu obrany k účelovému a časově omezenému posílení sil a prostředků ozbrojených bezpečnostních sborů, záchranných sborů a havarijních služeb by za těchto okolností bylo zbytečným plýtváním prostředků státního rozpočtu.

Z provedených analýz vyplývá, že rozsáhlejší použití sil a prostředků rezortu obrany se dá předpokládat:

- * *při vzniku přírodních pohrom velkého územního rozsahu způsobených:*
 - rozsáhlými a ničivými povodněmi nebo záplavovými vlnami při protržení rybníků nebo přehrad,
 - rozsáhlými požáry v zalesněných a obtížně přístupných oblastech,
 - nebezpečnými nákazami postihujícími lidi nebo hospodářská zvířata,
- * *při vzniku antropogenních pohrom velkého územního rozsahu způsobených:*
 - haváriemi v jaderných energetických zařízeních,
 - haváriemi ve velkých chemických provozech a skladech,
- * *při destabilizaci ekonomické, sociální nebo politické situace ve státě v důsledku:*
 - kritického narušení zásobování obyvatelstva nebo hospodářství životně důležitými produkty (energie, potraviny, pitná voda, pohonné hmoty apod.),
 - kritického nárůstu nelegální migrace osob nebo přepravy zboží přes státní hranici,
 - kritického nárůstu násilné kriminality, organizované zločinnosti a terorismu spojeného zejména s násilnou činností zločineckých a polovojenských skupin,
 - vyhocení politických, národnostních, etnických nebo sociálních rozporů ve společnosti spojených s ozbrojeným násilím.

Síly a prostředky rezortu obrany mohou být v rámci vojenské výpomoci nasazovány:

- * k plnění samostatných úkolů, kdy bude vojenská jednotka jako celek přidělena na základě požadavku velitele zásahu k plnění samostatného úkolu,
- * k asistenci, kdy budou vojáci jednotlivě nebo v menších skupinách začleňováni mimo své organické jednotky do organizačních struktur zasahujících nevojenských složek.

Nasazených sil a prostředků rezortu obrany může být přitom použito:

- * *jako posilového prostředku v rámci asistenční činnosti:*
 - pro posílení PČR při zajišťování ostrahy státních hranic, při udržování veřejného pořádku, při ochraně zastupitelských úřadů cizích zemí, sídelních objektů ústavních institucí a dalších objektů zvláštního významu, při zajišťování bezpečnosti a plynulosti silničního provozu, u doprovodů důležitých silničních zásilek a vlakových spojů, při zásazích proti

těžce ozbrojeným pachatelům v případě únosů, teroristických útoků a dalších závažných trestných činů,

- pro posílení složek integrovaného záchranného systému (IZS) k provádění prvotních záchranných prací v prostorech živelních nebo antropogenních pohrom,
- pro posílení civilních orgánů k provádění likvidace následků přírodních nebo antropogenních pohrom,

* *jako posilového prostředku MV vyčleněného na plnění samostatných úkolů:*

- k zajištění ostrahy státní hranice mimo hraniční přechody,
- k zajištění uzávěry státní hranice v celém příhraničním pásmu nebo kombinovaným způsobem posílením hlídek cizinecké a pohraniční policie na státní hranici a samostatnou ostrahou na krycích čarách hlouběji ve vnitrozemí,
- k zajištění ochrany vybraných sídelních objektů ústavních institucí a dalších objektů zvláštního významu,
- k zajištění omezení nebo vyloučení práva vstupu osob do stanovených prostorů v rámci udržování veřejného pořádku,
- při lokalizaci a likvidaci ozbrojených zločineckých a polovojenských skupin v řídké obývaném, zalesněném a obtížně přístupném terénu,

* *výjimečně při zabezpečování zbudování, popř. provozu provizorních vězeňských, uprchlíckých, humanitárních nebo zdravotnických zařízení vyčleněnými silami a prostředky AČR.*

S ohledem na tyto skutečnosti je vojenská výpomoc členěna:

- * na podporu policejních bezpečnostních akcí,
- * na podporu záchranných akcí,
- * na podporu humanitárních akcí.

Podporou policejních bezpečnostních akcí se rozumí organizované nasazení ozbrojených vojáků s potřebnou technikou k plnění úkolů Policie ČR podle zvláštních zákonů.

Podporou záchranných akcí se rozumí organizované nasazení neozbrojených vojáků a zaměstnanců s potřebnou technikou na provádění bezodkladných záchranných prací v rámci IZS. Za podporu záchranných prací se rovněž považuje zajištění evakuace obyvatelstva, zajištění očisty území od nebezpečných látek, zabezpečení letecké a pozemní pátrací a záchranné služby, zabezpečení přepravy raněných a nemocných a zabezpečení přepravy zdravotnické, humanitární nebo jiné pomoci potřebné k provádění záchranných prací.

Podporou humanitárních akcí se rozumí organizované nasazení neozbrojených vojáků a zaměstnanců s potřebnou technikou na provádění likvidačních prací a poskytování humanitární pomoci obyvatelstvu postiženému následky mimořádných událostí v rámci působnosti územních správních úřadů nebo orgánů územní samosprávy.

Role politologie při vzdělávání vojenského profesionála

Politologie a politologové. Pojmy v současné době zejména v masmédiích, ale i v seriózním prostředí relativně hojně frekventované. Někdo – spíše ale naštěstí málokdo – v politologiích vidí neomylné vědce, případně prognostiky a břitké komentátory (častěji), jiný zase podvodníky, obchodníky s deštěm a mluvky vyjadřující se se suverenitou jim vlastní k problémům Dolní Lhoty i reformy OSN. Tak co je to vlastně za obor a kdo jsou ti, kteří se mu věnují? A k čemu by jej mohli potřebovat politici nakládající se státní mocí v procesu vzdělávání a výcviku občanů dobrovolně, případně z donucení, určených k výkonu státem organizovaného násilí a v současnosti i k dalším, takzvaným „novým úkolům“ ozbrojených sil?

Politologie je v našich podmínkách velmi mladá a v podstatě teprve formující se společensko-vědní disciplína, která se začala rozvíjet až po roce 1989, což s sebou přineslo i jisté potřeby z hlediska pojmenování. V českém prostředí se v průběhu 90. let prosadily pro náš společensko-vědní obor názvy politologie nebo věda o politice. Srovnatelný anglický termín je *political science*, německý *Politikwissenschaft* a francouzský *science politique*.

Příčiny opožděného rozvoje této společensko-vědní disciplíny v České republice musíme hledat především v charakteru dřívějšího politického režimu, jenž si osoboval právo na monopolní, v některých obdobích pouze dominantní, regulaci většiny oblastí lidského života a politiky především. Z tohoto důvodu nemohl mít a také neměl zájem na rozvoji, z hlediska prvotního mravního imperativu vědce, relativně nezávislé vědní disciplíny jakou je politologie, disciplíny, nekladoucí si a priori ambice neslučitelné s vědou, totiž ambice být nástrojem konkrétní sociální skupiny při prosazování jejích zájmů ve společnosti a sloužit k udržování v ní vytvořených pořádků. Počátky politologie jako samostatné vědy jsou proto v České republice spojeny s budováním demokratického režimu po roce 1989, což není vina politologie, ale zejména režimu předešlého.

Oblast zájmu této disciplíny je zřejmá již z jejího názvu, je jí politika a vše co s politikou souvisí. Pro definování tohoto pojmu je z hlediska potřeb této statě nejvhodnější využít takzvaný **trojdimenzionální model politiky** (viz obr.) zkonstruovaný pomocí funkčně-strukturální metody. Dle ní obsahuje pojem politiky tři podstatné dimenze.

První z nich je určitá forma v níž je politika uskutečňována. Tuto dimenzi nazýváme termínem **polity** a zahrnuje především instituce, jako například ústavu, právní řád, tradice, vládu, parlament, armádu či politické strany.

Druhou a neméně důležitou dimenzi můžeme charakterizovat jako obsah pojmu **politika (policy)**. Normativně popisuje jevy v politice, například zájmy a cíle jednotlivců či programy politických stran.

Třetí dimenzí politiky je **politics**, kterou můžeme chápat jako **procesy probíhající v politice**. Patří sem například proces zprostředkování zájmů nebo výběru mocenské elity, různé konflikty či střety. Politiku nemůžeme definovat jako prostor, kolem něhož by se společnost pohybovala. Lépe je nahlížet na ni jako na princip určený formálně, obsahově a procesuálně. Podstatným rysem politiky je zejména fakt, že je nutné ji chápat v její komplexnosti, a že je nepřipustné jednotlivé dimenze od sebe oddělovat.

Dimenze		Formy projevu	Příklady	Označení
1.	Forma	Normy a instituce	Branné zákonodárství Armáda	Polity
2.	Obsah	Úkoly a cíle	Bezpečnostní strategie státu	Policy
3.	Proces	Konflikty a střety	Válka mezi státy	Politics

Obr.: Trojdimenzionální model politiky

Skupina organizovaných zájmů, například sdružení vojáků z povolání nebo odborová organizace civilních zaměstnanců armády, je současně formální institucí, jež ovšem zastává určité hodnoty a prosazuje své zájmy a cíle v politickém procesu prostřednictvím interakcí s ostatními subjekty, v uvedeném konkrétním příkladě zejména se státem. Tím prostupuje všechny tři definované dimenze, a proto by jakýkoli jednodimenzionální pohled nepostihoval úplnost tohoto společenského fenoménu. Je též nutné mít neustále na zřeteli, že téměř vše ve společnosti může být politické pokud je spojeno alespoň s jednou z výše uvedených dimenzí. Z tohoto úhlu pohledu **přísluší politologii vědecky zkoumat všechny sociální jevy, jež se nějakým způsobem s některou z těchto dimenzí politiky spojují.**

Z teoretického hlediska proto může politologie zařadit armádu jako objekt svého zájmu v případě, pokud se váže alespoň s jednou z výše uvedených dimenzí. Velmi široký a spleťtými vazbami propojený okruh problémů a vztahů uvnitř armády a mezi ní a společností nemůžeme vyčerpávajícím způsobem analyzovat nástroji pouze jedné sociální nebo společenské vědy. Armádní problematika je mimořádně složitá, obsahově mnohotvárná a politologie si může všimnout pouze těch aspektů, jež zasahují do trojdimenzionálního chápání politiky.

Armáda je zkoumána především jako byrokratická a hierarchizovaná společenská instituce, a proto z ní dělá předmět svého zájmu sociologie, což by ovšem nebyl sám o sobě důvod, proč by se jí měla věnovat i věda o politice. Pro ni je podstatně významnější, že **armáda je instrumentem státní moci, jež s ní disponuje, a na který je v demokratických společnostech nahlíženo jako na součást státního aparátu a výkonné moci.**

Zároveň je instrumentem primárně určeným pro násilnou regulaci konfliktů, jež se může odehrávat navenek politického systému (válka) a nebo v extrémním případě dovnitř. V případě války ostatně již Carl von Clausewitz navazující na své předchůdce rozpoznal, že: „Válka je nástroj politiky, musí mít nutně její povahu, musí nutně měřit její mírou, vedení války ve svých hlavních rysech je tedy sama politika, která vyměnila pero za meč, ale proto ještě nepřestala myslet podle svých vlastních zákonů.“

Tyto aspekty fungování armády (ozbrojených sil obecně) jsou již ovšem z teoretického hlediska zcela dostačující proto, aby se touto institucí a okolnostmi s její existencí souvisejícími (válka, zbrojení, způsoby prosazování jejich zájmů, začlenění do společnosti atd.) zabývala i politologie, protože bez pochyby zasahují do trojdimenzionálního modelu politiky. Význam každé vědní disciplíny při vzdělávání určité profesní skupiny je možné hodnotit pouze ve světle charakteru této profese. V odborné literatuře zabývající se vojenstvím reprezentované především díly S. Huntingtona a M. Janowitze není sporu o tom, že charakter vojenské profese se v uplynulých 150 letech podstatně změnil.

Sporným tématem je pouze míra a intenzita proměn. Pod vlivem technizace armád začal v uplynulém období klasický typ bojového vůdce (válečníka) století 19. přebírat a získávat mnoho charakteristických znaků technika a manažera, což se promítlo v průniku technických a manažerských disciplín do výchovně-vzdělávacího procesu. Ch. Moskos se domnívá (a s jeho názorem lze souhlasit), že v souvislosti s proměnami společnosti, a zejména s novými rolmi ozbrojených sil, jež spočívají například v multinacionálním zajištění míru ve světě „operacemi jinými než válka“, ve využívání vesmíru, v opatřeních proti obchodu s drogami, v pomoci při živelních katastrofách, v kontrole migrace atd. bude dominantním typem vojenského profesionála takzvaný voják-vzdělanec, na rozdíl od vojáka-bojovníka století devatenáctého a vojáka-technika a manažera století dvacátého. V této souvislosti je pravděpodobné, že nepůjde o úplné vyloučení rysů bojovníka, technika a manažera, nýbrž o jejich doplnění rysy intelektuála.

A právě kvůli zvládnutí na vojenskou profesi nově kladených úkolů a získání profesionálního důstojníka schopného je splnit, se jeví vhodné zakomponovat do výchovně-vzdělávacího procesu společenské vědy (a v jejich rámci i politologii), neboť řada z výše uvedených „nových“ problémů, v jejichž řešení by se měly ozbrojené síly angažovat, je jejich doménou a jsou bez znalostí v oblasti společenských věd nezvládnutelné. Všechny mírové mise v bývalé Jugoslávii ostatně přinesly zkušenost, že jejich vrcholový vojenský management je v jejich rámci nucen chtít nechtě činit čas od času *ad hoc* politická rozhodnutí.

Význam politologie ve vzdělávacím procesu vojenského profesionála je vhodné analyzovat ve dvou rovinách. První rovinou je rovina vědecké a analytické činnosti a druhou rovinou je rovina vzdělávání. V souvislosti se situací ve vojenském školství je totiž nutné podotknout, že na vysoké škole nelze tyto dvě roviny oddělovat. Jinými slovy řečeno, výuka na každé vysoké škole, vojenské vysoké školy nevyjímaje, by se měla z jisté části, jejíž konkrétní podíl je variabilní na základě typu a charakteru vysoké školy, odvíjet od vědecké práce a vědecké činnosti, což s sebou nutně přináší i získávání vědeckých a akademických titulů za podmínek srovnatelných se situací panující na kvalitních civilních vysokých školách v České republice.

Formující se česká politologie se zabývá poměrně širokým spektrem témat a problémů, počínaje politickou filozofií, přes zprostředkování zájmů v politickém systému a konče problematikou evropské integrace a přeměn ve struktuře bezpečnostní architektury Evropy.

Jedním z významných úkolů politologie je výzkum politických vztahů dotýkajících se vojenství. Jedná se o oblast, v níž společnost i armáda pociťují potřebu znát odpověď

na řadu otázek (obecný model bezpečnostní politiky, úloha a perspektivy vojenství jako nástroje politiky v současném světě, role mezinárodních bezpečnostních organizací, problémy demokratické kontroly ozbrojených sil atd.), které je ale v české politologii věnována zatím velmi malá pozornost, což je způsobeno řadou příčin, jejichž podrobná analýza by vyдалa na zvláštní stať.

Při analýze role politologie při vědeckém výzkum v oblasti vojenství jako nezbytném předpokladu pro vzdělávání vojáka z povolání je nutné nepodceňovat všeobecně známou skutečnost, že pro rozvoj každé vědecké disciplíny je sice nezbytná spolupráce s příbuznými vědami, která má však význam pouze v situaci, v níž bude možné pěstovat disciplínu jako svébytný obor a dbát o jistou míru oborové „čistoty“.

S tímto problémem úzce souvisí další problém, totiž začlenění politologie do organizační struktury vojenské vysoké školy. Vědeckou disciplínou je filozofie, historie, ekonomie, pedagogika, psychologie, politologie atd., ale nikoli bezpečnostní politika. Ta je předmětem výzkumu – z vlastního úhlu pohledu – všech společenských věd, ale zejména politologie.

Právě rozvojem vědeckých oborů (a tedy i politologie) ve specifických oblastech dotýkajících se vojenství a bezpečnosti, jež zůstávají civilními pracovišti poněkud opomíjeny, může vojenská vysoká škola přispět k prohlubování lidského vědění a nepřímo i ke zlepšování prestiže armády ve společnosti, a zejména nevalné prestiže vojenských vysokých škol u širší odborné a akademické veřejnosti společensko-vědní specializace.

Proto se jeví jako vhodné organizovat vědecké bádání a na ně navazující výuku na základě oborově budovaných kateder, zaměřených primárně na vědecko-pedagogickou práci a kvalifikační růst vlastních příslušníků, jehož odrazem je množství a odborný věhlas doktorů, habilitovaných docentů a profesorů. Lidský potenciál přetavený do výsledků vědecko-výzkumné práce a nikoli počet realizovaných propagandistických, v lepším případě osvětových akcí, vyplněných více či méně smysluplných formulářů, absolvovaných více – ale spíše méně – smysluplných shromáždění, případně zpracovaných vzorových lekcí, je totiž hlavním měřítkem kvality každé vysoké školy, vojenské školy nevýjimaje.

Teprve na základě výsledků vědecké práce by se měl odvíjet pedagogický proces, jak je ostatně na většině vysokých škol obvyklé. V této souvislosti však neexistuje zatím konsenzus, jakým směrem by se měl vzdělávací proces obecně v oblasti společenských věd, a tedy i politologie, orientovat.

Je snad již dnes na odpovědných místech zřejmé, že největší slabinou ve vzdělání vojenských profesionálů je absence vzdělání v oblasti společenských věd, neboť většina studentů inženýrského studia z oblasti společenských věd na střední škole neabsolvovala téměř nic a posluchači akademických kurzů je znají v lepším případě v komiksové podobě vědeckého komunismu, což výrazně omezuje jejich uplatnění, zvláště v situaci měnícího se charakteru vojenské profese, protože mnoho zdánlivě pouze vojenských problémů nemohou nazírat v širších souvislostech, a tedy ani vůbec řešit.

Balkánská past 90. let je jedním z typických příkladů. Cílem výuky politologie na vojenské vysoké škole v žádném případě není a nemůže být vnucovat studentům nějaké „jednou provždy platné pravdy“ a již vůbec ne „ten jediný správný světový názor“, nýbrž

naučit je myslet v určitých kategoriích, prakticky používat metodologii vědeckého výzkumu a operovat se všeobecně používanými, avšak valně části veřejnosti, a to nejen vojenské, pouze povrchně známými pojmy.

Vzhledem k vnitrooborovému členění této disciplíny dle různých paradigmat (normativně-ontologický směr, empiricko-analytický a kriticko-dialektický) a jejímu charakteru je ostatně politologii vnucování jedné konkrétní politické ideologie bytostně cizí. Neměli bychom zavírat oči před skutečností, že velká část začínajících studentů naší školy, díky rekručním zdrojům jimiž disponujeme, postrádá elementární vzdělání v oblasti společenských věd a není proto schopna vysvětlit, co je například ideologie (liberalismus, socialismus, konzervatismus, fašismus, Evropská unie, politika atd.), natož aby dekovala a následně vysvětlila, co je vlastně takzvaný „ideologický“ výklad určitého problému, což je zakládadlo částí vojenské veřejnosti užívané při odmítání diskuse (a nebo diskutéra) o nepřijemných problémech a pravdách. Rozvoj všeobecného vzdělání je ale pouze jednou rovinou výchovně-vzdělávacího procesu.

Druhou rovinou je výuka v oblastech dotýkajících se vojenství, jejíž náplň lze označit z hlediska všeobecného vzdělání jako speciální a charakteristickou pro vojenského profesionála nové éry. Jedná se zde zejména o zprostředkování výsledků vědecko-výzkumné práce ve výše uvedených oblastech (bezpečnostní politika, postavení armády v demokracii, role vojenství na prahu tisíciletí, mezinárodní bezpečnostní organizace atd.) stojících zatím v České republice, až na několik výjimek, na pokraji zájmu civilních pracovišť. Právě tato rovina výuky je mimořádně aktuální zejména při dalším vzdělávání profesionálů určených do vrcholných funkcí AČR, v nichž se velice intenzivně střetávají s politickou sférou společnosti, což vyplývá z notoricky známé a již výše uvedené Clausewitzovy teze, kterou sice vojenští profesionálové většinou znají, avšak její důsledky pro potřeby vlastního vzdělávání obvykle nechápou nebo nechtějí chápat.

Jako vysoce prakticky použitelné se v této souvislosti jeví pro vrcholový management AČR zejména vzdělání v oblasti mezinárodních bezpečnostních struktur, do nichž se Česká republika postupně včleňuje. Zde ovšem platí, že v nikdy neukončeném procesu vzdělávání nelze, na rozdíl od výcviku, poskytnout pouze a výhradně nezbytně nutné vzdělání v určitý okamžik na konkrétní funkci a je nezbytně nutné celoživotní samovzdělávání se. Není zcela v pořádku, že průměrný nastupující posluchač akademických kurzů nikdy nečetl například Ústavní zákon o bezpečnosti ČR, Chartu OSN nebo washingtonskou smlouvu, a přesto se cítí kvalifikován zasvěceně hovořit o bezpečnostní politice na základě svého technického nebo vojenského vzdělání.

Přínosem politologie ve vzdělávacím procesu vojenského profesionála je, kromě získání materiálního vzdělání, především rozvoj schopnosti myslet a uvažovat v určitých kategoriích, čímž přispívá k prohlubování formálního vzdělání studentů, což představuje, vzhledem k důrazu na často rychle zastarávající materiální vzdělání ve vojenském školství, jednoznačně pozitivní rys.

Smyslem výuky na vysoké škole a vojenské vysoké školy nevyjímaje, přece není pouze donutit studenty naučit se určitou sumu faktů, v lepším případě je natolik zaujmout, že se fakta naučí dobrovolně. Je přece důležité, aby je studenti také uměli pochopit, zařadit do souvislostí a aby si hlavně osvojili mechanismy, kterými je mohou získat.

Dvojnásob platí tato teze pro vojenské profesionály, kteří budou často působit v pozici expertního zázemí pro politickou reprezentaci na poli bezpečnostní politiky, protože je nezbytně nutné aby byli vybaveni i potřebnými analytickými nástroji.

Těmto cílům musí odpovídat i forma vyučovacího procesu, jenž by měl být důsledně vysokoškolský. Jejich dosažení předpokládá (nejen v oblasti politologie) odpoutání se od středoškolských metod i forem výuky a zvětšení prostoru pro samostatnou přípravu a hlavně tvořivou práci studentů.

Obrazně řečeno, jde o to, aby přednáška byla přednáškou, a ne zběsilým předčítáním textu promítaného lektorem z počítače přes projektor, která studenty uvede do problémů, o jejichž zvládnutí se potom samostatně pokusí na základě doporučené literatury. V návaznosti na přednášku potom studenti předvedou výsledky svého snažení na semináři. Jedině tak lze, dle mého soudu, naznačené cíle úspěšně dosáhnout.

Trendy ve vzdělávání vojenských profesionálů ve vyspělých armádách NATO ostatně jdou tímto směrem již více než dvě desetiletí. **Vždyť pokud se seznámíme se vzděláním vrcholového managementu v armádách NATO a v jeho strukturách, zjistíme, že velmi často disponuje, vedle vzdělání vojenského, velice kvalitním vzděláním v oblasti společenských věd, často ve formě druhé vysoké školy.**

Ani toto kvalitní vzdělání však není přirozeně absolutní zárukou eliminace neadekvátních návrhů na řešení bezpečnostních problémů politické reprezentaci, v praxi tedy často rozpoutávání válek, jež z hlediska politických cílů nelze vyhrát, neboť **vítězná válka je pouze ta, jež dosáhla stanovených politických cílů.**

Proto je zcela nezbytně nutné, aby byl budoucí vojenský profesionál i v České republice nadále a do budoucna podstatně kvalitněji vzděláván i v oblasti společenských věd, a tedy mimo jiné i v politologii, jednak na úrovni všeobecného vzdělání (studenti inženýrského studia) a v neposlední řadě na úrovni vzdělání speciálního (studenti akademických kurzů), tedy tam, kde se problémy vojenství stýkají s jednotlivými společenskými vědami, **což mu umožní aplikovat poznatky získané v celém výchovně-vzdělávacím procesu při zvládnutí starých i „nových úkolů“ stojících před ozbrojenými silami.** Výstupem z vojenské vysoké školy by měl být všestranně a ne pouze jednodimenzionálně vzdělaný jedinec, jenž bude nedílnou součástí vzdělanostní elity národa, a ne karikaturou intelektuála.

V této souvislosti lze zcela souhlasit s názorem M. Krče, který k problému uvádí: *„Vojenští profesionálové tedy nemohou být jen úzcí specialisté a technokrati, ale musí se z nich stát intelektuálové se značným rozhledem v humanitních a kulturních oblastech, lidé se schopností vidět věci v jejich vývoji. Cílem vzdělávání musí být rozvinutá lidská a občanská bytost, která není pouze naplněna odbornými znalostmi a informacemi, ale rozumí stavu světa na základě studia přírodních, technických, humanitních, sociálních, ekonomických a jiných věd s jejich nejnovějšími poznatky.“*

A právě výchova vzdělaných, a ne pouze „připravených“ vojenských profesionálů je to nejlepší, co může politologie jako jedna ze společenských věd vyučovaných ve vojenském prostředí učinit ku prospěchu společnosti budující si armádu k plnění výše naznačených úkolů, avšak zcela otevřeně řečeno, vzhledem k postavení naší armády v jejím rámci a jeho příčinám, zejména ku prospěchu armády samotné.

Co říci závěrem. Při úvaze o smyslu výuky společenských věd, a tedy i politologie na technické vojenské škole, je vhodné brát na vědomí, že změny v charakteru vojenské profese jsou v současnosti nepřehlédnutelné, což s sebou přináší nové nároky na vzdělání vojenských profesionálů. Dále je zřejmé, že trend k podpoře formálního vzdělání je dnes v celém světě převažující, stejně tak jako tendence zlepšit u celé populace vzdělání všeobecné, a to i zařazením všeobecně vzdělávacích předmětů do výuky na vysokých školách.

V této souvislosti se jeví vhodné rozvinout mezi odbornou vojenskou a civilní veřejností diskusi o následujících možných opatřeních ve výuce společenských věd v souvislosti se vzděláváním vojenských profesionálů:

- ① Více zohlednit znalosti z oblasti společenských věd ve středoškolském rozsahu v přijímacím řízení pro studenty vojenských vysokých škol.
- ② Více zohlednit znalosti z oblasti společenských věd, bezpečnostní politiky a mezinárodních organizací ve výběru posluchačů akademických kurzů.
- ③ Poskytnout více prostoru pro samostatnou práci studentů, zejména s odbornou literaturou.
- ④ Připustit kvalitnější než dosavadní verifikaci dosažení stanovených vzdělávacích cílů, jež je nedílnou součástí úspěšného vzdělávacího procesu, zejména u akademických kurzů, s cílem překonat rozdíl mezi posluchačem, který pouze poslouchá a studentem, jenž studuje aby se vzdělával.

Literatura:

- * Alemann, U., Fordran, E.: Methodik der Politikwissenschaft. Stuttgart 1985.
- * Clausewitz, C. v.: O válce. Brno 1996.
- * Hodný, J.: Výuka společenských a manažerských disciplín na Vojenské akademii ve West Pointu. Sborník VA v Brně, C-D, 2/98.
- * Janowitz, M.: The Professional Soldier. Glencoe 1960.
- * Kaldrack, G. – Klein, P. (Hrsg.): Die Zukunft der Streitkräfte angesichts weltweiter Abrüstungsbemühungen. Baden-Baden 1992.
- * Krč, M.: Společenskovední kultivace v přípravě vojenských profesionálů. Ozbrojené síly v mírovém půlstoletí, Brno 1995.
- * Kříž, Z.: Některé aspekty výzkumu armádní problematiky z hlediska vědy o politice. Sborník VA, řada C, D 2/1997.
- * Křížkovský, L., Adamová, K.: Základy politologie. Praha 1992.
- * Huntington, S. P.: The Soldier and the State. Cambridge, Massachusetts 1957.
- * Mosen, W.: Eine Militärsociologie. Technische Entwicklung und Autoritätsprobleme in modernen Armeen. Neuwied und Berlin 1967.
- * Moskos, Ch.: Ozbrojené síly ve společnosti bez válek. IN: Vojenský profesionál a problémy profesionalizace armád. Praha 1991.

Plukovník Ing. František Valach, CSc.

Strategie pro 21. století

Současná doba přinesla explozi strategie do všech oblastí společnosti. Kdekdo teď o ní hovoří: ekonomové, politici, diplomaté, podnikatelé a jiní. Také ve vojenské odborné literatuře se diskuze stále častěji orientují na problematiku strategie. Následující polemika dvou největších soudobých vojenských expertů ukazuje možné přístupy k řešení rozhodujících strategických otázek.

* * *

V odborné stati "Overview: Future Airpower and Strategy Issues", plukovník Warden verzus plukovník Szafranski, je formulována inovace strategie, jež by měla být ústředním mottem současné a budoucí revoluce ve vojenských záležitostech.

Oba přední vojenští teoretici se shodují na definici strategie jako **umění přetvářet cíle národní bezpečnosti do reálných vojenských plánů a procesů (operací)**. Definovat záležitosti strategie v revolučním období vojenství je zvláště důležitou výzvou. Dále se však jejich názory rozcházejí. Plk. Warden píše, že „válka ve 21. století bude výrazně jiná než jakékoli vojenské střetnutí, s kterým jsme se setkali před válkou v Perském zálivu“. Naproti tomu plk. Szafranski zastává názor, že „v návodech pro podobné války i války velkého rozsahu nemůže být v podstatě mnoho revolučního a nového“.

Warden se domnívá, že strategie 21. století musí zajistit především tzv. **korektnost**, která podle něj spočívá v tom, že: vysoké ztráty nebudou politicky ospravedlnitelné, kolaterální (vedlejší, nechtěné) škody musí být minimalizovány, neletální (neusmrctující, „humánní“) zbraně a technologie musí mít široké použití a rozhodující pro budoucí válku bude hlavně zpracování informací. Strategie se musí zaměřit na organizaci (uspořádání) veškerých akceschopných systémů nepřítele, nejenom na jeho ozbrojené síly.

Na základě analogie systémového modelu s využitím pěti kruhů (viz obr.) Warden uvažuje, že strategie by měla mít za rozhodující cíl ničení velení nepřítele, zdroje energií nebo zásob, infrastrukturu, průmyslové aglomerace a ozbrojené síly až jako poslední. Toto by mělo ničit letectvo jako nejvlivnější nástroj nové éry vedení operací.

Podstatou Wardenovy strategie je souběžné napadání těchto podstatných součástí nepřítele, a ne koncentrace výhradně na ozbrojené síly. Je přesvědčen, že analýza oněch pěti kruhů nám dává postačující obraz toho, na koho a kdy udeřit, zároveň co zohlednit v **pojetí nepřítele jako systém**, ne jen jako samostatné masy tanků, letadel nebo vojáků. Wardenovým cílem je „stanovit kalkulaci (cenu) politickou, ekonomickou a vojenskou vyšší, než je nepřítel ochoten zaplatit, nebo jej strategicky či operačně paralyzovat tak, aby se stal neschopným akce“. Plukovník Szafranski oponuje a pochybuje, zda podobná strategie skutečně směřuje k „takové celkové redukci úrovně schopností systémů nepřítele, aby byl jeho organický systém paralyzován“.

Je útok na několik variantních center v „následující možné válce“ a „válce vysoké intenzity“ novou teorií války? Podle Szafranského byly souběžné a soustředěné útoky prováděny již dávno. I v minulosti byl často nepřítel identifikován jako systém, proto narušování velení a útoky na velitelství nejsou pro vedení operací ničím novým. Szafranski dodává, že jednotné integrované operační plány (SIOP – single integrated operations plan) pro možnou příští válku a válku vysoké intenzity jsou již delší čas používány při plnění úkolů amerického strategického velení vzdušných sil. Byly vlastně užívány dříve, než „výše uvedené kruhy vešly do módy“.

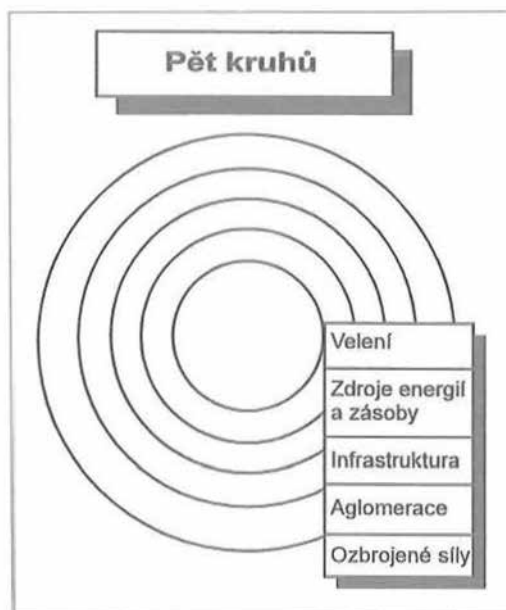
Zatímco podle plk. Wardena model strategie pěti kruhů může fungovat proti velkým státům, jako je například Čína, nebo téměř jakémukoli protivníkovi, plk. Szafranski limituje jejich prospěšnost jen na menší průmyslové státy. Pokud jde o uplatnění v misích proti terorismu nebo povstaleckým organizacím, není si jist úspěchem. „Vážnou závadou je,“ píše Szafranski, že „vzdušné síly nedokáží přispět rozhodujícím způsobem v boji proti terorismu a povstalcům.“

Plukovník Warden je autorem knihy „Plánování leteckých operací“ (Campaign Planning for Combat), kterou vojenští odborníci významově srovnávají s proslulou prací „O válce“ Carl von Clausewitze. Tím čím byl a je stále Clausewitz pro pozemní síly, je nyní Warden pro vzdušné síly. Plk. Warden svou teorii úspěšně ověřil v klíčové

pozici plánovače a organizátora spojeneckých vzdušných operací, které přinesly vzdušnou převahu koalici armád v roce 1991 ve válce v Perském zálivu. **Paralelní válka**, která přerostla ve vítěznou válku velkého rozsahu, šokovala a paralyzovala Irák a jeho vojenské síly.

Wardenovy úvahy naznačují, že příští možná válka ještě více zdůrazní roli vzdušných sil, jež by mohly být v konfliktech 21. století použity jako klíčové k rychlému a úplnému vítězství. Warden ve své knize o plánování leteckých operací říká, že „války jsou velké a malé, omezené a neomezené, jaderné nebo nejaderné, geograficky místní nebo světové. ... I když jsou tyto způsoby dělení užitečné, neposkytují příliš dobrý základ pro plánování nebo řízení operací, protože jsou ještě příliš široké“. Z tohoto hlediska přichází s návrhem na užitečnější dělení operací ve válce na části, které mají vztah k sestupným úrovním odpovědnosti. Čtyři úrovně války zde vysvětlované jsou: úroveň velké strategie, strategická úroveň, operační a taktická úroveň.

Wardenem definované úrovně rozlišují dvě strategické dimenze: rovinu **velké strategie**, kde se podle něj přijímají základní rozhodnutí, která však mají největší

Obr.

důsledky. Stát určuje, zda se zúčastní války, kdo budou jeho spojenci a nepřátelé apod. Druhý **strategický horizont (úroveň)** války se týká celkového vedení války, přibližné velikosti sil, které budou dány k dispozici a velikosti úsilí na válčišti.

Operační úroveň války je nejbližší nižší úrovni pod strategickou. Týká se především toho, jak dosáhnout strategické cíle války přidělenými silami. Je to úroveň na níž se sestavují plány pro skutečné použití pozemních a leteckých sil a úroveň na níž se tyto síly používají v průběhu tažení. Obecně řečeno, velitel na válčišti se zabývá operacemi (na rozdíl od strategie).

Pro úplnost je potřebné dodat, že **taktická úroveň** je nejnižší úrovni války, kde se proti sobě stojící síly fyzicky střetávají, kde jsou cíle zcela jednoznačné, jako např. dobytí důležitého prostoru, výšiny ap.

Plk. Szafranski stále argumentuje tím, že teorii vedení válek prosazovanou plk. Wardenem, s hlavní rolí náležející letectvu, **nelze uplatnit ve všech druzích dnešních, a zejména budoucích konfliktů**. Szafranski tvrdí, že „nemáme vypracovanou teorii pro vzdušné síly a strategii letectva, kterou lze aplikovat všeobecně“. To vede k otázce, zda je možná jediná (anebo také ne jediná) doktrína letectva a vojenská strategie pro všechny nepředvídané mise, která by byla efektivní i při mnohotvárnosti nejrůznějších typů konfliktů, jimž Spojené státy a jejich spojenci mohou čelit v budoucnosti. Možná by bylo účelnější hledat víceúčelové doktríny zasazení letectva, pro variantní alternativy typů konfliktů i nepřátel.

Plk. Warden ve své knize „Plánování leteckých operací“ také připouští, že koncepční operační doktrína neexistuje. Přitom klade hlavní důraz na **operační myšlení**. Ačkoli stojí zdánlivě ve stínu, „zůstává důležité a jeho správné chápání má i nadále velký význam“. Mnohé z našich současných problémů, týkajících se použití různých druhů ozbrojených sil, vyplývají z chybných systémových doktrín pro jejich jednotlivé i společné použití v operaci pro zajištění určitého strategického cíle. A právě kniha plk. Wardena se stala pokusem o vyplnění této mezery. Poskytuje rámec pro plánování a provádění vzdušných operací, které se v praxi plně osvědčily, zejména ve zmíněné válce proti Iráku, ale i jinde.

Historie je jedinou laboratoří, kterou máme v míru pro sestavování a ověřování teorií války. Proto kniha plk. Wardena rozsáhle čerpá z posledního půlstoletí leteckých válek. Využívá poznatků jak vítězů, tak poražených (podle jeho mínění je často lepší poučení získané po porážce). Kniha se snaží dát poučení, která lze získat z mnoha operací. Nenavrhuje, aby byla určitá metoda opakována v budoucnosti, i když připouští, že se některé opakovat mohou. Je známou pravdou, a tvrdí to i autor knihy, že něco, co bylo vyřešeno v minulosti, může veliteli nebo plánovači poskytnout nápad anebo jistotu, aby se pokusil o podobný přístup v budoucnosti. Zde je možné uplatnit známý přírůbek: proč nevyužít praxi vyzkoušené, proveditelné a fungující?

Domnívám se, že publikací plk. Wardena se podařilo souhrnně a systémově uspořádat na vysoké odborné úrovni komplexní otázky strategie na válčišti související s plánováním leteckých operací s použitím letectva na operačním stupni. Nejnaléhavějším úkolem velitele na válčišti, jak tvrdí autor, je **převést cíle války vedené státem na plány pro operační stupně**. Podává svůj předmět s uváděním zajímavých historických příkladů a zdůrazňuje, že zvládnutí strategie na operačním stupni může být klíčem k vítězstvím v budoucích válkách.

V jeho vysvětlení jak používat leteckou sílu v budoucích leteckých operacích proti rozmanitým nepřátelským činnostem se uplatňují letecké síly zejména hromadným zasazením, soustředěním a ekonomik sil. Přitom nezapomíná na situaci, kdy může být nepřátelské letectvo v početní i technologické převaze. Říká: „... aby letectvo, které má nižší počty zvítězilo, musí bojovat lépe a chytřeji“. Tato kniha umožňuje důstojníkům a pracovníkům na operačním stupni, velitelům a plánovačům lépe pochopit, jak plnit nesnadné úkoly vzdušných operací.

Nyní je na čtenáři, aby rozhodl sám co je nové nebo nezvyklé v teoriích o vzdušných silách plk. Wardena pro 21. století a zda-li tyto teorie budou fungovat v celé škále konfliktů. Na čem se totiž oba vojenští experti, plk. Warden a plk. Szafranski, shodují je, že „ochromení“ nebo neutralizace kritických bojových postupů nepřítele – vojenských, civilních, psychických nebo psychologických – je důležité pro dosažení úspěchu strategie vedení bojové činnosti v 21. století.

Literatura:

- * **Barry Schneider and Lawrence E. Grinter:** Battlefield of the Future – 21st Century Warfare Issues, “Overview: Future Airpower and Strategy Issues”, Air University, Maxwell Air Force Base, 1996.
- * **John A. Warden:** The Air Campaign – Planning for Combat, National Defense University Press, Washington D.C., 1988.
- * **John A. Warden:** Vojenské letectvo po roce 1991. VR 3/67.
- * **Carl von Clausewitz:** O válce. Bonus, Brno 1996.

Základní účel jaderných sil spojenců je politický: zachovat mír a zabránit nátlaku a jakékoli válce. Tyto síly budou nadále plnit zásadní úlohu v tom, že vnesou nejistotu do mysli každého agresora ohledně toho, jak spojenci zareagují na vojenskou agresi. Tyto síly také demonstují, že žádná agrese není rozumnou volbou. Nejvyšší zárukou bezpečnosti spojenců jsou strategické jaderné síly Aliance, zejména USA; nezávislé jaderné síly Spojeného království a Francie, které hrají vlastní odstrašující roli.

*Z nové strategické koncepce NATO pro 21. století,
schválené na washingtonském summitu 24. dubna 1999.*

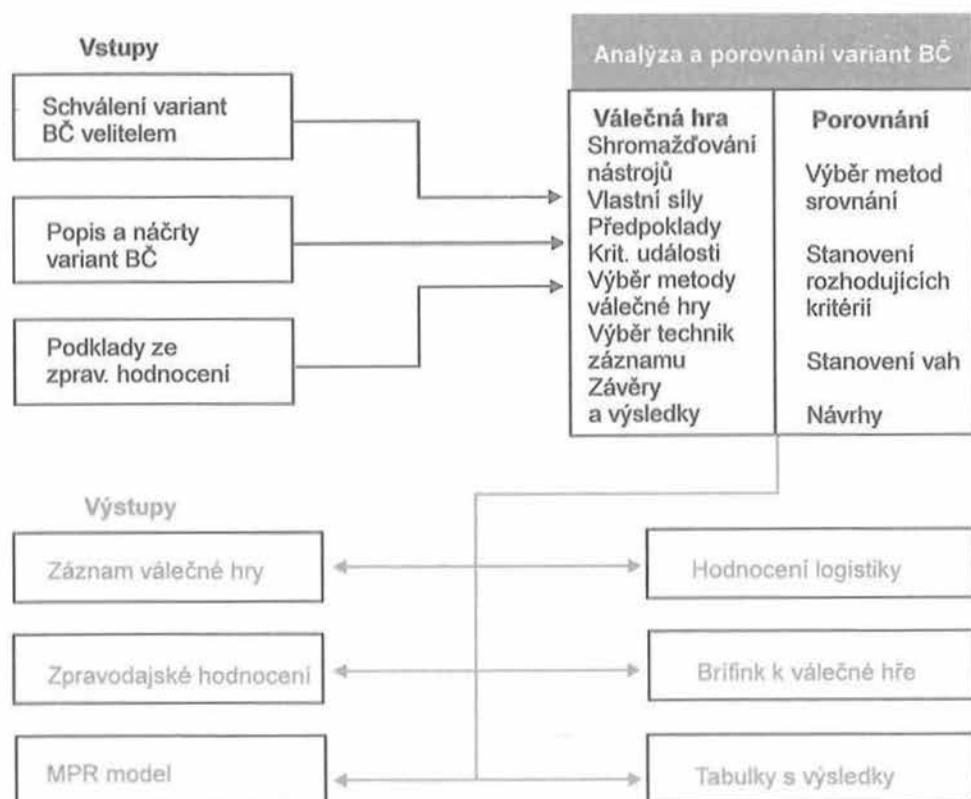
Analýza variant bojové činnosti

Tento příspěvek je dalším, v pořadí již čtvrtým, z cyklu článků zabývajících se rozhodovacími procesy v armádách NATO. Autor v něm řeší jednu z nejdůležitějších etap rozhodovacího procesu velitele a štábu – analýzu variant bojové činnosti, popřípadě jejich porovnání a výběr optimálního řešení.

* * *

Analýza variant bojové činnosti (BČ) představuje stěžejní analytický postup, který se obecně skládá z tvorby a realizace válečné hry v armádách NATO známé jako „wargaming“, hodnocení rizik a porovnání výsledků odehrání válečné hry (viz **obr. 1**).

Níže uvedený postup vychází zejména z americké teorie, která se právě v této etapě nejvíce liší od pojetí rozhodovacího procesu v ostatních armádách NATO. Je to dáno

Obr. 1: Obsah analýzy a porovnání variant BČ

zejména složením štábů, jejich zvyklostmi a ověřenými používanými postupy, a zejména zavedenými informačními technologiemi. Právě v tomto bodě je na tom americká armáda nejlépe, a to jí umožňuje „vyrábět“ velké množství podpůrných produktů, které využívá pro kvalitnější činnost svých štábů.

Ostatní armády se buď snaží americkému pojetí přibližovat (např. nizozemská armáda), nebo teoreticky americké postupy uznávají, avšak řídí se většinou svými zažitými postupy (francouzská, německá armáda, ale i další).

Například je-li v německé armádě proti nejpravděpodobnější variantě protivníka detailně posuzováno pouze jedno vlastní optimální řešení, válečná hra a následné porovnání a výběr variant dle amerického pojetí nemusejí být uskutečněny.

Obecně však lze souhlasit s tvrzením, že analýza variant BČ pomáhá veliteli stanovit, jak efektivně a vyváženě použít vlastní jednotky proti nepříteli při zajištění maximální bezpečnosti vlastních sil.

Analýza variant bojové činnosti pomáhá veliteli a štábu:

- mít takřka reálnou vizi příští BČ,
- předpokládat důležité činnosti na bojišti,
- stanovit podmínky a zdroje nutné pro zajištění úspěchu,
- odhalit silné a slabé stránky každé varianty BČ,
- definovat požadavky na koordinaci veškeré činnosti vojsk, aby bylo zajištěno jejich synchronizované použití,
- stanovit organizaci vlastních vojsk přesně odpovídající úkolu,
- připravit důkladnou cílovou analýzu,
- připravit plán získávání zpravodajských informací,
- stanovit opatření k velení a řízení,
- stanovit kontrolní opatření,
- stanovit body na podporu rozhodování velitele,
- stanovit požadavky na informace a průzkum, včetně faktů a předpokladů,
- vytvořit plán manévru, plán paleb a legendu klamání,
- stanovit nejpružnější variantu BČ,
- stanovit místa velení,
- pomoci získat důvěru velitele a štábu v jednoznačný úspěch vybraných variant BČ.

Analýzu variant BČ řídí většinou velitel, není-li přítomen, přebírá jeho funkci náčelník štábu.

Příslušníci štábu pak pod vedením G3/S3 vybírají v průběhu analýzy nejlepší variantu BČ a tu pak cestou G3/S3 nebo náčelníka štábu doporučí veliteli.

Analýza začíná poté, když G3/S3 informuje štáb o každé vypracované variantě BČ. Rychlá a důsledná analýza každé varianty BČ pomůže identifikovat ty varianty BČ, které se jeví jako neproveditelné a ty, které budou v daném prostoru odpovědnosti použity.

Varianty BČ musí být analyzovány rychle a účinně. Během analýzy musí být informace identifikované jakýmkoli příslušníkem štábu, které mohou ovlivnit analýzu ostatních, **okamžitě** dány na vědomí ostatním.

Tvorba válečné hry je vědomý pokus zviditelnit průběh BČ daný silou a možnostmi vlastních vojsk, nepřítele, možnými variantami BČ a vymezeným prostorem BČ. Pokouší se předvídat dynamiku akcí, reakcí a protiakcí v boji. Příslušníci štábu analyzují varianty BČ s využitím vypracovaných metodických postupů. Opět je třeba zdůraznit, že v plné šíři je válečná hra v popisované podobě realizována pouze v americkém pozemním vojsku.

G3/S3 vede štáb v tvorbě válečné hry pro každou variantu vlastní BČ proti možné variantě BČ nepřítele. Začíná s tou variantou BČ nepřítele, kterou vybral velitel. Tvorba válečné hry je velice úzce spjata s uměním správného rozhodování a zkušenostmi, ale je i logickým analytickým procesem využívající metody „krok za krokem“. Zaměřuje pozornost štábu na každou fázi BČ v logické posloupnosti. Daný proces je jednotou akce–reakce–protiakce.

Tvorba válečné hry stimuluje přemýšlení o možné BČ tak, že podněcuje štáb k novým nápadům a rozšiřuje jeho rozhled, což by jinak nebylo možné. Tento proces zviditelňuje úkoly, které se ukazují být pro BČ zvláště důležitými a poskytují i jistý stupeň seznámení s taktickými možnostmi, které jinak může být složité dosáhnout. Během válečné hry plánující tým může měnit nebo upravit variantu BČ nebo může vytvořit novou. Výsledkem jeho práce pak je vyhodnocení, zda umístění sil (včetně prostředků bojové podpory a bojového zabezpečení), jejich složení a plán jejich manévru jsou úměrné nebo mají být upraveny. Válečná hra rovněž identifikuje nedostatky, přijatelná a nepřijatelná rizika a možný budoucí vývoj, volby a možnosti vzhledem k plánu nebo rozkazu.

Tvůrci válečné hry musí zachovávat následující obecná pravidla:

- a) Vést přehled o výhodách a nevýhodách tak, jak vyvstanou během procesu tvorby válečné hry.
- b) Zůstat nestrannými, otevřenými. Neměli by být ovlivňováni osobností velitele nebo jiného důstojníka štábu nebo jeho vlastními předsudky.
- c) Průběžně hodnotit proveditelnost varianty BČ. Jestliže se variantě BČ nedaří kdykoli během válečné hry dodržet kritérium proveditelnosti, tvůrci válečné hry ji musejí zastavit a vyjmout tuto variantu z dalších analýz.
- d) Vyhnout se porovnávání jedné varianty BČ s ostatními během tvorby válečné hry. Musí se počkat až na fázi porovnávání.
- e) Vyhnout se formulování předčasných závěrů a poté prezentace faktů na podporu takových závěrů.

Během tvorby válečné hry se postupuje podle osmi metodicky stanovených kroků (viz obr. 2).

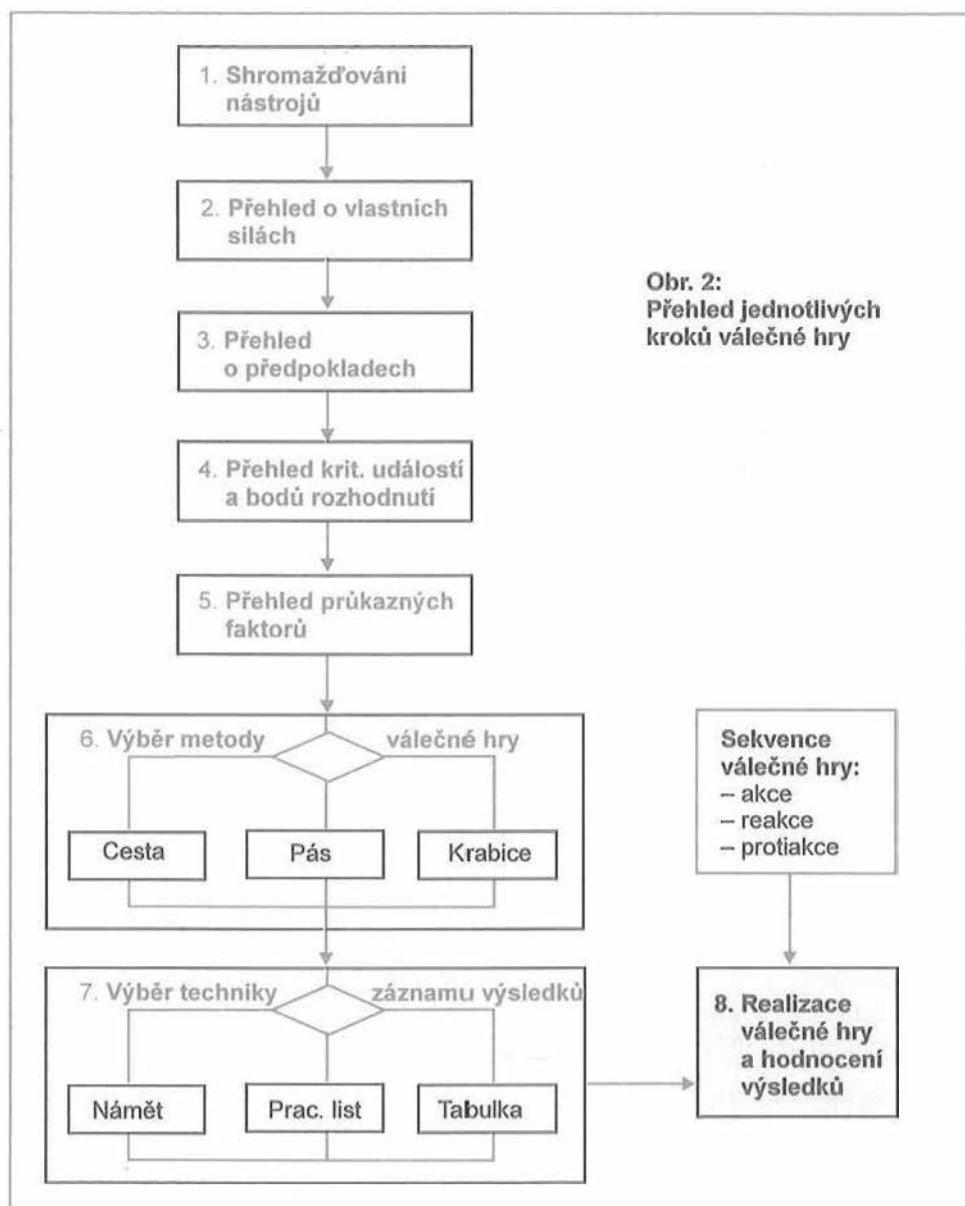
Přesná posloupnost kroků tvorby válečné hry není absolutně závazná, avšak poskytuje určitý logický empiricky odvozený proces k dosažení žádaných výsledků.

■ Shromazďování nástrojů

Při realizaci prvního kroku se postupuje obvykle takto:

1. Velitel vybírá variantu BČ nepřítele, kterou si přeje, aby byla prověřena válečnou hrou jako první.

2. Tvůrci válečné hry vybírají variantu BČ vlastních vojsk, která bude prověřena.
3. Na mapu doplní jak prostor vedení BČ, tak prostor zájmu. (Tato mapa může být 1:250.000 na úrovni sboru, nebo 1:100.000 nebo 1:50.000 na úrovni divize nebo níže).
4. Tvůrci válečné hry doplní do mapy vzorovou sestavu nepřítele. Tyto informace poskytne G2/S2. Jestliže již tyto informace jsou na mapě uvedeny, pokrývá ji

Obr. 2:
Přehled jednotlivých
kroků válečné hry

průhledným materiálem (pauzovacím papírem, fólií), na němž zakreslují průběh válečné hry.

5. Tvůrci válečné hry doplní aktuální sestavu vlastních jednotek.

■ Přehled o vlastních silách

Tvůrci válečné hry využívají výsledků etapy procesu hodnocení, v němž stanovili dispoziční síly (analýza cíle a vlastní stav). Berou v úvahu prioritu podpory poskytované vyšším velením, včetně letecké podpory (přímé letecké podpory, izolace vzdušného prostoru, vzdušného průzkumu a popř. možnosti použití komplexu jaderných či chemických zbraní. Obvykle se zvažují veškeré vlastní zdroje při analýze variant BČ.

Jestliže je málo dispozičního času pro tvorbu válečné hry, zvažují se pouze ty síly nebo možnosti, které mají největší vliv na výsledek BČ. Obvykle jde o sedm „hlavních systémů operujících na bojišti“.

To znamená:

- mobilní (vševojskové) jednotky,
- prostředky palebné podpory,
- PVO,
- průzkum a zpravodajství,
- prostředky bojového zabezpečení,
- systém velení a řízení,
- prostředky k zajištění mobility, k zamezení pohybu a k zajištění schopnosti přežít.

■ Přehled o předpokladech stanovených během analýzy úkolu

Při tvorbě válečné hry jsou předpoklady neocenitelnými nástroji, které pomáhají dotvořit variantu BČ. Platnost každého předpokladu je ověřována otázkou „Je tento předpoklad absolutně nutný k řešení tohoto problému?“ nebo „Změnil by se výsledek, kdyby se tento předpoklad neučinil?“

Jestliže je odpověď „Ne“, předpoklad není nutný. Předpoklad musí být logický, reálný a pozitivně formulován.

Mnoho předpokladů je již uvedeno v plánu BČ nadřízeného velení. Podřízené velení nejdříve musí tyto předpoklady zhodnotit a pak rozhodnout o jejich přijetí.

■ Přehled o kritických událostech a bodech rozhodnutí

Za **kritické události** jsou obvykle považovány takové specifické nebo vnucené úkoly, jejichž naplnění je základní pro splnění cíle a které, na základě rozhodnutí tvůrce válečné hry, vyžadují detailní analýzu.

Body rozhodnutí se vztahují k identifikované kritické události a jsou vztaženy k prostorům zvláštní pozornosti a cílovým oblastem zájmu. Vymezují okamžiky rozhodnutí velitele, která musejí být učiněna k zajištění časově sladěného výkonu a synchronizaci zdrojů k dosažení požadovaných účinků na bojišti. Kritické události a body rozhodnutí mohou být předvídaný již před započítím tvorby válečné hry.

Příklady kritických událostí a bodů rozhodnutí mohou obecně zahrnovat:

ÚTOK

- překračování čar (dopředu nebo zpět),
- prolamování hlavního pásma zátarasů,

- průnik obrannými pozicemi nebo pásmy,
- reagování na protiútočné síly,
- překračování řek,
- obsazování cílových objektů,
- použití záloh,
- BČ do hloubky bojové sestavy nepřítele,
- palebná příprava,
- palebná podpora,
- použití jednotek bitevních vrtulníků.

OBRANA

- BČ v hloubce vlastní bojové sestavy,
- ničení prvosledových sil (pluk, divize) nepřítele,
- ničení následujících sil nepřítele,
- zasazování vlastních sil do protiúderu,
- zasazování vlastních záloh,
- odvetné palby,
- úder taktickým letectvem proti pozemním silám nepřítele,
- vystřídání v boji.

Další kritické události či body rozhodnutí mohou být vymezeny během realizace válečné hry.

Může také nastat situace, kdy výčet kritických událostí a bodů rozhodnutí může být příliš dlouhý na to, aby se dal zvládnout. Štáb ho proto musí omezit tak, aby byl zvládnutelný v čase, který je k dispozici.

■ Přehled průkazných faktorů

Existují dvě skupiny průkazných faktorů. První vyplývá z velitelova vedení, záměru nadřazeného, daných omezení a stanoveného cíle.

Druhá vyplývá z přijatých zásad vedení BČ. Obě pomáhají v průběhu válečné hry vymezit výhody a nevýhody jakékoli varianty BČ.

První skupina zahrnuje:

- soustředění sil na životně důležité (rozhodující) momenty vedení BČ,
- vyváženost mezi soustřeďováním a rozptylováním sil,
- plynulost postupu vojsk navzdory terénním překážkám.

Druhá skupina zahrnuje:

- přizpůsobení vlastních sil terénu a úkolu,
- usnadnění budoucí BČ,
- využití přijatých opatření k operační bezpečnosti,
- využití klamání,
- využití zranitelných míst nepřítele,
- pružné reagování vzhledem k možnostem nepřítele.

Dříve, než se velitel a štáb pokusí vizualizovat průběh boje do detailu, je nutné, aby vymezili průkazné faktory a do uvedených dvou skupin je rozdělili. Tím si vytvoří základní předpoklad pro volbu a postupné vypracování hodnotících kritérií v průběhu analýzy. Ke konečnému výběru kritérií dojde před zahájením porovnávání variant BČ.

■ Výběr metody tvorby válečné hry

Ke zjednodušení válečné hry může štáb použít řadu technik. Ke třem možným metodám realizace válečné hry patří:

- technika jedné přístupové cesty,
- pásová technika,
- krabicová technika.

1. Technika jedné přístupové cesty

Tato technika je zaměřena na jednu přístupovou cestu od okamžiku, kdy je zahájena realizace hlavního úsilí. Je to dobrá technika používaná zejména pro útočné varianty BČ nebo při obraně, kde existuje tzv. kanalizující terén.

2. Pásová technika

Tato technika rozděluje prostor BČ na prostory (pásky) dané jeho šířkou. Postupně analyzuje dílčí komponenty jednotlivých bojů.

Jde o preferovanou metodu, neboť zajišťuje souběžné posuzování všech sil, které by mohly ovlivnit dílčí kritickou událost. Přesný tvar pásu závisí na analýze konkrétního prostoru BČ. Zvolený pás může zahrnovat více než jednu kritickou událost.

Za útoku štáb zvažuje tři fáze:

- prvotní útočnou fázi nebo fázi průniku,
- fázi využití výsledků předchozí činnosti,
- fázi pronásledování.

V obraně štáb prověřuje bojiště po částech:

- v prostoru rozmístění krycích sil,
- v hlavním prostoru obrany,
- v týlovém prostoru.

Tato technika je nejúčinnější tehdy, dá-li se terén podle své konfigurace rozdělit na příčné úseky. Je rovněž dobré ji použít, jestliže je BČ rozdělena do fází. Např. obsahuje-li úder vycházející z vodních ploch na přilehlý terén, překračování řek, aeromobilní operace nebo vzdušné operace nebo nachází-li se nepřítel v jasně vymezených pásích nebo sledech.

Tvůrce válečné hry může zakreslit pásy, které na sebe vzájemně navazují nebo se i přesahují navzájem.

Je-li málo času, tvůrce válečné hry používá tzv. **modifikovanou pásovou techniku**.

Modifikovaná pásová technika rozděluje prostor BČ na maximálně tři dílčí, avšak ne nutně na sebe navazující nebo přesahující pásy, které rozdělují šířku pásma BČ a zaměřují se zejména na činnosti v hloubce prostoru BČ.

Zvolené pásy by měly minimálně zahrnovat:

- počáteční kontakt buď podél předního okraje vlastních sil, nebo čáry přechodu do útoku (linie dotyku), či v prostoru krycích sil,
- prvotní průnik nebo prvotní kontakt podél předního okraje bojiště,
- přísun záloh nebo zasazení protiúderu.

3. Krabicová technika

Krabicová technika představuje podrobnou analýzu několika nejdůležitějších (kritických) oblastí, jakými jsou např. prostor BČ v dotyku, struktura přechodů přes vodní toky, nebo boční přístupové cesty do vymezeného pásma BČ.

Tvůrce válečné hry se zaměřuje na BČ ve vymezeném prostoru. Tato technika vyžaduje méně času. Tvůrce válečné hry činí vstupní předpoklad, že vlastní jednotky mohou zvládnout většinu ze situací v dané oblasti a zaměřuje se na nejpodstatnější úkoly. Tato technika je užitečná, je-li úkol zřejmý (např. útok nebo protiútok na hlavní jednotku nepřítele), nebo když čas je mimořádně omezen. Rovněž tak při útoku z chodu.

Tvůrce válečné hry používá tyto techniky každou zvlášť, v kombinaci nebo může použít svoji vlastní metodu.

■ Výběr techniky záznamu a zobrazení výsledků

Záznam výsledků válečné hry zajistí, aby tvůrce válečné hry měl k dispozici podklad, podle něhož pak může:

- upravit původní úkolové seskupení,
- formulovat varianty BČ, které potom představují součást bojového plánu či rozkazu pojednávajícím o manévru vlastních sil,
- načrtnout tu variantu BČ, která bude základem pro náskres zamýšleného vedení BČ.

Ke dvěma základním technikám záznamu výsledků patří:

- technika námětu s popisem,
- technika stručného vyjádření.

① Technika námětu s popisem

Tato technika dokumentuje vizualizaci BČ po částech písemnou formou. Je doplněna příslušným náčrtem popisované situace. Technika námětu s popisem poskytuje značnou podrobnost a jasnost. Její hlavní nevýhodou je rozsah poznámek, což klade značné nároky na čas.

② Technika stručného vyjádření

Tato technika používá krátkých poznámek vztahujících se k nejdůležitějším umístěním jednotek, požadavkům nebo úkolům. Dá se jí stručně popsat buď specifické místo vedení BČ na mapě nebo i z obecnějšího hlediska vedení BČ na rozsáhlé ploše na mapě. Tvůrce válečné hry zanáší stručné poznámky do map, zvláštních archů, tzv. pracovních listů válečné hry, nebo na synchronizační tabulku.

a) Záznam dat pomocí pracovního listu válečné hry

Každý pracovní list zaznamenává jednu z nejdůležitějších (kritických) událostí. Použitím jednotlivých kolonek v tabulce na pracovním listu tvůrce válečné hry zaznamenává a vede přehled o dílčích úkolech (činnostech) a použitých vlastních prostředcích (rozmístěných sil), očekávaných reakcí nepřítele, vlastních protiútoků, použitých prostředcích, o celkovém množství prostředků požadovaných vzhledem k plnění úkolu a o odhadovaném čase potřebném ke splnění úkolu. Může také uvést poznámky o výhodách a nevýhodách. Rozsah detailů závisí na jeho přáních, schopnostech a dispozičním čase.

b) Záznam pomocí synchronizační tabulky

Tato metoda dovoluje štábu, aby slad'oval vlastní variantu BČ vůči času a prostoru ve vztahu k nejpravděpodobnější variantě BČ nepřítele.

Prvním vstupem jsou časové údaje, které určí G2/S2 a G3/S3 podle svého pohledu na vedení BČ.

Druhým vstupem je činnost nepřítele vymezená G2/S2 jako nejpravděpodobnější. Poté se činnosti vojsk dané vlastní variantou BČ slad'ují s variantou BČ nepřítele tak, aby využití vlastních sil bylo maximálně účinné. Např. v armádě USA se usiluje o napadení nepřítele v hloubce za současného zvažování možností vlastních sil v dotyku a v týlu včetně použití záloh.

Třetím vstupem jsou body rozhodnutí odvozené z modelu na podporu rozhodování.

Formát synchronizační tabulky se přizpůsobuje potřebám štábu.

Dalšími oblastmi, které štáb může do synchronizační tabulky doplnit, je použití systému velení a řízení, ženijní síly a prostředky, provádění speciálních činností (klamání, použití jaderných a chemických zbraní), použití prostředků vojskového letectva, přímé letecké podpory, atd.

Bez ohledu na vybrané záznamové metody tvorba válečné hry vyžaduje účast celého štábu.

■ Realizace válečné hry a hodnocení výsledků

Válečná hra analyzuje každou vybranou situaci tak, že identifikuje prvky dílčích situací nebo úkolů o jednu organizační úroveň níže a prostředků o dvě úrovně níže. V rámci kroku vizualizace se pokouší stanovit, jak by bezprostředně podřízený velitel využil použité síly a jak by stanovil složení těchto sil.

Protože např. v pozemním vojsku USA armádní sbor přiděluje vševojskové brigády divizím, kritické situace sboru jsou analyzovány vizualizací toho, jak divize použijí své brigády nebo toho, jak sbor použije své samostatné brigády. Současně štáb zkouší stanovit, jak prostředky bojové podpory a bojového zabezpečení zajišťují tyto dílčí situace (úkoly). Použití brigád je založeno na pochopení, jak brigáda působí, aniž by se rozebíraly její vnitřní prvky.

Na stupni divize tvůrci válečné hry analyzují úkoly v souladu s tím, jak brigády používají prapory, aniž by se rozebíraly vnitřní prvky praporu (např. použití minometných sekcí).

Tvůrci válečné hry začínají rozehru varianty BČ vizualizací počátečního rozmístění jednotek tak, jak bylo stanoveno během tvorby varianty BČ. Postupují po logicky navazujících úsecích metodou vybranou pro organizování prostoru BČ (metoda jedné přístupové cesty, krabicová nebo pásová metoda).

Vobrané tvůrci válečné hry usilují o vizualizaci počátečního kontaktu s průzkumnými jednotkami nepřítele a celkového pohledu na činnosti vlastních krycích sil. Ověřují uspořádání systému velení a řízení a konkretizují požadavky bojové podpory.

Tato počáteční opatření umožňují objasnit, JAK a KDY se nepřítel dostane do hlavního prostoru BČ.

Zvažují se rovněž možnosti voleb velitele nepřítele při rozmísťování jeho aeromobilních nebo úderných vzdušných sil.

Rozebere-li se BČ v hlavním prostoru BČ, pozornost se soustředí na činnosti, které by dovolily převzít iniciativu vlastními vojsky. Pečlivě se analyzuje vlastní protiútok.

Zároveň se vizualizuje možný pohyb druhosledových sil nepřítele. Ověřují se vlastní možnosti pro vedení operací do hloubky. Nezapomíná se ani na vizualizaci BČ ve vlastním týlu.

Za útoku začíná vizualizace tím, že vlastní síly se pohybují ze svých počátečních pozic a přechodem přes výchozí čáru k útoku nebo přes čáru dotyku se dostávají do kontaktu s nepřítelem. Tvůrci válečné hry se zaměřují na prolamování pásma zátarasů a na počáteční průlom prvního pásma obrany na té úrovni, na níž je válečná hra vedena.

Jestliže je provedena vizualizace počátečního průlomu, tvůrci válečné hry přesunou analýzu na BČ v hloubce ve všech časových dispozicích.

Posuzování dané varianty BČ během válečné hry lze nazvat **jednotou akce, reakce a protiakce** neboli tzv. **proaktivní analýzou**. Proaktivní analýza se dá jednoduše vyjádřit formulací otázek:

- „Udělám-li to (akce), co udělá nepřítel?“ (reakce).
- „Jestliže nepřítel udělá to, co mohu udělat já?“ (protiakce).

V průběhu prověřování vlastní varianty BČ proti předpokládané variantě nepřítele, G2/S2 a G3/S3 stanovují:

- rozhodující momenty BČ,
- jakoukoli reakci nepřítele, která by mohla zabránit úspěchu vlastních sil,
- vlastní síly, které nemohou vést protiakci,
- řadu vlastních akcí a protiakcí, které by mohly popřít legendu klamání,
- relativní bojovou sílu v kritických momentech BČ.

Je-li varianta vlastní BČ prověřena válečnou hrou proti všem pravděpodobným variantám nepřítele, může G3/S3 rozhodnout zda:

- upravit variantu BČ k nápravě zjištěných nedostatků,
- ponechat variantu BČ v původním stavu, ale zdůraznit veliteli riziko nezdaru,
- variantu BČ vyřadit.

Účast G3/S3 ve válečné hře vyúsťuje v:

- a) doladění nebo upřesnění varianty BČ,
- b) upřesnění úkolů podřízeným jednotkám,
- c) odhad trvání BČ jako celku a pro každou stěžejní činnost zvlášť,
- d) vymezení výhod a nevýhod,
- e) odhad kilometrových ztrát nebo zisků,
- f) vymezení požadavků na další bojové prostředky,
- g) vymezení dalších stěžejních činností,
- h) vymezení možností použití ZHN,
- i) vymezení dalších požadavků na bojovou podporu,
- j) vymezení opatření ke klamání a dosažení překvapení.

Podíl ostatních příslušníků štábu

Náčelník štábu (CofS, XO) je odpovědný za koordinaci činnosti štábu. Měl by řídit úsilí štábu při tvorbě válečné hry tak, aby každý z nich odpovědně plnil úkoly v rámci své oblasti odpovědnosti.

Náčelník zpravodajského oddělení (skupiny) G2/S2 představuje v průběhu válečné hry velitele vojsk nepřítele. Z tohoto důvodu:

- se stará, aby štáb plně využil možnosti vlastních sil při každé variantě BČ nepřítele a snažil se dosáhnout nad nepřítelem vítězství,
- vzhledem ke každé variantě BČ vlastních vojsk vytváří modelovou představu rozhodování nepřítele – co asi udělá nepřítel, použije-li se konkrétní vlastní varianta BČ,
- stanovuje informační požadavky vzhledem k bodům rozhodnutí,
- vymezuje pojmenované oblasti zájmu, pomocí nichž bude možné stanovit cílové oblasti zájmu a body rozhodnutí, – upřesňuje situační modely,
- účastní se porad k cílové analýze,
- pomáhá operačnímu oddělení (skupině),
- odhaduje možné reakce nepřítele, plánuje jeho ztráty a ověřuje správnost určených pojmenovaných oblastí zájmu, cílových oblastí zájmu a velmi důležitých cílů.

Náčelník oddělení (skupiny) logistiky G4/S4 musí podobně jako G3/S3 usilovat o vizualizaci BČ tak, aby určil, zda bude schopen danou variantu BČ ze svého hlediska zvládnout, a přitom vyhovět požadavkům na synchronizaci BČ. Zejména posuzuje faktor zabezpečení nepřetržitosti BČ.

Z tohoto pohledu by měl být schopen odpovědět na následující otázky:

- Co je nutné učinit pro přípravu BČ?
- Budou mít bojové jednotky vše včas, aby se dokázaly připravit?
- Co a kolik je čeho potřeba?
- Kdo to potřebuje?
- Kde se nachází?
- Co právě dělá?
- Co bude dále potřebovat?
- Kde je nepřítel?
- Jaké zdroje zásobování nebo služeb jsou k dispozici?
- Kde jsou umístěny?
- Jaké jsou k dispozici přepravní prostředky?
- Jaké jsou transportní podmínky?
- Jaké bezpečnostní opatření transportní prostředky vyžadují?
- Kolik času bude třeba, aby byla zabezpečena nepřetržitost zásobování?
- Kde se bude nacházet zásobující jednotka, když zásobovaná jednotka bude muset změnit svoje postavení?
- Jaké informace budu potřebovat, abych zabezpečil nepřetržité zásobování?
- Co budou zásobované a jim příslušející zásobující jednotky potřebovat pro naplnění určité konkrétní etapy vedení BČ?

Aby tyto otázky byly zodpovězeny, musí G4/S4:

- analyzovat každou vlastní variantu BČ, aby stanovil potencionální problémy a nedostatky,
- provést potřebné matematické výpočty, aby stanovil množství potřebných zásob, přepravní vzdálenosti, kapacity přepravy, časové možnosti,
- zvážit strukturu vlastní organizace a bojovou sestavu, včetně rozměrů prostoru BČ, zda bude dostačující vzhledem k zamýšleným činnostem při zásobování,
- srovnat údaje o potřebnosti prostředků vyplývající z analýz se skutečným stavem zásob, kapacitou skladů a možnostmi jejich doplňování,
- stanovit potencionální omezení v zásobování.

Průběh předpokládané BČ si rovněž vyžaduje, aby G4/S4 vymezil ve spolupráci s G3/S3 priority v zásobování.

Náčelník personálního oddělení (skupiny) G1/S1 se při analýze variant BČ zaměřuje zejména na vyhodnocení možných ztrát osob a možnostem jejich nahrazování. Ze svého hlediska formuluje riziko přijetí jednotlivých variant. Dané riziko formuluje jako *nízké, střední, vysoké* nebo *extrémně vysoké*. Navrhuje veliteli měru přijatelnosti rizika. Snaží se rovněž předpovědět, v které fázi vedení BČ se může hodnocení rizika radikálně změnit a proč.

Úkolem G1/S1 je i říci, lze-li vzniklé riziko řešit a jakým způsobem. Obecně se každý štábní specialista se podílí na analýzách variant BČ. Snaží se stanovit požadavky na vnější podporu (od nadřízeného nebo od sousedů), rizika a výhody a nevýhody ve své oblasti působnosti.

Porovnání variant bojové činnosti

Po analýze variant BČ štáb přistupuje k jejich porovnání. Cílem je stanovit, která u nich má největší pravděpodobnost úspěchu proti variantě BČ nepřítele, která velitele nejvíce zajímá.

Pro srovnání lze využít jakékoli vhodné metody. V armádě USA se často používá srovnávací tabulky. Srovnávací tabulka může mít různou podobu a hlavně obsah podle toho, který štábní specialista ji používá. Příklad srovnávací tabulky, kterou využívá náčelník štábu spolu s G3/S3, je uveden v tab. 1.

Tabulka č. 1

Vzor srovnávací tabulky		Varianty BČ ¹		
Kritéria ²	Váha ³	1	2	3
Manévr (umožňující rychlejší postup k cíli)	2	2 ^a 4 ^b	1 2	4 8
Manévr (překračování opěr. bodů nepřítele)	3	1 3	3 9	2 6
Palby (umožňující nejlepší integraci paleb)	5	2 10	3 15	5 25
Průzkum a REB (umožňující pozorování cílů)	1	1 1	2 2	1 1
PVO (poskytující adekvátní obranu důležitých prostor)	1	3 3	4 4	3 3
Opatření pro zajištění a zamezení mobility a podpora přežití (ženiijní opatření)	1	1 1	2 2	2 2
Velení a řízení	2	2 4	3 6	4 8
Bojové zabezpečení (nejlepší využití materiálu třídy 5)	1	4 4	4 4	4 4
Bojové zabezpečení (efektivní použití prostředků přepravy)	1	3 3	2 2	3 3
Další účinné soustředování sil během útoku	1	2 2	2 2	1 1
Celkem		21 ^c	26	29
celkem ⁴		35	48	61

Vysvětlivky:

- ¹ Varianty BČ, které byly vybrány pro realizaci válečné hry.
- ² Kritéria mohou obsahovat specifické prvky velitelova vedení, bojové techniky, zásad vedení BČ, stanovení prostorů pozorování a paleb, krytí a maskování, překážek, klíčových prostorů, přístupových cest a koridorů. Mohou být vymezena velitelem i štábem. Jestliže je kvantitativní hodnota kritérií stejná pro každou variantu BČ, nemusejí se zpracovávat do tabulky.
- ³ Přeje-li si velitel některé z kritérií označit jako důležitější než ostatní, stanoví váhy každého z kritérií na základě svého hodnocení relativní důležitosti.
- ⁴ Provádí se celkový součet, aby byla nejlepší varianta BČ jasně patrná.
- ^a Hlavní funkcionáři štábu stanovují numerické hodnoty každého kritéria poté, co je daná varianta BČ odehrána. Tyto hodnoty odrážejí relativní výhody nebo nevýhody každého kritéria pro každou variantu BČ. V příkladu uvedeném výše je třetí varianta jasně nejlepší.
- ^b Jednotlivé váhy jsou násobeny hodnotami kritérií v rámci každé varianty v kolonkách odpovídajících danému kritériu.
- ^c Veškeré hodnoty jsou sečteny, aby vyniklo subjektivní ohodnocení nejlepší varianty BČ.

Důležitá poznámka:

Podle praktických zkušeností holandských důstojníků se obvykle vybírá čtyři až pět nejdůležitějších kritérií a tato se pak důsledně porovnávají. I tak tato činnost může trvat v období plánování bojové činnosti až dva dny na stupni armádní sbor.

Kritéria, pomocí nichž příslušníci štábu porovnávají varianty BČ, jsou výsledkem subjektivního stanovení. Jsou založena na konkrétních okolnostech a měla by odpovídat hodnocené situaci. Základní kritéria obvykle stanovuje velitel a štáb je může rozšířit o další.

Kritéria mohou zahrnovat specifické prvky vyplývající z velitelova vedení, předpokládané významné faktory vztahující se k BČ, rozhodující události, zásady vedení BČ nebo principy vedení války.

V armádách NATO se obvykle kritéria stanovují slovně a posuzuje se míra jejich naplnění při každé variantě BČ.

V armádě USA se hodnocení kritérií poměrně objektivně vyjadřuje pomocí čísel, která jsou výsledkem subjektivního posouzení štábu. Každému číselnému vyjádření hodnoty kritéria se navíc přiděluje tzv. **váha**. Váhou vyjadřuje velitel svůj názor na to, jak konkrétní specifická činnost vlastních sil ovlivní naplnění zkoumané varianty BČ.

Přidělování váhy jednotlivých kritériím vytváří větší rozptýl v numerickém vyjádření vhodnosti vlastních variant BČ a usnadňuje výběr variant BČ. Výsledkem je konkrétní číselné vyjádření variant a následkem toho vcelku jasná představa o vhodnosti přijetí každé z nich.

Pro stanovení hodnot kritérií a vah se obvykle se volí stupnice od 1 do 10 s tím, že maximální hodnota znamená stupeň nejvyšší důležitosti daného kritéria.

Je nutné zdůraznit, že přijetí tohoto způsobu neznamená, že takto je možné dosáhnout absolutní objektivity.

Jiný alternativní vzor srovnávací tabulky (viz **tab. 2**), kterou používá G3/S3, vymezuje výhody a nevýhody každé varianty BČ.

Tomuto řešení se dosud přikláněly štáby většiny armád NATO. Avšak nyní např. holandská armáda v důsledku přechodu na profesionální armádu a na základě nejnovějších zkušeností intenzivně studuje zásady rozhodovacího procesu americké armády a hodlá některé praktiky během dvou až tří let převzít. Může k nim patřit i způsob hodnocení kritérií během porovnávání variant BČ.

**Vzor zjednodušené srovnávací tabulky používaný na stupni
divize americké armády**

Var. BČ	Výhody	Nevýhody
Varianta BČ 1	Hlavní útok se vyhýbá velkým terénním překážkám. Adekvátní manévrovací prostor pro hlavní útok a rozmístění záloh.	Hlavní útok čelí od počátku silnému odporu.
Varianta BČ 2	Hlavní útok včas využívá výsledků pozorování. Podpurný útok poskytuje boční ochranu hlavního útoku.	Od počátku by rezervy musely být zasazeny na podporu útočné činnosti.
Diskuse		

Výsledky analýzy G4/S4 vymezují, kterou variantu BČ lze nejlépe podporovat prostředky logistiky.

Rozhodnutí G4/S4 je založeno na předchozích výsledcích matematických výpočtů. Samotné výpočty často jasně nestačí k rozlišení vhodnosti variant BČ, jestliže se znatelně nemění počet nebo velikost zasazených sil.

Mnohem častěji je stanovení relativní podpurné schopnosti logistiky založeno na porovnání dalších faktorů.

Jsou jimi např.:

- dispoziční prostor pro přepravy a kapacity komunikačních sítí,
- faktory času a vzdálenosti,
- přístupnost zastavěných a zalesněných ploch pro rozmístění jednotek bojového zabezpečení,
- přístupnost letištních ploch a komunikačních sítí,
- rozmístění nepřátelských sil a činnost nepřítelů.

G4/S4 seskupuje přehled důležitých faktorů do tabulky. Pro každou variantu BČ používá k vyjádření vlivu uvedených faktorů znamének + a –, 0 nebo číselných hodnot.

To záleží i na míře vyjádření rozsahu, jakým daný faktor usnadňuje nebo brzdí logistickou podporu dané varianty BČ.

Podobně jako G4/S4 hledá vhodnou variantu BČ i G1/S1. Ke svým hodnocením může rovněž využít srovnávací tabulky. Příklad je uveden v **tab. 3**. Faktory, které G1/S1 hodnotí, závisejí na konkrétní situaci.

Proto i faktory v uvedeném příkladu nejsou ani veškeré používané, ani vždy aplikovatelné.

Po ukončení analýz a srovnávání variant BČ se příslušníci štábu věnují výběru varianty BČ, která bude doporučena veliteli. Za vedení G3/S3 každý příslušník štábu prezentuje svoje poznatky a dává je na zvážení ostatním. Nyní záleží na odpovědnosti štábu, jak posoudí všechny názory a kterou variantu BČ vybere.

Jestliže příslušníci štábu nemohou dospět k jednoznačnému rozhodnutí, je na náčelníku štábu, jak přistoupí k řešení rozdílností. Vyslechně proto názory všech

odpovědných příslušníků štábu a rozhodne, kterou variantu BČ štáb doporučí veliteli v průběhu společné porady v období, kdy velitel má formulovat svoje rozhodnutí.

Tabulka č. 3

**Příklad způsobu srovnávání variant BČ
personálním důstojníkem**

Faktor	Varianta BČ	
	1	2
Hodnocení ztrát	+	-
Evakuační trasy zraněných	-	+
Vhodné umístění nemocničních zařízení	0	0
Dispoziční shromaždiště zajatců	-	+
Vhodnost umístění VS	-	+
Účinky terénu na informační kanály	+	-
Kurýrní a distribuční cesty	-	+
Dopad přidělování a odvelování osob, na udržení úrovně boj. síly, na inf. o ztrátách, nahrazování pomocného personálu, atd.	-	+

Závěr

Realizace válečné hry obsahující analýzu variant BČ, jejich srovnávání a výběr, představuje časově nejnáročnější a nejsložitější etapu úplného rozhodovacího procesu. Podle zkušeností z různých armád NATO může trvat několik hodin, ale i řádově několik dní. Závisí to na stupni velení, dispozičním čase, připravenosti štábu, úkolu, pravděpodobném nepříteli i na dalších specifických faktorech. Také tato činnost a názory na ni se nestále vyvíjejí.

Použitá literatura:

- * FM 101-5 Operational Plans and Orders, Washington, USA, Headquarters, Department of the Army, 1993.
- * FM 101-5 Staff Organization and Operations, Washington, USA, Headquarters, Department of the Army, 1997.
- * AAP-6 NATO Glossary of Terms and Definitions, Military Agency for Standardization, Brusel 1995.
- * Joint Publication 1-02 Dictionary of Military and Associated Terms, Washington 1994.
- * Hanousek, M.: Rozhodovací proces v armádách NATO, skripta, VA Brno 1998

Zkušenosti z mírových operací

Tento článek, který shrnuje zkušenosti z mírových operací, navazuje na příspěvek ve VR 2/99 pojednávající o zkušenostech z přípravy jednotek pro mírové operace a některých aspektech civilně vojenských vztahů. Obsahuje všechny kladné i záporné zkušenosti jež se projevily v průběhu mírových misí vedených pod hlavičkou OSN. Je založen na anglickém materiálu „Lessons Learned in Peacekeeping Operations“, příloha k EAPC (PMSC-AHG) WP(97)1.

Spojovací a informační systémy

Velení při mírových operacích je zabezpečeno prostřednictvím komunikačních a informačních systémů. Před zasazením mírových sil je nezbytné pečlivě plánovat použití těchto systémů velením mírové operace, jehož cílem je dosažení interoperability mezi komunikačními systémy, které používají organizace podléající se na mírové operaci a vojenskými systémy.

Součinnost mezi vojenskými mírovými jednotkami, testy sladění komunikačních a informačních systémů a procvičování operačních postupů před rozmístěním mírových sil jsou podmínkou bezproblémového informačního toku v průběhu operace. Zde je nutno brát v úvahu i zkušenosti představitelů národních kontingentů, které lze shrnout do následujících bodů:

- spojovací a informační systém by měl být centrálně řízen oddělením zabezpečení velitelského informačního systému vrchního velitele operace,
- civilní a vojenské složky mírových sil by neměly používat národní telekomunikační infrastrukturu jako primární prostředek komunikace,
- mírové síly musí bezpečně ovládat své vlastní spojovací a informační systémy,
- taktické spojení by mělo být založeno na VKV rádiovém spojení jako primárním prostředku, pokud terén neumožní použití jiných prostředků, jako taktický družicový spojovací systém NATO,
- nezbytné je vybavení pro šifrovaný provoz,
- používání diplomatické pošty je nutno důsledně zvažovat,
- systém globálního určování polohy je velmi vhodným nástrojem k udržování součinnosti s jednotkami v prostoru operace.

Informace a zpravodajství

Před každým nasazením mírových sil do krizového prostoru je nutno brát v úvahu historické, politické a etnografické faktory v daném prostoru. V tomto kontextu je poslední vývoj uvnitř OSN poučný.

V roce 1993 bylo pod dohledem odboru OSN pro mírové operace zřízeno situační středisko, jehož součástí je informační a výzkumná jednotka. Ta dostává, zpracovává a analyzuje, shromážděné informace z daného prostoru operace. Tato jednotka však

monitoruje dění i v dalších částech světa vzhledem k možnému vzniku krize a s výhledem na budoucí vývoj.

Před vytvořením mandátu pro mírovou operaci je jediným vhodným prostředkem získávání aktuálních a poměrně přesných informací z krizové oblasti vyslání komise k vyšetření konfliktu, nebo zvláštního vyslance generálního tajemníka OSN. Ty však mohou být vyslány pouze na základě dohody znesvářených stran a na jejich žádost. Zpráva o jejich činnosti, kterou komise zpracovává, musí být předložena Radě bezpečnosti OSN a vzata v úvahu v procesu přípravy a plánování multifunkční mírové operace.

V průběhu vlastních mírových operací je velmi důležité získat včas spolehlivé a úplné informace o situaci v prostoru krize, zejména o změnách v rozmístění nepřátelenských stran a všech okolnostech, které by mohly negativně ovlivnit vedení operace.

Pro všechny účastníky mise jsou proto nezbytné všechny dostupné informace o vývoji situace v krizové oblasti. Informačními zdroji OSN jsou: členské státy OSN, různé agentury (uvnitř i vně OSN), účastníci konfliktu, sdělovací prostředky, příslušníci diplomatických služeb.

Shromažďování informací je zaměřeno výhradně za účelem mírové mise a děje se jenom se souhlasem velitele mírových sil.

Zcela nevhodné je skryté shromažďování informací. Může negativně ovlivnit bezpečnost mírových jednotek a úspěch operace.

Naopak, velmi vhodné je využívání kosmického průzkumu k získávání informací z daného prostoru. Tento způsob je výhodný především vzhledem ke své přesnosti, komplexnosti, nepřetržitosti, možnosti pravidelně sledovat změny atd. Jeho další výhodou je, že především při mnohonárodních misi lze využívat pestré škály produktů ze satelitů různých zemí.

Zkušenosti ukazují, že **teprve nalezení a objasnění skutečných příčin sporu, nebo konfliktu vytváří nezbytné předpoklady pro zahájení a vedení mírové operace s patřičným mandátem.** Průzkum pravděpodobného prostoru operace je základním předpokladem pro vytvoření efektivního záměru operace. Průzkumné orgány by se proto měly vytvářet v rámci všech složek podílejících se na operaci.

Zpravodajská činnost je důležitá především při hodnocení situace v daném prostoru, při plánování a vedení jakékoli operace. Zpravodajská činnost využívá vědecké pracovníky, zahraniční odborníky, nevládní organizace, instituce a další osoby zainteresované v daném prostoru.

Zde je na místě zdůraznit, že **je nutné postupně přijmout jednotné vojenské značky a zkratky, systém identifikace vlastních sil a protivníka, dále pak společné normy pro záchranné operace.** Ke kladům je možno přičíst, že v průběhu mise IFOR jednotky z různých zemí aktivně spolupracovaly v oblasti topografické služby, úspěšně si osvojily jednotné mapové značky a formáty na různých stupních velení u všech národních kontingentů.

Logistická podpora operací

Způsob logistické podpory operací (zejména finanční otázky) musí být posouzen všemi rozhodujícími stranami, a to vždy s dostatečným předstihem. Od prvopočátku je potřeba si ujasnit zásady, podle kterých budou tyto otázky řešeny.

Logistické a operační plánování jsou spojené nádoby. Proto je nutné, aby jak logistický, tak operační štáb vzájemně chápaly své cíle a požadavky. Je velmi důležité jasně definovat požadavky na jednotlivé národní kontingenty a potvrdit reálnost těchto požadavků. Rovněž je nezbytně nutné vytvořit alternativní plány.

V průběhu plánování je potřeba věnovat patřičnou pozornost požadavkům logistiky a provedení prací, jež jsou nezbytné pro přípravu prostoru mise (odminování, vyčištění, zřízení oplocení, organizace strážní služby a obranného systému, zřízení tábora, instalace zařízení, vytvoření přístupových cest). Při výběru infrastruktury se musí brát ohled na její četnost a kapacitu. Dále je nutno počítat s dalšími prostory pro následné mírové aktivity, jako jsou například stavby přístřešků pro uprchlíky, sklady potravin, zdravotní zabezpečení atd.

Úspěch mnoha mírových operací závisel na logistické podpoře poskytnuté centrálně OSN. Mise IFOR demonstrovala skutečnost, že úspěch může být dosažen i v případě, když logistickou podporu poskytuje její vlastní prvek (zabezpečovací jednotky a útvary v rámci jednotlivých kontingentů nebo mnohonárodních jednotek). V každém případě musí být podrobně a přesně vymezena zodpovědnost za logistické zabezpečení jednotlivých složek už v záměru operace. Proto by schéma tabulky počtů a výzbroje jednotek v mírové operaci mělo být vytvořeno předem a udržováno ve všeobecně dostupné databázi vzhledem k možnosti případné náhrady.

Nezastupitelnou úlohu hraje **podpora hostitelské země**, jejíž podmínky musejí být dohodnuty a jasně formulovány v dohodě o statutu sil PfP, která obsahuje zásady uplatňování a využívání logistické podpory s cílem minimalizovat náklady mise.

Počáteční období každé mise vyžaduje ve zvýšené míře specialisty a speciální jednotky. Podobný požadavek však figuruje i v jejím závěru. Jedná se o ženijní jednotky, právní odborníky a další specialisty. A to především k odminování prostorů, postavení táborů, pozorovacích stanovišť, přístřešků, instalaci zařízení, opravám zničených cest, obnově komunikační sítě, atd. Dále je zapotřebí odborníků v oblasti práva, financí a uzavírání kontraktů k vyjednávání a sestavování dohod o pronájmu materiálu, k najímání zaměstnanců z řad místního obyvatelstva, atd. V etapě plánování narůstá požadavek na přísun odborníků k přípravě materiálu a zásob.

Dobrym východiskem pro vybudování důvěry na místní úrovni je ženijní a zdravotní zabezpečení, zaměřené na pomoc obyvatelstvu v krizové oblasti.

Při zajišťování přepravy je nutno zabránit zbytečnému zvyšování nákladů. Z toho vyplývá, že plány na přesun materiálu a osob jsou velmi úzce spjaty s celkovým plánem mise a nelze je proto vytvářet odděleně. V každém případě se musí dodržovat pravidlo volnosti pohybu. Vzhledem k podrobnému plánu operace musí být o způsobu přepravy rozhodnuto od samého počátku. Důležité a z hlediska minimalizace nákladů nezbytné, je využívání standardních přepravních kontejnerů a služeb námořních přepravců. Přitom je třeba mít na zřeteli i kapacitu přístavů v prostoru mise při vykládce, uskladnění a odbavování požadovaného materiálu v potřebném množství.

V průběhu operace a především v jejích počátečních fázích může nastat podstatný rozpor mezi požadavky kladenými na logistickou podporu a skutečným stavem. První zasazované jednotky proto musí být zcela soběstačné.

Při plnění mírového úkolu musí zásobování počítat s celkovou spotřebou materiálu, minimálně na šedesát dní předem.

Výzbroj a výstroj musí být adaptabilní pro prostředí a měla by jednotkám umožnit včas se přizpůsobit náročnosti situace v delším časovém horizontu. Výzbroj a výstroj musí být vždy bezvadná. Proto se výstroj a výzbroj nesmí používat bez přípravy opravárenských kapacit. Používat neopravenou, nebo ne zcela funkční výzbroj a výstroj vede k podkopávání autority mírové operace. To mohou zajistit různé inspekce a kontroly, jež by měly být pravidlem.

V některých případech se jasně ukazuje jako vhodnější, aby logistickou podporu zajišťovaly dodavatelé na komerčním základě. Výběr těchto dodavatelů by měl probíhat na základě veřejné soutěže a měl by předem splňovat požadovaná kritéria. Důležitá je důsledná kontrola kontraktů a systému jejich udělování. Uzavřené smlouvy musí spolehlivě zabezpečit, aby dodavatelé mohli poskytnout účinnou podporu mírové operaci v každé situaci.

Další pravidla o logistické podpoře mírových operací obsahuje materiál Sborník zkušeností získaných při logistickém zabezpečování mírových operací (*Compendium of Lessons Observed During Logistic Support of Peacekeeping Operations*), který byl vydán Logistickým ředitelstvím NATO pro infrastrukturu.

Zdravotnické zabezpečení

Složitost zdravotnického zabezpečení je dána širokou škálou problémů, které doprovázejí každou misi. Proto musí být plány zdravotnického zabezpečení konkrétně zpracovány pro každou operaci. Ty by měly zabezpečovat v každém okamžiku dostatečně rychlou a pružnou reakci a přispět ke zvládnutí rychle se měnících požadavků při řízení zdravotnického zabezpečení. Musí splňovat všechna kritéria na ně kladená, jak vrchním velitelem, tak účastníky mírové operace.

Cílem zdravotnického zabezpečení je vždy ochrana života osob, omezení fyzického a duševního strádání a zachování psychické pohody lidí.

K tomu může mimo jiné přispět především jasné definování, zřetelné řízení a plánování zdravotnického zabezpečení. To přímo souvisí s vycvičeností zdravotnického personálu, pevně stanovenou organizační strukturou a s dostatečným počtem zkušeného personálu, komunikačních, informačních a dopravních prostředků. Z tohoto důvodu každý operační stupeň velení musí mít svého důstojníka zdravotnické služby přímo podřízeného veliteli podle následujícího schématu:

▲ Náčelník zdravotnické služby mise. Plánuje, řídí a dohlíží na všechny činnosti vyplývající z plánu zdravotnického zabezpečení. Je poradcem velitele mise a všem důstojníkům zdravotnické služby jednotlivých kontingentů.

▲ Náčelníci zdravotnické služby jednotlivých kontingentů mise na své úrovni plní stejné úkoly jako náčelník zdravotnické služby mise na úrovni vrchního velení a jsou poradci velitelů jednotlivých národních kontingentů.

Preventivní zdravotnická opatření se týkají každého účastníka mise a jejich šíře je dána charakterem operace. Činnost, struktura a velikost zdravotnických organizací, souvisí s šířkou mise a je závislá na co nejpodrobnějším zdravotnicko-zpravodajském hodnocení operačního prostoru, které připravují zkušení poradci na každé úrovni operačního velení.

Příprava zdravotnického personálu před zařazením do mírové operace je plně v režii účastnických zemí. Součástí přípravy musí být očkování, imunizace a opatření proti AIDS/HIV. Každý účastník musí být rovněž dostatečně seznámen s možnostmi přenosu pohlavních chorob.

Všichni účastníci mírové operace musí splňovat všechna zdravotní kritéria, která jsou stanovena zdravotnickými normami a standardy pro službu v OSN. Tyto normy však nevylučují přijetí přísnějších národních standardů v operaci. Je však zcela nepřijatelné, aby výběrem do vojenského kontingentu mírových sil prošla osoba, která není schopna plnit náročné úkoly mírové operace ze zdravotních důvodů.

Konečnou zodpovědnost za výběr lidí i po zdravotní stránce mají velitelé jednotlivých kontingentů. Zodpovědnost, danou mu mandátem, má i velitel mise. To vyžaduje, aby měl svůj vlastní zdravotnický štáb a ten aby zodpovídal za všechny úkoly vyplývající z plánu zdravotnického zabezpečení.

Důležitým předpokladem funkčního zdravotnického zabezpečení je všeobecná informovanost. Ta však nesmí být v rozporu s pravidly, která jsou závazná pro dodržování lékařského tajemství. Nejdůležitější je, aby všechny dostupné informace pronikaly co nejrychleji.

Poskytování té nejkvalitnější lékařské péče je nejvyšší prioritou. K tomu, aby byl tento základní požadavek splněn, přispívá podstatnou měrou průběžné zásobování zdravotnickým materiálem. Cílem zdravotnických orgánů, které plánují zdravotní péči, proto musí být dosažení její co možná nejvyšší úrovně a vytvoření bezchybně fungujícího zásobování. Základem zdravotnického zabezpečení mírové operace je tedy účinný, dobře řízený a cenově výhodný zdravotnický logistický systém, který je schopen pohotově reagovat na všechny klinické požadavky.

Na počátku operace, nebo ještě lépe už při jejím plánování, musí zdravotnický personál pod vedením náčelníka zdravotnické služby mise stanovit způsob evakuace raněných. Ten musí být schválen velitelem mise. Je samozřejmé, že pro potřeby evakuace budou vždy okamžitě přiděleny vrtulníky s patřičným vybavením, označením a personálem.

V průběhu plánování musí být určena jasná pravidla pro poskytování zdravotnické péče. Přitom je nutné zvážit právní aspekty náhrad a pohledávek. V operačním rozkaze musí být jasně stanoven rozsah poskytování zdravotnické péče místním nebo humanitárním organizacím. Možnosti případného poskytování zdravotnické péče civilním osobám jsou limitovány vybavením zdravotnických jednotek. Například pediatrii nebo gynekologové nepůsobí běžně v rámci misí, ale není vyloučeno jejich vyžádání v případě nutnosti.

Výcvik

Základem pro úspěšné splnění cílů a úkolů mírových operací jsou vojenské a další speciální dovednosti, nabyté náročným výcvikem. Speciální výcvik je nutný zejména ve vztahu k operacím multifunkční povahy, protože požadavky a pracovní postupy nejsou vždy v souladu – někdy dokonce v protikladu – s předem získanými vojenskými dovednostmi a návyky.

Možnost plně se spolehnout na vysoce profesionálně vycvičené jednotky, které si svou činností získaly respekt u místních organizací v akcích, zvyšuje důvěryhodnost

mírových sil. Tím se ve skutečnosti redukuje potřeba jejich použití, což zpětně napomáhá k uchování přízné a zlepšuje spolupráci s civilním obyvatelstvem a organizacemi.

Každé velení národního kontingentu plně zodpovídá za vycvičenost svých vlastních jednotek. Avšak i v této oblasti se prosazuje postupné zavedení mezinárodního standardu pro minimální výcvik. OSN sehrává důležitou roli při vypracování hlavních řídicích dokumentů, přípravě společných výcvikových modulů a publikování registru výcvikových zařízení jednotlivých kontingentů. Zde se ukazuje, že ne všechny země mají dobré zkušenosti s přípravou svých důstojníků ve výcvikových kurzech OSN před vysláním do mírové operace.

Při přípravě vojenských jednotek je jedním ze stěžejních cílů objasnění a především dosažení plného pochopení rozdílu mezi plněním úkolů mírové operace a běžnou bojovou činností. V průběhu této přípravy se zvláštní pozornost věnuje nejnovějšímu politickému vývoji v dané krizové oblasti s cílem dosáhnout všeobecné informovanosti účastníků mírové operace. Účastníci operace musí být seznámeni s organizací, strukturou a cíli mírové mise. Znat přírodní a jiné podmínky, ve kterých budou působit. Jde zejména o demografické, etnické, náboženské a kulturní složení obyvatelstva, ale také o klimatické a zeměpisné podmínky.

Při vytváření stmelených mnohonárodních formací je velmi důležitý společný výcvik a jeho jednotná metodika.

Při přípravě a vedení výcviku je velmi důležité **reálné modelování bojových situací**. Měly by se na něm podílet důstojníci s největšími zkušenostmi. Výcvik štábu rovněž vyžaduje simulaci mnohonárodnostního složení velitelství tak, aby se co nejvíce přiblížil skutečné situaci. Toho lze dosáhnout například mezinárodní výměnou osob, čímž lze již v etapě výcviku simulovat propojení mezi různými složkami. Tam, kde to lze, by měl výcvik pokračovat v prostoru mise, jelikož není vždy možné napodobit odpovídající podmínky ve vlastních výcvikových prostorech.

Se vznikem Partnerství pro mír se objevuje nový zdroj zkušeností z výcviku mírových jednotek. Rovněž NATO/PfP cvičení s námětem mírových nebo humanitárních operací jsou účinným prostředkem pro přípravu dalších osob - potenciálních účastníků misí. V této oblasti jsou vysoce hodnoceny kurzy pro velitele čet účastnících se mírových operací organizovaných Českou republikou v rámci Partnerství, které sehrály důležitou roli. Podobně byly neobyčejně cenné i další kurzy v jiných zemích, které napomohly ke zkvalitnění přípravy účastníků mírových operací.

I přes dosažené úspěchy v oblasti výcviku je patrné, že počet cvičení s mezinárodní účastí by měl být větší, a rozšířit by se měl i rozsah témat těchto cvičení. **Často se mění prostředí mírových operací, zejména po zkušenostech v Bosně a Hercegovině, jasně ukazuje na nutnost přenést výcvik a cvičení na operační úroveň.** Tématem cvičení, kromě nácviku standardních situací, by měly být aktivity zaměřené na činnost malých nezávislých skupin a opatření zabráňující minování.

Zásadní pro dorozumění a vůbec pro zdar celé mise je používání stejného jazyka. Je to důležité jak pro úspěšné plnění úkolů, tak k provádění každodenní administrativy. Z toho důvodu je nutné jazykové přípravě věnovat patřičnou pozornost. Vzhledem k jazykovému vybavení obyvatelstva je rovněž potřeba mít k dispozici tlumočníky a překladatele, jakožto nepostradatelný prvek při plnění mírového úkolu. Při překladech se nelze vždy plně spoléhat na místní obyvatelstvo.

Ze zkušeností vyplývá, že do procesu výcviku a přípravy osob v rámci mírové operace je nutné zařadit osoby se zkušenostmi z předcházejících operací. Výcviku musí nutně předcházet psychologické vyšetření. Dále se jeví jako užitečné zahrnout do přípravy osob také ochranu proti stresu a nácvik pravidelných hlášení po splnění každého úkolu.

Finanční zabezpečení operací

Úspěch mírových operací je často podmíněn mimo jiné i schopností jejího finančního zabezpečení. Proto OSN přistoupila k definování jasných finančních pravidel, což výrazně zvyšuje smysl pro zodpovědnost světového společenství.

Jednotlivé položky rozpočtu jsou jasně specifikovány ve všech základních dokumentech. Jako vhodné se jeví rovněž pevné stanovení cen používaného materiálu a způsob odpisů. Od samého počátku je nutné brát v úvahu finanční otázky logistické podpory operace. Dále musí být pevně stanoveny postupy při zabezpečování náhrad a změnách vlastnictví.

Potvrzuje se společný zájem na tom, aby finanční mechanismus mírových operací pracoval co nejefektivněji. Z toho vyplývá potřeba jasně koncipovat finanční pravidla, která by plně odpovídala potřebám operací velkého rozsahu. Dále je nutné před zahájením mise zajistit všechny potřebné odborné posudky. Jednotlivá národní velení musí také zvážit přítomnost svých odborníků na finanční rozpočet u náčelníků finanční služby a logistiky. Tak lze reagovat na rostoucí potřebu vyslat do mise finanční orgány v zájmu sladění potřeb a možností účastníků a velitele kontingentu. V každém případě by měli všichni účastníci dané operace respektovat stejná pravidla ve vztahu k místním orgánům a organizacím. V tomto ohledu prokázala svoji užitečnost jednotná politika řešení „nároků a stížností“ praktikovaná silami IFOR.

Náčelníci finanční služby by si měli ponechat pravomoc při rozhodování o náhradách výdajů. Rozpočet mírové mise však musí být koncipován na základě důkladných vzájemných konzultací všech účastníků a musí zahrnovat všechny deklarované cíle operace. Doporučení těchto náčelníků musí být schváleno velitelem mise a politických velením operace. Všechny návrhy je potřebné v plném rozsahu zvážit i na nižší operační úrovni, kde musejí být shledány reálnými a uskutečnitelnými.

Mírové operace se mohou účastnit pouze kontingenty zabezpečené dostatečnými rezervami.

Vojenské schopnosti účinné v celé škále předvídatelných okolností jsou rovněž základem schopností Aliance přispět k předcházení konfliktům a ke zvládnutí krizí prostřednictvím operací, které nevycházejí z krizových reakcí článku 5.

*Z nové strategické koncepce NATO pro 21. století,
schválené na washingtonském summitu 24. dubna 1999.*

Jaké jsou úkoly vzdušných sil?

(Doktrína nizozemského královského letectva)

Nizozemské vojenské letectvo nedávno vydalo novou doktrínu. Pod tímto pojmem se chápou závazně stanovené normy, linie, které musí být při rozpracování politických a vojenských operací závazně respektovány. Jde tedy o vyjádření způsobu použití jednotlivých druhů ozbrojených sil, v tomto případě letectva. Tato doktrína jednak vychází z doktríny nizozemských ozbrojených sil (včetně typů a charakteristiky konfliktů), a proto i z doktríny Severoatlantické aliance, jednak reaguje na současnou geopolitickou situaci. Dokument má ráz učebnice s rozsahem přes přes sto stran, a je proto možné uveřejnit jen některé jeho části.

Nizozemské ozbrojené síly mají být aktivní jak v době míru, krize a války. Jejich úkoly lze rozdělit do různých oblastí: spojenecká obrana, řešení krizí, národní úkoly a úkoly v rámci státu. Nejpravděpodobnější oblastí zasazení královského letectva je v současné době při řešení krizových situací. Proto musí být královské letectvo schopno působit na všech úrovních tohoto zasazení. Způsob vedení operací je, kromě disponibility zdrojů, určován hlavně výcvikem, zkušenostmi a směrnicemi vydávanými operačními veliteli. Východiskem je doktrína. Ta se zabývá tím, co je všeobecně považováno za „nejlepší“ způsob plánování, organizace a zasazení letectva.

Použití vojenské síly v konfliktu je prostředkem pro dosažení politického cíle. To znamená, že vojenské operace jsou pokračováním politiky s použitím jiných prostředků. Nizozemské království a jeho spojenci po dlouhou dobu provádělo defenzivní politiku usilující o zachování národní a mezinárodní bezpečnosti a stability. Nelze předpokládat, že všechny národy podporují podobné zásady anebo považují vojenskou sílu za ryze defenzivní nástroj. Proto i ty nejvíce mírumilovné národy musí chápat faktory ovlivňující vojenské konflikty, pokud se chtějí podílet při zachovávání mezinárodního míru a stability.

Typy a charakteristiky konfliktů

Každý konflikt má specifické charakteristiky, které vyjadřují jeho povahu. Tyto charakteristiky zahrnují: příčiny konfliktu, vlastnosti stran zapojených do konfliktu, druh operace a geografické a klimatologické podmínky oblasti operací.

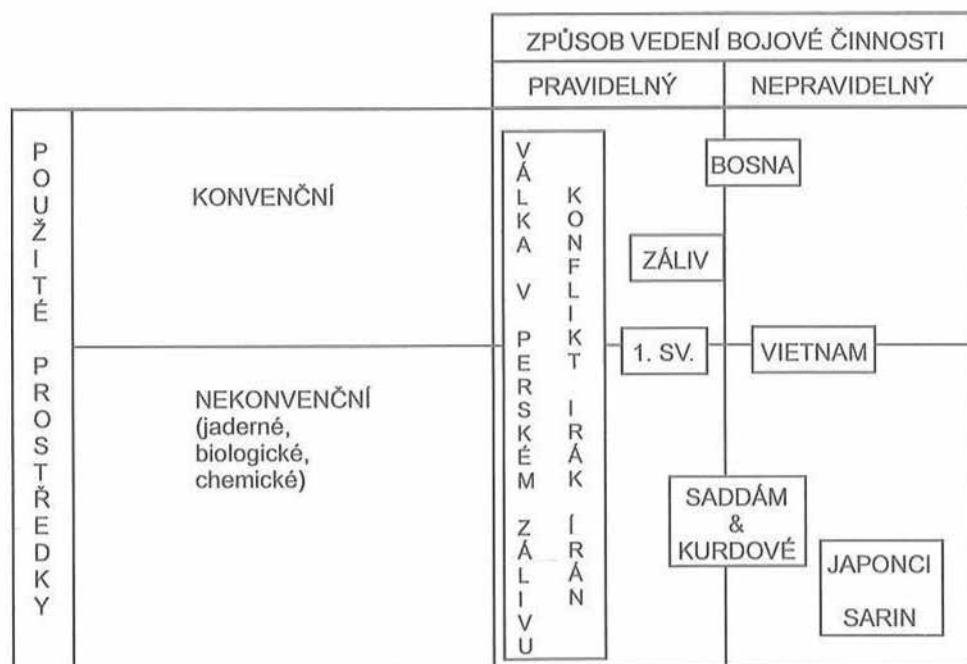
Ačkoli existuje mnoho typů konfliktů, je možno rozlišovat mezi třemi hlavními druhy: mezistátní, vnitrostátní a nadnárodní konflikty. Mezistátní konflikt je konflikt mezi suverénními státy nebo zákonnými vládami (jako v konfliktu v Perském zálivu). Vnitrostátní konflikt je konflikt, v němž jednou stranou je suverénní stát a druhou stranou (nebo druhými stranami) není ani suverénní stát ani představitel zákonné vlády. Tento druh konfliktu probíhá uvnitř hranic státu (například, konflikt v Severním Irsku). Nadnárodní konflikt je konflikt, který neprobíhá uvnitř teritoriálních hranic

nějakého státu, v němž je jedna ze stran suverénním státem a druhá strana (nebo ostatní strany) není ani suverénním státem anebo reprezentantem zákonné vlády. Tento druh konfliktu překračuje formální územní a politické hranice, hlavně v důsledku politicko-náboženských, etnicko-nacionalistických a jiných kulturních rozdlů, které nejsou totožné s formálními státními hranicemi (např. turecko-irácký konflikt týkající se Kurdů).

Tyto tři typy konfliktů mohou být všeobecně charakterizovány jako konvenční, nekonvenční, pravidelné a nepravidelné. „Konvenční“ a „nekonvenční“ se týkají druhů použitých prostředků. „Pravidelné“ a „nepravidelné“ se týkají toho, jak jsou zasazeny. V konvenčních konfliktech se nepoužívají jaderné, biologické anebo chemické zbraně. Za nekonvenčních konfliktů se tyto zbraně používají. Pravidelné konflikty zahrnují „tradiční“ taktiku pokud jde o manévr palbou a pohybem, plus jednotné velení, jako např. ve válce v Perském zálivu. Nepravidelné konflikty zahrnují guerilla a partyzánský boj. V dalším se tato stať zabývá charakteristikami pravidelných a nepravidelných konfliktů. Rozlišování mezi pravidelnými a nepravidelnými operacemi je důležité, protože charakteristiky povahy konfliktu hrají důležitou úlohu při zjišťování možností a omezení operačního zasazení různých zbraňových systémů a jednotek. Nizozemská obrana bude zpravidla čelit vnitrostátním a nadnárodním konfliktům a jejich nepravidelné povaze. Pravidelné a nepravidelné konflikty mají svoje vlastní charakteristiky (viz obr. 1).

Pravidelné charakteristiky:

- Jasně porušení mezinárodního práva.
- Zřejmý agresor a jedna nebo více obětí.

Obr. 1

- c) Agrese prováděná pravidelnými jednotkami.
- d) Otevřené operace.
- e) Používání organických struktur: frontová linie, armádní sbory, divizní prostory atd.
- f) Palba a pohyb (mobilní působení proti soustředění).
- g) Zpravidla pod ústředním vojenským velením.
- h) Důvod pro konflikt zpravidla racionální (území, strategické suroviny atd.).

Nepravidelné charakteristiky:

- a) S použitím síly a bez použití síly.
- b) Agresora nelze vždy jasně identifikovat.
- c) Obvykle není známo, kde operace probíhají, pohyby a operace nejsou viditelné.
- d) Základny nejsou známy, pravděpodobně je známa pouze jedna základna operací.
- e) Žádné stálé fronty, pojmy fronty a týlu nevystihují situaci.
- f) Operace na taktické úrovni vysoce decentralizovány, nebo nejsou centrálně řízeny.
- g) Rozsah operací se mění.
- h) Akce často z postavení naprosté slabosti, avšak někdy s místní převahou.
- i) Velikost jednotek se mění.
- j) Operace jsou zaměřeny na vytvoření zmatku a způsobení škod.
- k) Připravenost přijmout oběti a pokračovat v konfliktu po dlouhou dobu.
- l) Důvody pro konflikt všeobecně etnicko-náboženské anebo politicko-náboženské.
- m) Vojenské řešení nezaručuje úspěch: je nutno také získat „srdce a myšlení“ obyvatelstva.
- n) Racionální řešení není vždy možné.

Mezistátní konflikty mají všeobecně pravidelnou povahu, zatímco vnitrostátní a nadnárodní konflikty mají všeobecně povahu nepravidelnou. Avšak rozlišování mezi povahou pravidelnou a nepravidelnou není vždy zřejmé. V praxi nebude řada výše uvedených charakteristik někdy dostatečně jasná, aby bylo rozlišení snadné. Kromě toho, charakteristiky konfliktu – a proto i jeho povaha – se budou měnit s časem. Pro dosažení požadovaných výsledků v konfliktu má zásadní důležitost správné a soustavné hodnocení konfliktu.

Rozdíly charakteristik mezi výše uvedenými pravidelnými a nepravidelnými se týkají hlavně druhu operace. Zde je důležité poznamenat, že konflikty s nepravidelnými charakteristikami spočívají hlavně na politicko-ideologických sporech. Platí to zvláště pro nepravidelné konflikty ve třetím světě. Nepravidelné konflikty v těchto oblastech jsou všeobecně založeny na teoriích Mao Ce-tunga. Za těchto konfliktů je politická infrastruktura důležitější než vojenské operace. Politická infrastruktura poskytuje základ pro získávání, zpracování a předávání informace, finančních zdrojů, rekrutování osob, pro stínovou vládu a sestavování plánů akce. Politická indoktrinace a získávání podpory ze strany lidu jsou hlavními cíli operace. Vojenská akce je podřízena těmto cílům a nemá rozhodující důležitost. Za vietnamské války severní Vietnamci bojovali v průměru jeden den měsíčně. Porážka protivníka v konfliktu, v němž protivník operuje na nepravidelném základě, vyžaduje především překonání jeho politické struktury. Na sekundární úrovni to může zahrnovat vojenskou porážku protivníka. Avšak to nemusí být nutné.

Většina nepravidelných konfliktů na periférii oblasti Severoatlantické aliance spočívá na etnicko-nacionálních a politicko-náboženských sporech. Avšak tyto konflikty spočívají mnohem méně na politických strukturách, a proto méně na politických

sporech. Vojenská porážka protivníka musí všeobecně vést k dosažení žádoucího cíle, pokud nebude řešení dosaženo dříve jako výsledku diplomatického zákroku.

Cíle

Základem nizozemské obranné politiky je národní bezpečnostní politika. Účelem národní bezpečnostní politiky je zajistit nezávislost, celistvost, stabilitu a blahobyt státu politickými, ekonomickými, sociálně-kulturními a vojenskými aktivitami zaměřenými na zachování a posilování mezinárodního práva, jakož i standardů a hodnot mezinárodního společenství. Účelem výsledné obranné politiky je: „Chránit hodnoty, normy a zájmy Nizozemského království s použitím vojenských prostředků.“ Nizozemská obranná politika je shrnuta v politických dokumentech. Příkladem je „Přehled obranných priorit“, který je pravidelně hodnocen a podle potřeby upravován. Hlavním úkolem Královského nizozemského letectva je: „Řídit a zařazovat personál a materiál od podřízených plánovacích jednotek tak, aby mohly podporovat obrannou politiku“. Dokument „Poslání Královského nizozemského letectva“ to vyjadřuje takto: „*Královské nizozemské letectvo brání vzdušný prostor a poskytuje leteckou podporu pozemním a námořním operacím, kdekoli a kdykoli to nizozemský stát požaduje. Jsme připraveni k zasazení pro řešení krizí, v operacích a při humanitárních úkolech všude na světě.*“

Úrovně strategického procesu

Každá země má národní zájmy. Rozhodování o zasazení ozbrojených sil ve značném rozsahu závisí na stupni, v němž jsou životně důležité národní zájmy považovány za ohrožené. Strategický proces spočívá v převedení těchto národních zájmů do cílů. Účelem strategického procesu je vytvořit prostředky a příležitosti pro dosažení těchto cílů.

Rozlišují se čtyři interaktivní a vzájemně související úrovně strategického procesu, a to: politicko-strategická, vojensko-strategická, operačně-strategická a taktická.

Politicko-strategická úroveň je zaměřena na použití národních zdrojů pro dosažení cílů bezpečnostní politiky. Politicko-strategická úroveň se zabývá všeobecnými hledisky zasazení ozbrojených sil a zahrnuje, například, ekonomickou, sociálně-kulturní, diplomatickou a vojenskou složku.

Vojensko-strategická úroveň. Vojenská složka politicko-strategické úrovně je známa jako vojenská strategie. Vojenská strategie je uměním a vědou o budování a zasazení ozbrojených sil pro dosažení politicko-strategických cílů.

Operačně-strategická úroveň je zaměřena na zasazení vojenských prostředků pro dosažení vojensko-strategických cílů. Toto je úroveň, na níž jsou plánována důležitá tažení a operace. Operační aktivity – tj. řízení vojenských akcí na operační úrovni – tvoří vazební článek mezi vojenskou strategií a taktikou. V praxi se to uskutečňuje stanovením operačních cílů, řízením operací a zasazováním prostředků v různých oblastech operací.

Taktická úroveň. Na taktické úrovni jsou vojenské prostředky zasazovány, aby bylo dosaženo operačně – strategických cílů. Taktika je uměním používání pozemních, námořních a leteckých sil ve střetnutí s protivníkem. Taktická úroveň je ta úroveň, na níž jsou ozbrojené síly zasazovány do boje.

Ozbrojené síly

Jednou z povinností ozbrojených sil je poskytovat politickému vedení souhrnná doporučení týkající se politické strategie a požadavků na budování ozbrojených sil a materiálních požadavků. Ozbrojené síly jsou vládě odpovědné za formulaci a realizaci operačních aktivit a taktiky a od ozbrojených sil se požaduje, aby cvičily a připravovaly vojenský personál pro krize, ozbrojené konflikty a válku.

Organizace obrany Nizozemska je uspořádána do tří druhů ozbrojených sil a vojenské policie. Technologický pokrok vedl k rozšiřující se integraci možností a velitelských odpovědností nizozemského vojenského námořnictva (Royal Netherlands Navy), pozemního vojska (Royal Netherlands Army) a vojenského letectva (Royal Netherlands Air Force), tzv. integrované obraně. Pozemní vojsko a námořnictvo rozšířily rozsah a dosah svých aktivit do třetí dimenze a letectvo začalo hrát stále více dominantní úlohu na souši i na moři. Výsledkem je, že struktura a zasazení různých druhů ozbrojených sil jsou stále více záležitostmi integrovaných ozbrojených sil.

Nehledě na vazby mezi třemi tradičními oblastmi odpovědnosti jednotlivé druhy ozbrojených sil i nadále působí jako důležité stavební bloky integrované obrany. Hrají důležitou úlohu při podpoře rozvoje v těchto oblastech:

a) Profesionalizace. Způsoby, jimiž jsou vedeny operace v každém ze tří prostředí, jsou i nadále velmi odlišné. V závislosti na tom, zda konflikt probíhá na zemi, na moři nebo ve vzduchu, mají ozbrojené síly zcela odlišné charakteristiky a silná a slabá místa. Každý z druhů ozbrojených sil má odlišné strategické, operační a taktické použití a každý z nich klade zvláštní požadavky týkající se specifických dovedností a zkušeností. Námořnictvo, pozemní vojsko a letectvo jsou i nadále primárními národními institucemi pro rozvoj a zasazení ozbrojených sil na souši, na moři a ve vzduchu. Proto působí jako instituce profesionalizace v rámci ozbrojených sil.

b) Konstruktivní soutěžení. Lze si představit různá řešení většiny současných problémů obrany. Konstruktivní soutěžení může podporovat inovativní myšlení a působit jako katalyzátor operačního rozvoje. Kromě toho zajišťuje, že zbraňové systémy budou zasazovány v souladu se základními principy (doktrínou).

c) Týmový duch, morálka a soudržnost. Tyto charakteristiky různých druhů ozbrojených sil mají i nadále životní důležitost pro vojenský personál, protože podporují týmovou spolupráci v míru a morálku a soudržnost v dobách krize a války.

Co je letecká síla?

Pojem letecká, respektive vzdušná síla (air power) nebylo vždy snadné definovat. Zpočátku existovala tendence považovat leteckou zbraň nikoli za specifický druh vojenské síly, nýbrž za pomocný prostředek pozemních a námořních sil. Kolem roku 1950 se chápání revolucionalizovalo a mnozí považovali leteckou sílu za všezahrnující pojem. Maršál britského královského letectva Sir John Slessor např. tvrdil, že „letecká síla je souhrnem letectva a všeho toho, na čem letectvo přímo nebo nepřímo závisí, jako rozvinutý letecký průmysl a civilní letectví, dobrá meteorologická služba, spolehlivé zásobování palivem atd.“.

Dnes je letecká síla často definována přesněji a je všeobecně považována za ryze vojenský pojem. Královské nizozemské letectvo používá tuto definici: „*Letecká síla je schopnost napomáhat při realizaci vojenských anebo politických cílů využíváním třetí dimenze*“.

Prostředky pro uplatňování letecké síly jsou početné a zahrnují každý systém, který může být použit při vojenských operacích ve třetí dimenzi, například pilotovaná a bezpilotní letadla, řízené rakety, balony a družice.

Letecká síla má specifické charakteristiky, které ji ve větší nebo menší míře odlišují od pozemní síly a námořní síly. Tyto charakteristiky je možno rozdělit na pozitivní charakteristiky, negativní charakteristiky anebo omezení a na podmíněné charakteristiky. Pozitivními charakteristikami jsou výška, rychlost a dosah. Kromě pozitivních charakteristik má letecká síla také svá omezení, jakými jsou omezená doba působení a omezená bojová zátěž. Podmíněné charakteristiky letecké síly – tj. ty, které mohou působit v negativním nebo pozitivním smyslu v závislosti na povaze existujících podmínek, jsou výdaje, závislost na základnách, technologii a informacích.

Použití letecké síly

Protože letecká síla má odlišné a specifické charakteristiky, má také odlišné a specifické použití, a to v míru, za krize a za války.

V míru může letectvo být hlavní stabilizační silou. V dobách krize a války má letecká síla hlavní použití při prosazování zvolené vojenské a operační strategie. Může být používána relativně nezávisle na pozemních a námořních silách, jakož i ve společných a kombinovaných operacích. To, zda bude možno používat letectvo efektivně, je ve velkém rozsahu určováno okolnostmi charakterizujícími povahu konfliktu. Může být používáno k plnění těchto funkcí:

a) Podpora. Schopnost letectva rozvinout se rychle ve vzdálených místech umožňuje národu poskytovat morální a fyzickou podporu spojencům a spřáteleným zemím po celém světě, čímž se posílí jejich rozhodnost k vyřešení krizové situace, a tím se upevní mezinárodní stabilita. Příkladem toho bylo zasazení letectva mnohonárodních sil po irácké invazi do Kuvajtu.

b) Humanitární operace. Když to okolnosti vyžadují, letectvo může dodávat lidem životní potřeby, když je pozemní přeprava nemožná. Příklady velkého rozsahu zahrnují „berlínský most“ 1948-49 a pomocnou operaci při hladomoru v Etiopii 1984-85. Příklady menšího rozsahu zahrnují potravinovou pomoc a pátrací a záchranné akce. Kromě toho může být letectvo použito také k evakuačním operacím a k nouzové humanitární pomoci (např. operace „Provide Care“ v Ruandě 1994).

c) Ověřování (verifikace). Letectvo může být použito k monitorování aktivit potenciálních agresorů a plnění smluvních závazků, a tím poskytovat výstrahu o hrozícím útoku, nebo dokonalejší potvrzení o mírových záměrech. Například v roce 1962 zjištění sovětských stanovišť balistických raket na Kubě umožnilo včas přijmout protiopatření, aby byla vyloučena potenciální hrozba. Nyní, o tři desetiletí později, všudypřítomnost letadel z nich činí ideální prostředky pro monitorování opatření pro vytváření důvěry a ověřování dohod o kontrole výzbroje (např. s použitím letounů AWACS a průzkumných letů „otevřené nebe“).

d) *Odstrašování.* Jedinečná schopnost letecké síly rychle vytvářet a přemísťovat bojovou sílu a vytvářet všudypřítomnou „protihrozbu“ působí na potenciálního agresora značným odstrašujícím účinkem. Tento odstrašující účinek se osvědčil během studené války a bude i v budoucnu nadále budit respekt u potenciálních agresorů.

e) *Zadržování.* Letectvo má schopnost vytvořit v krátké době značnou vojenskou sílu na periférii konfliktu, takže konflikt může být omezován. Rychlé rozvinutí mohutných leteckých sil v Perském zálivu za krize 1990 podalo Iráku jasný signál, aby upustil od agrese proti Saúdské Arábii. Rychlé vytvoření leteckých sil v Itálii stačilo, aby Srbsko upustilo od letecké intervence za války v Bosně-Hercegovině.

f) *Odpověď na eskalaci.* Schopnost letectva působit v hloubce nepřátelského území v každé době a dopravovat jaderné a konvenční zbraně na cíle umožňuje použít letectvo jako reakci na eskalaci během konfliktu. Agresor musí čelit možnosti, že jestliže bude stupňovat rozmach a účel konfliktu, oběť může zesílit svoje letecké akce a rozšířit svoje protiútoky na větší rozmezí cílů. V roce 1972, když severní Vietnamci oddalovali mírová jednání a vystupňovali svou agresi proti Jižnímu Vietnamu, Spojené státy reagovaly rozšířením svých bombardovacích útoků na Hanoj a Haiphong, čímž zastavily severovietnamskou agresi a přinutily Severní Vietnam k obnovení mírových jednání.

g) *Obrana.* Letecká síla může být použita k tomu, aby byl protivník zbaven možnosti účinně používat svoje vzdušné, pozemní, hladinové a ponorkové síly. Nejvýznačnějším příkladem obranné bitvy vedené letectvem proti letectvu je tzv. bitva o Británii, kdy byly letecké síly jediným použitelným prostředkem obrany Británie proti útoku.

h) *Ničení.* Rychlost, dosah a pružnost umožňují letectvu bezpříkladnou možnost soustředit palebnou sílu v čase a prostoru tehdy a tam, kde je to potřebné. Proto má letectvo značný potenciál ke způsobení značných ztrát všem druhům nepřátelských sil. Pozoruhodné příklady na souši zahrnují zničení německé 5. tankové armády a 7. armády v obklíčení u Falaise 1944 a severovietnamských sil útočících na An Loc 1972. Pozoruhodné příklady na moři zahrnují bitvy v Korálovém moři a u ostrova Midway 1942. Zavedení přesné řízené munice se značně zvýšenou přesností velmi zvýšilo ničivý potenciál letectva zvláště proti pozemním cílům.

i) *Vyvedení z rovnováhy.* Minimálně stejně důležitá jako ničivá schopnost letectva je jeho schopnost rozrušovat a vyvádět z rovnováhy. I když se letadlu nepodaří zničit jeho cíl, může vliv na morálku a soudržnost nepřátelské jednotky být tak vážný, že jednotka bude vyvedena z rovnováhy v duševním, morálním a fyzickém smyslu. Vyvedení z rovnováhy způsobí zpoždění a zmatek a naruší soudržnost jednotky. Způsobí také, že protivník je mnohem zranitelnější následujícími útoky. V červnu 1944 byla německá tanková divize Lehr vystavena nepřetržitým rušivým útokům během svého přesunu z Le Mans, aby zastavila spojenecké vylodění dne D. Ztráty, které divize za tohoto přesunu utrpěla, byly značné (přibližně 10 procent ze 220 vozidel), avšak důležitější bylo, že byla ztracena soudržnost jednotky a divize dorazila na bojiště „po kouskách“.

j) *Rozvrácení.* Letectvo může být použito k rozvrácení nepřátelských sil, aby byly zdrženy anebo zničeny, nebo aby bylo dosaženo volnosti pohybu na jiném místě. Na vojenské strategické nebo operační úrovni vojenské činnosti může být rozvrácení dosaženo soustředěním útoků proti strategickým cílům, přinucením protivníka k tomu, aby převedl svoje síly a prostředky od ofenzivních na defenzivní úkoly. Například za

druhé světové války spojenecká strategická bombardovací ofenziva přinutila Němce přidělit 10 000 kanonů, naléhavě potřebných u pozemního vojska, k protiletadlovým dělostřeleckým silám. Na počátku roku 1942 protiletadlové dělostřelectvo spotřebovalo 25 až 30 % celkové hodnoty německé zbrojní výroby.

k) Zdržování. Letectvo může také zdržovat nepřítele, a to účinky vyvedení z rovnováhy, ničení a rozvrácení. Za defenzivních situací vynucené zdržení umožní vlastním silám efektivněji čelit nepřátelskému útoku buď posílením obrany nebo zahájením protiútoků. Za ofenzivních situací umožní vlastním silám zabránit nepříteli v úniku. Na taktickém stupni selektivní letecké útoky na místa, kde může vzniknout zácpa (bottleneck), jako jsou mosty, a tak zdržet postup nepřátelských pozemních sil, nebo přinutit nepřítele, aby volil směr postupu tam, kde může být snáze zastaven nebo poražen. Např. v červnu 1944 byly dvě německé tankové divize přesunovány z východní fronty, aby napomohly zastavit vylodění dne D. Trvalo jim pouze pět dnů, aby urazily 1600 km do Nancy ve východní Francii. Avšak v důsledku rušivých útoků jim trvalo dalších devět dnů, aby urazily zbývajících 320 km do Normandie.

l) Pozorování. Znat nepřátelské záměry a sestavu má zásadní význam pro správné plánování a úspěšné vedení operací. Letadlo může využívat svých pozitivních vlastností k tomu, aby bylo velkým přínosem při pozorování nepřátelských sil, a tím k rozpoznání jejich záměrů. Sir Walter Raleigh, významný vojenský historik, poznamenal: „Průzkum a pozorování nelze ničím nahradit; znalost předchází síle a vzduch je nejlepším místem, z něhož je vidět.“ Tento výrok zdůrazňuje skutečnost, že význam využití třetí dimenze pro pozorování byl stále uznáván. Použití vzdušného průzkumu za kubánské raketové krize zdůrazňuje klíčovou úlohu, kterou může letectvo hrát při pozorování.

Letecká strategie

Letecká strategie se zabývá používáním letecké síly pro realizaci politických strategických cílů. Každý konflikt vytváří svoje vlastní strategické priority. Když se čelí protivníkovi, který je schopen používat leteckou sílu, prioritou letecké strategie musí být dosáhnout potřebné úrovně nadvlády ve vzduchu. Zkušenost dokazuje, že pokud jí není dosaženo, všechny ostatní druhy leteckých, pozemních, hladinových a ponorkových operací se stanou velmi nesnadnými a často nemožnými. Tato síla má velmi rozsáhlé možnosti použití ve vojenské strategii. Pro uplatnění každé z vojensko-strategických aplikací letecké síly jsou nezbytné specifické druhy možností. Tyto možnosti mohou být plně efektivní, jestliže jsou spolu skloubeny do souborných účelových leteckých kampaní.

Pojem *letecká kampaň* je definován jako koordinovaná série leteckých operací určených k dosažení specifického strategického cíle. Existují tři kategorie letecké kampaně, které se vztahují k operačně-strategické úrovni nebo k úrovni letecké kampaně.

a) „Proti letectvu“. Kampaň „proti letectvu“ je definována jako plánování, organizace a rozvinutí letecké síly za účelem odstrašování, zadržování nebo porážky nepřátelských leteckých sil. Rozlišuje se mezi defenzivní kampaní proti letectvu a ofenzivní kampaní proti letectvu.

b) *Strategická letecká ofenziva.* Strategická letecká ofenzivní akce zahrnuje použití letecké síly ke zničení nebo poškození nepřátelských možností nebo vůle k zahájení vojenských operací.

c) *Akce proti pozemním a hladinovým silám.* V kampani proti pozemním a hladinovým silám se letecká síla používá společně s vlastními pozemními a námořními silami, aby byl protivník zbaven vojenské síly potřebné k obsazení území anebo používání moří.

Tyto tři letecké kampaně jsou komplementárními, nikoli alternativními strategickými nástroji. Důraz na možné kampaně se může měnit od stadia ke stadiu téhož konfliktu. Například během prvních dvou dnů šestidenní arabsko-izraelské války v roce 1967 Izrael zasadil skutečně všechny svoje letecké síly do kampaně proti letectvu. Ve zbývajících čtyřech dnech Izraelci zaměřili převážnou většinu svého leteckého úsilí do kampaně proti pozemním silám. Podobně, během prvních tří dnů války v Perském zálivu 1991, byla převážná část spojeneckého leteckého úsilí věnována kampani proti letectvu a strategické letecké ofenzivě, potom se postupně měnila v kampaň proti pozemním silám.

Kategorie leteckých operací uvedené výše jsou možné pouze s **integrovanou podporou**. Zde se rozlišuje mezi leteckými operacemi bojové podpory a pozemními operacemi a nebojovými podpůrnými operacemi.

a) *Letecké operace bojové podpory* jsou určeny ke zvýšení bojových možností leteckých, pozemních, hladinových a ponorkových sil. Letecké operace bojové podpory zahrnují doplňování paliva za letu, palubní výstražný a řídicí systém, společný radarový systém pro pozorování a udávání a ničení cílů atd. Tyto systémy bojové podpory mají za leteckých kampaní značnou přidanou hodnotu a z tohoto důvodu jsou známy jako „násobitelé síly“. Proto jsou považovány za „prostředky vysoké hodnoty“.

b) *Pozemní aktivity bojové podpory.* Efektivní provádění všech druhů leteckých operací závisí na řadě podpůrných pozemních funkcí. Tyto funkce jsou definovány jako hlavní neletové aktivity potřebné k zabezpečení leteckých operací. Zahrnují technické a logistické zabezpečení a aktivity týkající se výzbroje, zpravodajství, předpovídání počasí, řízení letového provozu, zajištění a protipožární ochrany.

Letecké kampaně jsou prováděny ve formě **úkolů a vzletů** (tasks and missions). Úkoly jsou prováděny, aby bylo dosaženo správně definovaného cíle. Vzlety uskutečňuje jedno nebo několik letadel na rozkaz ke splnění specifického úkolu.

Celková hierarchie letecké strategie, kampaní, úkolů a vzletů je znázorněna na obr. 2.

Obr. 2

Je udržování leteckých sil výhodné? Předně výzbroj špičkové technologie je drahá. Je snahou, aby vojenská letadla byla na technologické špičce, a proto jsou nákladná. Také výcvik osádek není levný. Moderní stíhací bombardovací letoun často stojí několik miliard. Navíc všechny formy vojenských operací jsou závislé na zabezpečení základnami. Armády v poli potřebují sklady pro svoje zabezpečení a námořnictvo potřebuje přístavní zařízení. Avšak letectvo je často více závislé na svých základnách než pozemní nebo námořní síly. Vrtulníky a některé letouny s pevným křídlem sice mohou vzlétat a přistávat svisle, ale většina letadel potřebuje vzletové a přistávací dráhy. A navíc všechna letadla potřebují vysokou úroveň zabezpečení na základně, jestliže mají dosáhnout maximálního počtu vzletů. Je-li tato zabezpečovací základna zranitelná, pak může být závislost na základně zdrojem potenciální slabosti.

Při hodnocení účinnosti zasazení letectva nesmíme zapomenout, že efektivní používání leteckých sil ve velkém rozsahu také závisí na dostupnosti informací. Na jedné straně jsou to „vnější“ informace, tj. data, jichž se používá pro přípravu a účinné plnění úkolu (informace o ohrožení, letu, počasí a cíli). Na druhé straně bude zahrnovat „vnitřní“ informace, tj. data vytvářené samotným nosičem, která mohou ovlivňovat účinnost úkolu. Letectvo může být úspěšné pouze tehdy, když budou ve správném čase a v přiměřeném množství k dispozici nezbytné informace především v „čase blízkém reálnému“.

Jakýkoli útok na území spojenců z jakéhokoli směru bude pokryt články 5 a 6 washingtonské smlouvy. Ať už tak, nebo onak, bezpečnost Aliance musí vzít v potaz globální kontext. Bezpečnostní zájmy Aliance mohou být poškozeny dalšími riziky rozličné povahy, včetně teroristických činů, sabotáží a organizovaného zločinu a přerušením přílivu životně důležitých zdrojů.

*Z nové strategické koncepce NATO pro 21. století,
schválené na washingtonském summitu 24. dubna 1999.*

Letectvo v mírových a humanitárních operacích

Letectvo je schopno působit na všech úrovních celého spektra mírových a humanitárních operací. Avšak každou z různých mírových a humanitárních pomocných operací tvoří řada aspektů, díky kterým má zasazení letectva jak potenciálně pozitivní, nebo negativní účinek. Doktrína nizozemského vojenského letectva popisuje téměř vyčerpávajícím způsobem pravděpodobné úkoly vzdušných sil během tzv. mírových, respektive humanitárních operací, zejména jejich podíl při prevenci konfliktů, udržování míru, upevňování míru, nastolení či vytváření míru a humanitární pomoci. Zkráceno, redakčně upraveno.

Prevence konfliktů (conflict prevention)

Obecně je prevence konfliktů zaměřena na zachování jak vnitřní, tak vnější stability. Nástroji k tomuto účelu jsou vedení dialogu, preventivní rozvinutí ozbrojených sil, operace pro nastolení míru (včetně dohod o kontrole zbraní) a sociální a kulturní aktivity. Prevence konfliktů je určena k předcházení vertikální a horizontální eskalace sporu. Vojenské možnosti mohou být použity pouze tehdy, když diplomatická anebo politická opatření pro prevenci konfliktu nebyla efektivní.

Prevence konfliktů může zahrnovat tyto aktivity:

a) Pozorování (surveillance) přispívá ke včasnému varování vypuknutí konfliktu, což umožňuje přijmout diplomatická anebo vojenská opatření.

b) Stabilizační opatření (stabilizing measures) snižují ohrožení v oblasti. Tato opatření mohou zahrnovat včasné oznámení cvičení, vysílání skupin ke zjišťování skutečností nebo výměnu personálu pro vytváření vzájemné důvěry.

c) Preventivní rozvinutí (preventive deployment) vojenského personálu v oblasti kde může vzniknout konflikt. To vyžaduje souhlas místních orgánů. První skutečnou preventivní operací Spojených národů bylo rozmístění mírových sil v Makedonii na konci roku 1992.

Prevence konfliktů je v první řadě politickým procesem a vyžaduje diplomatickou dovednost, aby byla vyloučena jeho eskalace. Letectvo může být v tomto stadiu procesu velkým strategickým přínosem. Není správné rozvinout bojovou sílu letectva příliš brzy, protože by to mohlo být považováno za hrozbu a eskalaci. Na druhé straně dobře vyvážená a přiměřená bojová síla může mít odrazující a odstrašující vliv na strany konfliktu. Plány pro skutečné rozvinutí letectva v následné fázi musejí být připraveny.

V případě prevence konfliktu je nutno přivést vyjednávající strany dohromady (často na velké geografické vzdálenosti), zatímco strany konfliktu musejí být pozorně sledovány. V tomto stadiu může být letectvo zasazeno ve velkém měřítku pro zásobování a rozdělování pomoci a prostředků a pro dopravu odborníků a vybavení pro

zabezpečení civilních orgánů. Intervence může být žádoucí v případě akcí stran v konfliktu.

Je důležité splnit níže uvedené podmínky, a to vedle použití různých základních zásad pro vojenskou akci.

a) *Velení a řízení (command and control)*. Koordinace a patřičné řízení všech aktivit týkajících se letectva jsou důležité pro zajištění hospodárnosti úsilí a maximální efektivity.

b) *Kombinace typů letadel (fleet mix)*. Spojovací úkoly budou vyžadovat různé typy letadel, od proudových letounů dlouhého doletu pro přepravu delegací po letadla, která mohou působit v nesnadném terénu, a vrtulníky pro maximální pokrytí odlehklých oblastí.

Použití letectva je pružné a závisí na potřebě. Potřebné prostředky mohou být neustále přizpůsobovány. Koordinace musí probíhat spolu se současnými humanitárními úkoly. Rozsáhlé strategické úsilí mohou vyvíjet civilní orgány prostřednictvím smluvních letů (*tzv. charterů*). Zabezpečení ze strany hostitelské země může zajišťovat taktickou dopravu. Když neexistuje civilní doprava, země aktivně přispívající k vyjednávání mohou zajistit leteckou dopravu.

Koncepce operací musí vyjadřovat podmínky, které zajistí stabilitu, nebo které umožní dohodnout přijatelnou mírovou formuli. Pozorovatelé a monitorovací orgány mohou být velkým přínosem přesahujícím výdaje s nimi spojené. Používání letectva je méně důležité, avšak musí být operačně a logisticky připraveno pro rychlou eskalaci.

V tomto stadiu nemusejí být do mírového procesu zapojeny všechny druhy ozbrojených sil, ačkoli musejí být formulovány plány pro jejich použití, kdyby došlo k eskalaci. Je pravděpodobné, že jednotlivci s odbornými schopnostmi, bez ohledu na druh ozbrojených sil, budou zařazeni ke sledování jednání a poskytnutí rady civilním orgánům. Letectvo může strategickou a taktickou přepravou zajišťovat významné možnosti, zvláště za situací, kdy je nedostatek času.

Úloha letectva při udržování míru (peace-keeping)

Udržování míru je zabraňování, zmírňování anebo ukončení nepřátelství mezi státy nebo uvnitř států. Zahrnuje zasazení vojenských sil v daném prostoru. Přejít k udržování míru znamená důležitou změnu v povaze krize. Vojenské síly musí jednat s formálním souhlasem nebo alespoň s ochotou dotyčných stran. Nedodržují-li strany dohodu, je nezbytná eskalace síly zaměřené k udržování míru.

Udržování míru může zahrnovat zachování svobodného používání mezinárodních vod a mezinárodního vzdušného prostoru. Udržování míru může následovat po prevenci konfliktu a může zase vést k vynucování míru a zároveň k humanitárním operacím včetně evakuace. Důležitým úkolem bude přítomnost vojenských sil pro zabránění každému vzniku násilí.

Úkolem letectva nebude hrát rozhodující úlohu při udržování míru jako tomu je při vynucování míru. Bojové použití letectva by mohlo být posuzováno jako provokace, a proto se bude řídit politickými, vojenskými a geografickými faktory. Nicméně bude úkolem rozšířené používání taktické přepravy pro dosažení pružnosti pozemních sil, podpora poskytovaná vrtulníky pro dodání schopnosti rychlého zákroku pozemním

silám, snímkovací a elektronické pozorování pro monitorování aktivit proti sobě stojících stran, vytváření vzdušných velitelských a řídicích stanovišť pro usnadnění koordinace, jakož i distantní, avšak předem připravené letouny protivzdušné obrany a letouny pro ofenzivní podporu pozemních sil pro případ eskalace.

Vojenská zasazení se budou s největší pravděpodobností uskutečňovat v mezinárodním rámci a národní kontingenty musejí být komplementární. Avšak některé kontingenty mohou být podmíněny přáním získat vliv na vyšší stupně mezinárodní struktury velení anebo prostým výběrem použitelnosti. Proto může být určitá duplicita prostředků nevyhnutelná. Udržování míru bude vytvářet vysokou potřebu strategické a taktické letecké přepravy pro zajištění pružnosti pozemních sil a pro vytvoření možnosti „násobitele síly“ (*force multiplier*). Průzkum a včasné varování musí být rozšířeny pro zajištění soustavných průzkumových údajů, přičemž přímá letecká podpora musí být viditelně v druhé linii, aby zajišťovala odstrašování od eskalace. Protivzdušná obrana bude nezbytná, jestliže proti sobě stojící strany mají věrohodnou schopnost narušovat letecké operace, a letecké síly musejí být patřičně zajištěny spolehlivou pozemní obranou a pozemní protivzdušnou obranou.

Zásada převahy při eskalaci je velmi důležitá, aby vojenské síly byly schopny pokračovat v operacích. Musí být zřejmé že mají schopnost eskalovat dále a rychleji než místní síly, buď aby obnovily kontrolu, či je donutily upustit od operací. Převaha při eskalaci nesmí být v rozporu se zásadou proporcionality a nejlépe se jí dosáhne otevřeným plánováním zasazení, diplomatickým jednáním a tím, že se proti sobě stojícím stranám dá jasně na vědomí, že převaha při eskalaci je možná. Převaha při eskalaci se nejlépe dosáhne, když jsou soupeřící strany přesvědčeny, že každé rozšíření agresivního chování proti mezinárodním silám by bylo kontraproduktivní.

Vynucování míru (peace-enforcement)

Operace pro vynucování míru jsou zaměřeny na přítomnost vojsk, embargo, blokádu, potlačování, stálá donucovací opatření a intervenci. Jsou to akce podle kapitoly VII Charty OSN využívající vojenské prostředky pro obnovení míru v oblasti konfliktu. Operace vynucování míru mohou být rozděleny na operace *vně území* protivníka a na operace *na území* protivníka.

Lectva se v operačním smyslu zpravidla netýká tyto druhy vojenských operací vynucování míru: přítomnost vojsk, embargo, blokáda a potlačování, protože tyto operace jsou vedeny vně území protivníka. Avšak je nutno brát v úvahu potenciál strany účastníci se konfliktu ovlivňovat operaci (ofenzivní letectvo, taktické balistické rakety, pozemní protiletadlové rakety dalekého dosahu).

Když se letectvo používá na území protivníka, nebo zvláště když je tam umístěno, jeho použití bude ovlivněno povahou nebo charakteristikami konfliktu (tj. konvenční nebo subkonvenční). To je případ průvodních nátlakových opatření a intervence. Když je povaha konfliktu charakterizována jako konvenční, letectvo, jež je omezováno pouze technickými vlastnostmi, může být zasazeno pro téměř všechny úkoly. Když na druhé straně je konflikt charakterizován jako subkonvenční, pak je nutno posoudit situační omezení pro použití letectva. Formulace jasné představy o specifických okolnostech bude důležitá pro úspěch a pouze potom bude možno posuzovat úlohu letectva v kontextu jeho předností a omezení.

Když se ujasní povaha a specifické okolnosti oblasti, v níž mají být prováděny operace vynucování míru, je možno přijmout rozhodnutí o tom, jaké úkoly bude plnit letectvo v souladu s vydaným pověřením.

Nepokoje, sabotáže, terorismus, povstání a ozbrojený konflikt mají specifické nepravidelné charakteristiky, za nichž jsou prováděny operace vynucování míru. Těchto pět oblastí konfliktu obvykle nepřipouští přímé použití palebné síly, nebo zahrnuje jen omezené přímé použití palebné síly. Úloha letectva bude zahrnovat spíše jen podpůrné úkoly a nikoli přímé bojové úkoly. Hlavní úkoly letectva v těchto konfliktech charakterizovaných většinou jako nepravidelné budou pravděpodobně tyto:

- a) operace proti letectvu,
- b) přímá letecká podpora a rozvrácení,
- c) psychologické operace, pozorování, včasné varování, průzkum, letecká přeprava včetně doplňování paliva za letu,
- d) operace bojové podpory,
- e) vyčlenění, provoz a obrana základen a logistické zabezpečení.

V souhrnu může být použití letectva za operací pro vynucování míru zaměřeno na všechny prvky letecké války. Metoda a míra jeho použití mohou, na rozdíl od letecké války za operací kolektivní obrany, být značně ovládány politickými cíli operací na upevňování míru. V důsledku toho nemohou být doktríny, zásady a postupy pro použití letectva automaticky považovány za použitelné v operacích vynucování míru. Kromě toho, tradiční doktrína a postupy letecké války nemohou být ve všech případech vhodné pro nové operační a taktické postupy jako embargo, prosazování bezletových pásem (*no-fly-zones*), blokáda, podpora humanitárních operací a přímá nepřetržitá podpora sil pro vynucování míru.

Existuje řada operačních požadavků, které spolu s výše popsanými charakteristikami letectva mohou být považovány za faktory operačního úspěchu:

a) *Pravidla zasazení (Rules of Engagement – ROE)*. Politicky dohodnutá pravidla zasazení jsou důležitá pro úspěch operací.

b) *Připravenost (preparedness)*. Nejlepším způsobem pro přípravu operací pro vynucování míru v pravidelných anebo nepravidelných konfliktech je vybrat vojenský personál a jednotky nejlépe vhodné pro působení v těchto zvláštních druzích konfliktů. Zvláště v subkonvenčních podmínkách to vyžaduje vhodné jednotky pro „speciální letecké operace“.

c) *Kombinace zbraní (weapon mix)* je potřebná, protože může přizpůsobena různým situacím. Jinými slovy, kombinace zbraní musí být upravena pro požadované operace, přičemž je nutno mít na mysli tzv. rozhodující úseky (*centres of gravity – COGs*), proti nimž bude především použita. Proto se musí skládat ze zbraní vzduch-vzduch, vzduch-země a z pozemních, letounových anebo kosmických senzorů ve správné kvalitě a kvantitě. Přesná řízená munice (*precision-guided munition – PGM*) a pozemní anebo letounové lasery (*laser designators*) pro označování cílů jsou zvláště důležité vzhledem ke skutečnosti, že v subkonvenčních konfliktech efektivní přímá letecká podpora značně závisí na schopnosti rozlišovat mezi civilními osobami a vojáky na zemi.

V důsledku toho je možno nežádoucím vedlejším škodám předcházet používáním přesné řízené munice nebo přesných systémů pro dopravu munice.

d) *Avionika (avionics)*. Operace vynucování míru mohou být vedeny po čtyřicet hodin denně, a to vyžaduje tomu odpovídající možnosti letectva. Proto musí být letectvo schopno působit za všech povětrnostních podmínek (*all weather intercept condition – AWX*). Ofenzivní letecké operace vyžadují i schopnost působit v noci a za každého počasí (*night-under weather capability – NUW*).

e) *Velení a řízení (command and control)*. Úspěšné operace vynucování míru za pravidelných i nepravidelných podmínek vyžadují spolehlivé prostředky pro rozpoznávání a prostředky velení a řízení k získávání informace. To zahrnuje následný přenos, porovnávání, hodnocení a předávání informace ve formě bojových rozkazů a nařízení. Pouze tímto způsobem je možno uskutečňovat úzkou koordinaci a efektivní velení a řízení. Spolehlivý spojovací a informační systém složený z kosmických, letounových, pozemních a námořních senzorů a prostředků je nezbytný pro získávání a předávání informace.

Koncepce zasazení letectva v operacích pro vynucování míru vyžaduje jmenování velitele letecké složky mezinárodních skupení sil CJTF (*Combined Joint Task Forces*). **Zasazená složka systému velení a řízení vzdušných operací má být nedílnou součástí struktury velení a řízení Aliance a musí hrát svou specifickou úlohu.** Tato struktura a její prostředky musí být specificky upraveny pro ty případy, kde pevná pravidla zasazení vyžadují podrobné politické rozhodování. Pro letecké operace musí být používána základní zásada centralizovaného řízení a decentralizovaného provádění všude, kde to situace dovoluje. To zase vyžaduje rozumný úsudek a iniciativu v rámci stanovených cílů.

Jednou z nejdůležitějších podmínek pro úspěšné operace pro vynucování míru je disponibilita vojenských prostředků přizpůsobených typu vojenské operace, k níž pravděpodobně dojde. Kromě toho, tyto prostředky musejí být vhodné pro zasazení v konfliktech, které jsou svou povahou nebo charakteristikami konvenční a subkonvenční. Prostředky letectva, které mohou přispět k rozvinutí za obou charakteristik, jsou: stíhací letouny, dopravní letouny, přednostně s krátkým rozběhem a krátkým doběhem (*short take off and landing – STOL*), schopné působit v neupraveném terénu, bojové a dopravní vrtulníky, ultralehká letadla, bezpilotní letadla, letounové systémy velení a řízení, pozorovací a průzkumné letouny a kosmické informační, spojovací a navigační systémy. Za subkonvenčního konfliktu se může zvýšit požadavek ochrany dopravních letadel (včetně vlastní ochrany). Rovněž je možné zasazení pozemní protivzdušné obrany.

Během účasti v operacích pro vynucování míru může vzniknout hrozba proti spojeneckým anebo národním důležitým prostorům a objektům. Tato hrozba by mohla zahrnovat použití zbraní hromadného ničení a jejich nosičů. Alternativně může tato hrozba eskalovat a v takovém případě nelze vyloučit použití taktických balistických raket. Tyto rakety by mohly ohrozit vlastní vojenské síly nebo vlastní důležité objekty, a proto bude nezbytné zasadit ofenzivní letecké prostředky a pozemní systémy protivzdušné obrany. Vhodné možnosti zahrnují „rozšířenou protivzdušnou obranu“ důležité oblasti anebo bodovou obranu, například ochranu letectva umístěného na

předsunutých operačních základnách. Až dosud byly pouze pozemní protiletadlové raketové systémy s omezenou možností působit proti taktickým balistickým raketám schopny poskytovat ochranu proti taktickým balistickým raketám.

Vynucování míru vyžaduje zasazení zbraňových systémů na všech úrovních vojenské síly. Vojenská operace, která má být provedena, a specifické okolnosti, které provázejí mírovou operaci, určují úkoly letectva a způsob, jakým má být letectva použito. Operace vynucování míru jsou charakterizovány mnohotvárným a složitým prostředím, v němž bude operace vedena. Letectvo může být optimálně použito, jestliže bude zasazeno podle svých možností. To poskytuje veliteli letecké složky kombinovaných (tj. mezinárodních) spojených (tj. týkajících se alepoň dvou druhů zbraní) sil potřebnou pružnost, flexibilitu pro přizpůsobení rychle se měnícím situacím.

Níže uvedené aspekty zasluhují v koncepci operací další pozornost:

a) Operace proti letectvu. V každém konfliktu má velký význam získat převahu ve vzduchu nebo minimálně vytvořit příznivou vzdušnou situaci. Ofenzivní operace proti letectvu nejsou zřejmým úkolem v konfliktech charakterizovaných jako nepravdivé, jestliže strany konfliktu nemají k dispozici letectvo a protiletadlovou infrastrukturu. Ofenzivní operace proti leteckému potenciálu protivníka a systému velení a řízení mohou být vedeny, když je to přípustné. V zásadě, jakmile byla vytvořena příznivá vzdušná situace, každá pozemní operace pro posílení míru může být, jestliže to okolnosti připouštějí, podporována ze vzduchu. Defenzivní operace proti letectvu, protože nemají provokativní ráz, značně přispívají k vytvoření příznivých podmínek pro mírové vyřešení konfliktu.

b) Obraz vzdušné situace. Je důležité v pravidelných i nepravidelných konfliktech vytvářet obraz zjištěné vzdušné situace pro celý region konfliktu. Systém velení a řízení musí umožňovat interoperabilitu různých zařazených národních systémů a efektivní vedení operací podle přesných pravidel zasazení.

c) Získávání informací. Disponibilita přesného průzkumu zaměřeného na získávání včasných informací o bojových sestavách protivníků je nezbytná pro správné hodnocení možností a záměrů a pro plánování vlastních operací. Vojenské a civilní senzory budou muset shromažďovat všechna potřebná data a používání leteckých anebo kosmických průzkumných systémů bude nezbytné. V pravidelném konfliktu je možno používat údajů pozorování a průzkumných a zpravodajských údajů v zájmu kolektivní obrany. V nepravidelném konfliktu, kde nemusí existovat bojová sestava protivníků, bude mnohem nesnadnější a problematičtější získat požadovanou informaci vzhledem k povaze konfliktu.

d) Přímá a nepřímá podpora pozemních sil. Operace proti pozemním a námořním silám mohou být prováděny pro podporu akcí na souši a na moři. Požadavek bude záviset na dostupnosti vhodných zbraní pozemních sil Aliance. V závislosti na povaze konfliktu lze předpokládat, že přímá letecká podpora bude vyžadována na krátkou výzvu a v různých místech. Častým problémem je, že strany konfliktu jsou obvykle rozmístěny v oblastech, kde se nachází také civilní obyvatelstvo. Účinná přímá letecká podpora je možná, když je k dispozici podrobná informace v téměř reálném čase týkající se situace a když je možná přímá koordinace mezi vojenskými a civilními orgány při

plánování leteckých operací a řízení útoků. Při provádění přímé podpory pozemních sil je nutno udržovat vedlejší škody na nejnižší možné úrovni.

V rozsáhlém spektru pravidelných konfliktů – jako je např. tradiční kolektivní obrana – je rozvrácení nepřátelských sil mnohem účinnějším způsobem pro podporu pozemních sil než poskytování podpory na bojišti. Avšak efektivní rozvrácení bude vyžadovat dlouho trvající letecké operace, aby bylo dosaženo měřitelných výsledků.

Operace na vynucování míru v pravidelných a nepravidelných okolnostech budou zahrnovat úzkou spolupráci s pozemními silami. Tak je tomu zvláště tehdy, když se přímá letecká podpora stane primárním úkolem. Kromě toho je možno používat pozemních předsunutých leteckých návodčích. Koordinace vyžaduje zařazení leteckých styčných důstojníků na všech vhodných stupních.

Nastolení míru (peace-building)

Nastolení míru je dlouhodobý politický proces zahrnující úsilí o zjištění a podporu těch struktur, které pomáhají upevňovat mír a dosahují pokroku při budování důvěry mezi lidmi. Operace pro nastolení míru (*peace-building operations*) mají vytvářet mírové vztahy, zabránit další devastaci země, případně restaurovat infrastrukturu i politický systém. Nesmíme zapomínat, že při tomto typu mírových operací je nezbytný souhlas všech stran zapojených do konfliktu.

Opatření mohou zahrnovat odzbrojení soupeřících stran, které dříve proti sobě bojovaly, obnovení pořádku, dohled na zbraně a jejich možné zničení, repatriaci uprchlíků, poradenství a výcvik pro bezpečnostní personál, podpora úsilí pro ochranu lidských práv, monitorování voleb a reformu nebo posilování vládních institucí. Úkoly se potom budou týkat pozorování a průzkumu, zajištění, že různé strany budou dodržovat (podepsané) dohody. V této fázi operace může být velmi důležitá doprava uprchlíků a jiných kategorií osob a doprava materiálu. Také mohou být potřební specialisté pro pomoc při budování obranných organizací založených na demokratických ideálech a na etice. Ty by měly dbát na embargo, týkající se systému uspořádání vzdušného prostoru a schopnost střežení a pozorování vzdušného prostoru.

Pro pozorování a průzkum vzdušného prostoru jsou nezbytné družice, letecký výstražný a řídicí systém (*Airborne Warning and Control System – AWACS*) a průzkumné letouny. Úkoly letecké dopravy budou vyžadovat strategické a taktické prostředky, jakož i vrtulníky.

Nastolení míru je sice politický proces, avšak určitá vojenská pomoc může být požadována pro specifické výše uvedené úkoly. Vojenské úsilí musí být považováno za nedílnou součást celkového dlouhodobého politického plánu pro danou oblast.

Od letců zapojených do procesu nastolení míru se bude požadovat, aby úzce spolupracovali s civilními orgány (místní vládní orgány a mezistátní a nevládní organizace), aby respektovali vedení ze strany politických orgánů.

Nastolení míru je tedy především politickým procesem zahájeným pro posílení struktur nezbytných pro vytvoření skutečné demokracie a trvalého míru mezi dřívějšími bojujícími stranami. Letectvo může k tomu procesu přispívat poskytnutím pozorovacích a průzkumných prostředků, prostředků letecké dopravy a zkušených letců jako instruktorů a pozorovatelů.

Humanitární operace (humanitarian operations)

Humanitární operace jsou vedeny pro odstranění lidského utrpení, zvláště za okolností, kdy jsou odpovědné orgány v oblasti neschopné nebo možná neochotné poskytovat přiměřenou podporu obyvatelstvu. Zahrnuje také pomoc uprchlíkům a vyhnancům.

Humanitární operace mohou zahrnovat evakuaci osob v důsledku používání násilí stranami bojujícími v oblasti. Jinými velkými úkoly jsou přeprava zásob do ohrožených oblastí (*emergency areas*) a evakuace nekombatantů. Když humanitární operace vyplývají z ozbrojených konfliktů mezi státy nebo uvnitř států, může letectvo přispívat ke kombinovaným (*combined* – mezinárodním) a společným (*joint* – více druhů ozbrojených sil) operacím zahájeným pro kontrolu oblasti a pro ochranu zásobovacích cest a bezpečných oblastí (*safe areas*) pro usnadnění humanitární operace. Úkoly letectva za těchto okolností mohou zahrnovat celé spektrum (taktických) leteckých operací, od defenzivních operací proti letectvu, až po ofenzivní leteckou podporu. Další úkoly mohou zahrnovat pátrání a záchranu, udržování a provoz letišť a uspořádání vzdušného prostoru.

Humanitární operace budou klást velké požadavky na strategické a taktické letecké dopravní prostředky. Za některých situací mohou existovat další specifické požadavky na letouny s krátkým vzletem a přistáním pro úkoly v odlehlých oblastech bez složitého vybavení. Důležitou úlohu budou hrát i vrtulníky. Bojové operace vyžadují letouny specializované pro útoky na pozemní cíle a pro úkoly protivzdušné obrany. Pozemní protivzdušná obrana může být nutná k ochraně důležitých prostorů a objektů proti leteckým útokům. Mohou být potřebné také prostředky pro vzdušné pozorování a průzkum.

V závislosti na politické situaci mohou vzniknout následující tři situace:

- ① Místní oficiální orgány jsou ochotny podporovat operaci, avšak existuje nedostatek potřebných možností jako infrastruktura pro poskytování služeb obyvatelstvu.
- ② Místní oficiální orgány jsou ochotny operaci podporovat, avšak opoziční politické skupiny a frakce používají násilí, aby tomu zabránily.
- ③ Jak místní oficiální orgány, tak opoziční politické skupiny a frakce mají vůči operaci nepřátelský postoj.

V prvním případě bude letectvo plnit hlavně úkoly letecké dopravy a přispívat k celkovému rozdělování zásob. Strategické prostředky letecké dopravy mohou být používány k přemístění zásob do prostoru operace a taktické prostředky letecké dopravy, včetně vrtulníků, mohou být používány k rozdělování v oblasti operace.

Ve druhém případě musí být celkový plán operace (*overall operational plan* – OPLAN) založen na spolupráci s přátelsky nakloněnými místními vládními orgány. Avšak nestabilní podmínky způsobené opozičními politickými skupinami a frakcemi mohou vyžadovat použití síly k zavedení nezbytné vojenské kontroly v oblasti. Neúspěch této kontroly může způsobit zmaření celé operace. Ochrana zásobovacích cest a vytvoření bezpečných oblastí mohou být nezbytné pro celou dobu operace. Za této situace bude letectvo přispívat k přepravě zásob, jak je to popsáno pro první případ. Mimo to může být letectvo používáno k evakuaci osob, k ochraně zásobovacích cest

a k ochraně bezpečných oblastí. V závislosti na místním leteckém a pozemním ohrožení to může zahrnovat defenzivní operace proti letectvu a doprovod pro ochranu vlastních sil, jakož i přímou leteckou podporu.

Ve třetím případě musí být celkový plán operace založen na předpokladu, že před zahájením humanitární operace jako takové je nutno zřídit vojenskou kontrolu oblasti. Jakmile je toho dosaženo, může započít humanitární operace s použitím mezivládní a nevládní infrastruktury v oblasti, aby byl zajištěn rámec pro potřebné akce. Letectvo může být použito v počáteční fázi pro zavedení vojenské kontroly oblasti vedením operací proti letectvu a vysazením bezpečnostních sil ze vzduchu. Během fáze humanitární operace může letectvo přispívat stejným způsobem, jak je to popsáno pro druhý případ.

Ve všech případech se budou požadavky na logistickou podporu měnit podle počtu a druhů použitých leteckých prostředků, vzdálenosti od domácích základů, infrastruktury v oblasti operace, podpory ze strany hostitelského národa a podobných faktorů. Kromě toho všechny případy vyžadují **společný kombinovaný plán operací**, který integruje všechny vojenské prostředky zapojené do operace, jakož i požadavek koordinace vojenského úsilí s civilními organizacemi.

Závěr

Vojenské letectvo neboli vzdušné síly (air power) se mohou stát velice účinným prostředkem při prevenci konfliktů, udržování a vynucování míru. Během pravidelných i nepravidelných konfliktů mohou působit na každé úrovni širokého spektra mírových a humanitárních operací. Ve většině případů **slouží k podpoře a vytváření podmínek**, které umožňují vzniklé konflikty řešit. Jejich **bojové zasazení** je v případě prevence konfliktu, udržování míru a humanitárních operací nepravděpodobné. Tím větší je důležitost taktických a strategických leteckých transportů a získávání zpravodajských údajů. Nicméně schopnost okamžitého bojového zasazení je důležitá jak pro odstrašování, tak pro dosažení převahy při eskalaci konfliktu. Ve všech případech je ovšem nezbytné, aby měly jasné politické pověření, neboli „mandát“. Důležité jsou také jasná pravidla zasazení, jednotné velení a flexibilní bojový potenciál, který umožňuje vést několik leteckých operací v témže prostoru současně.

Poručík Ing. Bohuslav Perníca

Centralizace verzus decentralizace

(Dva systémy hospodaření v AČR)

V roce 1994 došlo k výrazným změnám v systému hospodaření uplatňovaném v rezortu MO ČR, jejichž charakteristickým rysem byla především snaha o zprůhlednění výdajů vynakládaných na obranu země. Tohoto cíle mělo být zřejmě dosaženo pomocí zavedení mezinárodních standardů pro vykazování výdajů na obranu a výraznější separací mírového a válečného hospodaření rezortu obrany. Patrným efektem těchto snah však mělo být posílení funkce politické kontroly ozbrojených sil spočívající v možnosti hodnotit kvalitu hospodaření rezortu obrany, a především ozbrojených sil v míru, podle podobných kritérií hodnocení kvalit hospodaření jako u ostatních rozpočtových subjektů napojených na státní rozpočet republiky. Jedním z nástrojů reorganizačního procesu systému hospodaření byl proces centralizace hospodaření s rozpočtovými prostředky v rezortu MO. Následující text je kritikou provedených změn. Autor se zabývá některými problémy centralizace a decentralizace hospodaření s rozpočtovými prostředky při zabezpečení obrany a hledá možná východiska pro další rozvoj stávajícího systému.

* * *

Máme-li se zamyslet nad provedenými změnami v systému hospodaření ozbrojených sil ČR a posoudit dva koncepčně odlišné systémy, které byly uplatněny v posledních deseti letech v rezortu MO, je třeba si uvědomit nejdůležitější dimenze, ve kterých je obrana státu v době míru zabezpečována, a poté posoudit naplnění těchto dimenzí při prováděných změnách v systému hospodaření s rozpočtovými prostředky. Lze se domnívat, že obrana státu je v době míru zabezpečována zhruba v těchto pěti dimenzích:

1. **Legislativní dimenze** legálnosti obrany a ekonomických procesů sloužících k zabezpečování obrany, kterou například představují povinnosti v tvorbě a čerpání rozpočtu, vedení účetnictví, ve správě pohledávek, v sociálním zabezpečení příslušníků vojska, apod.

2. **Organizační dimenze** tvorby obrany, která plyne z dimenze legislativní. Ta určuje úkoly či cíle, které mají být plněny v rámci zabezpečení obrany státu. Na základě legálních dokumentů jsou organizovány (plánovány) hierarchické struktury určené k zabezpečení určených úkolů.

3. **Prostorová dimenze** obrany existující jako nutný důsledek dimenze organizační a charakteru toho, „co má být bráněno“, tedy většinou území vlastního státu, jak je stanoveno dimenzí legislativní. Plánovaná hierarchická struktura ozbrojených sil je rozšířena o organizaci na teritoriálním principu.

4. **Ekonomická (zdrojová) dimenze** obrany sloužící k naplnění plánem vytvořených teritoriálních hierarchických organizačních struktur obrany, tj. k realizaci obrany

prostřednictvím nákupu, udržování a rozvoje prostředků obrany a služeb ozbrojených sil.

5. **Časová dimenze** vystupující jednak jako kritérium pro realizaci systémových změn vznikajících jako odpověď na vnější podněty, například změna mezinárodní politické situace, ale také jako omezující faktor pro přežití systému, například rychlost reakce na provedený útok.

Systém disponentského hospodaření s rozpočtovými prostředky

O systému disponentského hospodaření s rozpočtovými prostředky, který kontinuálně fungoval i v prvním roce po rozpadu federace, lze prohlásit, že plně respektoval zásady dané všemi pěti dimenzemi.

▲ Politickou reprezentací nebyly prostřednictvím legislativních nástrojů dány žádné nové podstatné cíle nebo úkoly, které by obrana měla plnit.

▲ Protože nebyly dány žádné podstatné nové cíle a úkoly pokračovala organizace v dříve započatých procesech reorganizace spočívající především v snižování počtů prostředků a sil.

▲ V rámci reorganizace docházelo nutně k redislokaci ozbrojených sil.

▲ Nevystala potřeba na změnu chování systémů, a proto dál fungovaly všechny systémy hospodaření podle nezměněných pravidel.

▲ Z důvodu „legislativního vakua“ byly ozbrojené síly členěné do útvarů připravovány reagovat tak, jak by reagovaly i před rokem 1993 – bezprostředně. Což z ekonomického hlediska předpokládá jejich výraznou mobilitu, a tedy i relativní ekonomickou nezávislost jednotlivých organizačních složek.

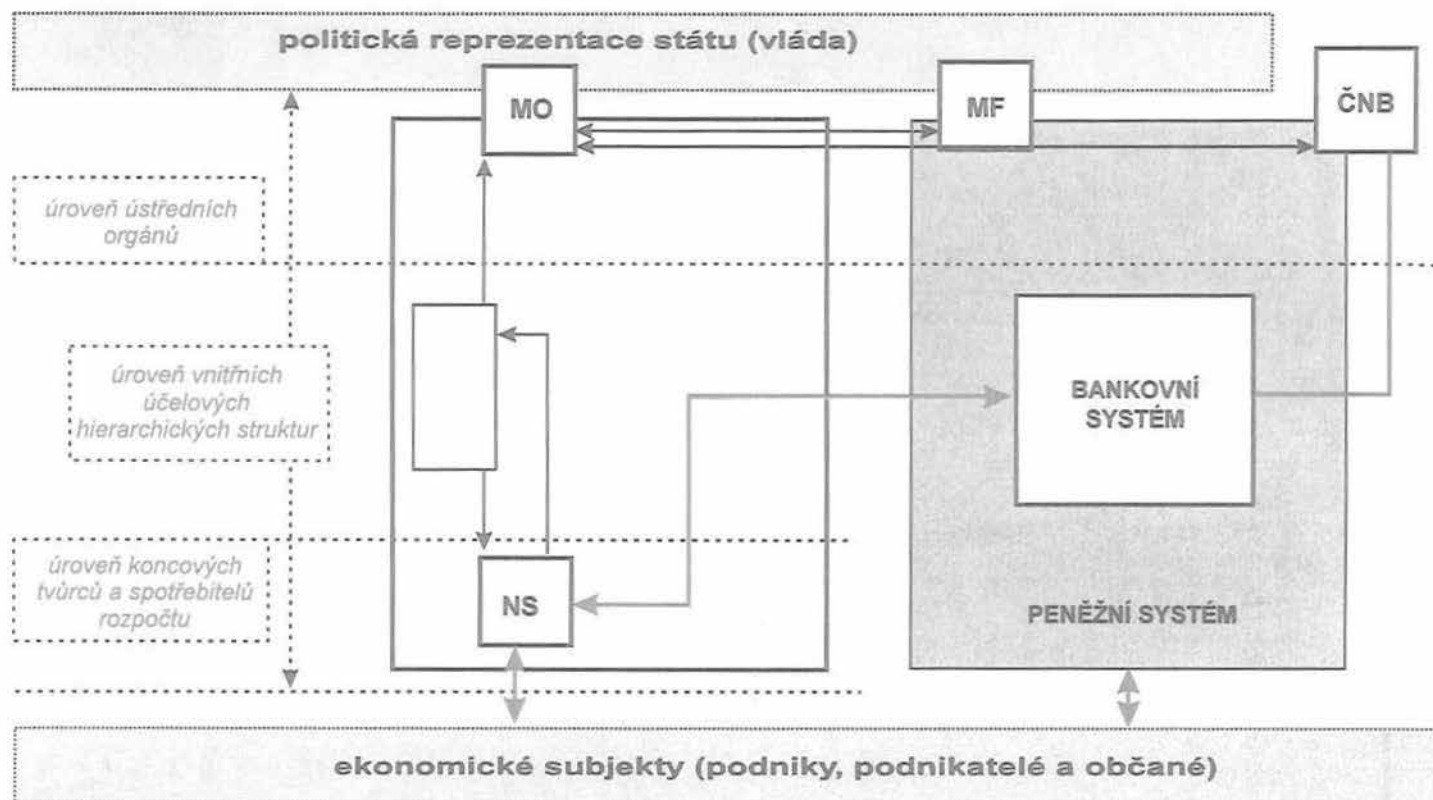
Zjednodušený pohled na disponentský systém hospodaření znázorňuje **obr. 1**. Disponentský systém se z pohledu velitelů vojenských součástí jako zástupců koncových tvůrců a spotřebitelů rozpočtu (NS) vyznačoval „neomezovaným“ přístupem k rozpočtovým prostředkům deponovaných na účtech České národní banky (ČNB) po dohodě Ministerstva financí ČR (MF) a Ministerstva obrany ČR (MO).

Primárním nástrojem ekonomické regulace je zde rozpočtový limit účelu výdaje oznamovaný podřízenému prvku prvkem nadřazeným. Posledním užívaným nástrojem ekonomické regulace je periodická revize hospodaření prvku probíhající před odvozem účetních dokladů do ústředního archivu minimálně, však jednou za tři roky. Systém fungoval na principech omezení rozhodování limitem účelových výdajů s pozdější kontrolou účelovosti výdajů.

Z hlediska vnějšího okolí, především legislativních podmínek, byly na prvek vojenského útvaru (NS) delegovány ekonomické kompetence:

- tvůrce rozpočtu v součinnosti s nadřazeným prvkem,
- mzdové účetní v součinnosti s nadřazeným, územními finančními orgány, orgány sociálního a zdravotního pojištění, komerčními bankovními a pojišťovacími ústavy a tzv. třetími osobami,
- majetkové účetní v součinnosti s nadřazeným,
- všeobecné účetní v součinnosti s nadřazeným, ČNB, dodavateli a odběrateli,
- hospodaření s pokladní hotovostí,

SYSTÉM DISPONENTSKÉHO HOSPODAŘENÍ

Obr. 1

– správce pohledávek se součinností s ostatními správci pohledávek.

Významnou vlastností systému byla jednota informačních kanálů organizovaných na hierarchickém a funkčním principu zaručující účinné velení v míru i v bojové situaci.

V oblasti ekonomických informací, tj. informací o struktuře rozpočtu, výši limitů na účelové výdaje, o stavu čerpání rozpočtu (účetnictví), výklady právních norem s ekonomickým zaměřením, apod. jsou potřebné podkladové informace pro ekonomické řízení útvaru poskytované vlastními silami a prostředky prakticky nepřetržitě s jejich upřesňováním od nadřízeného k danému datu nebo na vyžádání a s ohledem na jednotu informačních kanálů jsou vždy jednoznačné.

Shrme-li, dispozní systém se vyznačuje z pohledu řízení jednotlivých organizačních prvků vojska jednotou informačních kanálů, dostupností podkladových informací pro ekonomické řízení prvku a ekonomickou mobilitou. Neexistuje však centru okamžitě dostupná a zároveň verifikovatelná informace o rozmístění, stavu a pohybu majetku rezortu na území ČR.

Systém teritoriálního zabezpečení hospodaření s rozpočtovými prostředky

S odkazem na neexistenci okamžitého a přesného přehledu o stavu a pohybu majetku rezortu, bylo již v průběhu roku 1993 rozhodnuto centralizovat hospodaření s rozpočtovými prostředky v ozbrojených silách. Jedním z použitých nástrojů bylo zavedení systému teritoriálního zabezpečení hospodaření s rozpočtovými prostředky. Nejvýraznější provedené změny v systému hospodaření s rozpočtovými prostředky zobrazuje obr. 2.

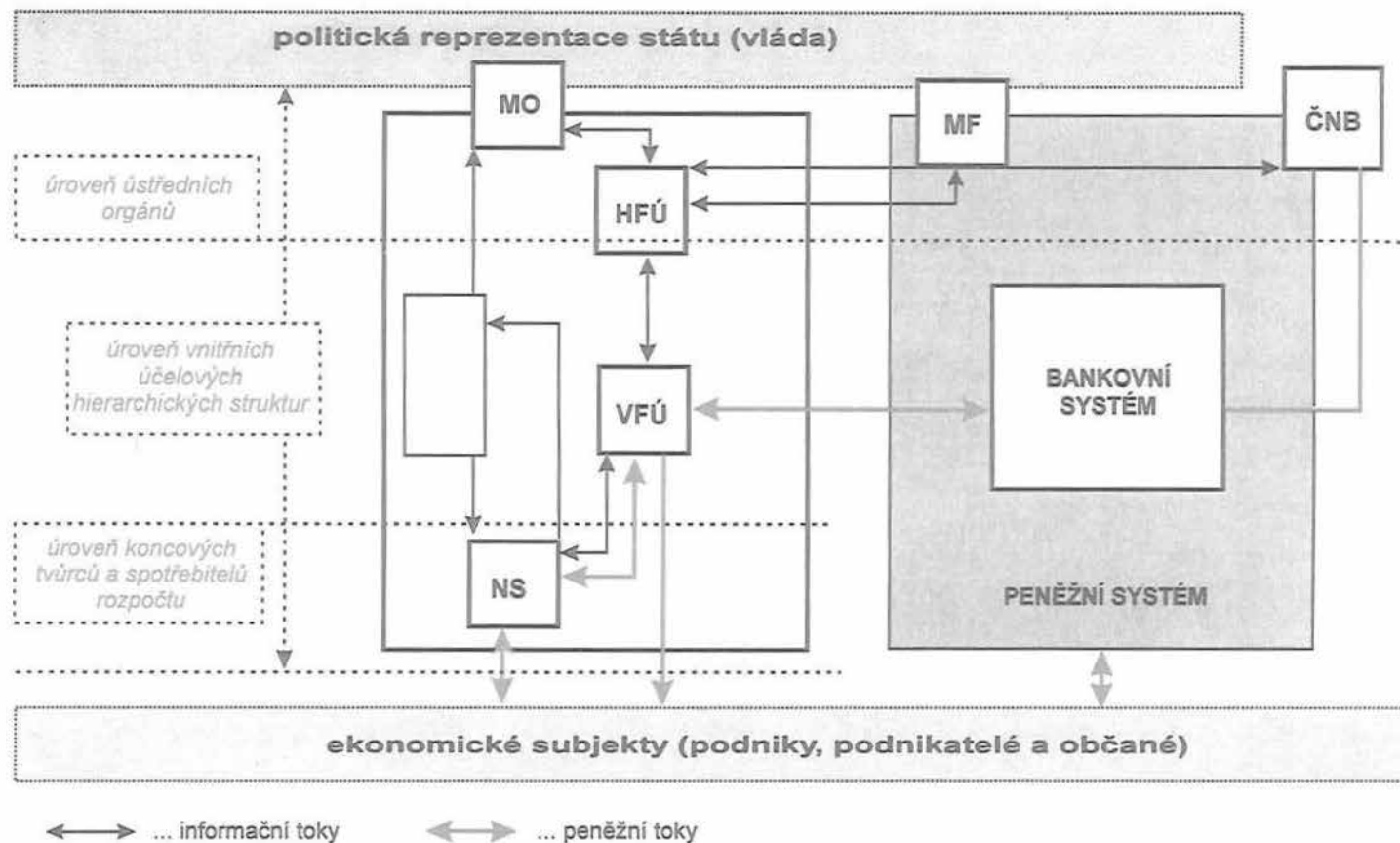
V roce 1994 začaly vznikat první územní orgány systému – vojenské finanční úřady (VFÚ) řízené z centra Hlavním finančním úřadem MO (HFÚ). V podstatě se jednalo o obdobu územní struktury ústředního orgánu státní správy, jak ji známe například z organizace územních finančních orgánů MF nebo územních orgánů práce ministerstva práce a sociálních věcí. Základní rozdíl je však v účelu a v odlišnosti klíče pro přidělení zabezpečovaného území. Toto je zpravidla větší než správní okres a je určeno dohodou vrcholového orgánu MO a vrcholového orgánu Armády České republiky s přihlédnutím ke kritériu rovnoměrnosti zatížení VFÚ a jejich územní dostupnosti pro útvary a zařízení AČR.

Pro podobnost s územní organizací státní správy, lze dnes tento systém pro provedení některých změn také nazývat jako **systém účetní správy majetku**.

Z kybernetického pohledu srovnáním obou obrázků je patrné, k čemu došlo implementací systému teritoriálního zabezpečení hospodaření s rozpočtovými prostředky. Byla posílena kontrolní funkce v hospodaření s rozpočtovými prostředky ve prospěch ústředního orgánu, zde především realizovaná aplikací permanentní finanční revize výdajů přiřčených součástí, z pohledu účetnictví nazvaných **nákladová střediska**, která byla prováděna pracovníky organizačního prvku VFÚ na vstupu do rezortního účetnictví vycházející z respektování základních účetních zásad obsažených v zákoně o účetnictví a v rozpočtových pravidlech republiky.

Vedle toho, že útvary provedenými změnami ztrácí přímý přístup k rozpočtovým prostředkům, přechází na úřady i většina ekonomických kompetencí spojená přede-

SYSTÉM TERITORIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ HOSPODAŘENÍ S ROZPOČTOVÝMI PROSTŘEDKY

Obr. 2

vším s účetnictvím a dříve vyhrazená útvarům. Těm zůstali prakticky jen kompetence v oblasti:

- přípravy vstupních dokladů pro mzdovou, majetkovou a všeobecnou účtárnu,
- hospodaření s pokladní hotovostí nyní přidělovanou zálohově,
- tvorby rozpočtu.

Pokusme se posoudit k čemu došlo z pohledu výše uvedených pěti dimenzí:

■ Bylo rozhodnuto zvýraznit funkci politické kontroly rezortu obrany prostřednictvím zprůhlednění výdajů a vykazováním jejich struktury podle mezinárodních standardů. Navíc se objevil i legální požadavek tyto údaje vykazovat pomocí soustavy podvojného účetnictví. Souběžně s tímto vznikala první koncepce rozvoje AČR.

■ Na základě požadavků legislativní dimenze bylo rozhodnuto vytvořit systém územního finančně-ekonomického zabezpečení účelových struktur rezortu. Podle původních předpokladů jej mělo tvořit čtyřicet územních prvků.

■ Se vznikem VFÚ v teritoriu, byly přiřčeným součástí odebrány jejich delegované ekonomické kompetence a přešli na zabezpečující VFÚ.

■ Přiřčeným součástí byl ztížen přístup k rozpočtovým prostředkům vyhrazených jim rozpočtovým limitem, ale nyní deponovaných na účtech VFÚ, a permanentní revize legální oprávněnosti požadavků na výplatu těchto prostředků tuto skutečnost ještě prohloubila.

■ Nutně se prodloužil čas reakce přiřčených součástí na působení ekonomických podmínek, kterým byly vystaveny, neboť např. likvidace dodavatelské faktury představuje teď vztah pěti subjektů (dodavatel, součást, zabezpečující úřad, ČNB, dodavatelův peněžní ústav) namísto původních čtyř.

Na tomto místě je třeba analýzu rozšířit o specifika organizační dimenze, která ukáží na některé základní problémy zavádění systému současného systému.

Celý systém startoval s nedostatkem výpočetní techniky, a proto byla tato technika částečně převáděna z přiřčenovaných součástí na VFÚ, ovšem aniž si kdo uvědomoval tu skutečnost, že s nástupem centralizace prakticky neklesne potřeba součástí pořizovat stejný objem vstupních informací pro systém hospodaření s rozpočtovými prostředky a vedení operativní agendy ukazatelů ekonomického vývoje součástí, např. v oblasti rozpočtu, odměňování, apod., neboť se z hlediska původního systému prakticky nejednalo revoluční změnu, ale pouze o doplnění jednoho kontrolního systému do systému původního. To sice znamenalo přenos ekonomických kompetencí spojených s účetnictvím na tyto územní orgány, leč odpovědnost za provedené ekonomické operace vymezená legislativními nástroji zůstala veliteli.

Dalším nedostatkem organizace systému a zřejmou příčinou mnoha konfliktů bylo zanedbání přípravy lidí na prováděné změny. To ať už zaměstnanců úřadů nebo odpovědných funkcionářů vojenských součástí. Povaha systému územního finančně-ekonomického zabezpečení byla totiž natolik odlišná od stávajícího standardu systému velení a řízení určeného především pro bojovou situaci, že systém prostě nemohl být zaveden jen vydáním jediného rozkazu a několika metodických pokynů, jejichž právní závaznost byla sporná.

Mnohdy nastávala improvizace, kterou rozkaz paradoxně předpokládal jako hlavní nástroj řízení tohoto systému. Byl však zaváděn naprosto nový **systémový standard** –

průběžná centralizace informací o struktuře čerpání rozpočtových prostředků, a to se všemi atributy na vstupu do systému jako jsou zásady legálnosti výdajů, jejich průkaznosti, správnosti, úplnosti a průkaznosti účetnictví.

Celou situaci zavádění systému také výrazně komplikovalo oddělení majetkového a finančního účetnictví, respektive problém chápání evidence majetku jako ekvivalentu účtování o majetku. Což jenom dokazuje, že se v první fázi existence systému VFÚ nejednalo o revoluční systém, který by hospodaření chápal v nových rozměrech.

Shrneme-li výše uvedené, ztížení přístupu k rozpočtovým prostředkům prostřednictvím zavedení kontrolního prvku VFÚ a přenos ekonomických kompetencí spojených s účetnictvím ze součásti na tyto úřady za existence zachování odpovědnosti velitelů za všechny ekonomické operace provedené jménem vojenské součásti při nezměněném množství vstupních informací (a spíše jejich nárůstu) potřebných pro samotný legální chod systému hospodaření a při stejném rozsahu množství a kvalitě informací nutných pro rozhodování velitele mělo za důsledek snížení ekonomické mobility vojenských útvarů a následné omezení volnosti rozhodování jejich velitelů.

Závěr

Současný systém teritoriálního zabezpečení hospodaření s rozpočtovými prostředky není s ohledem na výše popsané ani v současné době optimální. Očekávání o jeho dalším vývoji zatím dělí jeho kritiky do dvou protikladných názorových skupin: na jeho zastánce a naprosté odpůrce.

Na jedné straně tento systém zavedl do hospodaření s rozpočtovými prostředky přímou kontrolu na úrovni účetních vstupů a zprostředkovaně na úrovni politické kontroly ozbrojených sil, na straně druhé zase snížil mobilitu rozhodování velitelů, jejímž důsledkem může být odkládání některých ekonomických problémů vojenských součástí. Již teď je ale patrné, že by mělo dojít k posouzení dosavadního fungování systému, a to nikoliv na základě emocí a antipatií, ale na základě věcných argumentů.

V této souvislosti se nabízí několik témat a otázek, které by mohla sloužit jako vodítko sestavení určité analýzy:

- Budování dnešního systému stálo desítky milionů korun, zkoumal však někdo, zda efekt centralizace hospodaření přinesl nějaké ekonomické přínosy, jako jsou například zlepšení alokační efektivity zdrojů, finanční úspory, časové úspory, nebo zda systém přispívá k odhalování neefektivností v hospodaření?

- Plní-li tento systém na úrovni vrcholového orgánu úlohu ekonomického informačního systému, nelze jej také využít k distribuci všech řídicích informací mající vliv na ekonomické chování vojenských součástí? Popřípadě ho využít pro distribuci podpůrných informací pro ekonomické rozhodování velitelů?

- Jakou roli může tento systém sehrát při minimalizaci nákladů na budování systému ochrany osobních údajů v informačních systémech a v oblasti ochrany utajovaných skutečností?

- Jaká je schopnost systému přežít a fungovat v případném válečném konfliktu na našem území, a tudíž je smysluplné jej budovat v dnešní podobě?

Ať již budou odpovědi na uvedené otázky jakékoliv, již dnes je ze zkušeností jasné, že první, co bude třeba změnit, je ekonomické uvažování příslušníků armády mimo dobu ozbrojeného konfliktu. Ač si to ani mnozí z nás neuvědomují naše přítomnost v řadách armády je vedle vlastního rozhodnutí závislá především na politickém rozhodnutí o vyčlenění ekonomicky vzácných zdrojů pro potřeby obrany.

Dnes už nežijeme v době, v které by společnost vynakládala část svého produktu, aniž by se zajímala, jak efektivně byl použit. A už vůbec nejsou obranné zdroje vyčleňovány z důvodu holého existenčního přežití společnosti. A právě proto je třeba chovat se ekonomicky k obranným zdrojům, žádá-li to společnost. Je třeba používat ekonomický pohled na řízení a velení.

Literatura:

- * Paleček, J.: Ekonomické zabezpečení v Armádě České republiky. VR 6/93.
- * Paleček, J.: Zprůhlednění finančních zdrojů obrany. VR 6/96.
- * Pernica, B.: Řízení finanční služby na úrovni vojenský finanční úřad a zabezpečovaná součást [diplomová práce]. 1. vyd. Vyškov, VVŠ PV, 1997.
- * Rozkaz ministra obrany č. 40/1993 o zřízení vojenských finančních úřadů ve znění pozdějších doplňků.

NATO se bude snažit ve spolupráci s dalšími organizacemi předcházet konfliktům nebo, pokud by krize již nastala, přispívat k jejímu účinnému překonání, a to v souladu s mezinárodním právem, včetně možnosti vést operace, jež jsou odpovědí na krizi a nejsou upraveny článkem 5. V této souvislosti NATO připomíná svá následná rozhodnutí týkající se protikrizových operací na Balkáně.

*Z nové strategické koncepce NATO pro 21. století,
schválené na washingtonském summitu 24. dubna 1999.*

Rozpaky nad Bezpečnostní strategií České republiky

Předseda vlády Miloš Zeman mezi úspěchy vládního kabinetu mj. uvedl i „Koncepci zahraniční politiky České republiky“ a „Bezpečnostní strategii České republiky“. Zatímco o obsahu koncepce zahraniční politiky převažuje pozitivní mínění, hodnocení bezpečnostní strategie je kritičtější.

Ohlédneme-li se, tak v posledním půlstoletí jsme na tom se strategickým vojenským a nyní šíře pojímaném bezpečnostním myšlením nebyli dost dobře. Pokud jsme na tom kdy v historii byli dobře vůbec. Jinak bychom např. tak absolutně nespolehali před druhou světovou válkou na pohraniční opevnění ap. Není ani patrné, že by nám nedostatečnost vojenskostrategického myšlení zvlášť vadila. Dokonce se tím někdo v skrytu duše mohl i pyšnit, že to svědčí o naší antimilitaristické povaze. Jenže na druhé straně nelze popřít, že se nám to i mnohokrát vymstilo.

Myšlenkový úhor byl způsoben zejména naším letitým členstvím ve Varšavské smlouvě, kdy vojenskostrategicky za nás mysleli jiní. To neznamená, že jsme se u nás touto problematikou nezabývali. Úspěšnější jsme však byli spíše v operačním umění, a to zásluhou generálů Vitanovského, Knotka i dalších kolem časopisu Vojenství řízeném Svatoslavem Gosmanem. V době normalizace po 21. srpnu 1968 upadlo však i bádání v této oblasti, většina vědeckovýzkumných pracovníků musela z armády odejít. Rysem „vědecko-výzkumné práce“ v následujícím období byla především apologetičnost, poplatnost sovětské vědě a válečnému umění.

A s tímto dědictvím jsme se museli po listopadu 1989 vypořádat. Zásluhou zejména Jaroslava Jandy, zástupce náměstka ministra obrany pro strategické řízení, se podařilo záhy na ministerstvu obrany vybudovat úsek strategického řízení, založit Institut pro strategická studia a Vojenský ústav sociálních výzkumů a obnovit teoretický časopis Vojenské rozhledy. Tím byl vytvořen organizační základ pro rozvoj strategického vojenského myšlení v rezortu.

Složitější bylo personální obsazení těchto organizačních struktur. Využít bylo možno především dosavadních příslušníků armády, kteří však byli více či méně poznamenáni dosavadním způsobem vojenského myšlení. Využitelní byli sice i méně indoktrinovaní rehabilitovaní vojáci, je však naopak dvacetiletá ztráta kontaktu s armádou handicapovala. Nepodařilo se ani získat příliš mnoho nových lidí nezatížených armádou, kteří by byli ochotni se vojenskou problematikou vědeckovýzkumně zabývat. Přesto skutečnost předčila skeptické očekávání, ustavené kolektivy začaly brzy produkovat solidní práce a bylo možno perspektivně očekávat další rozvoj.

Ten však byl po ustavení Armády České republiky za ministra obrany Antonína Baudyš a z iniciativy jeho prvního náměstka Jiřího Pospíšila přerušen rozpuštěním uvedeného úseku a obou institutů. Tento krok poznamenal další rozvoj strategického myšlení i zpracování příslušných strategických dokumentů, což se neblaze projevilo také v další transformaci armády a vedlo i k vážným materiálním škodám. Zvláště pokud

jde o setrvávání u představy armády útočného charakteru, časté reorganizace spojené s velkým počtem personálních změn, pomalý přechod na plošší organizační struktury ap. Svědčí o tom např. počet řídicích stupňů (za minulého režimu jich bylo obvykle pět: generální štáb, okruh, armáda, divize, pluk, nyní jsme přešli na třístupňový systém řízení, kdy strategický stupeň představuje generální štáb, operační velitelství pozemních sil, vzdušných sil a teritoriálního vojska a taktický brigády) nebo vysoký počet tanků.

Vytvořila se sice jistá vědeckovýzkumná základna v Ústavu mezinárodních vztahů (nejdříve pod vedením Jaroslava Jandy, nyní Jana Eichlera) a v Institutu sociologických studií (zásluhou Miroslava Purkrábka), jejich vliv na řešení bezpečnostních a vojenských otázek však nebyl a není příliš velký. Záměr obnovit institucionální základnu, zvláště Institut pro strategická studia, se zatím i přes sliby vedoucích funkcionářů ministerstva obrany nepodařil realizovat.

Alespoň těchto pár informací je třeba vzít v úvahu, analyzujeme-li naši současnou bezpečnostní strategii. To v žádném případě neznamená, že vše záviselo a závisí na vojenských vědeckovýzkumných institucích. Nepřehlédnutelnou základnou je i vědecká a výzkumná práce na vojenských i civilních školách, v civilních vědeckovýzkumných organizacích, zájem hromadných sdělovacích prostředků a neziskových organizací.

Klíčovou roli v rozvoji bezpečnostního a vojenskostrategického myšlení by měla sehrát Bezpečnostní rada státu (BRS) a Kolegium ministra obrany (KoMO). V prvním případě trvalo obnovení bývalé Rady obrany státu více než pět let, než byl přijat nový ústavní zákon o bezpečnosti České republiky. Stejně tak málokterý ministr obrany pracoval se svým kolegiem, nyní např. nepracuje také. O vojenských radách na generálním štábu a na operačním stupni ani nemluvě. To zákonitě muselo a dosud negativně ovlivňuje rozhodovací procesy a styl práce v bezpečnostní, obranné a vojenské oblasti a v samotném rezortu obrany a na generálním štábu. Převažuje tu operativa nad strategickým přístupem, a proto těžko můžeme něco vážnějšího řešit s potřebným předstihem. Stojí to zbytečně mnoho sil, času a finančních prostředků.

Handicapy tvorby Bezpečnostní strategie České republiky

Dokument, který byl projednán BRS a schválen vládou, a který se dále projednává v parlamentu, se nazývá „Bezpečnostní strategie České republiky“. Měl by podstatně ovlivnit bezpečnost naší republiky. Byl však již předem zatížen mnoha handicapem.

Prvním kompetenčně-organizačním problémem je, že zpracování dokumentu bylo zprvu svěřeno odboru bezpečnostní politiky na ministerstvu zahraničních věcí, ačkoli je na první pohled zřejmé, že odpovědnost za tuto tvorbu by měl mít místopředseda vlády, který má na starosti koordinaci bezpečnostních otázek, a dokument by měl být zpracováván v rámci BRS za aktivní účasti především tzv. silových ministerstev, tj. zahraničních věcí, obrany a vnitra, ale i ministerstev ostatních. To se stalo formálně až v závěru zpracování a schvalování dokumentu.

Druhým handicapem je, že k tvorbě dokumentu nebyly přizváni nejen příslušní poslanci a senátoři, ale ani zástupci politických stran včetně opozičních. Nejen proto, že je nutné, aby vnitřní a vnější bezpečnostní politika a obrana byla státním politikou. I ministři bývalé koaliční vlády, např. Zieleniec, Výborný a Lobkowicz, zvali k tvorbě

a projednávání strategických dokumentů i představitele opozice. Bylo proto legitimní, když se předseda sněmovního výboru pro obranu a bezpečnost Petr Nečas (ODS) proti současné praxi ozval a kriticky postavil.

Co se od bezpečnostní strategie ČR očekávalo

Po zjevně strategicky nedostatečných předcházejících bezpečnostních a vojenských dokumentech České republiky, které negativně ovlivnily transformaci bezpečnostních složek a ozbrojených sil, se zákonitě očekávalo, že nová bezpečnostní strategie obsažená v tomto dokumentu povede k zásadnímu kvalitativnímu obratu, zvláště bezprostředně před vstupem do Severoatlantické aliance. Nestalo se tak, dokument není ani koncepcí, nemluvě již strategií, ale pouze obecným vstupem do bezpečnostní problematiky a popisem relevantního systému. Možná, že právě v období vstupu do Aliance tu sehrála roli nejistota a opatrnost při formulování této strategie, a to zvláště v situaci, kdy nebyla dokončena ani nová koncepce NATO.

Pod pojmem **koncepce** se převážně myslí, že jde o určitý způsob nazírání, pojetí, chápání, ucelenou soustavu názorů, rozvrh, plán, myšlenkovou osnovu, základní hledisko, vedoucí ideu, vůdčí záměr při různých druzích činnosti ap.

Pojem **strategie** byl pak až do poloviny tohoto století vymezen jen pro vojenskou oblast (*strategos* - vojevůdce) a chápán jako vrcholová složka vojenského umění, teorie a praxe vedení války k dosažení uložených cílů. Teprve později i v politice jako dlouhodobá koncepce politických cílů a postupů k jejich dosahování. V poslední době je chápán jako stanovení postupů a organizace při řešení problémů a stanovení cílů na jejich základě, a dále jako řízení činnosti k dosažení těchto cílů. Je tedy otázka, jak dalece bezpečnostní strategie ČR plní tyto nároky.

Pro potřeby našeho uvažování jako syntézy dosavadních přístupů pravděpodobně stačí uvést, že bychom koncepci mohli chápat jako určitou dlouhodobější vizi s charakteristikou základních trendů, strategii pak jako stanovení základního postupu při realizaci koncepce.

Strategie musí vycházet z analýzy bezpečnostních rizik a ohrožení

„Bezpečnostní strategii České republiky“ vymezují její autoři jako základní koncepční dokument bezpečnostní politiky státu. Klade si za cíl identifikovat zájmy České republiky a obecná bezpečnostní rizika a z nich vyplývající hrozby pro republiku. Chce definovat dlouhodobé záměry a opatření, jejichž cílem je zajištění podmínek pro mírový život a hospodářskou prosperitu.

Primární je samozřejmě analýza vnější a vnitřní bezpečnostní situace. Pouze identifikovat bezpečnostní rizika je však pro tvorbu bezpečnostní strategie nedostatečný, je nutné provést jejich kvantitativní a kvalitativní analýzu a především *predikovat* jejich další vývoj. Dokument se spokojuje jen s eskalačním seřazením devíti druhů rizik (katastrofy, havárie a epidemie, zneužívání standardních mezistátních ekonomických vztahů, individuální teroristické akce, rozsáhlé migrační vlny, násilné akce subjektů cizí moci, ohrožení základních hodnot demokracie a svobody občanů v jiných zemích, rozsáhlá a závažná diverzní činnost, hrozba agrese a vojenské napadení). Tento metodo-

logický redukcionismus znemožňuje definovat dlouhodobé záměry a opatření, jež si dokument vytyčuje.

Přitom vojenští teoretici se metodologií analýzy bezpečnostních rizik zabývají a „považují je za určující při stanovování postupů, které má uskutečnit stát, aby zajistil svou suverenitu a vytvořil podmínky pro bezpečnost občanů. ... Je první etapou v posloupnosti opatření, která by měla vyústit do definování sil, které budou schopny zabránit krizovým stavům“ (viz např. Janošec, J.: Proces hodnocení bezpečnostních rizik a ohrožení. VR 1/99). Zvláště vezmeme-li v úvahu novost situace, který vzniká naším členstvím v Alianci, což bezpečnostní rizika jak zužuje, tak zároveň rozšiřuje. Konečně krize kolem Kosova je dostatečným důkazem.

BRS by proto měla trvale syntetizovat veškeré informace shromažďované ministerstvy zahraničních věcí, obrany a vnitra, jejich vědeckovýzkumných pracovišť a zpravodajských služeb, provádět jejich prognózy a výsledky využít při tvorbě a korekci bezpečnostních cílů a v příslušném stupni obecnosti je zveřejňovat.

Jinak je těžko přesvědčovat občany, že došlo „k podstatnému snížení možnosti vypuknutí globálního konfliktu, k rozptylu moci a odpovědnosti ve světě, neexistuje zjevný a jasně definovaný nepřítel, bezpečnostní rizika jsou početnější, různorodější, různých řádů a různé intenzity, mohou přicházet z různých směrů a geografických oblastí, kombinují se s riziky uvnitř země ap.“ Do jakých relevantních bezpečnostních paradigmat si mají zařadit třeba vítězství nacionalisty Haidera ve volbách v jedné z rakouských zemí, výroky předsedy SNS Jána Sloty o srovnání Budapešti se zemí, překročení saturačních hranic jinými etniky v Německu, řešení faktu, že nový člen NATO Maďarsko má polovinu národa mimo své hranice?

BSR by měla za pomoci příslušných rezortů, orgánů a institucí cílevědomě sledovat bezpečnostní jevy v sousedním okolí, v Evropě a ve světě, odhadovat tendence jejich vývoje a navrhnout příslušné variantní bezpečnostní reakce našeho státu.

Rezignace na vlastní obranu?

Mohlo se stát a nejspíš také stalo, že někteří politici i jiní odpovědní pracovníci si ulehčeně oddechli, když jsme vstoupili do Severoatlantické aliance, že se nemusíme ještě víc než dosud strachovat, a tím i zajímat a starat, o naši obranu a bezpečnost.

Ačkoli podmínkou členství v Alianci podle washingtonské smlouvy je schopnost členské země se samostatně bránit, protože pomoc se sice předpokládá, ale není automatická, přesto dokument v části Bezpečnostní politika státu uvádí: „Základem zajištění bezpečnosti České republiky je její členství v Alianci. Zároveň je však součástí české politiky i aktivní působení při posilování kolektivní a kooperativní bezpečnosti a jejich institucí.“ Stejně tak se v přístupech České republiky v oblasti kolektivní obrany uvádí, že základním principem obrany je věrohodné odstrašení a jeho důvěryhodným nástrojem je NATO, ačkoli je to především a na prvním místě naše odhodlání se bránit. I ve vlastní obranné politice je prioritou České republiky podle dokumentu plnohodnotné působení v NATO.

Obranná koncepce podle dokumentu vychází z politického zadání vlády, z ustanovení Severoatlantické smlouvy a strategické koncepce NATO. Má být rozpracována pouze v dokumentu „Vojenská strategie České republiky“, který má mít koaliční charakter.

Chybí tedy následná a pokračující konkretizace minimálně pro oblast zahraniční politiky, celkovou obranu státu a policejní strategii. V opačném případě hrozí opět nebezpečí, že naše členství v Alianci je pouze záležitostí vojáků a ministerstva obrany, ne celého státu, společnosti a všech občanů.

V úkolech pro vojenskou oblast obrany se za rozhodující změnu považuje přechod od samostatné obrany k obraně kolektivní „při zachování schopnosti individuální obrany ve smyslu článku 51 Charty OSN“. Vlastní úkoly ozbrojených sil se vymezují velmi obecně: „K základním úkolům ozbrojených sil České republiky patří obrana státu před vnějším ohrožením, plnění úkolů vyplývajících z koaličních požadavků a z mezinárodních smluvních závazků a podíl na přetváření strategického prostředí pokud by jeho charakter znamenal ohrožení státu a Aliance jako celku. Ozbrojené síly plní rovněž úkoly při záchraně lidských životů a majetku uvnitř státu (podíl na operacích integrovaného záchranného systému) i v zahraničí (humanitární operace).“

Je třeba uvést zcela explicitně, že armáda musí být budována vyváženě s důrazem na národní obranu, tedy ne pouze jednostranně zajišťovat jednotky pod velení NATO, ale i ostatní vzdušná a pozemní vojska a zvláště územní obranu a přípravu záloh.

Dokument při zajišťování nezbytných zdrojů vychází ze správného principu minimální dostatečnosti v možnostech české ekonomiky: „Prostředky vyčleněné k zajištění vnější a vnitřní bezpečnosti musí odpovídat naléhavosti jednotlivých rizik, musí být vyvážené a vzájemně se doplňovat.“ Jak však mohou být konkretizovány, když nebyla stanovena významnost a prognóza vývoje těchto rizik? Může to být skutečným politickým zadáním pro obranné a civilní nouzové plánování? I ostatní výstupy jsou podobně obecné. Východiskem z této obecnosti, vlastně unikem, je odkaz, že „konkrétní formulaci cílů, kterých chce vláda svou politikou dosáhnout, a postupů, jak k těmto cílům dojít“ je programové prohlášení té které vlády.

Obraně a armádě tedy stále chybí politické zadání

Když se armáda vymanila po listopadu 1989 z někdy až nevybíravých útoků ze všech stran, a přesto kvalitně provedla reorganizaci, redislokaci a bez problémů se rozdělila, jakkoli hodnocení těchto procesů ponecháváme stranou, v postojích k ní kromě zájmu prezidenta republiky převládla podle výzkumů a mínění renomovaných odborníků politická lhostejnost.

Má-li se situace podstatně změnit, rezort obrany a armáda musí dostat přesné politické zadání vycházející z bezpečnostní a vojenské politiky státu. Tu se zatím nepodařilo koncipovat. Došlo k racionálnímu sloučení tvorby bezpečnostní a obranné strategie v jeden dokument, na který má navazovat vojenská strategie. Bezpečnostní strategie na základě analýzy bezpečnostních rizik a ohrožení však musí zcela jasně stanovit cíle vnější i vnitřní bezpečnosti, za které občanům odpovídají nejen silová ministerstva zahraničí, vnitra a obrany, ale celá exekutiva a parlament.

Po vstupu do NATO, které předpokládá, že se dokážeme samostatně bránit a členství představuje navíc výrazný synergický efekt, se zároveň vyjasňuje i problém národní nebo alianční obrany. V dnešních podmínkách nákladných zbraňových systémů jednotlivé státy těžko mohou zajišťovat svou obranu absolutně, nemluví již o nejmodernějších zbraňových systémech. Ty si nemůže dovolit v plném rozsahu ani armáda

USA, již proto stát stanovil přesné politické zadání: schopnost zasáhnout zároveň na dvou bezpečnostně ohrožených územích kdekoli na světě. I my musíme hledat model obrany a k tomu by měla být přijato i příslušné politické zadání.

Sociální demokracie se v branné komisi pod vedením současného ministra obrany Vladimíra Vetchého odpovědně připravovala i na řízení tohoto rezortu. Pokud jde o základní strategii, přijala jasné stanovisko v programu ČSSD, že „i přes trend k internacionalizaci a denacionalizaci obrany, považuje stále za primární především rozvoj vlastních ozbrojených sil s důrazem na výstavbu a výcvik jednotek rychlé reakce a územní obrany. Vstup do Severoatlantické aliance jako prioritu naší zahraniční politiky chápeme při zdůrazňování principu solidarity za znásobení našich bezpečnostních jistot a obranných možností.“

Místo toho se ve vládním programu k překvapení bezpečnostních a vojenských odborníků objevil cíl: „Za prvořadé při zajišťování vnější bezpečnosti státu považuje vláda vstup České republiky do struktur Severoatlantické aliance v roce 1999 a její následné plnohodnotné členství.“ V tomto zaměření se dále pokračuje i po vstupu do Aliance.

Je to v rozporu jak se zásadami NATO, které nejen preferují schopnost samostatně se bránit, ale považují to i za podmínku členství, tak s našimi historickými zkušenostmi, jak ukázalo množství studií v souvislosti s kulatými výročními let 1918, 1938 a 1968. Tento rozpor je nutno co nejdříve napravit, protože je podmínkou přesného politického zadání obraně a armádě. A je to především naší záležitostí, nemůžeme a ani bychom nechtěli očekávat takový pokyn zvenčí. Diskusi je třeba otevřít i pokud jde o naši účast v zahraničních aktivitách NATO, navíc vyžadující ústavní změny.

V rozhovoru pro Lidové noviny dne 11. 3. 1999 ministr Jan Kavan řekl: „... považujeme za žádoucí, aby případné mírové mise NATO nebo pod vedením NATO vycházely z mandátu Rady bezpečnosti OSN nebo Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě. Jinými slovy, my, jako jedna z 19 členských zemí Aliance, budeme dělat vše pro to, aby takovýto mandát existoval, neboť ho považujeme za žádoucí. Na druhou stranu neříkáme, že je to naprosto nezbytné. Dovedu si představit situace, kdy dojde k ohrožení míru a stability v Evropě a nebude existovat mandát k akci. V takovém případě se bude muset operace obejít bez mandátu: to měl zřejmě na mysli Javier Solana. Doufám, že takových situací bude co nejméně a že uděláme vše pro to, aby nebyly žádné.“

I když si je jistě každý vědom všech souvislostí, proč to bylo řečeno právě takto, je nutné o tom dále diskutovat. Kromě problémů kolem Kosova, kde právně není postačující ani mandát OSN, existuje i vážná situace způsobená postavením kurdské menšiny v Turecku, separatistické tendence na Korsice, napětí v Severním Irsku, odpor Basků ve Španělsku atd.

Koncepce informatizace rezortu obrany 1999 – KIRO 99 (Návrh autora)

Informatizace je nepochybně důležitou součástí výstavby rezortu obrany. Řeší základní otázky zvyšování efektivity, rychlosti a interoperability velení a řízení. Tím rozšiřuje možnosti využití rezortních zdrojů, vojsk a zbraní, které jdou daleko za hranice schopností současných systémů velení a řízení, jejichž efektivnost je limitována neúplnými a opožděnými informacemi. Jedná se zejména o vyšší řídicí úroveň, které potřebují zpracované informace z velkého množství dat.

Moderní ministerstvo obrany, moderní armádu je nutné chápat jako velmi složité, cílevědomé, integrované a efektivně řízené celky. Integrované řízení složitých celků je možné řešit pouze na bázi komunikačních a informačních technologií. Moderní zbraňové systémy a připravenost vojsk jsou základní podmínkou vedení úspěšné bojové činnosti a informační převaha nad možným protivníkem umožňuje dosáhnout vysoké účinnosti vlastních vojsk. Přesná evidence zdrojů a predikce možností rezortu umožňuje koncepční a vysoce efektivní řízení. Z pohledu vrcholového řízení je pro případ možného ohrožení ČR schopnost řídit využití státních zdrojů v souladu potřebami výstavby ozbrojených sil, případně v součinnosti se situací na bojišti, zárukou efektivní obranyschopnosti. Informatizace rezortu obrany je fenoménem zajišťování obranyschopnosti moderní společnosti. Bez informatizace navíc není možné zajistit naši rovnocennou účast na zajišťování evropské bezpečnosti.

„Koncepce informatizace rezortu obrany z roku 1999“ (KIRO 99) reaguje na skutečnost, že nelze informačně náročné a komplikované prostředí rezortu budovat rutinními metodami a operativními postupy. **Proces informatizace lze úspěšně realizovat pouze na základě koncepčního a systémového přístupu.** To je například vidět na dopadech absence „Koncepce výstavby rezortu obrany“, které se negativně projevují v současné reorganizaci rezortu obrany. Nesystémovost a nekoncepčnost v oblasti informatizace způsobují nedostatečně transparentní informační prostředí a vytváří izolované informační okruhy. To způsobuje a umožňuje vysokou neefektivnost v hospodaření se zdroji, kdy investice do nedostatečně řízené výstavby komunikačních a informačních systémů (KIS) umožňují vznik nekontrolovatelných finančních toků.

Tento článek určitým způsobem uzavírá dvouletou činnost a poznání oddělení rozvoje systému velení a řízení MO (OdRSVŘ), které se koordinací KIS a informatizací rezortu obrany zabývalo. Je skutečností, že po identifikaci problémů určujících neefektivnost výstavby KIS bylo toto oddělení z důvodu reorganizace SOP MO zrušeno bez náhrady. **KIRO 99 je logickým vyústěním snahy odstranění chyb v informatizaci a snahou pomoci výstavbě moderního rezortu obrany.**

Hlavním potencionálním přínosem KIRO 99 je příprava nového postupu informatizace, který odráží objektivně nastalou situaci v oblasti integrace KIS a využívá ji ke zkrácení zaostání za vyspělými řešeními. Namísto zkrácení zpoždění, dochází k dalšímu zaostání, které je způsobeno ve většině případů neúspěšnou snahou přejít na nové technologie. Staré systémy se nerozvíjí a nové ještě nefungují. Bude-li tento stav pokračovat, zaostání se jen zvětší. Bez koncepčního řešení nelze informatizaci úspěšně realizovat, a tudíž ani odhadnout. Při úspěšném využití KIRO 97 a 98 lze zpoždění za vyspělými armádami na základě jejich zkušeností odhadovat na cca 20 – 25 let. Postupem, připravovaným v KIRO 99 je možné uvedené zpoždění výrazně zkrátit až pod hranici 10 let. Jedná se o rozdíl nejen v úrovni obranyschopnosti a mezinárodně politickém postavení ČR, ale o cca 10 – 15 let zbytečných nákladů a úsilí (viz obr.)

Vývoj zpracování koncepcí informatizace rezortu obrany – KIRO

KIRO 99 je logickým pokračováním KIRO 97 a 98. Opírá se o metodiky a zkušenosti NATO a vyspělých států a vyhodnoceného stavu KIS v rezortu obrany. V KIRO 97 je zpracován a posouzen jednotný názor na historii, východiska a postup koordinace KIS v rezortu obrany. Ke zpracování KIRO 97 se sešli vrcholoví odborníci rezortu obrany z oblasti komunikačních a informačních technologií. Zvládnout názorově a vývojově rozdílné přístupy jednotlivých významných odborníků byl pro všechny zúčastněné velmi obtížný, ale úspěšný proces. Každý účastník si odnesl víceméně neopakovatelnou a v ČR ojedinělou zkušenost z oblasti dosahování integrace individuálně budovaných KIS.

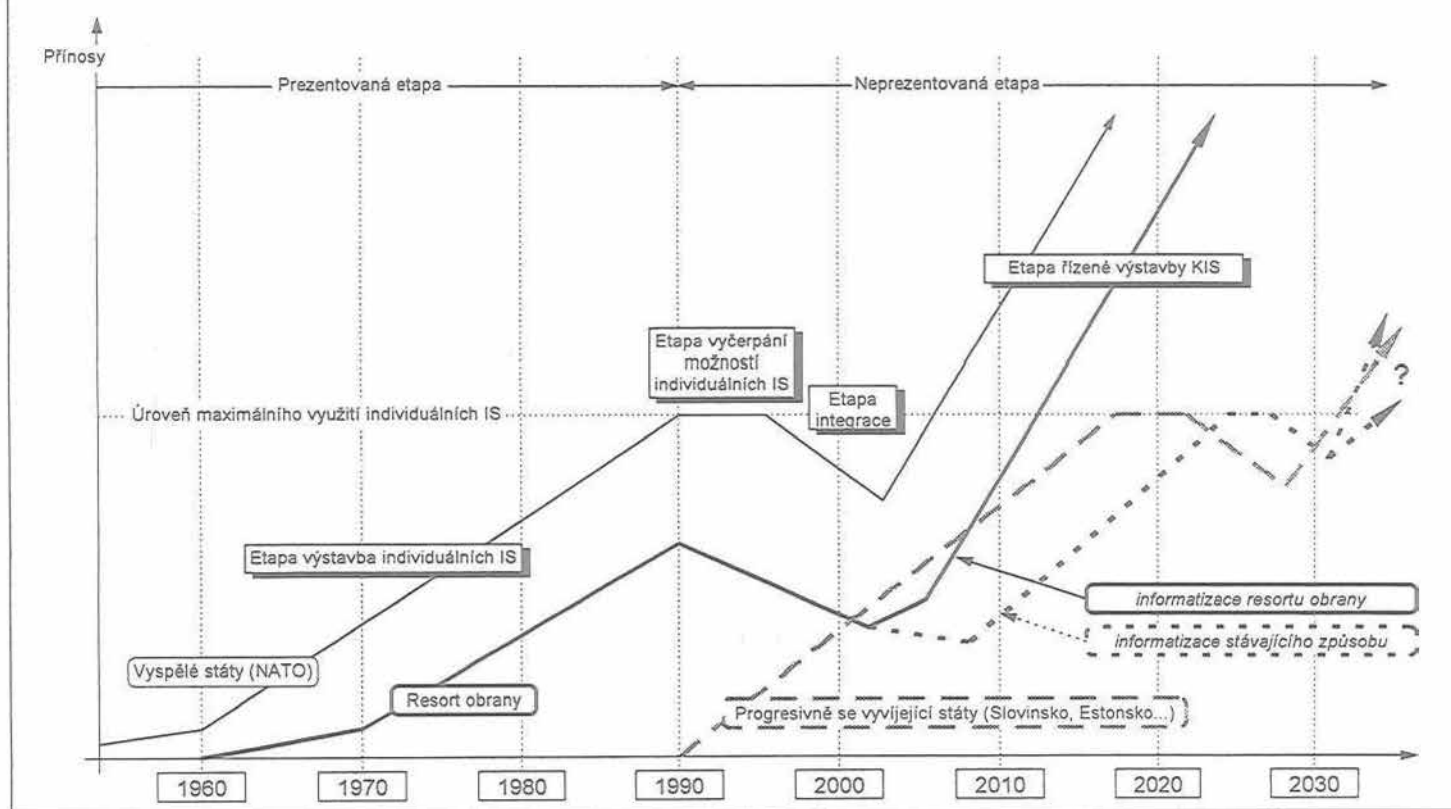
V podstatě se jedná o obdobnou situaci z roku 1992, kdy pod vedením gen. Chromce byl zpracován a kolegiem ministra obrany projednán a přijat „Program komplexní informatizace rezortu obrany“. Potřeba informatizace se od té doby nezměnila, zato se změnily podmínky. Změny jsou přínosné zejména v tom, že znalostní úroveň v oblasti nových technologií výrazně stoupla. Zároveň tyto změny komplikují proces informatizace v tom, že vlivem individuální výstavby KIS bylo vytvořeno mnoho duplicit a různorodostí, které bude nutné při jejich integraci a úpravách ke společnému využívání překonávat.

Zatímco tempo zvyšování znalostní úrovně se díky již dosaženému poznání snižuje, rozsah rozdílností a duplicit se naopak rozšiřuje a prohlubuje. Jednoduše řečeno, otálení s informatizací rezortu obrany vytváří dluhy a problémy do budoucna. Proto se do KIRO 97 vkládalo tolik naděje. KIRO 97 nebyla však z důvodu absence nadřazené „Koncepce výstavby rezortu obrany“ ministrem obrany schválena.

KIRO 98 vznikala v součinnosti s GŠ AČR a Vojenské akademie Brno. Vycházela z KIRO 97, z připravovaných směrnic pro řízení výstavby KIS v rezortu obrany a ze dvou analýz řízení výstavby KIS. Jedná se o čtyřstránkový dokument s přílohami, který kvantifikuje a zjednodušuje poznatky z uvedených dokumentů. Podstatou věci je, že v tak komplikovaném prostředí, v jakém se informatizace rezortu obrany nachází, nemají složitá řešení šanci na úspěch. Posláním KIRO 98 bylo zpracovat jednoduché řešení k ukončení plýtvání a rychlého dosažení reálných přínosů pro reálné uživatele. Značnou změnou a výhodou bylo již zahrnutí aktivit k integraci do nadnárodního prostředí, jako je konfigurační a datové řízení (*Configuration and Data Management*).

Kvalitativním zlomem v nástupu informatizace by měla být KIRO 99, která se po kvantifikaci v KIRO 98 soustředí na kvalitativně nové řešení. Toto řešení není kopií

Obr. – Znáznornění rozdílu mezi realizací informatizace stávajícího způsobu řízení a realizací plné informatizace resortu obrany

procesu informatizace vyspělých armád, jedná se o využití poznatků z informatizačních procesů a o výstavbu nového, již integrovaného systému informační služby rezortu obrany.

Postup informatizace rezortu obrany je koncentrován do jednoduchých kroků tak, aby byly realizovatelné s minimálními ztrátami a bylo dosahováno požadovaných cílů. KIRO 99 je zpracována v pracovní verzi tak, aby ji na základě jasně deklarované potřeby bylo možné v krátké době (v součinnosti s kompetentními složkami rezortu obrany, případně s požadovanými mimorezortními experty) dopracovat do konečné podoby.

Cílem KIRO 99 je využít současné, případně nově nastalé situace a dosáhnout vysokého nárůstu funkčnosti a efektivnosti implementací progresivních technologií a integrací výstavby KIS. Bohužel požadavek na zpracování KIRO 99 nikdo z kompetentních funkcionářů nezadal i když je zřejmé, že bezkonceptní přístup vede k ne hospodárnosti a mimo interoperabilitu s NATO.

Současný stav v oblasti informatizace

Informatizace rezortu obrany stále probíhá cestou nekoordinované výstavby informačních systémů, aplikací a úloh do jednotlivých dílčích oblastí nebo jejich součástí. Jedná se o nesystémový postup, při kterém dochází na jedné straně k multiplicitám nákupů a prováděných činností a na straně druhé k časovým skluzům a neřešení důležitých oblastí.

Rozhodující podíl na neefektivnosti informatizace má nedostatečné řízení výstavby a provozu KIS. Ředitelé KIS vyžadují značné finanční prostředky, které plynou ve prospěch dodavatelských firem, přičemž slibované přínosy nejsou dosaženy, a tím nejsou uspokojovány ani požadavky uživatelů, ani potřeby rezortu obrany.

Tempo nárůstu schodku mezi náklady a přínosy se zpomaluje vzhledem k nedostatku zdrojů na investice. Nárůst schodku však pokračuje dál, protože pro rok 1999 byly opět přiděleny investiční a provozní prostředky bez garance reálných přínosů. Přidělování provozních prostředků je podmíněno postavením jednotlivých KIS v rezortu obrany a je omezováno jen jejich celkovým nedostatkem. V rámci výstavby KIS bylo nakoupeno značné množství vybavení a techniky, které neplní požadované funkce a jejichž údržba a modernizace vyžaduje značné provozní prostředky, což komplikuje práci odborníkům i nižším řídicím pracovníkům.

Dopracovaná KIRO 97 byla pozastavena, KIRO 98 nebyla dokončena, vyhodnocení dokumentace pro řízení výstavby KIS nebylo využito. Řízení informatizace rezortu obrany a integrace KIS AČR jsou dále nedostatečné, což umožňuje nekontrolovatelné čerpání investičních i provozních prostředků. Standardy informačních technologií nebyly vydány, správa systémů a datového hospodářství nebyla zavedena. Jediný orgán pro koordinaci informatizace rezortu obrany OdRSVŘ MO byl zrušen bez náhrady. Sekce velení a řízení GŠ roli koordinátora informatizace rezortu obrany a dosahování interoperability v ČR a s NATO plnit nemůže a ani neplní. To dokládá i skutečnost, že na koordinaci KIS v rezortu obrany byla cestou výstavby ŠIS AČR vybrána dodavatelská firma. Iluzi o celorezortním informačním systému nemůže ŠIS AČR z objektivních důvodů naplnit.

Tento kritický pohled je nutné ještě prohloubit o promarněné šance, například nabídek špičkových technologií od NATO a vyspělých armád. Namísto pečlivé přípravy

a reálného řešení jsou problémy řešeny dodavatelsky. Jsou ale oblasti, kde se daří využívat jak špičkových technologií, tak mezinárodních norem, např. využití kodifikačního systému NATO podle ACodP-1 až 4, formalizované výměny dokumentů podle ADatP-1 až 3, norem ICAO pro systém řízení letového provozu, zpracování digitálních map atd. Je skutečností, že vyšší zárukou interoperability je využívání nadnárodních standardů a výsledných řešení, než objednávání dodavatelská řešení.

Požadovaný stav

Cílem informatizace rezortu obrany je, zjednodušeně řečeno, dosažení účelově promyšlené automatizace zpracování a poskytování dat a informací, které uspokojí všechny oprávněné informační potřeby v rezortu obrany.

Smyslem informatizace je výrazně přispět k dosahování vysoké úrovně obrany-schopnosti a efektivního vynakládání zdrojů. To znamená zabezpečovat rozhodovací procesy informačně v oblasti velení a řízení, minimalizovat duplicity a ztráty v oblasti hospodaření, dosáhnout efektivního využití sil a prostředků na základě informační převahy nad možným protivníkem, dosáhnout v oblasti součinnosti řízené interoperability, navrhovat jednoduché organizační struktury podle datových toků atd. Informatizaci je nutno chápat i v širším pohledu jako klíčový nástroj dosahování interoperability v oblasti systémů velení a řízení. K zajištění dosahování interoperability uvnitř rezortu, se státní správou ČR, systémy NATO a dalšími subjekty je však nutné připravit organizační struktury, připravit požadované prostředí v úřadech, štábech, vojscích pro bezproblémovou součinnost na všech úrovních velení a řízení.

Informační služba rezortu obrany bude plně institucionalizovaná organizační struktura s plnou odpovědností za poskytování informačního zabezpečení všem oprávněným uživatelům a s pravomocí k organizaci bezpečného zpracování a přenosů dat. Tato služba bude odpovědným orgánem pro implementaci a podporu KIS NATO a zajišťování požadované interoperability v oblasti informační podpory procesů velení a řízení. Uživatelé informačních systémů budou odpovědní za správnost pořizování dat a za řízení jejich výstavby. Organizační struktura informační služby bude organizovaná v odborné části pro řízení výstavby a provozu KIS, podřízené informatizační autoritě rezortu obrany (odbor informatizace MO – OIMO) a v uživatelské části, která bude podřízena jednotlivým uživatelům k jejich podpoře.

Informační zabezpečení se skládá z informační podpory uživatele, zajištění výstavby, implementace a provozu vlastních a přejímaných KIS. Informační podpora zajišťuje poskytování a ošetřování informací, odbornou pomoc a řízení uživatelského provozu KIS. Zajištění výstavby a provozu KIS se skládá z řízení a organizace poskytování informací, odborného poradenství, řízení přístupových práv, zajišťování bezpečnosti a obnovování provozu, řízení přechodu mezi provozními režimy KIS, správy a výměny dat, řízení datových toků a dalších činností. Součástí informačního zabezpečení jsou i odborné služby jako jsou analýza datových toků, vyhodnocování provozu, expertizy, odborné posudky a návrhy na systémové změny ke zlepšení organizace, velení a řízení v rezortu obrany.

Základním úkolem každého KIS je získání konkrétních přínosů, které musí být prokalkulovány a jejich dosahování musí být řízeno a kontrolováno. Jedná se o řízený

a kontrolovaný systém procesu koordinace výstavby a provozu KIS. Investice do každého KIS se musí vrátit pokud možno několikanásobně a daleko dříve, než skončí jeho provoz.

Obsahem informatizace není jen poskytování informací a služeb uživatelům, ale i zavedení pořádku a zvýšení efektivity a výkonnosti velení a řízení. Tím lze dosáhnout zásadního zvýšení zajištění obranyschopnosti s nižším nárůstem finančních zdrojů a ve snížení množství potřebných pracovníků, zpracovávajících data. Teprve naplněním procesu informatizace je možné dosahovat plnění informační součinnosti mezi požadovanými subjekty. Zadání na informatizaci rezortu obrany i v tomto duchu schází.

Dosahování požadovaného stavu

Skutečností je, že rezort obrany je v současné době v oblasti dosahování přínosů oproti investicím do nákupu KIS v propadu. Přitom odborníci z rezortu obrany nejsou dostatečně odborně využíváni, čímž ztrácí možnost profesního růstu a velmi častou jsou na periférii zájmů. Je iluzorní a laické se domnívat, že rozdělováním finančních prostředků mezi firmy řešící výstavbu KIS dodavatelským způsobem, či sepsáním určitých představ do koncepčního dokumentu bude informatizace rezortu obrany vyřešena. Z dosavadních zkušeností vyplývá, že informatizaci rezortu obrany za rezort nikdo neudělá.

Informatizace rezortu obrany je klíčový proces celorezortního rozsahu. Proto je nutné, aby tento proces byl pod přímým dohledem ministra obrany, který je na vrcholu informační pyramidy.

Podřízení informatizace ministru obrany je nezbytné ještě z dalších důvodů. Předně se jedná o proces probíhající se značnými vazbami na NATO a státní správu. Na informatizaci se musí, jako na programu výstavby rezortu obrany – moderního subjektu informační společnosti a evropské bezpečnosti – podílet všechny oblasti rezortu. Otázka přípravy informačního zabezpečení obranyschopnosti ČR je nadrezortní úkol, který bude vyžadovat podporu vlády. Konečně pouze ministr obrany nemá žádný zájem o filtrování a zkreslování informací uvnitř rezortu, nemá v rezortu obrany nadřízené.

Ve své podstatě se jedná o **zřízení odboru informatizace MO (OIMO)**, nové součásti vrcholového řízení rezortu obrany, který je odpovědný za řízení informatizace. Obdobné orgány běžně fungují u jiných rezortů i ve vyspělých státech. Orgán rezortní informatizace však musí vzniknout z potřeby řízení rezortu obrany za jasně určeným a formulovaným cílem a musí být vybaven k tomu potřebnými pravomocemi a prostředky. Bez toho se tento orgán stane jen snadnou kořistí nebo zástěrkou dodavatelských „slibotechn“, které připravuje o lehce získané zisky. Návrh na zřízení OIMO byl VŘ SOP předán již 13. července 1998 a od té doby je stále v řešení. Mezi další důležité orgány informatizace rezortu obrany patří:

■ **Sekce velení a řízení GŠ (J-6)** bude hrát svoji roli garanta koncepčního řízení výstavby a provozu operačně taktických systémů AČR, provozního zabezpečení komunikačních a informačních systémů, a provozní bezpečnosti v rezortu obrany. Vzhledem k absenci koncepčního řízení informatizace, problémy odborných pracovišť, managementů jednotlivých KIS a uživatelů sekce J-6 může a nemusí řešit. Sekce J-6 musí sehrát svoji nezastupitelnou roli ve výstavbě a zavedení informační služby AČR a v řízení provozu KIS v rezortu obrany, což se dosud nedaří plnit.

■ *Odborná informatická pracoviště* se stanou základními kameny informační služby. Budou zabezpečovat výstavbu, součinnost a provoz jednotlivých systémů a informační servis pro uživatele. Bude nutné změnit jejich statut vzhledem k plnění úkolů v informatizaci rezortu obrany.

■ *Uživatelé* budou zabezpečovat využívání KIS, naplňování databází a budou vyžadovat realizaci potřebných změn. Tím bude zajištěno zadávání a implementace odpovídajících změn v modernizaci informačních systémů.

Výstavbu jednotlivých KIS i proces informatizace je výhodné realizovat s využitím zkušeností z vyspělých států. Těžiště využívání zahraničních zkušeností nespočívá jen v účasti na zahraničních návštěvách, ale v rozpracování získaných poznatků do standardů, předpisů, metodik a rozhodnutí, což je daleko pracnější a méně oblíbený postup. Stává se, že proces výstavby některých systémů se stává jen množinou zahraničních návštěv, upoceně odborné sterility s proklamačními prezentacemi a šňůrami operativních porad a formálních jednání. Výstavba systému se tak stává procesem z hlediska rezortu nepřehledným a neřiditelným, což způsobuje nízkou efektivnost a vylučuje dosažení požadovaných přínosů. Nedůvěra v řízení informatizace je velká a oprávněná, což lze vysledovat i z toho, že rezortních odborníků je dnes neúměrně více ve firmách než v rezortu obrany.

Jedním z fenoménů informatizace je **dosahování interoperability se systémy NATO**, a se systémy státní správy, obranného průmyslu apod. Základním předpokladem pro dosahování požadované úrovně interoperability je získání schopností řídit procesy informatizace. Operativně je možné zahájit plnění konkrétních úkolů ihned. Koncepčně platí to, že interoperabilita je definovaný stav, kterého mohou dosáhnout dva i více subjektů respektující shodná pravidla v definovaných procesech.

Pokud rezort obrany nebude vnitřně interoperabilní jako celek, nemůže dosáhnout interoperability s NATO. V otázce dosahování požadované úrovně interoperability je nutné nejdříve parametry interoperability definovat, materiálně a organizačně zabezpečit, a pak řídit proces dosažení tohoto definovaného stavu.

Interoperabilita je stav, který se v průběhu času mění a jeho dosahování je nepřetržitý proces. Bez schopnosti zajistit součinnost a řídit tento proces uvnitř, rezort obrany ani AČR požadované úrovně interoperability nedosáhne. V NATO odpovědné orgány a definované procesy pro zajišťování interoperability existují, v rezortu obrany i ve státní správě je bude nutné teprve vytvořit.

Řešení a překonávání problémů

KIRO 99 umožňuje řešit problémy, které dosud řešeny nebyly, protože koncepční orgán, dostatečně velký a dostatečně kompetentní, dosud neexistoval. Bez identifikace problémů a vazeb spojených s informatizací nebude možné nalézt jednoduché a účinné postupy jejich řešení. Jelikož neexistuje zadání ani poptávka vrcholového řízení po informatizaci, je nutné prezentovaná řešení posuzovat jen jako návrhy možných řešení.

Výstavba KIS a informatizace

Výstavba informačních systémů je užší pojem pro proces projektového řešení automatizace zpracování informací v některé, zejména odborně vyprofilované a organi-

začně určité oblasti, jako je například doprava, zásobování, topografie, zdravotnictví atd. Informatizace je proces integrované výstavby, provozu a využívání KIS rozsáhlého a vnitřně komplikovaného celku. Všeobecně se jedná o integraci více jak tří rozsáhlých informačních systémů a desítek dílčích aplikací.

Zatímco informační systémy poskytují informační služby izolovaně pro jednotlivé oblasti a pro jejich uživatele, **informatizace je proces výstavby komplexní informační služby rezortu jako fungující organizační struktury.** Informatizace se u konečného uživatele projeví tím, že nebude nutné vybavovat jeho pracoviště tolika počítači nebo pracovními stanicemi, kolik obsluhuje systémů a nebude muset znát ovládání a nebude muset plnit povinnosti vůči každému systému zvlášť. Naopak bude mít jediný, provozně zajištěný a bezpečný počítač pro všechny činnosti, které potřebuje vykonávat. **Informatizace je řízený proces koordinace výstavby KIS, poskytování služeb elektronické pošty a Intranetu k zajištění plné informační podpory každého oprávněného uživatele.**

Integrace KIS a informatizace

Informační systémy automatizují procesy stávající administrativní práce, informatizace zajišťuje koordinaci informačních a datových toků a efektivní pořizování a využívání informačních a komunikačních technologií mezi uživateli, kteří se na zpracování informací podílejí.

Každý informační systém musí zajistit informační podporu všem svým uživatelům. Proto se u všech systémů vyskytují shodné služby a data, avšak v různých konfiguracích a rozsahu. Informační služba má za cíl všechny společné služby koordinovat. Tím se zamezí duplicitě dat, zařízení a činností. Duplicita vyžadují násobné náklady na pořízení a údržbu, a dále vedou ke sporům mezi zařízeními a lidmi, k datovému nepořádku a k informačnímu chaosu. Bez řízení koordinace nemohou informační systémy vzájemné problémy vyřešit, proto musí fungovat v izolaci s přesně vymezeným rozhraním. V takovémto prostředí je informatizace rezortu obrany neřiditelná. Potvrzují to i zprávy z vyspělých zemí, kde je **úkolem současné doby právě integrace informačních systémů a vytváření jednotného informačního prostředí.**

Stačí „zalovit“ na internetových stránkách vyspělých armád a objevíte dokumenty jako je například COE (*Common Operating Environment*), což by významově v češtině znamenalo „podporované provozní prostředí KIS“. Od NATO jsou k dispozici metodiky, jako je například metodika ACE ke konfiguračnímu řízení KIS a další. (Při jejich studování se budete dlouze podívat tomu, jak jednoduše a levně lze dosáhnout požadovaných funkcí, jejichž řešení nakupujeme od renomovaných dodavatelů za stovky milionů korun). Nákladnost tohoto náročného procesu je vysoká, efektivnost je však daleko vyšší. To proto, že náklady na provoz systémů a pořizování a zpracování informací klesají a úroveň informačního zabezpečení jde daleko za možnosti informačního zabezpečení cestou jednotlivých KIS.

Požadované úrovně informatizace se dosáhne integrovaným využitím KIS a výstavbou informační služby. **Řízení integrace KIS nedovolí vytváření duplicit zpracovávání dat, techniky a činností, centrálně řízenou informační službou se dosáhne výrazného zefektivnění provozu, údržby a nárůstu výkonnosti každého systému i celku.** Informační služba bude zajišťovat jak konečné uživatele, tak provozní a odborný personál KIS.

Pokud informatizace nebude řešit otázky integrace KIS a řízení informační služby, nebude tento úspěšný.

Informace jako majetek

Do doby, než se stane samozřejmostí, že informace pořizované rezortem obrany jsou majetkem rezortu obrany, a tudíž stejnou materií nebo zdrojem, jako jsou finance, materiální nebo lidské zdroje, nemůže být výstavba KIS efektivní. S informacemi jako majetkem je nutno též odpovědně hospodařit. Za správnost pořizovaných dat odpovídá jejich pořizovatel, za jejich technické ošetření a poskytování odpovídá informační služba. Informační služba zavádí a provozuje datové hospodářství a datové řízení (data management). KIS jsou také nástrojem pro zvládnutí komplexního řízení datového hospodářství.

Pro ilustraci to lze přirovnat k situaci, kdy všechny šuplíky a skříně na spisy všech kanceláří rezortu obrany nahradí paměťová média. Pomocí datových služeb bude možno velet a řídit na základě informací průběžně zpracovávaných ze všech šuplíků a trezorů. Teprve v této situaci je možné velet a řídit na základě znalosti situace. V provozu KIS budou platit bezpečnostní a provozní opatření, které zabezpečí poskytování správných informací pouze všem oprávněným uživatelům.

Informatizace a řízení

V odborné manažerské literatuře se uvádí, že klasicky pracující úředník věnuje až 80 procent svého času shánění informací a 20 procent času na jejich zpracování. Úlohou informatizace je tento poměr převrátit. Časová úspora je využitelná na kvalitnější zpracování informací, další (zejména analytické) činnosti nebo ke snížení množství pracovníků. V této souvislosti je nutné upozornit, že náklady na výstavbu KIS měly původně vykrýt redukce pracovníků, ale vlivem neplnění výstavby KIS se systém řízení rezortu dostal do značných problémů.

Nedostatek pracovníků vede k redukci zpracovávaných informací, časté reorganizace způsobují zpřetrhání informačních toků a informační chaos. Vznikají operativní problémy a nastupuje i operativní řízení. Současně pak nestabilizované informační toky brání formulování požadavků na výstavbu KIS a rozšiřují poptávku po filtraci informací. Dochází ke ztrátě poptávky po koncepčním řízení, a tudíž i po informatizaci. Je zde patrný princip, že informatizaci nelze realizovat operativně.

Operativní řízení výstavby některých dodavatelsky budovaných KIS se změnilo na neřiditelné toky peněz. Jejich cestou je možné pro určité okruhy lidí pořizovat počítače, programové vybavení a služební cesty, včetně zahraničních. Výsledný efekt pro armádu a rezort je žalostný. Pokud si řídící a odborní funkcionáři rezortu obrany nepřiznají, že kvalita jejich rozhodování závisí na kvalitě informací, je zbytečné o informatizaci usilovat. Pro informatizaci je totiž rozhodující podpora vrcholového vedení, která vychází z uvědomělé potřeby řídit cíleně a efektivně. Podpora se musí projevit nejen v zabezpečení finančních zdrojů rezortu, ale v přesném popisu požadovaného řešení, vyžadování jeho zpracování, a zejména v jeho zavedení. Výstavba KIS podporuje a zvyšuje navíc jedny oblasti vůči druhým, a tak paradoxně informační systémy umožňují deformovat řízení celku.

KIRO 99 může uvedené negativní jevy řešit a jejich příčiny významně omezit, samozřejmě za předpokladu, že požadavek na zpracování KIRO 99 bude definován a předložen kompetentnímu orgánu (OIMO) k realizaci. KIRO 99 vychází z reálných skutečností a vytváří podmínky pro efektivní řešení informatizace rezortu obrany. Dosažení vysoké úrovně informatizace je hlavně otázkou cílevědomé odborné práce. Ve své podstatě současný vývoj směřuje do situace, kdy výhodným řešením bude implementace cizích hotových systémů, s vyškolenými „superinformatiky“, v jejichž prioritách bude uživatel až na druhém místě.

Úspěch informatizace a využití KIRO 99 závisí na kompetentních pracovnících MO a GŠ. Dosáhnout změny v řízení informatizace bude velmi obtížné, protože někteří kompetentní pracovníci využívají nedostatečného legislativního a kontrolního zabezpečení hospodaření v rezortu obrany a vyžadují deseti a stamilionové částky na výstavbu KIS, které nemají definované ani zadání, ani plány, ani bezpečnostní projekty. Proto není divu, že tito „oblíbenci dodavatelských firem“ se bojí dne zúčtování a likvidují jakýkoliv pokus o nápravu dosavadního roztržitého a nekontrolovaného postupu.

Stížnosti a návrhy řešení však končí na úrovni sekce J-6. Informatici chodí do služeb a zabezpečují potřeby dodavatelských firem, zatímco experti dodavatele se marně snaží o řešení, která v některých případech v AČR několik let úspěšně fungují. Je možné zajet na výpočetní pracoviště a zeptat se kolik zkušeností a řešení již dodavatelským firmám předali. Na druhé straně se však při přečtení dokladů a prezentací sekce J-6 dozvíme, že miliardy korun jsou odrazem toho, kolik práce a úsilí bylo informatizaci věnováno, jak obtížné problémy jsou (firmami) řešeny, jak jsme podivnými smlouvami svázáni a jak po roce XY bude všechno skvěle fungovat (přitom rok XY je posunován synchronně s plynoucím časem stále vpřed). K ochraně vynaložených investic a pro schválené cíle je však nutné sehnat další miliardy. A když miliardy nebudou, všechno se zhroutí a viníkem je rezort. **Minulost je výčtem úsilí a nákladů bez vyhodnocení efektů a budoucnost je prezentací efektů a požadavků bez garancí přínosů.**

Likvidace OdRSVŘ MO je zřetelným důkazem bezkonceptního řízení. Nový rezortní orgán pro řízení informatizace rezortu obrany však s určitostí vznikne. Zřejmě v období od července do konce letošního roku, možná později. Je totiž nutné jej „systémově“ podřídit a vybrat do něj spolehlivé „supermanažery“, kteří prodlouží existenci nekontrolovatelných toků peněz a svými těly znemožní kritiku a případný postih „zainteresovaných“. KIRO 97 a 98 jsou dokumenty, ze kterých vhodný „supermanažer“ může při současném postupu informatizace „tvůrčím způsobem“ využít i pět let. Je zřejmé, že tímto přístupem se informatizace rezortu obrany odkládá a KIRO 99 nebude realizována ani ve vztahu vůči KIS, ani vůči „Konceptci výstavby rezortu obrany“, kterou by měla výrazně ovlivnit. **Koncepce výstavby informatizovaného a neinformatizovaného rezortu obrany jsou pochopitelně dvě různé a vnitřně značně odlišné koncepce.**

KIRO 99 nebude zřejmě nikdy uplatněno. Je však skutečností, že pro informatizaci rezortu obrany žádný jiný koncepční dokument neexistuje a výstavba KIS včetně stamilionových investic probíhá dál. Otázky koncepčního řešení informatizace rezortu obrany, integrace KIS, šetření a účelové vynakládání peněz daňových poplatníků, integrace do nadnárodních struktur a další důležité otázky řešení nejsou.

Hledání vnitřního nepřítele?

(Vojenská kontrarozvědka 1948 – 1956)

Státní bezpečnost patřila k nosným sloupům a hlavní opoře komunistického režimu. Její úkoly, cíle a metody práce se během jejího trvání měnily, ale vždy ochraňovala režim a existující podobu moci. V tzv. zakladatelském období režimu (léta 1948-1956) dosáhla moc a aktivity Státní bezpečnosti nejvyššího stupně. Zasahovala do osudů statisíců občanů a života celé společnosti. A právě tímto obdobím se zabývá i kniha historika Karla Kaplana „Nebezpečná bezpečnost“ (Doplňek, Brno 1999). V naší krátké ukázce se zaměříme hlavně na pasáže týkající se vojenské kontrarozvědky, která se v r. 1951 stala v podstatě jednou ze součástí Státní bezpečnosti.

* * *

V letech 1948-1956 prošla Státní bezpečnost mnoha menšími i většími organizačními změnami. Měnila se ministerstva, která ji spravovala, měnila se její vnitřní struktura, dokonce se i jinak oficiálně označovala. K výraznějším změnám ve struktuře Státní bezpečnosti došlo se vznikem ministerstva národní bezpečnosti 23. května 1950. Vyčlenění Bezpečnosti a její povýšení na samostatné ministerstvo, se uskutečnilo v době „zostřeného třídního boje proti nepřítelům režimu“, vystupňované ostrážitosti a bdělosti, kterou vyhlásil ÚV KSČ v únoru 1950, a také pod vlivem velkých politických procesů s vedoucími komunisty v Maďarsku, Bulharsku a Albánii. Utvoření ministerstva národní bezpečnosti nebylo pouhým rozdělením ministerstva vnitra. Posilovalo mocenskou pozici Bezpečnosti ve společnosti a její vliv v politice. (Ministerstvo národní bezpečnosti zaniklo 11. září 1953 sloučením s ministerstvem vnitra. Nešlo o návrat k dřívějšímu stavu před květen 1950, spíše o novou fasádu či název dosavadního ministerstva Bezpečnosti.)

Se vznikem ministerstva národní bezpečnosti vznikl problém organizačního začlenění vojenské kontrarozvědky. Ta vznikla z podnětu sovětských armádních míst v roce 1945 jako obranné zpravodajství (OBZ) a její činnost se měla zaměřovat na ochranu armády a vojenského průmyslu před „vnitřním nepřítelem“. Po únoru 1948 se OBZ změnilo v páté oddělení generálního štábu, v roce 1950 se nazývalo Hlavní informační správa (HIS), v květnu 1951 se jmenovalo vojenská zpravodajská služba a o rok později vojenská kontrarozvědka (VKR).

Ministr národní bezpečnosti neusiloval o převedení této vojenské složky do své pravomoci, ale trvali na tom sovětské poradci. 23. června 1950 schvalovala bezpečnostní komise ÚV KSČ organizační uspořádání nového ministerstva a zabývala se i převodem vojenské kontrarozvědky. Ministr národní obrany A. Čepička ujistil, že „bude dbát na vytváření takové situace v armádě, aby Státní bezpečnost mohla co nejdříve převzít odpovědnost za bezpečnost uvnitř armády“. Text dohody schválila bezpečnostní komise ÚV KSČ. Trvalo rok než se převod uskutečnil definitivně.

Společným rozkazem ministrů L. Kopřivy a A. Čepičky z 1. května 1951 byla utvořena složka vojenské zpravodajské služby, která se dostala z podřízenosti ministerstva národní obrany pod ministerstvo národní bezpečnosti a za rok byla přejmenována na vojenskou kontrarozvědku. Převod se stal předmětem sporu mezi vedením obou ministerstev (A. Čepička i poté uplatňoval nárok na výsledky její práce). Její činnost v jednotkách armády vymezovalo usnesení politického sekretariátu ÚV KSČ o „působnosti VKR“.

Celá tato složka zaměstnávala v roce 1954 1650 vojenských osob, a to v centrále i ve vojenských útvech. Ústředna vojenské kontrarozvědky se členila na osm operativních odborů, šest samostatných oddělení, kádrový odbor a samostatnou jednotku – 70. prapor. Na velitelstvích vojenských okruhů působily správy VKR, u divizí oddělení VKR a u pluků referáty VKR. Ve struktuře ministerstva národní bezpečnosti figurovala jako Hlavní správa vojenské kontrarozvědky.

Přechod z působnosti ministra národní obrany do Státní bezpečnosti provázely spory mezi rezortními ministry, které zvláště zesílily později, po roce 1954, mezi A. Čepičkou a R. Barákem. Tato změna narušovala monopolní postavení ministerstva národní obrany v armádě a naopak umožňovala získávat informace o poměrech v armádě a zasahovat do jejího života, konkrétně zde ovlivňovat personální politiku. Nové vedení Státní bezpečnosti využilo příležitosti, totiž odstranění B. Reicina a vedoucích činitelů obranného zpravodajství, a prosadilo bez ohledu na nezáměr ministra Kopřivy jeho přičlenění ke svým útvarům. Sovětsí poradci v Bezpečnosti poté dosáhli v roce 1952 takového organizačního spojení, aby nebylo pochyb o jednoznačné podřízenosti vojenské kontrarozvědky Státní bezpečnosti. Tento převod usnadnilo odvolání, případně zatčení vedoucích osob pátého oddělení generálního štábu.

Při vyšetřování zatčených důstojníků v letech 1951-1952 se odhalily nebo už jen potvrdily dřívější signály o zločinných metodách této zpravodajské instituce. Takových metod se používalo už v době, kdy v čele OBZ stál B. Reicin, a pokračovalo se v nich i poté, co ho vystřídal v září 1948 Josef Musil. Na jaře 1951 J. Musila vystřídal F. Chalupa, který poté odešel v prosinci 1952, a za měsíc ho nahradil plk. Stavinoha. Motivy personálních změn ve vedení vojenské kontrarozvědky a výsledky vyšetřování jejich vedoucích důstojníků potvrzovaly, že politická místa věděla už v letech 1951-1952 o nezákonném, trestném počínání operativních pracovníků i vyšetřovatelů při výrobě a konstrukcích politických procesů. Páté oddělení generálního štábu neomezovalo svou činnost na armádu, působilo dokonce i v zahraničí. Mělo svá zpravodajská oddělení či tykadla na hranicích se západním Německem a s Rakouskem, kam vysílalo své agenty.

Hlavní pole působnosti však mělo v armádě. Iniciativně převzalo vůdčí roli v politické očistě armády a v perzekuci jejích „politicky nespolehlivých“ důstojníků. Pravomoci pracovníků OBZ vedly k tomu, že měli důležité až rozhodující slovo v kádrové či personální politice v armádě. Bez jejich návrhů, doporučení, souhlasu, a zejména iniciativy se neuskutečnilo propuštění ani povyšování důstojníků. Role zpravodajců v personální politice a v politických čistkách v armádě se sjednocovala ve funkci B. Reicina, který byl náměstkem ministra národní obrany pro kádrové záležitosti a byl zodpovědný za obranné zpravodajství. B. Reicin obvykle buď předkládal ministrově personální záležitosti k podpisu, nebo ho o provedených změnách pouze informoval. O přesunech na důležitých místech v armádě jednal s R. Slánským, a minis-

tra, kterému příslušelo o nich rozhodovat, stavěl před hotovou věc s poukazem na to, že je dohodnuta se Slánským nebo se stranou. Obranné zpravodajství se nejvíce zasloužilo o rozbití důstojnického sboru armády po únoru 1948.

Útvary obranného zpravodajství byly hlavním motorem perzekuce důstojníků a jejich rodin. Její vykonavatelé ovládali a používali širokou škálu perzekučních zásahů, včetně těch „nejvyšších“ a nejkrutějších – politických procesů, věznění a vražd. K pronásledování docházelo z různých důvodů, dva z nich patřily k nejdůležitějším a nejčastějším.

Prvý: uvěznění nebo jen podezření či představa o možné nepřátelské činnosti se staly důležitým faktorem politických čistek v armádě, ulehčovaly je, poskytovaly záminku k perzekuci.

Druhý: obava z možného i předpokládaného odporu (i ozbrojeného) důstojníků – odpůrců komunistické strany proti režimu. Jestliže politické čistky, tj. propouštění „nespolehlivých“, sloužily k úplnému podřízení armády komunistické straně a k odstranění překážek při zavádění sovětských zkušeností, pak vzhledem k věznění a popravám důstojníků působily navíc obavy z jejich odporu.

Nejčastější důvody perzekuce, zejména jejich nejvyšších stupňů, pocházely z provokací, které orgány obranného zpravodajství používaly ve zvlášť velkém rozsahu, a dále z násilím vynucených doznání k „trestným činům“. Perzekuce důstojníků byla běžným, možno říci každodenním jevem a uskutečňovala se individuálně. Kromě toho probíhala v širším rozsahu, postihovala vybrané více či méně početné skupiny důstojníků a prováděla se jako připravovaná a organizovaná akce. Ke známým perzekučním akcím, které postihovaly důstojníky, patřily akce Lux, akce D (v rámci této akce bylo více než 250 důstojníků odvezeno do tábora nucených prací v Mírově), akce T-43 (vystěhování „politicky nespolehlivých“ z Prahy). Obvykle je prováděly útvary obranného zpravodajství v součinnosti s institucemi civilními. Ke stejným cílům směřovaly i tzv. zpravodajské hry, podnikané ve značném rozsahu pracovníky obranného zpravodajství, se zvláštní oblibou, vynalézavostí a iniciativou náčelníkem generálem J. Musilem. K nejznámějším se řadily akce Tunely a Boží mlýny.

S personálními změnami ve vedení vojenské kontrarozvědky v roce 1951 a 1952 a s jejich začleněním do Státní bezpečnosti se korigovaly její pracovní metody, avšak obsah činnosti zůstával v zásadě stejný. Nové vedení se zaměřovalo na výstavbu rozsáhlé agenturní sítě a zejména na registraci všech „podezřelých“ osob v armádě. Akce Červen, uskutečněná v roce 1951, měla v celostátním měřítku vyhodnotit dostupné materiály o osobách v armádě „kompromitovaných svojí činností v době první republiky, okupace a od roku 1945“ a o všech podezřelých z nepřátelské činnosti, a měla „provést jejich aktivní rozpracování“. Obdobné akce vznikaly v souvislosti s vyšetřováním a s procesy s vysokými komunistickými funkcionáři (R. Slánský a spol.). Patřily k nim akce Modrý plán, ve kterém se „zpracovávaly“ osoby, které v armádě udržovaly služební i soukromé kontakty s B. Reicinem, J. Musilem a dalšími funkcionáři obranného zpravodajství, akce Interbrigadisté, Slovensko (styky s G. Husákem a L. Novomeským), Sionisté, Ukrajinci a další. Každá akce byla projednávána se sovětským poradcem Pětuchovem a ty nejdůležitější s A. Besčasnovem. Výsledkem těchto akcí byl rychlý vzrůst tzv. operativních svazků. V říjnu 1952 jich vojenská kontrarozvědka evidovala 2766. Mezi agenturně rozpracovanými osobami se nacházeli

generálové O. Jeleň, Č. Hruška, B. Lomský, O. Rytíř, B. Laštovička, R. Tesařík, M. Šmoldas, A. Rašla, Malár atd. V operativních svazcích se hromadily neproověřené informace a na jejich základě se rozhodovalo o osudech, o pověřování funkcemi i o věznění všech sledovaných důstojníků.

Zpravodajské hry a jiné případy provokací, přestože byly rozkazem ministra zakázány, v letech 1951-1952 pokračovaly. Změnila se jejich forma a také jméno, nazývaly se nyní „kombinace“. Orgány vojenského zpravodajství je uskutečňovaly v menším rozsahu, avšak jejich principem bylo vtahovat vybrané důstojníky i civilní osoby do protistátní činnosti. Spolupracovníci nebo pracovníci vojenské kontrarozvědky vystupovali jako agenti zahraničních zpravodajských centrál a navazovali kontakty s vybranými důstojníky, kteří doposud neměli k cizím rozvědkám vůbec žádný vztah. Aktivita vojenské kontrarozvědky sice v letech 1951-1954 poklesla a tento trend pokračoval i ve dvou následujících letech (šestá správa ministerstva vnitra), avšak neoprávněné zákroky i provokace proti důstojníkům zcela nepřestaly. Vedení vojenské kontrarozvědky na nich mělo zájem, chtělo mimo jiné podat důkaz o tom, že jeho útvary „rovněž dosahují dobrých výsledků v boji proti kontrarevolučním živlům v úseku armády“. Další podněty k aktivitě přicházely od sovětských poradců (Pětuchov), od civilních sektorů Státní bezpečnosti a také z ministerstva národní obrany, od ministra A. Čepičky. V rámci ministerstva národní bezpečnosti spadala vojenská kontrarozvědka do roku 1953 do pravomoci náměstka S. Baudyš, poté O. Jeleňa. Od konce roku 1953 mu byla podřízena i na ministerstvu vnitra, i když o její činnost se sám ministr zajímal mnohem více než jeho předchůdci.

Značný počet případů „protistátní činnosti“, které rozpracovávalo obranné zpravodajství i jeho nástupnické útvary, vznikl nebo byl poznamenán činností agentů-provokatérů. Působili už ve zmíněné akci Boží mlýny, do které – podle zprávy ministerstva vnitra z 31. ledna 1963 – „provokačními formami práce bylo zataženo nezákonně do protistátní činnosti mnoho osob, které byly nakonec likvidovány“. Jedním z předních placených agentů v akci Boží mlýny byl Karel A. H., který za války kolaboroval s nacisty. Vojenští zpravodajci ho používali k provokacím vůči osobám, které rozpracovávali. Vystupoval buď jako činitel domácí ilegality, nebo jako agent cizí zpravodajské služby. O jeho aktivitě svědčila i skutečnost, že při výkonu funkce agenta ho osmkrát zatkl orgány Státní bezpečnosti a na zákrok vojáků propustily. Josef P. vystupoval jako agent CIC a svědomím svého řídicích orgánů vytvořil vlastní síť informátorů, hlavně komunistů, kteří mu uvěřili, že pracuje pro komisi stranické kontroly a Státní bezpečnost. Agent-provokatér Miroslav M., krycí jméno Milan Koutný, získal důvěru dvou žen, Ludmily L. a Věry H., s jejichž pomocí vyrobil protistátní skupinu. Věře H. slíbil odchod do NSR, před odchodem si vyžádal, aby napsala dopisy ostatním členům skupiny, ze kterých byla zřejmá jejich činnost. V Chebu, odkud měl být uskutečněn přechod do NSR, ji nechal zatknout.

A ještě jeden případ: Agent, plukovník letectva, ohlásil v roce 1950 důstojníkovi OBZ v Bratislavě, že ho skupina civilních osob požádala o zajištění úniku do zahraničí letadlem. K. Šváb, tehdy náměstek ministra národní bezpečnosti, rozhodl, aby agent slíbil, že odlet zařídí. Všichni i s agentem byli před nástupem do letadla zatčeni, odsouzeni, agent skončil v táboře nucené práce, údajně aby se maskovala jeho spolupráce s OBZ. Uvedené případy provokací jsou jen zlomkem skutečného počtu

podobných akcí. Uvádím je jako ukázkou používaných praktik a jako příspěvek o činnosti operativních útvarů Státní bezpečnosti.

Mezi pracovníky těchto útvarů se vyskytli jedinci, kteří s používáním provokací nesouhlasili, odsuzovali je. Představovali však ojedinělé výjimky a nezastávali funkce, které by jim umožňovaly stav změnit. Výsledkem provokací, které „byly prováděny různými formami a s vynalézavou rafinovaností“, bylo mnoho nezákonných politických procesů s velkým množstvím odsouzených k vysokým trestům vězení i k trestům smrti.

Během krátké doby od roku 1948 vyšetřovatelé natolik obohatili své pracovní metody o nové prvky, až vytvořili jakýsi ucelený systém vyšetřování. Jeho výrazným znakem v letech 1948-1956 bylo používání fyzického násilí a psychického nátlaku. Fyzické násilí už před únorovým státním převratem patřilo k často uplatňovaným metodám, po únoru 1948 se natolik rozšířilo, že se stalo běžnou každodenní samozřejmostí. Podle zprávy komise ministerstva vnitra o činnosti vojenské kontrarozvědky (31.1.1963) „nebylo téměř jediného vyšetřovance, který by nebyl týrán“. Násilí se nejen změnilo v přirozený jev vyšetřování, ale převládající bití se rozmnožilo o další způsoby mučení a o účinně promyšlené formy psychického nátlaku. Několik směrnic ministra národní bezpečnosti i velitelů Státní bezpečnosti v letech 1948-1953 zakazovalo používání fyzického násilí při vyšetřování. Bylo však veřejným tajemstvím, že se tyto rozkazy nedodržují. Interní směrnice dovolovaly vyšetřovatelům použít fyzického násilí pouze se souhlasem ministra nebo jeho příslušného náměstka. Jen ve výjimečných, ojedinělých případech vyšetřovatelé o povolení žádali (také velitele Státní bezpečnosti) a obvykle je obdrželi. Rozkazy rovněž ukládaly potrestat ty, kteří rozkazy porušili. Případy potrestání byly výjimkou. V letech 1948-1949 byli pro hrubé výsledky odvolání např. J. Janoušek a V. Mudra, ale v roce 1951 už se vrátili mezi vyšetřovatele. Za nezákonné vyšetřovací metody byli souzeni vyšetřovatelé pátého oddělení generálního štábu (Myslík, Musil, Pergl aj.), v roce 1955 byli zatčeni vyšetřovatelé B. Doubek a V. Kohoutek a v letech 1951-1952 bylo přemístěno nebo propuštěno hlavně z jiných důvodů ze Státní bezpečnosti několik dalších vyšetřovatelů. S příchodem sovětských poradců na podzim 1949 se trestání násilných výsledků zastavilo, protože oni sami, hlavně zpočátku, tvrdý postup nejen schvalovali, ale doporučovali.

Případy vražd a sebevražd během vyšetřování Státní bezpečností nejsou úplně, zachycují pouze ty, které se buď šetřily nebo se o nich zmiňovaly zprávy ministerstva vnitra. Existovala i úmrtí při vyšetřování, i když ojedinělá, která se pouze registrovala, ale nevyšetřovala. A také úmrtí, která se stala následkem vyšetřování, ale došlo k nim až po delším čase, např. ve výkonu trestu. Kromě toho hrůzné způsoby fyzického násilí a psychického nátlaku při vyšetřování trvale poznamenaly zdravotní stav vyšetřovaných. Způsobily jak tělesné vady (ztráta sluchu, vymlácení zubů, důsledky úbytku na váze), tak psychické poruchy (několik vyšetřovaných prožilo dlouhou dobu v psychiatrické léčebně. Jen část pokusů o sebevraždu skončila smrtí, přehled o neúspěšných pokusech není k dispozici, vysoce však překračovaly počet sebevražd dokonaných).

Odpovědnost za vraždy, sebevraždy, úmrtí a způsoby vyšetřování byla v letech 1948-1956 vyvozována ve třech stupních. Jen v ojedinělých a výjimečných případech stanuli viníci před soudem a byli odsouzeni. Stalo se tak např. u vyšetřovatelů obranného zpravodajství (Myslík a spol.) v případě vraždy P. Konečného a F. Novotného, odsouzení byli Š. Plaček a M. Pich-Tůma a komunistické vedení rozhodlo

18. července 1953 a 15. 3. 1955 případ uzavřít a další viníky nesoudit. Druhý stupeň trestu se omezoval na kárná opatření, odvolání z funkce nebo propuštění ze služeb bezpečnosti či ministerstva vnitra. Třetí stupeň – nejnižší a velmi častý – se omezoval na „stranické potrestání“. Nezákonnosti při vyšetřování, jak se tehdy nazývalo používání fyzického násilí a psychického nátlaku, se neřešily jako trestný čin nebo hrubé porušení služební povinnosti a rozkazů, ale jako přestupek proti stanovám komunistické strany.

Uvedené případy a jejich trestní postih postihují dvě skutečnosti: Jednak vazby mezi vedením komunistické strany a Státní bezpečnosti. A za druhé, že vedoucí funkcionáři KSČ věděli o způsobech vyšetřování. První signály znali pravděpodobně už v roce 1948, s určitostí už v roce 1949. V dalších letech množství jejich poznatků přibývalo, i když nemuseli znát všechny podrobnosti, to hlavní věděli – „doznání“ a protokoly byly výsledkem násilí, a tudíž nevěrohodné.

Výrobou politických procesů a dalšími aktivitami v letech 1948-1953 dokazovala Státní bezpečnost nutnost své existence, svou roli nosného sloupu a záruky jeho existence. Obrazně řečeno, sama plodila podmínky svého života. Následující roky pominuly úkoly, které pro Státní bezpečnost (a vojenskou kontrarozvědku) vyplynuly ze zakladatelského období režimu a ze záměrů velmocenské politiky Sovětského svazu. Politické procesy nezanikly, dobíhaly případy započaté a rodily se další, ale zájem politických míst o výrobu velkých veřejných procesů pominul. V sovětském bloku a ve vnitřní politice ČSR totiž došlo k několika událostem, které otřáslы vedením i příslušníky Státní bezpečnosti a vyústily v její krizi. Její představitelé museli hledat Státní bezpečnosti nové úkoly, které by odpovídaly změně situaci a kterými by prokázali svou důležitost a zastavili úpadek své moci. Nepotřebovali však nikdy obhajovat existenci své instituce, neboť komunistické vedení o její nezbytnosti nikdy nepochybovalo. Ale to už je jiná historie.

Bezpečnost všech spojenců je nedělitelná: Útok na jednoho člena je útokem na všechny. S ohledem na kolektivní obranu v případech obsažených v článku 5 washingtonské smlouvy musejí být spojené vojenské oddíly Aliance schopné odrazit jakoukoli agresi. Členové musejí být připraveni přispívat k prevenci konfliktů a řešit krize, jež nespádají pod článek 5.

*Z nové strategické koncepce NATO pro 21. století,
schválené na washingtonském summitu 24. dubna 1999.*

Major Ing. Lubomír Š p á č i l , CSc.

Koncepce systému orgánů krizového řízení

V návaznosti na závěry z mezirezortní konference k mezinárodnímu cvičení krizového řízení HEXAGRANT – 97, které se za účasti České republiky, Maďarska, Polska, Rakouska, Slovenska a Slovinska uskutečnilo v květnu 1997, a na základě poznatků z povodní v červenci 1997 byl odborem strategického řízení a plánování sekce obranné politiky MO v úzké součinnosti s odborem řízení a organizace MV zpracován materiál „Koncepce systému orgánů krizového řízení ČR“. Podkladová studie k tomuto materiálu prošla vnitrozestupným připomínkovým řízením v rezortu obrany a vnitra.

* * *

Koncepce měla být podle plánu předložena v měsíci květnu 1998 do mezirezortního připomínkového řízení. V důsledku toho, že byl podstatně urychlen průběh prací na zákonu o krizovém řízení a integrovaném záchranném systému, byla koncepce bez projednání v mezirezortním připomínkovém řízení přímo využita při zpracování tohoto zákona.

Vzhledem k tomu, že se oficiální projednání, schválení a publikování materiálu již nepředpokládá, jsou jeho podstatné části dány odborné veřejnosti k dispozici alespoň touto formou.

V koncepci se při tvorbě systému orgánů krizového řízení v ČR se navrhuje vycházet z následujících principů:

- * jednotné systémové řešení pro všechny druhy krizových situací, které mohou ohrozit bezpečnost ČR,
- * pojetí krizového plánování jako plánování krizové připravenosti v oblasti ochrany vnější bezpečnosti státu, plánování ochrany vnitřní a ekonomické bezpečnosti státu a plánování ochrany obyvatelstva,
- * prioritní věcné odpovědnosti za zpracování krizových plánů a za krizovou připravenost,
- * prioritní územní odpovědnosti za řešení vznikajících a eskalujících krizových situací.

Systémy orgánů krizového řízení zabezpečujících činnost správních úřadů a orgánů územní samosprávy se doporučuje z hlediska jejich působnosti členit na:

- * orgány krizového řízení organizací, tj. správních úřadů a orgánů územní samosprávy (ministerstev a dalších ústředních správních úřadů, krajských správních úřadů, okresních úřadů a dalších územních správních úřadů a obcí) a dalších jim podřízených institucí,
- * územní orgány krizového řízení koordinující na územním principu (stát, kraj, okres, obec) činnost věcně příslušných správních úřadů a orgánů územní samosprávy.

Správní úřad nebo orgán územní samosprávy vytvoří (pokud již nebyl zřízen např. jako útvar obrany a ochrany, referát krizového managementu apod.) ve své organizační struktuře stálý prvek, který bude v rámci jeho věcné odpovědnosti a územní působnosti

plnit úkoly spojené s analýzou a hodnocením potenciálních bezpečnostních rizik, zpracováním krizového plánu organizace a zabezpečováním krizové připravenosti (pro jednotlivé úrovně řízení viz **tab. 1**).

Tabulka č. 1

Organizace	Rozhodovací prvek	Pracovní prvek (stálý)	
		Řídící složka	Výkonná složka
ústřední správní orgán	vedoucí ústředního správního úřadu	vedoucí útvaru krizového plánování	útvary krizového plánování
územní správní úřad (orgán územní samosprávy)	vedoucí územního správního úřadu (orgánu územní samosprávy)	vedoucí referátu krizového plánování	referát krizového plánování
obecní úřad (magistrát)	starosta (primátor)	pracovník obecního úřadu odpovědný za krizové plánování	odbor obecního úřadu odpovědný za krizové plánování

Odpovědnost za oblast krizového řízení se doporučuje delegovat u jednotlivých správních úřadů a orgánů územní samosprávy na jednoho ze zástupců vedoucího příslušné organizace. Výše zmiňovaný stálý prvek se doporučuje podřídit buďto přímo vedoucímu úřadu, nebo delegovat odpovědnost za jeho řízení na zástupce vedoucího úřadu odpovědného za krizové řízení.

Za normální situace (mimo období krizové situace):

■ **vedoucí (jím určený zástupce) správního úřadu nebo orgánu územní samosprávy (dále organizace):**

- zastupuje organizaci v územní bezpečnostní radě, popř. v územních krizových plánovacích orgánech (je-li členem),
- odpovídá za krizovou připravenost organizace,
- vytváří v rámci organizace pracoviště krizového plánování a jmenuje jejího vedoucího,
- schvaluje krizový plán organizace,
- schvaluje podklady do územního krizového plánu,

■ **vedoucí pracoviště krizového plánování:**

- zastupuje organizaci v územních krizových plánovacích orgánech (je-li členem),
- odpovídá za zpracování krizového plánu organizace,
- odpovídá za zpracování podkladů do územního krizového plánu,
- odpovídá za koordinaci opatření krizové připravenosti v rámci organizace,
- v rámci věcné odpovědnosti organizace odborně řídí krizové plánovací orgány na nižší úrovni řízení,

■ **pracoviště krizového plánování:**

- indikuje a analyzuje potenciální ohrožení organizace,
- zpracovává krizový plán organizace,
- zpracovává podklady do územního krizového plánu,
- zabezpečuje koordinaci opatření krizové připravenosti v rámci organizace.

V případě hrozby vzniku nebo po vzniku krizové situace správní úřad nebo orgán územní samosprávy dočasně aktivuje na bázi svého pracoviště krizového plánování

krizový štáb, který bude přímo řízen vedoucím organizace a který bude v rámci její věcné odpovědnosti a územní působnosti plnit úkoly spojené s řešením vznikající nebo eskalující krizové situace (pro jednotlivé úrovně řízení viz **tab. 2**). Vedoucího a členy krizového štábu jmenuje vedoucí organizace z jejich řídicích pracovníků. Členem krizového štábu je také vedoucí pracoviště krizového plánování organizace.

Tabulka č. 2

Organizace	Rozhodovací prvek	Pracovní prvek (stálý)	
		Řídící složka	Výkonná složka
ústřední správní úřad	vedoucí ústředního správního úřadu	krizový štáb	operační středisko a odborné pracovní skupiny
územní správní úřad (orgán územní samosprávy)	vedoucí územního správního úřadu (orgánu územní samosprávy)		
obecní úřad (magistrát)	starosta (primátor)		

Při hrozbě vzniku nebo po vzniku krizové situace:

■ vedoucí organizace v rámci své věcné odpovědnosti a územní působnosti:

- přímo nebo zprostředkovaně zastupuje organizaci v územní bezpečnostní radě (je-li členem),
- přijímá zásadní rozhodnutí k řešení vzniklé situace a nařizuje přijetí nezbytných nebo požadovaných krizových opatření,
- schvaluje poskytnutí sil a prostředků organizace pro řešení krizové situace mimo prostor věcné odpovědnosti nebo územní působnosti organizace,

■ vedoucí krizového štábu organizace:

- přímo nebo zprostředkovaně zastupuje organizaci v územním krizovém štábu (je-li členem),
- vydává operativní pokyny k řešení vzniklé situace a k přijetí krizových opatření,
- k přípravě podkladů pro rozhodování zřizuje odborné pracovní skupiny,
- řídí činnost krizového štábu, operačního střediska a odborných pracovních skupin,
- operativně řídí organizaci podřízené krizové štáby, síly a prostředky,

■ krizový štáb organizace:

- posuzuje a upravuje navržené varianty řešení vzniklé situace,
- koordinuje realizaci opatření přijímaných v rámci působnosti organizace,
- upřesňuje požadavky na zabezpečení činností spadajících do vlastní působnosti silami a prostředky jiných organizací a jejich vyžadování přímým jednáním nebo prostřednictvím územního krizového štábu,
- posuzuje možné způsoby realizace opatření prováděných vlastními silami a prostředky ve prospěch jiných organizací, k jejichž realizaci se organizace zavázala na základě dvoustranného jednání nebo jež je povinna plnit na základě rozhodnutí vnějšího krizového řídicího orgánu,
- koordinuje činnost prvků organizace podílejících se na řešení krizové situace, popř. přidělených sil a prostředků jiných organizací,

■ operační středisko organizace a odborné pracovní skupiny:

- zabezpečují sběr, zpracování, třídění a předávání informací potřebných pro vyhodnocení situace a přijetí rozhodnutí,
- zpracovávají analýzy shromážděných informací a podklady pro návrh variant řešení,
- zabezpečují realizaci přijatých rozhodnutí (schválené varianty řešení),
- zabezpečují operativní řízení organizací podřízených krizových štábů, sil a prostředků.

Pro zabezpečení krizového řízení se doporučuje mít u organizace pro činnost krizového štábu předem připravené **pracoviště krizového řízení** (může jít i o prostory využívané pro běžnou činnost organizace), které bude zaujímáno krizovým štábem při hrozbě vzniku nebo po vzniku krizové situace, které bude napojeno na náhradní zdroj elektriny, vybaveno nezbytnou výpočetní, komunikační a kancelářskou technikou a které bude zahrnovat:

- * jednací místnost krizového štábu,
- * prostory pro činnost operačního střediska,
- * prostory pro činnost odborných pracovních skupin,
- * nezbytné prostory pro zabezpečení stravování a odpočinku.

Správní úřady nebo orgány územní samosprávy vytvářejí na územním principu z vyčleněných zástupců územně příslušných správních úřadů a jiných orgánů stálé územní orgány krizového řízení, které v rámci jejich územní působnosti zabezpečují koordinaci plnění úkolů spojených se zpracováním územních krizových plánů a zajišťováním krizové připravenosti

Územní orgány krizového řízení se doporučuje vytvářet na územním principu pro úroveň státu, pro úroveň kraje (po zřízení krajských správních úřadů), pro úroveň okresu a pro úroveň obce (pro jednotlivé úrovně řízení viz **tab. 3**). Základem krizového řízení na jednotlivých úrovních budou **bezpečnostní rady** (s výjimkou úrovně státu, kde má Bezpečnostní rada státu zvláštní postavení dané ústavním zákonem č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti ČR). Doporučuje se, aby bezpečnostní rady byly oprávněny zřizovat **výbory (komise) krizového plánování**, jako své odborné pracovní orgány pro koordinaci věcně zaměřených plánovacích aktivit. Tyto pracovní orgány budou složeny z pověřených pracovníků územně příslušných organizací.

Tabulka č. 3

Úroveň řízení	Rozhodovací orgány	Pracovní orgány (stálé)	
		Řídící složka	Výkonná složka
ústřední	prezident ČR, vláda (Bezpečnostní rada státu)	výbory pro obranné plánování a pro civilní nouzové plánování	účelově vytvářené podvýbory a pracovní skupiny
krajská	bezpečnostní rada kraje	předseda komise krizového plánování	odborné komise krizového plánování
okresní	bezpečnostní rada okresu	předseda komise krizového plánování	
obecní	bezpečnostní rada obce	pracovník obecního úřadu odpovědný za krizové plánování	

Základem krizového řízení na jednotlivých úrovních budou i při hrozbě vzniku nebo po vzniku krizové situace bezpečnostní rady (s výjimkou úrovně státu, kde má bezpečnostní rada zvláštní postavení dané ústavním zákonem o bezpečnosti ČR). Dále se doporučuje se, aby bezpečnostní rady byly oprávněny pro zajištění své činnosti za krizové situace aktivovat jako své *dočasné* pracovní orgány krizové štáby.

Krizové štáby budou zřizovány posílením a doplněním věcně příslušných výborů (komisí) krizového plánování. Bezpečnostní rady a krizové štáby budou v rámci své územní působnosti zabezpečovat koordinaci plnění úkolů spojených řešením vznikajících nebo eskalujících krizové situace (pro jednotlivé úrovně řízení viz tab. 4).

Tabulka č. 4

Úroveň řízení	Rozhodovací orgány	Pracovní orgány (dočasné)	
		Řídící složka	Výkonná složka
ústřední	prezident ČR, vláda (Bezpečnostní rada státu)	mezirezortní krizový štáb	operační středisko a odborné pracovní skupiny zřízené krizovým štábem
krajská	bezpečnostní rada kraje	krizový štáb kraje	
okresní	bezpečnostní rada okresu	krizový štáb okresu	
obecní	bezpečnostní rada obce	krizový štáb obce	

Na nadrezortní úrovni je klíčovým orgánem krizového řízení, kromě prezidenta ČR a vlády, Bezpečnostní rada státu (BRS), která byla zřízena ústavním zákonem č. 110/1998 Sb., o bezpečnosti ČR. Její složení a úkoly, stejně jako složení a úkoly výboru pro obranné plánování a výboru pro civilní nouzové plánování jsou uvedeny v jejich jednacích řádech, které byly schváleny usnesením vlády ze dne 10. června 1998 č. 391. Proto také nejsou v tomto příspěvku řešeny.

Mezirezortní krizový štáb (MRKŠ) se zřizuje jako *dočasný pracovní orgán* BRS pro řešení krizových situací, který zabezpečuje operativní koordinaci a kontrolu realizace opatření přijímaných vládou a ústředními správními úřady k zamezení vzniku nebo k řešení vzniklé krizové situace a k poskytování podpory činnosti orgánům krizového řízení územních správních úřadů a orgánů územní samosprávy.

MRKŠ zejména:

- * zabezpečuje operativní koordinaci opatření prováděných správními úřady a orgány územní samosprávy,
- * zabezpečuje operativní součinnost s orgány krizového řízení mezinárodních organizací,
- * posuzuje vývoj situace, obsah a přiměřenost opatření přijímaných správními úřady a orgány územní samosprávy a informuje předsedu vlády nebo BRS,
- * posuzuje, projednává a koordinuje přijímání opatření mezirezortního charakteru navrhovaných ústředními správními úřady,
- * připravuje podklady pro přijímání rozhodnutí a návrhy opatření k řešení situace vyžadujících schválení vládou nebo parlamentem.

Stálými členy MRKŠ jsou náměstek ministra zahraničních věcí, náměstek ministra obrany, náměstek ministra vnitra, náměstek ministra spravedlnosti, náměstek ministra

financí, náměstek ministra průmyslu a obchodu, náměstek ministra zemědělství, náměstek ministra dopravy a spojů, náměstek ministra práce a sociálních věcí, náměstek ministra zdravotnictví, náměstek ministra životního prostředí, místopředseda Správy státních hmotných rezerv, viceguvernér České národní banky. Členy MRKŠ jsou dále pověřeni zástupci Generálního štábu AČR, Hlavního úřadu civilní ochrany ČR, policejního prezidia ČR, ředitelství Hasičského záchranného sboru ČR, Bezpečnostní informační služby a nejvyššího státního zastupitelství.

Aktivaci MRKŠ nařizuje v případě hrozby vzniku nebo po vzniku krizové situace, která se dotýká bezpečnostních zájmů ČR, předseda vlády. Aktivace MRKŠ a jmenování jeho předsedy musí být do 24 hodin schváleno vládou. Návrh na aktivaci MRKŠ může předsedovi vlády podat člen vlády.

Aktivací MRKŠ pověřuje a předsedou MRKŠ jmenuje předseda vlády:

- * ministra obrany v případě vnějšího vojenského ohrožení ČR, při plnění spojeneckých závazků v zahraničí a při účasti ozbrojených sil ČR v mezinárodních operacích na obnovení a udržení míru a v humanitárních operacích,
- * ministra vnitra v případě ostatních druhů ohrožení.

Jednání členů MRKŠ po jeho aktivaci svolává podle potřeby jeho předseda a uskutečňuje se na pracovišti krizového řízení. Předseda může podle obsahu projednávané problematiky upřesnit, kteří stálí členové MRKŠ se nemusí jednání účastnit. Jednání MRKŠ je neveřejné a řídí se jednacím řádem, který schvaluje vláda. V případě potřeby může jednání probíhat nepřetržitě. Závěry jednání MRKŠ se přijímají konsenzem stálých členů formou usnesení a formou návrhu pro jednání BRS nebo při nebezpečí z prodlení pro jednání vlády.

Ústřední správní úřady podílející se na řešení krizové situace budou povinny na bilaterální úrovni projednat veškeré vzájemné požadavky na přijetí nezbytných opatření a o výsledcích těchto jednání v pravidelných hlášeních informovat MRKŠ. Pouze v případě, že by mezi nimi nedošlo ke shodě o rozsahu, formě nebo termínu splnění požadavku nebo by k realizaci požadavku bylo nezbytné projednání ve vládě nebo parlamentu, by se požadavek projednával na pravidelném jednání MRKŠ.

Členové MRKŠ mohou být při jednání jen ve výjimečných případech zastoupeni pověřeným pracovníkem svého úřadu. Pověřený pracovník musí být vybaven stejnými pravomocemi, jako člen MRKŠ, kterého zastupuje. MRKŠ může na svá jednání podle potřeby přizvat představitele dalších správních úřadů, orgánů územní samosprávy a kvalifikované experty. K projednávání věcné problematiky může MRKŠ zřídit ze svých členů, zástupců věcně příslušných ústředních správních úřadů a přizvaných expertů odborné pracovní skupiny a jmenuje jejího vedoucího. Vedoucí odborné pracovní skupiny řídí její jednání a předkládá odbornou pracovní skupinou zpracované návrhy MRKŠ.

Po zřízení MRKŠ se doporučuje upravit působnost ústřední povodňové komise, ústřední nákazové komise, vládní komise pro radiační havárie apod. MRKŠ odpovídá svým složením a funkční náplní „výboru na úrovni náměstků ministrů“, jehož vytvoření je doporučováno NATO.

Jednání MRKŠ, BRS, popř. vlády probíhají na předem připraveném pracovišti krizového řízení ČR, které se aktivuje na připraveném **pracovišti krizového řízení**:

- * *ministerstva obrany* v případě vnějšího vojenského ohrožení ČR, při plnění spojeneckých závazků v zahraničí a při účasti ozbrojených sil ČR v mezinárodních operacích na obnovení a udržení míru a v humanitárních operacích,
- * *ministerstva vnitra* v případě ostatních druhů ohrožení.

Po vyhlášení stavu ohrožení státu a válečného stavu bude pracoviště krizového řízení na MO plnit úlohu Hlavního místa řízení obrany ČR (HMŘO ČR). Z pracoviště krizového řízení na MV bude za těchto stavů zajišťováno ústřední řízení záchranných a likvidačních prací a ústřední řízení ochrany vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku na teritoriu státu. Zároveň bude pracoviště plnit pro případ vyřazení HMŘO ČR úlohu jeho zálohy.

Pracoviště krizového řízení na MO se navrhuje udržovat na snížených počtech aktivní i mimo dobu krizové situace pro zabezpečení operativních vazeb na orgány krizového řízení NATO, ZEU a dalších mezinárodních organizací, především na Situační centrum (SITCEN) NATO.

Operační středisko a MRKŠ zřízené odborné pracovní skupiny zabezpečují zejména:

- * monitorování a analýzu vývoje krizové situace,
- * sběr, zpracování, třídění a předávání informací potřebných pro vyhodnocení situace a přijetí rozhodnutí,
- * zpracování analýzy shromážděných informací a podklady pro návrh variant řešení,
- * distribuci přijatých rozhodnutí (schválené varianty řešení),
- * informační a organizační vazby na krizové štáby ústředních správních úřadů a územní krizové štáby.

Bezpečnostní rada kraje (BRK) se zřizuje jako *kolektivní rozhodovací orgán* pro záležitosti bezpečnosti na úrovni vyššího samosprávného územního celku (dále kraje). Členy BRK jsou vedoucí krajského správního úřadu, který je zároveň jejím předsedou, **velitel územně příslušného velitelství územní obrany**, ředitel územně příslušného ředitelství PČR a ředitel územně příslušného orgánu HZS. Funkci sekretariátu, který zajišťuje činnost BRK, bude plnit pověřený útvar krajského správního úřadu. BRK schvaluje krizový plán kraje a podklady do krizových plánů ústředních správních úřadů.

Bezpečnostní rada okresu (BRO) se zřizuje jako *kolektivní rozhodovací orgán* pro záležitosti bezpečnosti na úrovni okresu. Členy BRO jsou přednosta okresního úřadu, který je zároveň jejím předsedou, určený velitel územně příslušného vojenského útvaru, náčelník územně příslušného vojenského správního úřadu, ředitel územně příslušného ředitelství PČR a ředitel územně příslušného orgánu HZS. Funkci sekretariátu, který zajišťuje činnost BRO, bude plnit pověřený útvar okresního úřadu. BRO schvaluje krizový plán okresu, podklady do krizového plánu kraje a krizových plánů ústředních správních úřadů.

Bezpečnostní rada obce (BROb) se zřizuje jako *kolektivní rozhodovací orgán* pro záležitosti bezpečnosti na úrovni okresním úřadem stanovených obcí. Obce, která mají za povinnost zřídit BROb určuje okresní úřad. Bude se jednat zejména o města a o obce nacházející se v rizikových oblastech. Členy BROb jsou starosta (primátor), který je zároveň jejím předsedou, určený velitel územně příslušného vojenského útvaru, místní velitelé HZS, PČR a městské policie. Funkci sekretariátu, který zajišťuje činnost BR

Ob, bude plnit pověřený útvar obecního úřadu. BROb schvaluje krizový plán obce a podklady do krizového plánu okresu.

BRK (BRO, BROb) koordinuje a vyhodnocuje problematiku zajištění bezpečnosti v rámci své územní působnosti a zejména:

- * zabezpečuje operativní koordinaci plánovacích, přípravných a realizačních aktivit v oblasti zajištění bezpečnosti,
- * zřizuje ke zpracování a projednání věcné problematiky komise pro krizové plánování složené z členů BR, ze zástupců věcně příslušných územních správních úřadů, orgánů územní samosprávy a přizvaných expertů, schvaluje jejich složení a jednací řády,
- * zřizuje územní krizový štáb, schvaluje jeho složení a jednací řád,
- * posuzuje a projednává záměry plánovacích, přípravných a realizačních aktivit v oblasti zajištění bezpečnosti předkládané územními správními úřady nebo připravené územními komisemi (skupinami) pro krizové plánování,
- * analyzuje a vyhodnocuje stav krizové připravenosti a projednává návrhy opatření k zajišťování bezpečnosti.

Při hrozbě vzniku nebo po vzniku krizové situace BRK (BRO, BROb) zejména:

- * posuzuje vzniklou bezpečnostní situaci a tendence ohrožení,
- * navrhuje vedoucímu krajského správního úřadu (přednostovi okresního úřadu) vyhlášení stavu ohrožení (stavu nebezpečí), jeho územní rozsah a navrhuje, která základní lidská práva a svobody a v jakém rozsahu je třeba (v rámci platných zákonů) k řešení krizové situace omezit, a které povinnosti a v jakém rozsahu je třeba při provádění krizových opatření ukládat,
- * posuzuje, projednává a schvaluje opatření navržená krajským (okresním, obecním) krizovým štábem,
- * posuzuje, projednává a předkládá vládě návrhy opatření k řešení vzniklé situace, které lze realizovat se souhlasem vlády nebo parlamentu,
- * posuzuje vývoj situace a dopad přijímaných opatření,
- * přímo nebo prostřednictvím krajského (okresního, obecního) krizového štábu koordinuje činnost územně příslušných orgánů, které se podílejí na řešení krizové situace, a v nutném rozsahu jim ukládá úkoly, řídí a kontroluje činnosti prováděné k řešení krizové situace.

Jednání bezpečnostní rady (dále BR) je neveřejné a řídí se jednacími řádem, který schvaluje BR podle vzoru stanoveného nařízením vlády. Jednání BR svolává její předseda pravidelně v řádném termínu (nejméně však dvakrát ročně) nebo mimořádně, pokud o svolání požádá některý z členů BR. Členové BR mohou být při jednání, ve výjimečných případech a po souhlasu předsedy BR, zastoupeni pověřeným pracovníkem svého úřadu. BR může na svá jednání podle potřeby přizvat představitele dalších územních správních úřadů a orgánů územní samosprávy a dále kvalifikované experty. Závěry jednání BR se budou přijímat formou usnesení, které jsou závazné pro členy BR.

Komise pro krizové plánování, pracovní skupiny pro krizové plánování (dále komise) se zřizují jako *stálé pracovní orgány* BR pro koordinaci plánování věcně zaměřených opatření k zajištění bezpečnosti (např. problematika ochrana vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku, ochrany před povodněmi, haváriemi, nákazami, výpadky v zásobování apod.). Komise v rámci své věcné odpovědnosti zejména:

- * zabezpečuje operativní koordinaci plánovacích a přípravných aktivit,
- * posuzuje a projednává záměry plánovacích a přípravných aktivit,
- * posuzuje a projednává souhrnné požadavky územních správních úřadů a orgánů územní samosprávy uplatňované při zajišťování krizové připravenosti,
- * zajišťuje zpracování a projednání materiálů zadaných BR,
- * zajišťuje zpracování a odborné posouzení krizového plánu za oblast své působnosti, který je součástí krizového plánu kraje (okresu, obce).

Předsedu a členy komise jmenuje BR. Funkci sekretariátu, který zajišťuje činnost komise, plní sekretariát BR.

Jednání komisí jsou neveřejná a řídí se jednacími řády, které schvaluje BR podle vzoru stanoveného nařízením vlády. Jednání komise svolává její předseda pravidelně v řádném termínu (nejméně však jednou za tři měsíce) nebo mimořádně, pokud o svolání požádá některý z členů výboru.

Členové komise mohou být při jednání, ve výjimečných případech zastoupeni pověřeným pracovníkem svého úřadu. Komise může na svá jednání podle potřeby přizvat představitele dalších územních správních úřadů a orgánů územní samosprávy a dále kvalifikované experty. Závěry jednání komise se přijímají konsenzem formou usnesení nebo formou návrhu pro jednání BR.

Z členů komisí krizového plánování se v případě hrozby vzniku nebo po vzniku krizové situace vytváří na základě rozhodnutí BR krizový štáb.

Krizový štáb kraje, okresu, obce (KŠ) se zřizuje jako *dočasný pracovní orgán* BR pro řešení krizových situací, který zabezpečuje operativní koordinaci a kontrolu realizace opatření přijímaných BR, územními správními úřady a orgány územní samosprávy k zamezení vzniku nebo k řešení vzniklé krizové situace. KŠ zejména:

- * zabezpečuje operativní koordinaci opatření prováděných správními úřady, orgány územní samosprávy a územními krizovými štáby na nižší úrovni,
- * posuzuje vývoj situace, obsah a přiměřenost opatření přijímaných správními úřady a orgány územní samosprávy a informuje BR,
- * posuzuje, projednává a koordinuje přijímání opatření územních správních úřadů a orgánů územní samosprávy,
- * připravuje podklady pro přijímání rozhodnutí a návrhy opatření k řešení situace vyžadujících schválení vládou nebo parlamentem.

Stálými členy KŠ jsou předsedové věcně příslušných komisí krizového plánování a další BR stanovení pracovníci územních správních úřadů a orgánů územní samosprávy. **Jednání KŠ se vždy účastní pověřený zástupce AČR, CO ČR, PČR, HZS a státního zastupitelství.**

Svolání KŠ nařizuje v případě hrozby vzniku nebo po vzniku krizové situace vedoucí krajského správního úřadu (přednosta okresního úřadu, starosta). Návrh na svolání KŠ může podat kterýkoliv člen BR. Svoláním KŠ je pověřen a předsedou KŠ je jmenován:

- * pověřený zástupce územně příslušného vojenského správního úřadu v případě vnějšího vojenského ohrožení ČR,
- * pověřený zástupce územně příslušného ředitelství PČR v případě ohrožení vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku,

- * pověřený zástupce krajského správního úřadu (okresního úřadu, obecního úřadu) v případě ostatních druhů ohrožení.

Jednání KŠ svolává podle potřeby jeho předseda a uskutečňuje se na pracovišti krizového řízení. Předseda může podle obsahu projednávané problematiky upřesnit, kteří stálí členové KŠ se nemusí jednání účastnit. Jednání KŠ je neveřejné a řídí se jednacím řádem, který schvaluje BR podle vzoru stanoveného nařízením vlády. V případě potřeby může jednání probíhat nepřetržitě. Závěry jednání KŠ se přijímají konsenzem formou usnesení a formou návrhu pro jednání BR.

Členové KŠ mohou být při jednání jen ve výjimečných případech zastoupeni pověřeným pracovníkem svého úřadu. Pověřený pracovník musí být vybaven stejnými pravomocemi, jako člen KŠ, kterého zastupuje.

KŠ může na svá jednání podle potřeby přizvat představitele dalších územních správních úřadů a orgánů územní samosprávy a kvalifikované experty. K projednávání věcné problematiky zřizuje KŠ ze svých členů, zástupců věcně příslušných územních správních úřadů, orgánů územní samosprávy a přizvaných expertů odborné pracovní skupiny a jmenuje jejího vedoucího. Vedoucí odborné pracovní skupiny řídí její jednání a předkládá odbornou pracovní skupinou zpracované návrhy KŠ.

Po zřízení KŠ se doporučuje upravit působnost povodňové komise uceleného povodí, okresní povodňové komise, povodňové komise obce, okresní nákazové komise apod.

Jednání KŠ a BR probíhají na předem připraveném **pracovišti krizového řízení kraje (okresu, obce)**, které aktivuje na svém pracovišti krizového řízení:

- * územně příslušné ředitelství Policie ČR v případě ohrožení vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku,
- * územně příslušné ředitelství Hasičského záchranného sboru v případě ostatních druhů ohrožení.

Na tomto pracovišti působí rovněž operační středisko a KŠ zřízené odborné pracovní skupiny, které mají stejné úkoly jako obdobné orgány na státní úrovni.

Nehledě na pozitivní vývoj strategického prostředí a fakt, že rozsáhlá konvenční agrese proti Alianci je vysoce nepravděpodobná, možnost takovéto hrozby se v dlouhodobé perspektivě objevuje. Etnická a náboženská rivalita, územní spory, neadekvátní nebo neúspěšné úsilí o reformy, porušování lidských práv a rozpad států může vést k lokální nebo regionální nestabilitě. Tyto konflikty mohou poškodit bezpečnost Aliance rozšířením do sousedních zemí, včetně států NATO, nebo mohou rovněž poškodit bezpečnost dalších států.

*Z nové strategické koncepce NATO pro 21. století,
schválené na washingtonském summitu 24. dubna 1999.*

Od Vietnamu ke Kosovu

(Problémy formování bezpečnostní politiky pro 21. století)

Armáda je největší a nejlépe ozbrojená organizace ve státě, má specifický direktivní způsob řízení a některé činnosti musí v zájmu zachování své funkčnosti před veřejností tajit. Proto existuje riziko, že při absenci civilní kontroly by mohlo docházet k nepatřičným změnám ve vývoji armády nebo ke zneužití jejího poslání. Zkušenosti z demokratických armád ukazují, že v první řadě tato kontrola sleduje, jak se armáda podílí na realizaci státní vojenské a zahraniční politiky, posuzuje vojenskou připravenost k úkolům, pro které je určena. Nejde zde vlastně o nějaké „kontrolování“ ozbrojených sil nevojáky, civilisty (civilian oversight), ale spíše o jejich občanské řízení (civil control) politiky, diplomaty, nejširší veřejností. Jak je toto řízení uplatňováno v současné době v amerických ozbrojených silách, zejména při formování bezpečnostní politiky, ne zcela bezkonfliktními civilně-vojenskými vztahy (civil-military relations) na pozadí vietnamského konfliktu, války v Perském zálivu či leteckých úderů proti Jugoslávii se zabývá následující příspěvek, který je z větší části založen na materiálu z článku pracovníka Centra pro strategická a mezinárodní studia ve Washingtonu, D.C., Edwarda N. Luttwaka, který byl uveřejněn v časopise Survival 1/99. Představuje zajímavý pohled na problematiku, se kterou se běžný čtenář nemá možnost jinak seznámit.

Nastupující technologické změny a transformace vyspělých demokratických společností posunují rovnováhu rozhodovacích pravomocí mezi civilním a vojenským sektorem ve prospěch armády. Následující studie se pokusí toto tvrzení doložit.

Nejvýraznější technologickou změnou současné doby je vzrůstající počet dálkově ovládaných útočných prostředků: politickým pokusem je spoléhat se výhradně na tyto dálkově ovládané zbraně. Dalším faktorem je obrovská produkce a konzumace zpráv hromadných sdělovacích prostředků: politickým důsledkem je zvyšující se viditelnost, prestiž a autorita představitelů armády. Nic není tak typické pro tuto dobu jako to, že společnost odmítá tolerovat i malé ztráty ve vojenských akcích – ve většině případů netoleruje i ztráty způsobené protivníky, jsou-li příliš velké. Ve Spojených státech stále přetrvává trauma způsobené vietnamskou válkou. Je to dědictví, které ovlivňuje i jiné země. A právě vzpomínky na Vietnam vedou americké vojenské představitelé k tomu, aby než podniknou jakoukoli bojovou akci žádali větší volnost rozhodování a dostatek potřebných zdrojů. Užívají svou pravomoc k tomu, aby zamítli akce navrhované diplomaty a politickými zmocněnci. Role se vyměnily: představitelé armády navrhuji diplomatická řešení, a tak nutí civilní představitelé, aby oni prosazovali bojové akce, i když jim chybí nezbytné expertízy.

Tyto tendence se vzájemně doplňují. Nakonec vedly jedním směrem – k útoku na Irák, k operaci „Desert Fox“ (Pouštní liška) v prosinci 1998, která byla charakterizována minimálními ztrátami (žádné pro útočníky), maximální sebechválou v tisku, minimální úrovní bojové činnosti a poněkud spornými výsledky.

Kdo velí velitelům?

U demokratických režimů se vždy implicitně předpokládá neomezená převaha civilního řízení nad velením ozbrojeným silám. Pokud tomu model společnosti plně neodpovídá, jde o nedokonalou demokracii. Ale válka takové předpoklady narušuje, pokud je zcela nezruší. Je to problém informací, respektive znalostí. Diktátoři, demokratičtí předsedové vlád, prezidenti, i když používají nejmodernější telekomunikační prostředky, mají menší možnosti využít bojovou výhodu či řešit náhlé potíže než ti nejnížší velitelé. Moderní telekomunikační prostředky umožňují civilním představitelům řídit od psacího stolu mikromanagement vojenských operací. To ale na druhé straně ale předpokládá odpovědnost, které se opatrní politici raději vyhýbají, protože dostávat okamžité informace je jedna věc, a schopnost jejich okamžitého vyhodnocení druhá, zvláště jde-li o čistě vojenské vyhodnocení.

Často se říká, že o nepříteli nelze vědět všechno. Může se ale stát, že o něm budeme vědět až příliš mnoho, a tak budeme vlastně nespravedliví k vlastním vojskům: chyby tohoto druhu způsobily mnoho neslavných debaklů. A v povaze věcí je, že **civilisté spíše podléhají iluzím o vojenské síle než vojáci**, protože ti znají skutečnost, ví jak vypadá výcvik a výkon služby. Vojáci také méně podléhají teatrálním přehlídkám či předem nazkoušeným cvičením, protože oni sami taková ukázková cvičení mnohokrát prováděli na důkaz svých bojových schopností.

A k tomu přistupuje ještě jeden problém. V soutěži o získávání prostředků z rozpočtu jsou vojenští představitelé, aby odůvodnili svoje požadavky, při hodnocení síly potenciálních protivníků velmi obezřetní. Cynici snad mohou mluvit o „inflaci ohrožení“, ale při vyhodnocování potenciálu ozbrojených sil existuje vždy určitá nejistota, a je jen přirozené, že by mělo být rozhodnuto způsobem co nejvýhodnějším pro ty, kteří toto hodnocení provádějí.

Při hodnocení vlastních ozbrojených sil se ale situace komplikuje. Zpráva o stavu armády musí vyznívat optimisticky, že je bojeschopná, efektivní, co se týče přípravy, morálky. Ale soutěž o prostředky z rozpočtu je okamžitě podnětem pro její pesimistické hodnocení: často frekventovaný obrat v 70. a 80. letech „nahá armáda“ kritiky mimo armádu vytvořil náčelník spojených štábů generál Edward C. Meyer. Konzervativní vyhodnocení jak síly potenciálních protivníků, tak vlastního bojového potenciálu je pochopitelně opatrné – optimistické hodnocení může vést v případě války ke katastrofě. Ale v každém případě kvůli takovým skutečnostem získávají politici značně pokroucený obraz vojenské reality, která jim znesnadňuje přijímat správná strategická a operační rozhodnutí.

Aby byla vyvážena určitá předpojatost a protikladné závěry vojenských analýz, mohou se političtí představitelé obrátit na civilní zpravodajské organizace, které rutinně vyhodnocují zahraniční vojenský potenciál i záměry možných protivníků. Je to užitečná pojistka, ale její možnosti jsou omezené: zatímco pro sledování armád jiných států neexistují žádné zábrany, provádět totéž vlastním silám je pokládáno za nevhodné. Analytici civilních zpravodajských služeb nemají žádný zvláštní prostředek na vyhodnocení svých vlastních ozbrojených sil, mimo oficiální schematické a číselné údaje. Avšak pokud tyto údaje přijmou, celé hodnocení může být chybné, neboť v závěru se sčítá pouze relativní, a ne absolutní síla.

Tato obtíž je pouze jedním aspektem širší problematiky odhadu vojenské síly: jaká je skutečná hodnota obranného plánování, velení na všech úrovních, soudržnost a morálka jednotek, vojenských dovedností všeho druhu – nic z toho nelze měřit objektivně. Obvykle v hlášeních převažují faktické údaje, které samy o sobě vedou k výpočtům a statistickým zprávám. Problém je dobře znám: nejenom sběr dat, ale také hodnotící proces je téměř vždy soustředěn na materiální faktory. Armáda, nejvyšší velení, používá své vlastní expertizy, a na jejichž základě si vytváří představu existujících materiálních a morálních faktorů. A o tyto vojenské analýzy se musí opírat i civilní analytici a političtí představitelé. Spoléhají se na cizí úsudek místo na vlastní, tím se také snižuje úroveň civilní kontroly. Na taktické úrovni to znamená málo, skoro nic, protože civilní kontrola je na této úrovni zřídka kdy žádána, spíše je nežádoucí, ale může se to stát důležitým na operační úrovni a zcela jistě na strategické úrovni, na úrovni válčiště ap.

Hrdinství verzus byrokratická opatrnost

Když se určité konkrétní bojové akce stanou předmětem politické debaty, dochází k dalším kolizím. Armáda předkládá civilním představitelům protikladné informace, které neumí a ani nejsou schopni správně roztřídit. Aby mohli vést armádu do boje, musí být její velitelé operačně optimističtí, musí minimalizovat nebezpečí. Ale pud sebezáchovy jakékoli byrokracie, včetně vojenské, se projevuje i v ozbrojených silách, i mezi nejvyššími veliteli: mají žádat o další zdroje a předem omlouvat možné nezdary? Mají se vyhnout základnímu riziku boje tím, že odloží navrhovanou vojenskou akci, vzhledem k očekávaným a značně přehnaným obtížím a nebezpečím?

V roce 1998 prý někteří vyšší američtí státní úředníci požadovali zajetí Radovana Karadžiče a Ratko Mladiče, případně dalších politických a vojenských představitelů bosenských Srbů, aby mohli být předáni soudu, jako váleční zločinci zodpovědní za nespočetná zvěrstva. V rámci *ad hoc* jednotky NATO s krycím názvem „Amber Star“ začaly společně pracovat americká Národní bezpečnostní agentura (specializující se na dálkové elektronické pozorování), balkánská speciální jednotka CIA (na operační úrovni), agenti FBI a jednotky úřadu federálního maršála (specializující se na převoz vězňů). Tyto dva „cfe“ byly sledovány den za dnem, minutu po minutě. Někdy to bylo velmi snadné. Karadžič údajně bez problémů projížděl kontrolními stanovišti v Bosně: byl sice poznán, ale byl mu povolen průchod. Americké velitelství speciálních operací spolu s ředitelem britských speciálních jednotek podrobně naplánovali jak se jej zmocnit. Spojený štáb, který je ze své podstaty nakloněn spíše velkým operacím více druhů ozbrojených sil než menším diverzním akcím, ale trval na tom, že útok nebo útoky by měly být prováděny „rozhodující převahou“, aby tak bylo zabráněno rizikům neoddelitelným od jakéhokoli malého přepadového oddílu.

Tyto přípravy trvaly téměř dva roky a stály desítky milionů dolarů. A když bylo konečně vše připraveno, výbor náčelníků štábů odmítl akci autorizovat, protože by prý pravděpodobně stála životy stovek nevinných Srbů (zřejmě v důsledku výše zmíněné „rozhodující převahy“, která byla požadována). Bosenská Srbové a srbští Srbové by provedli odvetné akce, zaútočili na americké jednotky v Bosně, případně přenesli válku za hranice Bosny.

Tato epizoda je typická pro převrácení rolí, které se stalo v době „mírových operací“ zcela běžným: vojenští experti, kteří nemají rádi riziko, se pasují do role znalců místních podmínek a politických expertů, aby vysvětlili důvody své opatrnosti. **Politici bez jakýchkoli relevantních vojenských zkušeností jsou ponecháni sami sobě, aby prosazovali vojenské operace, a to navzdory vojenským doporučením.** Ti na nejvyšších úrovních mají rozhodnout, ale možné varianty nejsou ekvivalentní. Jestliže se rozhodnou pro akci, musí přijmout jak politické riziko nezdaru předpokládané akce, tak politické riziko toho, že odmítli vojenská doporučení – a tato doporučení, i když by měla, nezůstanou dlouho tajná. Pokud je totiž armáda proti, je základní riziko přesouváno na nejvyšší exekutivní úroveň. Vojáci se mohou jako rovní mezi rovnými obrátit na média či vysvětlit své stanovisko prostřednictvím knih, aby vešlo ve známost i mimo vládu, že jsou proti zamýšlené akci, a znovu zahájit diskusi zda bude mít úspěch a vsadit svůj kredit. Pochopitelně v takovém případě ministerští předsedové a prezidenti zřídka kdy něco nařídí proti mínění armády. I to je zeslabování civilní kontroly.

Dilema přenesení pravomoci

Vojáci mohou využít svých znalostí průběhu boje i řešení možných nebezpečí. Naproti tomu politici mají jen dvě možnosti: buď se smíří s politickými problémy, které vzniknou při odkládání vojenských akcí, nebo předají své rozhodovací pravomoc.

Diktátoři z pochopitelných důvodů dávají obvykle přednost tomu, aby riskovali vojenskou prohrou. Jak porážka Sýrie v konfliktu s Izraelem v r. 1982, tak porážka Iráku v r. 1991, skončila pro diktátory osobně úspěchem, protože oba dva zůstali až do dnešního dne u moci. Rozhodnutí syrského prezidenta Háfize Asada a iráckého vůdce Saddáma Husajna byla vcelku logická: v obou případech by přenesení pravomocí ohrozilo jejich politické i fyzické přežití, přičemž by vojenská porážka byla nanejvýš pouze zmírněna.

Demokratičtí představitelé se obvykle domnívají, že mohou svěřit rozsáhlé rozhodovací pravomoc vojákům, pro určité zvláštní úkoly, aniž by se museli obávat o své výsady, nemluvě o státním převratu. Po rozsáhlých veřejných diskusích o politické linii, způsobech a omezeních takového předání pravomocí tyto pravomoc předají. V uplynulých dvou desetiletích po řadě debat se téměř obecně ujal dvě následující výjimky, kdy delegování pravomocí nepřichází v žádném případě ani v úvahu.

■ Jaderné zbraně

Ve všech pěti oficiálních jaderných mocnostech, a zřejmě i v Indii, je rozhodování o zasazení jaderných zbraní vyhrazeno výhradně nejvyšším civilním představitelům. Tajné postupy aktivace jaderných zbraní (v americké terminologii „opatření proti náhodnému vzniku války“) i jejich zvláštní ostraha podléhají přesně vymezeným pravidlům, což umožňuje tento monopol zachovat. Na druhé straně tento monopol ovlivňuje strukturu jaderných sil: v USA i v bývalém SSSR umožnil vzdát se taktických a později i jaderných zbraní na válčisti. I když probíhala studená válka, nebylo nutné jednat o jejich redukci. Na konci padesátých a na počátku šedesátých let se přestaly obě mocnosti spoléhat výlučně na jaderné zbraně. Taktické jaderné zbraně a jaderné zbraně na úrovni válčisti přinášely více problémů než užitku. Pohlcovaly velké množství

zdrojů a vyžadovaly přísná bezpečnostní i aktivační opatření, ale jejich zasazení bylo možné jen na základě stále více nepravděpodobného a vzdáleného politického rozhodnutí.

■ *Definování „pravidel zasazení“*

Aby při vojenských operacích nedošlo k zasažení či kolizi vlastních jednotek, jsou nutná jasná pravidla, která mají omezit volnost jednání vojenských velitelů na všech úrovních ve více či méně sporných situacích, blízkých globální válce – a to je téměř vždy. Tato pravidla jsou stanovena na nejvyšší exekutivní úrovni pro nejvyšší vojenské velení a omezují strategický rozsah vojenských akcí. Jsou to pravidla stanovená nejvyšším vojenským velením, určená pro velitele ozbrojených sil, která omezují rozsah vojenské činnosti na válčišti, dále pravidla stanovená veliteli pro jejich podřízené, která mohou být velmi podrobná, a která určují (na příklad) jaké kategorie zbraní mohou být použity a za jakých okolností. Všechna tato pravidla, někdy i ty, které se týkají té nejnížší, taktické úrovně, se přirozeně stávají námětem politických debat, jejichž výsledkem je buď znovupotvrzení, nebo revize těchto zásad, a to až do další politické debaty.

Z civilního hlediska jsou pravidla zasazení jen málokdy pokládána za dostatečně omezující. Obsahují zásadu, že vojenské jednotky jsou oprávněny užít všechny dostupné (nejaderné) prostředky, aby se zabránilo hrozícímu zničení či těžkým ztrátám, případně jakýmkoli obětím. Naopak vojenští velitelé vidí tato pravidla zasazení jako nešťastný důsledek nerozhodného, civilního postoje, zda má být vůbec použita síla.

Ale i když souhlasí, že v daném kontextu je stanovení pravidel u nezbytné, jsou velitelé zřídka kdy spokojeni se zvláštními předpisy, které jsou jim nařizovány. Obvykle si stěžují, že při formulování zákazů a omezení civilisté ignorují strukturu možných ohrožení a jejich řešení, nutí armádu, aby reagovala ne právě optimálním způsobem a používala ne právě vhodnou výzbroj, která může naopak vyvolat zvýšená nebezpečí. Jinými slovy, armáda je přesvědčena, že stejné politické cíle mohou být docíleny s mnohem menšími riziky (pokud představitelé armády předkládají alternativní cíle, týkají se celkové strategie, ne způsobu jejího provádění).

Americké dobrodružství v Indočíně může být zapsáno jako historie změn pravidel zasazení armády jako celku, případně jejich složek. Politické debaty o těchto pravidlech se konaly ve formě střetu mezi civilní veřejností a armádou. Pravidla se měnila, podle toho, zda se rozšiřovala či zmenšovala operační pásma, jaké byly povolené prostředky útoku, cíle. Vojáci byli stále více rozladěni charakterem války, stále otevřeněji projevovali nesouhlas s pravidly svého zasazení, stanovené civilisty. Nebylo neobvyklé, že výběr cílů leteckého bombardování byl prováděn civilními pracovníky „ve sklepe Bílého domu“. Kladlo se jim za vinu, že piloti stíhacích bombardérů museli riskovat zbytečnou smrt či zajetí, protože jejich jednotkám a velitelům nebylo dovoleno vybrat cíle, které by byly méně chráněny, či před leteckým útokem systematicky ničit vietnamskou protiletadlovou obranu.

Ani po skončení války ve Vietnamu tyto pocity nezmizely. I chování nejvyšších vojenských velitelů při přípravě války v Perském zálivu v letech 1990-91 bylo ovlivněno omezeními a ponížením z Vietnamu. Původní plán bombardování se nazýval „Instant Thunder“, byl to záměrný protiklad vietnamské operace „Rolling Thunder“. Operace „Instant Thunder“ představovala od samého začátku globální útok na všechny životně

důležité irácké cíle. Ve Vietnamu byla naproti tomu prováděna politika „odstupňované reakce“. Pravidla určovala, že rozšiřování severovietnamské agrese bude potrestáno, a naopak, známky umírnění měly být odměňovány. S výjimkou zasazení jaderných zbraní v Iráku neměla být použita žádná pravidla, která by byla stanovena civilisty. Nebylo jim dovoleno, aby zasahovali uprostřed války. Úmyslně byly zmobilizovány podpůrné jednotky, které se skládají výhradně ze záloh, rezervistů, takže do Saúdské Arábie byl poslán velký počet civilistů. Ve Vietnamu sloužili vojáci základní služby, jejich přítomnost zaangažovala civilní společnost do války poněkud pozdě, i tak jen částečně, protože vzhledem k akademickým výjimkám sloužili v bojových jednotkách převážně nepriviligovaní Američané. V r. 1991 ve válce v Perském zálivu tím, že byly rozděleny rodiny příslušníků záloh, byla společnost vtažena do konfliktu od samého počátku.

Vzhledem k výše uvedenému je ironií, že čistě vojenské rozhodnutí o strategickém bombardování cílů v Iráku bylo vypracováno štábem vojenského letectva (navíc za účasti civilistů), ve Washingtonu D.C., na druhém konci světa, místo aby to bylo přenecháno důstojníkům na válčišti. Odklon od předepsaného společného systému velení byl dán skutečností, že bezprostředně po invazi do Kuvajtu to byl jedině štáb letectva, který měl připravený plán bombardování Iráku. A ještě větší ironií je, že jako reakce na velké ztráty civilního obyvatelstva přišel typický vietnamský zákaz bombardovat cíle v centru Bagdádu. Nebyl vydán civilními úřady, ale náčelníkem spojených štábů generálem Colinem Powellem.

Takže se zdá, že pokud civilisté neurčí pravidla zasazení, musí to armáda udělat sama. Některá pravidla jsou samozřejmě nevyhnutelná, protože absolutní válka je pouhou teoretickou abstrakcí a vždy existují důvody pro určitou zdrženlivost: aby se předešlo ztrátě méně věrných spojenců či opozici ještě nerozhodnuté třetí strany, aby se zabránilo nesouhlasu veřejnosti nebo nepříznivé reakci tisku, zvláště je-li domácí mínění rozděleno s ohledem na použití nadměrné síly. Ovšem takový nesouhlas nemusí nastat, v některých zemích jsou masakry způsobené nepříteli oslavovány.

Stále větší počet tzv. mírových operací, které nemají nic společného s absolutní válkou, zužuje pravidla zasazení jednotek, někdy téměř až k bodu, kdy je prakticky zakázán boj. „Vojenské síly jsou přiváděny do bojových situací jenom proto, aby se chovaly tak, jako kdyby nebyly vojenskými silami.“ (M.C.Williams: *Civil-Military Relations and Peacekeeping*, London University Press, 1998)

Ven z vietnamského stínu?

Traumatický vliv vietnamské války na americké důstojníky postupně vymizel poté co z armády odešla většina z těch, kteří ve Vietnamu sloužili. Ti, co slouží v armádě dnes, si dobře pamatují válku v Perském zálivu. Zasazení v Jugoslávii je spíše otázkou budoucnosti. Avšak některé postoje zděděné z Vietnamu stále přetrvávají, částečně proto, že byly mj. posíleny dvěma velkými transformacemi, jejichž vliv se projevuje až nyní.

První změnou je nastupující vliv vysokých příjmů a nízké porodnosti. Malé rodiny nemají nadbytečné děti, a tak netolerují velké válečné ztráty, způsobené invazí či při obsazení cizího státního území. Taková situace může za určitých okolností nastat.

Je pravda, že za určitých okolností vyspělá společnost s vysokými příjmy a nízkou porodností může mít vyšší stupeň tolerance k bojovým ztrátám než jiné společnosti. To ale neznamená nic jiného, že probíhající vojenská intervence bude odvolána až po 18 zabitých v boji než jen po pouhých dvou či třech. V každém případě tento druh intervence přestává být přijatelný politicky.

Udržování vysokého bojového potenciálu ve společnosti s vysokými příjmy a nízkou porodností není měřítkem skutečné vojenské síly, vyjma přípravy na nepravděpodobnou eventualitu obranné války proti vojenské intervenci. Mohou být udržovány velké, dobře vycvičené ozbrojené síly, ale v praxi může být zasazena jen malá část těchto sil, a navíc jenom tam, kde je předpokládáno malé riziko, malé ztráty, čímž je hodnota těchto ozbrojených sil drasticky snižována. To bylo názorně předvedeno leteckými údery na Irák při operaci „Desert Fox“ (15. až 18. prosince 1998). Než začaly vlastní údery, bylo vyhlášeno, že cílem politiky vlády prezidenta Billa Clintona je zbavit Saddáma Husajna moci. Ale takový cíl může splnit pouze vojenská akce – a ani ministerstvo obrany, ani Bílý dům se pozemní ofenzívou do Bagdádu ani jako možnost nezabývaly. Ta by totiž znamenala skutečnou válku, i kdyby se jí podařilo snadno vyhrát, přinesla by s sebou obvyklá rizika, včetně ztrát. Existovala možnost, která ve válce v Perském zálivu nebyla vyzkoušena: pomalá, systematická letecká ofenziva proti každému fyzickému prvku Saddámovu režimu, od paláců a policejních stanic, až k helikoptérům a tankům – ofenziva, která by trvala týdny, za které by byl podniknut útok na každý jednotlivý cíl, který by byl vyfotografován, vyhodnoceny výsledky, a bylo-li by potřebné, zaútočeno znovu, případně zvoleny jiné cíle. Takové stupňující se ničení by režim postupně odzbrojilo (odzbrojilo vůči jeho nepřítelům – Kurdům a šíitům), případně vynutilo jeho pád, pokud by celý proces nebyl přerušen tím, že by Saddám svrhl palácové převrat. Ale takové důsledné řešení bylo vyloučeno, částečně proto, že týdny bombardování by nevyhnutelně vyprovokovaly stále rostoucí veřejnou opozici v regionu i mimo něj, včetně opozice v samotných Spojených státech, částečně také proto, že účinné bombardování by mohlo být prováděno jen letadly s *posádkou* a laserem naváděnými zbraněmi – jediným účinným způsobem jak ničit vojenské cíle, aniž by bylo způsobeno zbytečně mnoho civilních ztrát. Vzhledem k nutnému množství vzletů, někteří piloti by jistě zahynuli, ať už kvůli technické poruše či nepříteli. To bylo riziko, které vláda USA nebyla ochotna přijmout.

Když byly vyloučeny dvě výše uvedené účinné vojenské řešení, zbyla omezená sedmdesátihodinová letecká operace „Desert Fox“, prováděná převážně méně výkonnými střelami s plochou dráhou letu, jejichž největší výhodou je, že neriskují životy pilotů. Kvůli časovému omezení se akce zúčastnilo i několik bombardérů, které musely startovat až z Kuvajtu a Bahrajnu (Turecko a Saúdská Arábie odmítly vydat svolení s používáním základen na svém území). Ve skutečnosti bylo zaútočeno pouze na 99 cílů. S ohledem na časové omezení bylo na cíle nalétáváno pouze jednou, a ne všechny zaměřované body byly zničeny.

Přes nafouklé televizní zpravodajství, výroky komentátorů o „zuřivých útocích“ a „dešti bomb“, nebyla operace „Desert Fox“ ani zdaleka totální leteckou ofenzívou. Vyhlášených 650 letů s *posádkou* se zdá být mnoho, ale skutečných „bojových“ letů byla méně než polovina, ostatní se týkaly doprovodných stíhačů, zajištění elektro-nického rušení a doplňování pohonných látek za letu. Ve skutečnosti byly zbraně za

letu použity celkem 600krát, některé z nich byly zastaralé neřízené bomby vypuštěné na prozaické cíle jako jsou třeba kasárna. Televizní zprávy ukazovaly jak bojová proudová letadla startují z letadlových lodí, ale většinu času byla k dispozici jen jediná letadlová loď „Enterprise”, ze které mohlo být provedeno za tři dny 180 bojových vzletů. Z druhé letadlové lodi „Carl Vinson”, která připlula poslední den, se příliš vzletů nekonalo.

Mnoho se psalo i o tom, že během operace „Desert Fox” bylo vypuštěno více střel s plochou dráhou letu než za celou válku v Perském zálivu – 425 proti 323. Ale zatímco v roce 1991 křížující střely většinou sloužily k tomu, aby otvíraly cestu pro hlavní útok letadly s posádkou, v operaci „Desert Fox” byly právě ony hlavním útokem. A pro tu roli nejsou střely vojenského námořnictva Tomahawk se svými tisícilibrovými bojovými hlavicemi ani dostatečně přesné, ani výkonné. Na to, co udělá jeden stíhací bombardér se dvěma laserem naváděnými bombami je jich zapotřebí šest. Pouze 90 střel ze všech použitých střel plochou dráhou letu byly přesnější a účinnější než ty vypuštěné z bombardéru B-52H startující ze základny Diego Garcia a z nich pouze několik bylo nejnovější model s třítisícilibrovými hlavicemi. Vysoce inzerované bylo první použití strategického bombardéru B-1B, který operoval ze vzdálené základny v Ománu, ale ve skutečnosti jeho užití bylo o něco více než experiment, prováděný evidentně kvůli publicitě. Byly zasazeny jen dva strategické bombardéry B-1B, každý měl jen několik letů, vypustily několik pětisetlibrových neřízených bomb na kasárna republikánské gardy na severozápadě Iráku. Aby byl tento experiment zajištěn, byly bombardéry pečlivě chráněny stíhačkami vojenského námořnictva F-14 a F-18 a letounem EA-6B, který rušil radary. Žádný z těchto letounů nesvrhnul bomby, ale jejich vzlety jsou započítány do celkového počtu 650 letů.

Když se sečtou a vyhodnotí všechna čísla tak dojem, že operace „Desert Fox” je reprízou letecké kampaně z r. 1991 se ukáže jako velmi zavádějící. Odpovídá tak jednomu dnu a půl dřívějších operací, pokud vůbec. Zdá se proto, že mediální prezentace operace „Desert Fox” vědomě nahradila podstatu síly jejím obrazem. To je logickým důsledkem použití velkého arzenálu zbraní, který je ve skutečnosti k ničemu, protože jsou obavy i z velmi malých ztrát.

Druhou velkou změnou je běžně dosahovaná vysoká přesnost zásahu a dálkové formy útoku. Podle vojenských teoretiků je tato „běžně dosahovaná vysoká přesnost” spolu s vojenskými aplikacemi informačních technologií a technickými inovacemi způsobena tzv. „revolucí ve vojenství” (*Revolution in Military Affairs* – RMA). Zatím je snad vhodnější mluvit o „revoltě” než o „revoluci” (přičemž zkratka RMA může zůstat stejná), protože ochránci zavedeného pořádku – existující klasické ozbrojené síly, se stále soustředí ujmout kolem jejich posvátné základny, účinně odolávají změnám. Někteří velitelé mluví o RMA s pochopením. Jiní ji ignorují. Jiní si z ní dělají legraci. Ale všichni dohromady se shodují v tom, že většinu prostředků z rozpočtu vynakládají na zbraně, jejichž konfigurace má své kořeny v závěrečných fázích druhé světové války, kdy se objevily velké letadlové lodě a bojové tanky. Vzhledem k neexistenci intenzivní a dlouhé války, která by donutila odpovědné instituce provést změny, zůstává potenciál RMA nerealizovaný.

Dosažení vysoké přesnosti leteckých zásahů bylo technicky možné už počátkem 70. let, ale prostředky byly vynakládány spíše na nákup strojů než munice (a většinou neřízené munice). Řízená munice, která je dnes ve výzbroji všech technicky vyspělých

armád, zvyšuje ničivost leteckého útoku desetkrát, možná dvacetkrát i více. Navíc díky kombinaci pasivních a aktivních metod elektronického boje mohou bitevní letouny pronikat za příznivých podmínek technicky nevyspělou protileteckou obranou téměř beztržně. To vše dohromady zvyšuje ničivost leteckého bombardování, umožňuje, aby byly ničeny určité kategorie cílů téměř současně, a ne postupně, protože již není třeba útočit najednou všemi zbraněmi, aby se vyrovnala velká průměrná nepřesnost zásahů, ani není zapotřebí vytvářet velké svazy letadel, kterými by se vyrovnaly ztráty způsobené protileteckou obranou. Velké letecké svazy snižují manévrovost jednotlivých letounů, a tím i jejich účinnost. Mimo to, pokud existuje nezbytná dovednost a vybavení, nemusí být vojenské letectvo ani příliš velké, aby dokázalo přinejmenším dočasně zneschopnit veškeré vojenské struktury méně vyspělých zemí, tím, že bude současně útočit na prostředky řízení a velení (od C3I až k hromadným sdělovacím prostředkům), energetické cíle (dodávky elektrické energie, ropovody, plynovody), dopravní cíle (mosty, viadukty, tunely).

Možná, že tyto nové kvality dostupné ve vyspělých zemích pomohou kompenzovat netoleranci civilní veřejnosti ke ztrátám, neochotě souhlasit se zasazením armád určených pro přímý boj, což značně snižuje účinnost jejich ozbrojených sil. K tomu ale musí být splněny ještě další podmínky:

- Musí probíhat intenzivní boje či musí existovat odhodlání konflikt eskalovat výběrovým či jiným bombardováním. Musí existovat ochota použít bombardování, nejviditelnější vojenský nástroj s velkým potenciálem vedlejších (kolaterálních) škod. Tato podmínka téměř automaticky vylučuje většinu možných konfliktů, i když jak se připouští, nejde o ty nejdůležitější.

- Musí existovat dostatečně důležité a výrazné cíle. To automaticky vylučuje použití přesných leteckých útoků proti gerilovým skupinám či i proti většímu množství pěchoty (jako se to např. praktikovalo ve válce Irák – Írán).

- Aby tyto útoky byly efektivní, musí být nejprve identifikovány strategicky relevantní cíle mezi už stanovenými výraznými a důležitými cíli. To předpokládá určitý zpravodajský potenciál, který zase vyžaduje nejenom zdroje a dovednosti, ale také předvídatost. **Dostatečně přesná data cíle, která kompenzují střední chybu současných řízených zbraní,** lze poměrně rychle získat prostřednictvím senzorů, ale výběr a pořadí cílů závisí na politických, kulturních, ekonomických, kulturních a institucionálních znalostech velitelů.

- Závěrečnou podmínkou je dostupnost zdrojů. I ty nejbohatší země, které udržují velké armády určené pro přímý boj, omezují ve značné míře zdroje na nákup prostředků určených pro letecké údery.

Tyto změny, které ovlivňují různým způsobem a v různé intenzitě civilně-vojenské vztahy, jsou i příčinou nových sporů. Ve vyspělých zemích jsou diskuse o tom, zda jsou i nadále užitečné síly o velkém počtu vojáků potlačeny nejenom váhou tradice, ale také rozsáhlou účastí převážně pěších pozemních sil v mírových operacích. Jenom tehdy, je-li pečlivě zkoumána užitečnost jedné složky ozbrojených sil, může být seriózní zkoumána užitečnost i těch druhých. Mírových operací se zúčastnilo velké množství jednotek, ale nesměly při nich použít zbraně, leda v sebeobraně. Neodehrál se zde

žádný boj, o kterém by stálo za to mluvit, neexistují žádné ztráty, natož pak velké, paralyzující. Ale jak mohou jednotky, kterým není dovoleno bojovat, udržovat mír? Nebo přesněji: mohou plnit svůj úkol, jakmile pocít, že jsou *bojovými* jednotkami zmizí? V Bosně zásada udělat z „mírových“ jednotek pasivní diváky, probíhají konflikt doprovázený zvěrstvy, jen prodloužila. Jinde to snad fungovalo lépe. Ale obecně, pokud není vojenským jednotkám dovoleno bojovat, tj. dělat svou práci, mohou tuto činnost provádět, a levněji, nevojenské složky, např. dobrovolní civilní pozorovatelé.

Mírové normy ve válce

Válka mění očekávání z dob míru, i předválečné politické uspořádání. Mírové normy, zavedený politický pořádek, jasně stanovená ústavní pravidla zřídka kdy dají odpověď na otázku o tom kdo rozhoduje jít do války, kdo určí bezprostřední a konečné cíle boje. Okolností někdy určují velmi málo. Nic než válka, ať hrozící či aktuální, nemůže změnit celé politické klima, priority soupeřící byrokracie, stran, zájmových skupin, rovnováhu mezi nimi.

Střídavé štěstí války může změnit všechno. Války začínají sebeobranou, která může přejít až k dobývání. Dobře naplánovaná válka o zvětšení území se může změnit ve válku za přežití s nepřítelem, který se ukázal nečekaně silným. Takové změny situace nejsou neobvyklé, příklady z nedávné minulosti vidíme na Středním východě. I během války dochází ke změnám: mění se cíle politických představitelů, elit, i veškerá populace se mění, odváží se stávají opatrnými a opatrní odvážnými. Z toho plyne, že politický řád, rozdělení rolí, nemohou zůstat nedotčené. Válečné strany žádají o mír, bývalí minimalisté žádají větší územní zisky. I v zemích se zavedenými demokratickými institucemi nikdo neví, jak válka změní realitu ústavní praxe.

4. srpna 1964 hlásily torpédoborce Maddox a Turner Joy, hlídkující poblíž pobřeží Severního Vietnamu, že na ně byl podniknut útok. Letouny z letadlových lodí *Ticonderoga* a *Consellatin* okamžitě odpověděly útokem na předem vybrané cíle, včetně skladiště nafty poblíž města Vinh na území Severního Vietnamu, země, proti které Kongres Spojených států nikdy nevyhlásil válku. 7. srpna 1964 – to je téměř okamžitě – vydal Senát Spojených států rezoluci týkající se Tonkinského zálivu, zpětně podporující vojenské akce. Nastávající akce tak získaly potřebné ústavní posvěcení. Prezident Lindon Johnson a jeho nástupce Richard Nixon jednali jako kdyby tato rezoluce znamenala faktické vypovězení války, které se ani nesnažili získat. Později potřebné opatření vzniklo: Kongres vydal zákon o válečných pravomocích z r. 1973. Jeho přesný výklad, rozsah případů, na které se vztahuje, zůstává stále předmětem sporů, nicméně byl využit například v roce 1991 ve válce v Perském zálivu, které předcházely rozsáhlé debaty a slyšení v obou sněmovnách Kongresu. Vše skončilo závěrečným hlasováním. Naléhavá situace, která nastala za vietnamské války, zvýšila pravomoc amerických prezidentů použít sílu podle svého uvážení, ale obecná nespokojenost s válkou tuto jejich pravomoc opět zredukovala.

Kde je ústavní pořádek méně stabilizovaný a samozřejmý, jako ve Spojených státech, a kde tudíž zákony nevymezují přesně chování politických a vojenských představitelů, válka končí velkými změnami. Existuje jeden jediný společný model, odchylky jsou vzácné: vítězná válka konsoliduje zavedený pořádek, zvyšuje politickou moc vládnoucí elity, přenáší celkovou koncentraci moci z periferie do centra. Porážka má opačné

účinky, někdy může přivodit až pád celého systému, či přinejmenším alespoň jeho politických představitelů.

Tento vzorec byl patrný po válce o Falklandské ostrovy (Malvíny) v roce 1982. Nejenom že se zvýšila osobní moc britské premiérky Margaret Thatcherové, ale díky vítězství se zvýšila síla a prestiž jejího celého úřadu, a tak se jen potvrdila již dlouho existující tendence přechodu od parlamentního systému k prezidentskému. Zvýšila se prestiž britské armády, diplomacie, zpravodajských institucí. Byl přerušen dlouhodobý, pozvolný úpadek postimperiálního vývoje. V několika následujících letech pak tyto organizace dostávaly více peněz z veřejných prostředků – ještě dnes je to víc než západoevropský průměr. Byla obnovena autorita celé hierarchické superstruktury, která se také nacházela v pozvolném úpadku, byla zdůrazněna sebedůvěra a britská identita, snížila se přitažlivost panevropské identity. Podle některých analytiků mělo vítězství nešťastné důsledky pro Spojené království, tím, že se zrychlila akcelerace moci a do značné míry zabrzdlily prvky nutné pro modernizaci systému.

V Argentině měla porážka daleko dramatičtější důsledky, politické i ústavní – a byly to důsledky, které většina obyvatel v Argentině i mimo Argentinu přivítala. Nezvolení vojenští vládcové, kteří dokázali vyhlásit válku, ale neuměli ji účinně vést, byli diskreditováni. Prestiž armády jako celek byla otřesena, jednotlivá hrdinství např. vojenských pilotů nemohla zakrýt situaci, že země byla nedostatečně připravena. Nakonec musela junta odstoupit a umožnit volby, které znovu zavedly demokratický režim. I když to nebylo nikdy oficiálně spočítáno, po dlouhých letech vojenské diktatury byly zdroje určené na armádu radikálně sníženy, zmenšil se ekonomický, sociální a politický význam armády. To přímo posílilo autoritu civilní vlády, nepřímou svobodný trh, který je pro fungování demokratické vlády nezbytný. Znovu se potvrdilo, že je válka příliš silná, než aby se nechala usměrňovat zavedeným pořádkem.

Shrnutí

Všechny diskuse o příští strategii musí připustit, že současná bezpečnostní strategie je značně ovlivňována probíhajícím vývojem a nastupujícími technologickými změnami. Ze strany armády existuje neochota používat v konfliktech sílu. Tato nechuť je ale zároveň doprovázena zdůrazňováním potřeby udržovat vysokou úroveň „připravenosti“. Vojenské předpisy, polní řady ale stále ignorují nutnost zamezení ztrát. Při výcviku námořní pěchoty je např. preferována příprava na konflikt v přístavním městě třetího světa, přitom válce ve městech bylo i v minulých dobách vzhledem k možným vysokým ztrátám lépe se vyhnout.

Na civilní, diplomatické straně panuje podobný nesoulad. Spojené státy naléhají na evropské země, aby se angažovaly při obraně „společných zájmů“ také mimo Evropu, zatímco pro evropské země je řešení situace třeba v Kosovu nemyslitelné bez Spojených států. Přitom je na obou stranách přehlížena řada nových faktů: že se v demokratických zemích zvyšují zábrany užívat sílu z jakýchkoli důvodů, vyjma sebeobrany, a konečně nešťastná výměna rolí, kdy vojenské velení dává přednost při používání síly diplomatické opatrnosti, ale diplomaté, politici žádají bojové akce.

Obrovská technologická převaha západních demokracií ponechává většinu potenciálních protivníků zcela bez šancí na vojenský úspěch, minimalizuje vlastní ztráty

i ztráty civilistů, a činí tak použití síly přijatelným pro veřejnost – voliče doma i pro světové veřejné mínění.

Letecké údery NATO na Balkáně nespady z nebe. Představují jednak vyústění dlouhodobé angažovanosti Západu na Balkáně, jednak **strategický model zásahu proti rušitelům stability, který by měl zajistit pořádek v 21. století**. Všechno je zdánlivě prosté: ať je situace v krizové oblasti sebesložitější, chirurgicky přesné a zároveň drtivé údery přinutí po chvíli každého, aby přistoupil na předložené podmínky. Jenže všechny výše popsané výhody se zhroutí, je-li protivník zarputilý a dokáže-li odolávat. A selže-li prvotní záměr, neexistuje žádná srovnatelná strategická alternativa, kterou by bylo možno nasadit.

Zbývají pouze klasické prostředky – vysílit protivníka dlouhodobým bombardováním, uchýlit se k normální invazi či dosáhnout politického kompromisu (v případě Balkánu s ruskou pomocí). Invaze ale přináší riziko materiálních i lidských ztrát a je tedy – zvláště ve vyspělých demokraciích – politicky obtížně akceptovatelná. Vyvolává nesmírně nebezpečnou situaci, kdy události dostávají vlastní spád a stávají se nekontrolovatelnými. Zamýšlený stabilizační prostředek se obrací ve svůj protiklad. Takovou radikální proměnu, jejíž důsledky jsou nepředvídatelné, by si přece nikdo nepřál. O důvod víc, aby rozhodnutí diktovaná momentálním vývojem situace byla vystřídána věcnou a střízlivou analýzou, která přinese poučení z chyb a rozumné návrhy pro budoucnost.

Literatura:

- * Edward N. Luttwak: Od Vietnamu k Pouštní lišce. Survival, vol. 41, no. 1, Spring 1999. Vydává International Institute for Strategic Studies, Washington, D.C.
- * Josef Mlejnek, jr.: Balkán: derniéra chirurgického blitzkriegu? Lidové noviny 12. 5. 1999.
- * Bílá kniha o obraně České republiky, Impuls, Praha 1995.

Přednostní rolí vojenských sil Aliance je ochrana míru a zajištění územní celistvosti, politické nezávislosti a bezpečnosti členských států. Jednotky NATO si musí zachovat schopnost kolektivní obrany i ve chvíli, kdy budou provádět účinnou intervenci v rámci krize, jež nespadá pod článek 5.

Z nové strategické koncepce NATO pro 21. století, schválené na washingtonském summitu 24. dubna 1999.

Použití přesných řízených zbraní

Zpracováno podle článku pplk. britského královského letectva (wing commander) Grega Bagwella „Precision Weapons – considerations for their employment“, který byl uveřejněn v časopise AIR POWER REVIEW 1/99.

V roce 1919 bylo ve Velké Británii vydáno „Memorandum“, v němž bylo mj. uvedeno:

„Pokud je možno nyní předvídat, neexistuje žádné omezení pro budoucí samostatné použití letectva. Nemusí být daleko den, kdy se letecké operace se svými rozsáhlými ničivými účinky mohou stát hlavními operacemi ve válce, a v níž dřívější formy vojenských a námořních operací mohou být druhořadé a vedlejší.“

V posledních deseti letech letectvo potvrdilo, že tato předpověď byla správná: války v Perském zálivu, v Bosně, operace *Desert Fox* a operace v Kosovu dokazují, že za krizových situací je letectvo často považováno za první možnost řešení těchto situací.

Během druhé světové války byly ke zničení malého cíle vysílány stovky bombardovacích letounů s tisíci tunami pum. Avšak již za této války byla poprvé použita rádiem řízená puma, německý *Fritz X*, která v roce 1943 zasáhla italskou bitevní loď *Roma*. Ve Vietnamu byly použity laserem řízené pumy *Walleye* a *Paveway*, které značně zvýšily efektivitu jednotlivého vzletu, jejich počet byl ale malý, a proto neměly velký vliv.

Za války v Perském zálivu činily přesné zbraně přibližně devět procent celkové použité tonáže munice, z nichž téměř polovina byly pumy *Paveway*. Tyto pumy způsobily přibližně sedmdesát pět procent škod v iráckých strategických a operačních cílech. Byly schopny zasáhnout nejen daný dům, ale dokonce i určenou místnost v něm. Byla prokázána hodnota strategického bombardování. Na úspěchu ve válce v Perském zálivu se vedle přesné řízené munice ovšem podílely také technologie *stealth*, informační systémy velení, řízení, spojení a průzkumu, elektronický boj, snímkování a kosmické prostředky. Přesné řízené zbraně přinesly kvalitativní zvýšení výkonnosti.

Používání přesných řízených zbraní v budoucích konfliktech bude vyžadovat porozumění tomu, co je to strategické bombardování a čeho může a čeho nemůže dosáhnout. Přesné řízené zbraně nově definují pojem **soustředění**.

Soustředění síly (což je jeden ze základních principů války) je nyní možné přesným zaměřením na cíl (namísto hromadného použití), jež zajišťuje zničení cíle. Přesné řízené zbraně mají vliv i na ostatní principy války: jejich zavedení velmi zvětšilo význam překvapení, ofenzivní akce, ekonomie sil a pružnosti. Přesné zbraně nabízejí nejen dokonalejší způsob vedení konvenční války, ale také kratší cestu k vítězství.

Clausewitz považoval **těžiště** (tj. rozhodující místo, úsek operace, boje) za „osu veškeré síly a pohybu“. Plk. John Warden ve své knize „*Plánování leteckých operací*“ popsal metody uspořádání operace se zřetelem k nepřátelskému těžišti, aby bylo

dosaženo vítězství. Sestavil strategický model volby cílů nazvaný **pět soustředných kruhů**. Tento model považuje nepřítele za systém, jehož civilní a vojenské vedení je znázorněno kruhem ve středu. Od něho směrem k obvodu jsou kruhy znázorňující klíčové výrobní podniky, dopravní infrastrukturu, morálku civilního obyvatelstva a vnější kruh znázorňuje ozbrojené síly. Takto Warden rozšířil Clausewitzovu teorii těžiště díky dosahu letectva a účinnosti přesných zbraní, které činí nepřátelské těžiště zranitelným. Těžiště je přesně definováno a vymezeno, a proto může být zničeno jediným útokem. Tak je možno boj ukončit rychle. V praxi je ovšem nepravděpodobné, že zničení jediného cíle přivodí porážku nepřítele. **Letecká operace vždy byla a bude pouze jednou z částí celkové kampaně na válčišti.**

Za mnoha situací je použití přesných zbraní účelné – omezené trvání a zasazení, relativně nízká cena, omezené ohrožení vlastních sil, dlouho působící distanční hrozba a navíc vysoká naděje na úspěch, jestliže lze cíl snadno zjistit. **Použití přesných zbraní** je ale spojeno s problémy a omezeními. Níže jsou vysvětleny (nikoli podle priority) některé zřetely, které je nutno brát v úvahu při plánování útoků.

■ **Vyhledky.** Konflikt v Perském zálivu, letecké operace v Bosně a Jugoslávii jasně prokázaly pozoruhodné možnosti přesných zbraní, ale neúspěchy jsou zřídka zveřejňovány. Snímky zbraní vnikajících do budov okny a větracími šachtami vyvolaly velké naděje na úspěch přesných úderů. Pravděpodobná úchylna nejpresnějších zbraní je několik málo metrů. Pravděpodobná úchylna vypovídá pouze polovinu pravdy: většina zbraní vyžadujících řízení nefunguje dobře bez tohoto řízení a při poruše řídicího systému může přesná zbraň minout cíl o kilometry, nikoli o metry, aniž by měl letoun, který ji vypustil, možnost dráhu zbraně ovlivnit. Proto je důležité, aby si rozhodovací činitelé byli vědomi každého rizika, i když je malé. Kalkulace potřeby zbraní jsou určeny ke zjištění pravděpodobnosti zásahu cíle, nikoli ke zjištění toho, co se stane při selhání pumy. Normálně lze zaručit požadovaný výsledek, nikoli dokonalost.

■ **Průzkum.** Stejně jako zbraň nemusí zasáhnout svůj cíl, může přesně zasáhnout nesprávný cíl. Když mají být přesné zbraně zamířeny na nepřátelské těžiště, musíme vědět, co to je. I když by těžiště by mělo být v ideálním případě jediné, není pravděpodobné, že bude představovat jediný cíl. Například vedení nepřítele může být jediným těžištěm, avšak může sestávat z celé soustavy osob, organizací, velitelských stanovišť, spojovacích uzlů atd. Klíčem k vyřazení takové soustavy cílů je **zjištění klíčového zranitelného místa**. Důležité je, aby úroveň průzkumu potřebná pro přesné údery byla tak přesná, jako je použitá zbraň. Zatímco to může být úkolem strategických zpravodajských orgánů, přesný průzkum je na taktickém stupni stejně důležitý. I když jsou sestrojovány zbraně schopné proniknout několika metry betonu nebo horniny, je stále obtížnější, ne-li nemožné, získat přesný zpravodajský obraz. Snímky zřídka poskytnou veškerou potřebnou informaci a všechny disponibilní prostředky budou muset spolupůsobit na vytvoření souhrnného zpravodajského obrazu.

■ **Volba cílů.** Tak jako zpravodajství zjišťuje klíčové prvky nepřátelského systému nebo těžiště, a proto cíl, musí orgán pro volbu cílů oznámit klíčové – zranitelné body cíle a tím požadované body dopadu. Dosavadní pojmy „zničit“ respektive „poškodit“ nejsou dostatečně vhodné (výstižné) pro přesné údery. Rozbor cílů musí podrobně zjistit slabá anebo důležitá místa v cíli, aby útok mohl dosáhnout požadovaného účinku.

Příkladem může být útok na elektrárnu, kde je účelem dosáhnout přerušení dodávky proudu po omezené období. V tomto případě podrobný rozbor cíle může zjistit, že stržení přenosových vedení je nejúčinnější metodou pro dosažení žádoucího výsledku, aniž by byly způsobeny nadměrné dlouhodobé škody, zatímco dlouhodobé zničení by pravděpodobně vyžadovalo útok na důležitější prvky samotné elektrárny. Takové úvahy budou důležité při plánování žádoucího strategického konečného stavu konfliktu. Proto je důležité, aby veškerá omezení účinků zbraní byla správně chápána těmi, kdo úder provádějí.

■ **Rozpoznávací schopnost.** Na taktickém stupni některé novější složité zbraně začínají používat rozpoznávací metody pro autonomní útoky na vojenskou techniku (zvláště vozidla). Tepelné, akustické nebo radarové demaskující příznaky techniky mohou být uloženy v paměti zbraní a vybaveny za letu, aby bylo možno zjistit polohu cíle. Stále více se účastníme operací, kde je nesnadné rozlišovat mezi vojenskými silami a civilním obyvatelstvem. Mimo to, když se rozšiřují koaliční operace, rozšiřují se i možnosti druhé strany používající stejnou vojenskou techniku. Několik málo algoritmů vždy nevyřeší problém rozpoznávání a zasazení takových zbraní musí být pečlivě řízeno.

■ **Vedlejší škody.** Populárním označením přesného bombardování je „chirurgický úder“. Zatímco přesnost přesné zbraně, zacílené s pravděpodobnou úchylnou deseti metrů letounem letícím rychlostí 250 m/s, může být označena za relativně „chirurgickou“, výbušná síla 250 kg bojové hlavičky nemusí být chirurgická. Zatímco je možno a nutno vyvinout veškeré úsilí k omezení vedlejších škod, používání velkých bojových hlavic vždy tento úkol znesnadňuje, zvláště když nepřítel používá civilní obyvatelstvo anebo infrastrukturu jako štít. Ačkoli v některých případech mohou poskytovat řešení neletální zbraně, budou pravděpodobně sestrojovány pro specifické druhy cílů a téměř určitě nebudou příliš užitečné pro odolné cíle.

■ **Pravidla zasazení (rules of engagement – ROE).** Když se snažíme minimalizovat vedlejší škody v budoucích konfliktech, je stanovení přísných pravidel zasazení určeno k tomu, aby zasazení jakékoli zbraně bylo pokud možno, na rozumné úrovni, kontrolováno. Přesné zbraně mohou být kontrolovány ve vysoké míře. Mimo to stále častější používání systémů datového spojení v letadlech znamená, že velitelé mohou sledovat každou akci osádky. Většina vzdušných velitelských stanovišť tuto možnost má. Bude existovat rozumná míra volnosti jednání osádky bombardovacího letounu, avšak **strategický účinek jediného úkolu může být tak důležitý, že bude nezbytná nejvyšší úroveň kontroly.** Systémy „vystřel a přestaň se o střelu a cíl starat“ (*fire and forget*), jako jsou řízené střely s plochou dráhou letu Tomahawk, budou vyžadovat, aby se o nich rozhodovalo na nejvyšší úrovni, zatímco operační anebo taktický podklad jejich úkolu bude spočívat v zavedení dat o cíli. Pro vzduchem dopravované zbraně, které vyžadují určitou účast člověka během útoku, bude stanovení pravidel zasazení vyžadovat pečlivou úvahu. Některé cíle budou vyžadovat takovou zaručenou přesnost, že nosný letoun může být vystaven zvýšenému riziku ze strany nepřátelské obrany. V takovém případě budou muset pravidla zasazení velmi jasně formulovat požadovaná kritéria rozpoznávání, aby osádky, které ve skutečnosti hodnotí, byly schopny zvolit správnou akci.

■ **Autonomie verus člověk v řídicím obvodu.** Existují názory, že autonomní zbraně nabízejí konečné řešení přesných útoků. Autonomní zbraně neohrožují vlastní vojáky

a nemusejí chápat „pravidla zasazení“ (ROE), což za ně vykoná programátor (jako poslední možnost chyby). Vše probíhá s přesností, která se rovná přesnosti systému s člověkem v řídicím obvodu nebo tuto přesnost převyšuje. Takové zbraně nereagují na změny okolností a schopnost rozhodovat na místě o otázkách pravidel zasazení může být nedostatečná. Mohou existovat okolnosti, kde vyřazení lidského vstupu do procesu volby cílů by mohlo být nepřijatelné. Dvěma příklady mohou být operace na podporu míru a jiné složité operace řídicí se podle přísných pravidel zasazení. Předem programovaný útok na nepřátelský objekt provedený ze vzdálenosti větší než je délka přímé viditelnosti nemusí být schopen hodnotit stav cíle krátce před nárazem. Civilní autobus, který náhodou jede prostorem cíle, bude pravděpodobně přehlédnut. Totéž omezení platí pro útoky na vojska rozvinutá v blízkosti našich jednotek, kdy se situace může měnit každou minutu. Ať je situace jakákoli, rozhodnutí použít ten nebo onen systém bude spočívat na praktickém hodnocení rizika mezi ohrožením osádky a možností střelby na vlastní nebo nepřijatelné vedlejší škody. Nikdy se nesmí zapomínat, že autonomní systémy jsou sestrojeny a programovány lidmi, a že vždy nefungují předpokládaným způsobem. Člověk v řídicím obvodu stanoveného útoku je poslední možností kontroly, kterou tomahawk nemá.

■ **Ovládnutí vzdušného prostoru.** Ačkoli je většina přesných zbraní sestrojena tak, aby působila z taktického profilu vypuštění (tj. s minimálním časem ohrožení), potřeba optimální výkonnosti a omezení přesnými pravidly zasazení mohou vyžadovat, aby letoun letěl po záměrné cíle po značně dlouhou dobu. Takový letový profil bude vyžadovat vysoký stupeň ovládnutí vzdušného prostoru. Dokonce relativně pomalu letící střely s plochou dráhou letu jsou zranitelné protiletadlovými systémy krátkého doletu. Přesné údery často mohou být nedílnou součástí plánu na dosažení takového stupně ovládnutí vzdušného prostoru. Za války v Perském zálivu byly tyto počáteční úkoly plněny letouny *stealth* nebo „spotřebními“ bezpilotními systémy, které jsou drahé a nedostupné pro většinu zemí. Když nejsou takové prostředky k dispozici, potom je nutno zajistit patřičnou míru ovládnutí vzdušného prostoru pro určitý úder, a to použitím rozsáhlé kombinace protivzdušné obrany a prostředků elektronického boje pro potlačení nepřátelské pozemní protivzdušné obrany. Dokonce za války v Perském zálivu, kdy koaliční síly měly velmi vysoký stupeň ovládnutí vzdušného prostoru (nazývaný nadvládou ve vzduchu), počty úderných letounů byly značně nižší než počty letounů podpůrných.

■ **Pružnost.** Většina přesných zbraní vyžaduje podrobné plánování jejich použití, a proto jsou nejvhodnější proti jednotlivým statickým cílům. Ačkoli většina potenciálních cílů může být napadena přesnými zbraněmi, pohyblivé cíle budou vyžadovat speciální metody a pečlivé plánování akce. Je paradoxní, že levnější (starší) přesné zbraně, jako jsou střely série Paveway, poskytují vyšší pružnost. Platí to zvláště tehdy, když je nosný letoun již ve vzduchu. Současné autonomní zbraně mají malou (nebo nemají žádnou) možnost změny programu, jakmile letoun s nimi vzlétl nebo byly vypuštěny, zatímco laserem nebo opticky řízené pumy mohou být ve vzduchu přeprogramovány na jiný cíl za předpokladu, že osádka má dostatek informace o cíli. Body nárazu těchto pum mohou být dokonce změněny po vypuštění zbraně za předpokladu, že se tak stane v rámci dynamického dosahu zbraně, samonaváděcí hlavičky a příslušné osádky letounu.

■ **Metody spolupráce.** Mnohé přesné útoky, které vyžadují označení letounem, používají kombinace bombardovacího a označujícího letounu, které působí ve dvojici, což se často děje v důsledku omezení užitečné zátěže nebo různých úprav letounu. Tento požadavek zvyšuje rozsah plánování a koordinace mezi letouny ve vzduchu a mohly by potenciálně zvětšit možnost neúspěchu při útocích. Osádky provádějící takové útoky budou spolu musít být secvičeny a pro optimální výsledky být umístěny společně. Mnohé západní přesné zbraně jsou kompatibilní se systémy používanými letectvem různých států, a to znamená, že britský letoun by mohl označovat cíle pro americký bombardovací letoun.

■ **Hodnocení výsledků úderů.** Schopnost přesných zbraní dosahovat požadovaného účinku s minimálními škodami značně ztížila úkol hodnocení výsledku úderu. Platí to zvláště pro útoky proti odolným anebo podzemním objektům, kde jediným důkazem je díra ve střeše nebo zdi. Metody hodnocení výsledků úderů se staly složitějšími, je však pravděpodobné, že fyzický důkaz úderu zbraně nebude postačovat k měření úspěchu úkolu. Klasickým příkladem z války v Perském zálivu bylo ničení iráckých odolných úkrytů letounů, v nichž mohl nebo nemusel být letoun. Po útoku bylo téměř nemožné říci, zda byl nebo nebyl uvnitř zničen letoun. Byla zvolena praktičtější metoda hodnocení úspěchu: byl sledován žádoucí účinek útoků, tj. snížení počtu iráckých vzletů, což bylo důležitější než často nepřesná znalost zásahu, takže se hodnocení výsledků úderů stalo kvalitativním procesem.

■ **Zvýšená asymetrie.** Když potenciální protivníci hodnotí naše možnosti, zjišťují, že asymetrické vedení boje bude pravděpodobně jejich optimálním způsobem jednání, jestliže dojde k nepřátelství. Používání civilní a průmyslové infrastruktury jako krytu, menší soustředění jednotek a rozsáhlé rozptýlení budou sloužit k tomu, aby čelili naší síle, a tím stále více ztěžovali použití vojenských sil. Protože nebudeme chtít snižovat své možnosti pro vedení symetrické války, musíme si být vědomi pravděpodobné reakce nepřítelů a plánovat v souladu s tím.

■ **Účinek na morálku nepřítelů.** Útoky přesných zbraní proti iráckým nepohyblivým obrněným útvarům způsobily, že osádky opouštěly svoje vozidla a hledaly úkryt v určité vzdálenosti od nich. V Bagdádu probíhal normální civilní život. Iráčtí vojáci i irácké civilní obyvatelstvo pravděpodobně měli k přesným zbraním větší důvěru než samotná koalice. Proto přesné útoky ovlivní vůli národa způsobem odlišným od strategických kampaní minulosti. Nepřítel může být frustrován a znepokojen ztrátou důležitých zařízení, avšak vědomí, že jeho život není ohrožen, pravděpodobně způsobí, že to bude snášet snáze. Možnosti letectva a přesných zbraní znamenají, že můžeme a musíme útočit na fyzickou složku nepřítelů, nikoli na jeho morálku, neboli na jeho schopnost bojovat, nikoli na jeho vůli bojovat.

■ **Snímky zaznamenané a přenášené datovými spoji.** Přesná munice přinesla další výhodu: poskytuje vysoce kvalitní snímky útoku až po náraz, a to buď od označujícího letounu, nebo od samotné zbraně. Takové snímky uveřejněné ve sdělovacích prostředcích jsou určeny k udržení podpory domácího obyvatelstva. Tato výhoda je okamžitým hodnocením výsledků úderu a důležité je, že čelí nepřátelskému klamnému tvrzení o neúspěšných a nerozlišujících útocích. Hodnotu takových snímků nelze podceňovat.

Většina zbraní působících autonomně nebo z velké vzdálenosti ale snímky neposkytuje, nezpůsobilo znát přesný výsledek je velmi nepříjemná.

■ **Distance (vzdálenost) verus přesnost.** Čím více jste vzdálen od svého cíle (nebo od jeho obrany) při vypuštění zbraně, tím je vyšší vaše bezpečnost. Zatímco maximální dolet zbraně je někdy považován za klíčové kritérium výkonnosti, systémy, které vyžadují rozpoznání cíle před vypuštěním zbraně, jsou omezovány délkou, na kterou může být cíl rozpoznán. Tato délka může záviset na rozlišovací schopnosti samonaváděcího přístroje anebo displeje v pilotní kabině. Pro určité útoky musí označovací letoun působit v dále menší než je maximální délka vypuštění, zvláště u malých a dobře maskovaných cílů.

■ **Počasí.** Na rozdíl od běžného názoru je jen velmi málo přesných zbraní schopno působit za každého počasí. Zvláště ty zbraně, které vyžadují optickou viditelnost cíle, mají sníženou nebo nulovou účinnost za špatného počasí, ačkoli většina systémů může fungovat v noci za dobré viditelnosti. Déšť nebo dým mohou ovlivnit energii laseru, zatímco teplotní rozdíl bude mít velký vliv na infračervené systémy. Zbraně, které používají některou formu nezávislého řízení (inerční, globální polohový systém nebo sledování terénu) mohou působit za každého počasí. Pravidla zasazení anebo omezení volby cílů, zvláště za omezených operací, budou pravděpodobně vyžadovat určitou formu nezávislého ověření stavu cíle před vypuštěním zbraně. To se může uskutečňovat pomocí družice nebo pozorovacího letounu, které samy mohou být omezeny špatnými povětrnostními podmínkami.

■ **Cena.** Přesnost není levná, ačkoli ceny jsou velmi rozdílné, např.: 9000 dolarů za pumu řízenou globálním polohovým systémem, 500 000 dolarů za střelu Tomahawk. Efektivita z hlediska ceny je velmi důležitá a použití určité zbraně musí být určováno pouze tímto faktorem. Jestliže použít jedné střely s plochou dráhou letu může vyloučit ohrožení několika pilotovaných letadel nad silně bráněným cílem, pak je její cena ospravedlněna. Relativně malé finanční ztráty jsou vysoce vyváženy politickým imperativem minimalizovat vlastní ztráty.

■ **Výcvik.** Protože jsou přesné zbraně drahé, nepřekvapuje, že je počet výcvikových „střel“ omezen. Kromě toho, bezpečnostní požadavky, zvláště u zbraní dlouhého doletu, značně omezují možnosti výcviku. Simulování zbraní může v budoucnosti poskytovat realistickou alternativu výcvikových střel.

■ **Logistické zabezpečení.** Přesná technologie značně snížila počet zbraní potřebných pro určitou ofenzivní leteckou operaci, čímž se snížily nároky na strategickou přepravu. Technické zabezpečení složitých zbraní, označovacích systémů a palubních senzorů přináší velké logistické úkoly.

Článek byl napsán před zahájením vzdušné operace na cíle v Srbsku, Kosovu a Černé hoře. Účinek vysoce přesných zbraní byl sice znám, avšak podcenění některých momentů, vyplývajících z konkrétní situace v Jugoslávii, kdy historické, politické a vojenské skutečnosti nebyly správně vyhodnoceny, znamenalo prodloužení této

letecké operace. V článku byly uvedeny zásady použití vysoce přesných řízených zbraní, které jsou však spojeny s problémy a omezeními, jež je nutné brát v úvahu při plánování útoku.

Při srovnání s operacemi v Iráku lze konstatovat, že rozhodně nemůžeme opomíjet teoretické poznatky a vývoje z předcházejících válek. Řešení na Balkáně existuje, ale ne již bez morálních, materiálních a obrovských lidských ztrát, ať už jsou kohokoli a kdekoli.

Síly Aliance musejí být interoperabilní a mít patřičné doktríny a technologie. Musejí být udržovány ve stavu pohotovosti a mobility a rovněž být schopny vojenského úspěchu v široké škále operací.

To jmenovitě znamená:

- a) že celková velikost spojeneckých sil bude udržována na nejnižších úrovních, odpovídajících požadavkům kolektivní obrany a jiných misí Aliance;*
- b) že geografická distribuce sil v dobách míru zaručí dostatečnou vojenskou přítomnost na území Aliance;*
- c) že velitelská struktura NATO bude schopna převzít kontrolu nad celou škálou vojenských misí Aliance;*
- d) že Aliance bude celkově požadovat základní operační schopnosti, jako schopnost účinného zásahu, schopnost rozmístění a mobility, odolnost sil a infrastruktury, obrannou schopnost, včetně logistiky a rotace sil;*
- e) že omezená, ale vojensky významná část pozemních, leteckých a námořních sil bude kdykoliv schopna reagovat tak rychle, jak bude nezbytné;*
- f) že Aliance musí být schopna vytvářet větší síly, pokud to bude potřebné;*
- g) že odpovídající struktury a postupy sil musejí být v době míru pravidelně procvičovány;*
- h) že obranná pozice Aliance musí být schopna patřičně a účinně čelit rizikům spojeným s šířením ZHN a jejich nosičů;*
- i) že síly a infrastruktura Aliance musejí být chráněny proti teroristickým útokům.*

Z nové strategické koncepce NATO pro 21. století, schválené na washingtonském summitu 24. dubna 1999.

Strategická letecká ofenziva: válka budoucnosti?

Vojenské operace v Kosovu byly ze strany NATO ukázkou tzv. paralelní války 21. století, využívající špičkové technologie. Pro dosažení vítězství v tomto typu války je užívána mj. taktika komplexního leteckého umlčování protivzdušné obrany protivníka – SEAD. Cílem je získat informační převahu, zamezit protivníkovi získat informace a celoplošně zničit jeho bojový potenciál pomocí přesných útoků na centra velení, spojení, průzkumu. Velkou roli zde sehrává strategické letectvo.

Cílem strategické letecké ofenzivní kampaně je zlikvidovat schopnost a vůli nepřítele pro pokračování v agresi. Za tím účelem se letectvo používá k útokům na politické, průmyslové a ekonomické cíle spíše než k přímé akci proti nepřátelským silám. Strategická letecká ofenzivní kampaň může být rozdělena na jaderné a konvenční operace. Zda může být letecká ofenzivní kampaň označena jako „strategická“, závisí na doletu, typu a dokonce výzbroji nosiče. Je určována cílem a úkolem náletu. Strategická letecká ofenzivní akce je zaměřena na podkopání schopnosti a odhodlání nepřítele pokračovat ve své agresi nikoli přímými útoky na jeho síly, nýbrž útoky na politické, ekonomické a průmyslové cíle.

Historie strategické letecké ofenzivy

Strategické letecké ofenzivní operace byly poprvé vedeny v lednu 1915, když německé vzducholodi Zeppelin útočily na města v Norfolku (Velká Británie). Vzducholodi Zeppelin byly poměrně zranitelné protivzdušnou obranou a byly nahrazeny bombardovacími letouny Gotha, které se objevily v květnu 1917. Letounů Gotha nikdy nebylo více než čtyřicet, avšak osvědčily se jako strategická zbraň, jejíž účinky nebyly úměrné jejich síle. Útoky letounů Gotha na Londýn nezpůsobily více škod a ztrát než Zeppeliny, ale narušily válečnou výrobu, vyvolaly rozsáhlý strach a často paniku mezi civilním obyvatelstvem a vynutily si odvolání značných počtů stíhacích letounů z Francie k obraně Londýna. Vedly také přímo k vytvoření Smutsova výboru, jehož úkolem bylo posoudit uspořádání protivzdušné obrany země a „všeobecnou organizaci letectva a řízení leteckých operací“.

Britské královské letectvo bylo vytvořeno jako přímý důsledek a jako samostatný druh vojenských sil bylo pověřeno vedením strategických leteckých ofenzivních operací proti Německu. Ačkoli operace samostatného letectva měly omezený rozsah i dosah, byly přesto považovány za předzvěst nové éry ve vedení války.

Mezi světovými válkami byla strategická letecká ofenzivní akce stále více považována za potenciálně rozhodující faktor. Italský generál Douhet považoval leteckou sílu v podstatě za strategický prostředek, jehož předpokladem bylo dosažení a udržení nadvlády ve vzduchu. V roce 1928 Sir Hugh Trenchard prohlásil, že strategická letecká ofenziva je nevyhnutelně leteckou strategií. Generál Mitchell v USA sdílel Trenchar-

dovy názory a obhajoval vytvoření silných strategických bombardovacích sil. Ve třicátých letech Velká Británie dospěla k tomu, že se považovala za zranitelnou pouze „smrtícím úderem“ ze vzduchu a britští vojenští odborníci začali považovat strategickou protiofenzivu za nejrozsáhlejší obranu proti tomuto ohrožení. Dokonce i po rozhodnutí věnovat prioritu rozvoji stíhacího letectva zůstalo strategické bombardování převládající doktrínou letectva. Ve Spojených státech byla ve třicátých letech vypracována doktrína strategického bombardování zaměřeného na nepřátelskou průmyslovou strukturu.

Druhá světová válka byla spojena s různými strategickými leteckými ofenzivními akcemi velkého rozsahu, avšak s různými výsledky. Bombardování Varšavy a Rotterdamu zdánlivě dokazovalo účinnost strategických leteckých útoků, avšak německé letectvo bylo nakonec neúspěšné v bitvě o Británii a neschopné přivodit rozhodující škody následným bleskovým úderem. Německé strategické útoky s použitím raket V 1 a V 2 v letech 1944 a 1945 již nebyly rozhodující. Naproti tomu spojenecká strategická bombardovací ofenziva proti Německu způsobila obrovské škody. Zničila německé letectvo jako efektivní sílu, umožnila spojeneckou invazi dne D, přivedla německou ekonomiku ke skutečnému zhroucení a dala německému lidu pocítit plný důsledek německé agrese. Avšak sama o sobě nezpůsobila zhroucení Německa.

Předválečné doktríny strategického bombardování byly založeny příliš na teorii. Stanovení cílů pro útok bylo problémem samo o sobě a stanovení priorit se během války měnilo. Kromě toho, technologie (včetně prostředků řízení) nebyly dostatečně rozvinuté. Strategické letecké ofenzivní operace neměly vždy úspěch: jestliže měly být vedeny po dlouhou dobu bez nadměrných ztrát, bylo nutné dosáhnout ovládnutí vzdušného prostoru (podle teorií o letecké strategii během období mezi válkami). Zkušenost v Evropě také dokázala, že strategické letecké útoky nemohou být plně efektivní, pokud nebudou vhodně integrovány s následujícími leteckými a pozemními kampaněmi. Americké bombardování japonských měst Hirošimy a Nagasaki, jak se zdá, ale dokazovalo, že strategická letecká ofenziva by mohla být eventuálně vedena nezávisle, a mohla by se stát hlavní zbraní v budoucích válkách.

Desetiletí po druhé světové válce prokázala, že jaderné zbraně mohou odstrašovat velké útoky, avšak – vzhledem k politickým faktorům – nemohou být použity v omezených konfliktech. Jaderné zbraně začaly být postupně považovány za politický nástroj určený k signalizaci záměrů anebo jako poslední argument. Kromě toho balistické rakety vypouštěné ze země a z ponorek a později také střely s plochou dráhou letu odstranily monopol pilotovaných letounů jako nosičů jaderných zbraní.

Sedmdesátá a osmdesátá léta byla svědkem řady úspěšných strategických leteckých útoků s použitím konvenčních zbraní. Patřily k nim americká operace *Linebacker 2* proti Hanoji a Haiphongu v roce 1972, izraelské útoky na irácký jaderný reaktor Osirak v roce 1981 a na velitelství Organizace pro osvobození Palestiny v Tunisu v roce 1985, americká operace *Eldorado Canyon* proti Libyi v roce 1986 a irácké útoky na fránská ropná zařízení (ekonomický cíl) během iránsko-irácké války. Útoky na Osirak a Tunis měly strategickou povahu, avšak nebyly součástí strategické letecké ofenzivní kampaně. Důležitější bylo, že během války v Perském zálivu v roce 1991 spojenecká strategická letecká ofenzivní kampaň dosáhla velkých výsledků při malých vedlejších škodách. Ve srovnání se způsobeným zničením bylo relativně málo civilních ztrát.

Konvenční strategická letecká ofenzivní kampaň

Konvenční strategické letecké ofenzivní operace mohou být použity pro politické odstrašující účely, k potrestání agrese malého rozsahu, nebo jako integrovaný prvek kampaně na válčišti. V posledním případě je účelem přímo ochromit protivníka.

Hrozba nebo použití konvenční strategické letecké ofenzivní akce poskytuje vládám pružný a rychle působící nástroj pro řešení krizí. Jako prostředek pro manifestaci politických záměrů může být použita buď nezávisle, nebo v kombinaci s jinými silovými prvky. Může být použita také k odstrašení hrozící agrese, k demonstraci rozhodnosti, k hrozbě eskalací, k ukázce vlastních schopností anebo k vyřazení specifických možností nepřítele. Kromě toho, hrozící nebo skutečné útoky na ekonomické, průmyslové a politické cíle – protože mohou znamenat eskalaci konfliktu – dokazují rozhodnost bránit se vším, co je k dispozici. Agresor vždy musí brát v úvahu, že jeho oběť má strategické letecké ofenzivní možnosti, že může okamžitě zahájit odvetu a udeřit na kteroukoli část jeho národní infrastruktury.

Strategická letecká ofenzivní akce je rovněž dobře vhodná jako nástroj pro potrestání agrese malého rozsahu (např. státem podporovaného teroristického útoku), kdy by zasazení pozemních vojsk bylo buď neúčelné, příliš nákladné, nebo neúměrné původní agresi (a proto by bylo v rozporu s mezinárodním právem). Takové operace vyžadují přesné útoky, aby byl vyloučen vznik vedlejších škod. Například záměrem operace *Eldorado Canyon* byla odвета Spojených států za 200 zraněných krajanů, kteří byli oběťmi Libyí podporovaného teroristického bombového útoku v Berlíně. Během této operace byly cíle v Tripolisu a Benghází bombardovány americkými letouny F-111.

Strategické letecké ofenzivní operace mohou také být důležitým prvkem společné kampaně. Koncepce z období mezi světovými válkami a ze druhé světové války – totiž, že konvenční strategické letecké útoky mohou samy o sobě přinutit protivníka, aby se podrobil – byly nahrazeny koncepcí **úplné integrace strategické letecké akce s ostatními operacemi** (leteckými, pozemními a námořními, včetně ponorek). Strategická letecká akce může být použita k likvidaci určitého druhu možností, který ohrožuje úspěch vlastních operací (např. zničení zařízení pro vedení chemické války). Alternativně může být použita synergicky s námořními, pozemními nebo jinými leteckými operacemi.

Volba cílů

Přesnost a ničivá síla moderních zbraní umožňuje dosahovat významných výsledků při relativně nízkých počtech vzletů v rámci strategické letecké ofenzivní operace. Cíle musejí být voleny pečlivě. Jedním z nejjasnějších poučení z vietnamské války bylo, že necílené ničení nebylo schopno dosahovat přesných strategických cílů. Vietnam také dokázal, že strategická letecká akce proti zemědělskému nerozvinutému státu bude pravděpodobně méně efektivní než strategická letecká akce proti rozvinuté průmyslové společnosti. Za každého konfliktu bude nutno zjistit, jak je možno útočit na strategické cíle a jaký vliv to bude mít na průběh konfliktu.

V této souvislosti mluvíme o koncepci, která je zaměřena na **pět druhů strategických cílů**. Cíle pro konvenční strategické letecké útoky mohou zahrnovat civilní a vojenské struktury velení a řízení, klíčový průmysl důležitý pro nepřátelské možnosti pro

pokračování ve válce, infrastrukturu a dopravní systémy a obyvatelstvo a ozbrojené síly nepřítele.

a) *Struktura velení a řízení.* Vzhledem k jejich vysoké důležitosti může být velmi nesnadné vést účinné útoky proti střediskům velení a řízení. Tato střediska nebudou vždy představovat použitelné cíle pro strategický letecký útok. Avšak jestliže jsou dosažitelná, mohou útoky proti nim být rozhodující. Například operace *Eldorado Canyon* v roce 1986 měla příznivý účinek na libyjské vedení. V tomto případě byl klíčovým spíše morální než fyzický účinek. Ti, kdož formulují a řídí strategii protivníka, jsou proto přirozeným cílem pro strategickou leteckou ofenzivu.

b) *Klíčová průmyslová odvětví* zahrnují nejen ta, která se přímo zabývají zabezpečením nepřátelských ozbrojených sil (tj. muniční průmysl), nýbrž také ta, která jsou nezbytná pro celkové válečné úsilí nepřítele (např. průmysl pohonných hmot a výroba elektrické energie). Útoky na taková průmyslová odvětví pravděpodobně nebudou mít bezprostřední vliv na frontě, a proto nebudou mít rychlý a přímý účinek na bojeschopnost nepřátelských ozbrojených sil; operace bude zaměřena spíše na odstranění nepřátelských možností vést dlouhotrvající konflikt.

c) *Infrastruktura a dopravní systémy.* Schopnost přepravovat zboží, služby a informaci z jednoho místa do jiného s použitím patřičné infrastruktury je důležitá pro efektivní fungování každého státu. Čím obtížnější bude tento pohyb, tím méně bude možno pokračovat v konfliktu. Proto infrastruktura a dopravní systémy státu představují potenciálně důležité cíle pro strategický letecký útok. Avšak bude nutno vyvinout velké úsilí pro dosažení hodnotného účinku. Možné metody zahrnují zničení nebo vyřazení klíčových prvků systému.

d) *Obyvatelstvo nepřítele.* Nehledě na mezinárodní právní a morální důsledky, je nesnadné přímo útočit na obyvatelstvo. Existuje příliš mnoho cílů a obyvatelstvo bude jistě ochotno velmi strádat, než se obrátí proti vlastní vládě. Proto strategické letecké útoky na civilní obyvatelstvo pravděpodobně nebudou rozhodující a mohou být kontraproduktivní. I když za irácko-irácké války bylo znovu použito ničivých útoků na města, útoků zaměřených hlavně na morálku civilního obyvatelstva, existují pochybnosti o vojenské a politické efektivitě takových operací.

e) *Ozbrojené síly* jsou ve většině případů legitimním cílem. Avšak je nutno mít na mysli, že ozbrojené síly vždy nejsou nejdůležitějším prvkem ve vedení války. Klasický názor, že jsou nejdůležitějším prvkem, pochází od teoretiků, kteří analyzovali „pozemní sílu“ v 19. století. Nyní nám moderní technologie umožňuje, abychom ozbrojené síly nepovažovali za nejlogičtější možný cíl.

Podmínkou účinnosti strategických leteckých útoků je přesné zpravodajství a průzkum jak před útokem, tak po útoku. Jasně a přesné zpravodajské údaje, přednostně získávané již v míru, jsou předpokladem pro logickou volbu cílů. Logické je, že přesný průzkum po útoku je důležitý, nejen pro rozhodnutí, zda má být provedena další operace, ale také pro hodnocení pravděpodobného vlivu dosud dosažených výsledků. Přitom je důležitý družicový průzkum i pozorování.

Paralelní vedení války

Zatímco v minulosti bylo nutno mnoho cílů umlčovat postupně, aby bylo dosaženo konečného cíle (postupné vedení války), nyní technologie umožňuje zvláště letectvu

dosáhnout nějakého cíle okamžitě. Kromě toho, za předpokladu, že je k dispozici dostatek prostředků, mohou být různé cíle napadeny současně, což značně zkracuje trvání konfliktu. Příkladem toho je operace *Pouštní bouře*. Původně se letecká kampaň skládala z různých fází. Paralelní vedení války spojencům umožnilo provádět jednotlivé fáze bez jejich vzájemné závislosti.

Konvenční strategické letecké útoky mohou být prováděny buď samotnými raketovými systémy (balistickými nebo střelami s plochou dráhou letu), nebo pilotovanými letadly. V podstatě jsou to komplementární systémy. Raketové systémy umožňují trvalou vysokou pohotovost a vysokou pravděpodobnost zásahu. Na druhé straně mají pilotovaná letadla níže uvedené důležité výhody, zvláště pro nepřetržité útoky:

a) *Přesnost*. Pilotované letouny – používající např. laserem řízené zbraně – poskytují vyšší přesnost než rakety pro útok na nepohyblivé bodové cíle jako jsou mosty. Mohou také být používány autonomně proti pohyblivým cílům, zatímco rakety zem-zem potřebují informaci o cíli „od třetí strany“.

b) *Pružnost*. Rakety zem-zem jsou mnohem méně pružné než pilotované letouny. Jejich bojové hlavice a řídicí systémy jsou zpravidla optimalizovány pro určitý druh cíle, a to omezuje účel jejich použití. Pilotované letouny mohou být používány střídavě pro strategické letecké ofenzivní úkoly a pro mnohé jiné úkoly tak, jak to operační situace vyžaduje.

c) *Efektivita výdajů*. Rakety jsou levnější než pilotované letouny, avšak jsou to zbraně „pro jeden výstřel“ a nesou relativně malé užitečné zátěže. Pokud nejsou ztráty příliš vysoké, jsou pilotované letouny z hlediska výdajů mnohem efektivnější než rakety zem-zem pro dlouhotrvající strategické letecké ofenzivní úkoly.

Závěry vyplývající z historie strategických leteckých ofenzivních operací jsou:

a) Strategické letecké ofenzivní operace mohou být vedeny značně nezávisle na jiných leteckých, pozemních a námořních operacích, avšak mohou být mnohem efektivnější, když jsou plně integrovány do kampaní na válčišti.

b) Ovládnutí vzdušného prostoru je důležité, jestliže mají strategické letecké ofenzivní operace trvat delší dobu.

c) Soubor cílů musí být zvolen pečlivě a musí mít přímou souvislost s politickým a vojenským strategickým cílem války.

Jejich odstrašující funkce vyžaduje vysoký stupeň věrohodnosti pro vnímání protivníka. Tato věrohodnost souvisí jak s kvalitou a kvantitou letectva, tak s ochotou politických vůdců skutečně je použít.

Royal Netherlands Air Power Doctrine/nas

Cyklus hodnocení boje

Cíl musí být úplně zničen jedním útokem tak, aby další útok na tentýž cíl nebyl nutný.

Giulio Douhet

Článek byl pod názvem „*Combat Assessment – Completing the Cycle*” (jehož autorem je pplk. letectva R. M. Poole) uveřejněn v č. 1/1999 časopisu britského Královského letectva *Air Power Review*. Přestože se článek zabývá bojem letectva, jeho teoretické základy mají všeobecnou platnost. Účelem článku je ve zpětném pohledu vysvětlit změny v postoji k hodnocení boje a toto hodnocení rozšířit na jeho složky. Konečně bude vysvětleno, jakou úlohu mají hrát nové zbraně a zařadit je do souvislosti s revolucí ve vojenství. Zkráceno a redakčně upraveno.

* * *

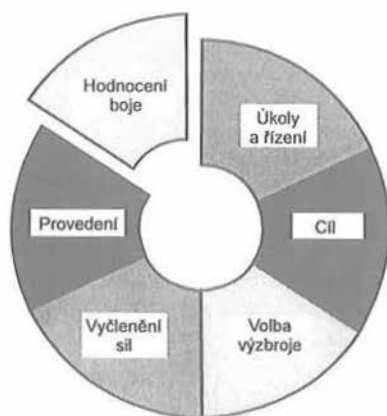
Cyklus působení proti cíli (viz obr.) je dobře znám všem praktikům a je účinně používán i za současných operací. Skládá se ze šesti úzce spolu souvisejících a vzájemně závislých fází. Určuje racionální procesy nezbytné pro každou ofenzivní operaci vzduch-země. Klíčovou složkou tohoto cyklu, která bohužel hrála ve srovnání s ostatními druhé housle, je tzv. hodnocení boje (*combat assessment*).

Plánovat a provádět „hodnocení bojového poškození“ (*battle damage assessment*) a „analýzu účinků zbraní“ (*weapons effects analysis*) je nezbytně nutné, protože představují základní složky hodnocení boje. Od války o Falklandské ostrovy a od války v Perském zálivu je první složka, tj. hodnocení bojového poškození, hodnocena jako důležitá a nezbytná. To se ale snáze řekne než realizuje. Stále existuje problém včasného předání snímků a hodnocení. Analýza účinků zbraní je podceňována, a pokud nebude využívána, bude ztracena velká příležitost, která by mohla mít velký význam, protože vedení války bude stále více omezováno „legalitou“.

Vojenskému teoretikovi Giulio Douhetovi, jehož citátem je uveden tento článek, bylo jasné, že důležitým prvkem leteckého bombardování je efektivita (účinnost), což je požadavek, o který usilujeme i my, a to hned ze dvou důvodů: kvůli politické přijatelnosti a vojenské účinnosti.

Za druhé světové války byli maršál Charles Portal (člen spojeného americko-britského štábu) i premiér Winston Churchill (který současně vykonával funkci ministra obrany) velmi spokojeni, že bombardovací ofenzivy probíhaly, jak se zdálo, dobře. Osádky se vracely s pozitivními hlášeními a jejich hlášení byla příležitostně potvrzována zprávami jednotlivců o úspěších spojenců. Průzkumových snímků bylo málo, ale i tak byly poměrně často více méně ignorovány, anebo nesprávně vyhodnoceny. Tak tomu bylo až do té doby, kdy jeden Churchillův vědecký poradce nechal provést analýzu bombardovací ofenzivy, která odhalila skutečný stav věcí.

Bylo vyhodnoceno 650 denních a nočních průzkumových snímků za přibližně dva měsíce operací. Závěry byly šokující. Z letounů, které útočily na cíle v Německu, pouze

Obr. Cyklus působení proti cíli

33 procent letounů svrhlo svoje pumy do vzdálenosti pěti mil od požadovaného záměrného bodu. Nad průmyslovou oblastí Porúří, kde byly letecké operace ztěžovány jak kouřem, tak těžkým protiletadlovým dělostřelectvem, tento údaj klesl na pouhých sedm procent ve vzdálenosti pěti mil. Ze všech vyslaných letounů další 33 procenta ani nedosáhla prostoru cíle v důsledku navigačních chyb anebo zničení. Fakta byla tak překvapivá, že trvalo značně dlouhou dobu, než se podařilo Portala a Churchilla přesvědčit, že provedená analýza byla správná. Po přibližně dvanácti až osmnácti měsících byly pak zavedeny navigační systémy a naváděcí letouny (Pathfinder).

Vzniklo hodnocení bojového poškození. Jak je tomu ale s hodnocením vlastního boje?

Hodnocení boje má tři složky: hodnocení bojového poškození, analýzu účinků zbraní a návrh na opakování útoku.

Hodnocení bojového poškození.

Hodnocení bojového poškození je rozděleno na tři fáze:

♦ *Fáze 1.* Hodnocení fyzického poškození je počátečním „počítáním děr“, nejlépe co nejdříve po obdržení snímků. Tento úkon je nutno provést na pokud možno nejnižším stupni, možná u jednotky, která akci provedla. Čas je důležitý a toto hodnocení se snaží zjistit nutnost opakování útoku. Jak bude vysvětleno, není to nijak snadný úkol.

♦ *Fáze 2.* Hodnocení funkčního poškození: pokračuje se v analýze a zjišťuje se, zda cíl i nadále slouží nepříteli. I když hodnocení ve fázi 1 zjistí zásah záměrného bodu, neznamená to, že objekt přestal fungovat. Tato úroveň analýzy vyžaduje méně dostupné zpravodajské zdroje, a proto se uskutečňuje na vyšších stupních, což může trvat dny nebo dokonce týdny.

♦ *Fáze 3.* Systémová analýza cíle: zkoumá důsledek likvidace cíle na celý nepřátelský systém. Pouhé „zničení“ nějakého cíle může mít prosté důsledky pro cíl samotný, avšak mnohem větší vliv může mít na zbývající systém, který se nyní musí snažit fungovat bez určitého prvku. Komunikační síť je zvláště dobrým příkladem toho, jak zničení uzlu nebo uzlů může vést k neočekávaným výsledkům. Z tohoto důvodu musí mít počáteční volba cílů systémový základ. Existuje-li nedostatek zpravodajských zdrojů, může systémová analýza cílů, než přinese výsledky, trvat měsíce.

Analýza účinků zbraní

Analýza účinků zbraní hledá odpovědi v podstatě na tři otázky: Fungovala zbraň? Jestliže fungovala, jak efektivní byl výbuch? Po odpovědích na tyto dvě otázky třetí otázka zní: Byla jako první použita správná zbraň?

Nyní se tyto otázky, zvláště prvá z nich, snad mohou jevit jako samozřejmé, nicméně za operací vedených rychlým tempem, jako byly operace v Perském zálivu, zůstávají často bez odpovědi. Dopady laserem řízených pum jsou běžně nahrávány na video. I na systémech s nízkou věrností záznamu je možné zjistit, že některá ze zbraní nezasáhne cíl. Klíčem k tomuto hodnocení boje je tempo.

Za nepřetržitých a opakovaných leteckých operací je naléhavě nutné, aby velitelé na všech stupních věděli, jak operace probíhá. Suboptimální výbuchy nastávají, když se zbraně používají při jejich mezním dosahu. Výbuch nízké hodnoty, ať je způsoben čímkoli, má za následek, že je do záměrného bodu dopravena výbušná síla menší než požadovaná.

Vzhledem k okamžité nejistotě o úspěchu jedné zbraně se často používají dvě zbraně ke zvýšení pravděpodobnosti zničení. „Vystřel-vystřel-pozoruj“ je extenzivní, avšak nezbytná metoda při dnešních možnostech hodnocení boje. Mimo to, pokud zbraň nefunguje, je účelné vědět, proč nefungovala, aby příští útoky nebyly odsouzeny k selhání. Totéž platí pro nastavení zapalovačů: během operací musí být použít metody „pokus a chyba“ omezeno na minimum.

Když hodnocení bojového poškození průzkumného oddělení souhlasí s analýzou účinků zbraní operačního oddělení, je možno předložit návrh na opakování útoku. Je jasné, že čas je důležitý, protože rozhodnutí pro opakování útoku musí být přijato pokud možno brzy, má-li cyklus působení proti cíli probíhat rychle pro dosažení cílů stanovených velitelem. Jestliže samotná vojenská potřeba nepostačuje k ospravedlnění požadavku hodnocení boje, pak je nutno posoudit politické hledisko.

V posledních letech, v období charakterizovaném revolucí ve vojenství, se objevily tři faktory, které kladou nové požadavky na velitele vedoucí vojenské operace:

1. Legalita, zákonnost.
2. Proporcionalita, úměrnost.
3. Diskriminace, rozlišování (vedlejší škody).

Více než kdy dříve se dnes vojenská ofenzivní akce střetává s globálním veřejným hodnocením, a proto musí odpovídat tomu, co připouští „právo ozbrojeného konfliktu“. S tímto požadavkem souvisí mnohem náročnější úkol, a to útočit pouze na ty cíle, které mají zřetelně vojenskou povahu, což se snáze řekne než realizuje, např. při závislosti vojenských sítí na civilní komunikační infrastruktuře.

Ve všech případech musí být vojenská akce úměrná především spáchanému zločinu – musí být zřejmá jasná souvislost mezi zločinem a trestem.

Je stejně důležité **zasahovat cíle** pokud možno co nejpřesněji, rozlišovat cíl od jeho okolí. Zbloudilé střely způsobující civilní ztráty mohou ovlivnit veřejné mínění daleko nepříznivěji než jakékoli jiné faktory. Vedlejší škody na náboženských objektech jako jsou mešity či kostely vytvářejí při o volbě cílů další problémy, za něž se později platí.

Spolu se všemi těmito faktory mají převládající vliv na použití anebo potenciální použití letectva všudypřítomné sdělovací prostředky. Nikdy dříve nemohla ojedinelá, třicetisekundová zpráva ve sdělovacích prostředcích ovlivnit strategický výsledek mezinárodního sporu. **Moc sdělovacích prostředků může vést státníky až k rozhodnutím, která by normálně nepřijali.** Nikdy nebyla tradiční rozhraní mezi strategickým, operačním a taktickým stupněm tak neurčitá jako dnes.

Přejdeme-li k úloze, která bude požadována od budoucích zbraní, pak jsou *odolné podzemní cíle* ideálním příkladem pro možnost používání větších zbraní v cyklu působení proti cílům a hodnocení boje. Podzemní objekt je nejtvrdějším oříškem a vytváří tomu, kdo rozhoduje o cílech, mnohé problémy, z nichž tím největším je, jak dostat střelu, bombu na cíl. Aby toho bylo dosaženo, bomba sama musí být velmi pevná, aby odolala při nárazu a průniku, přičemž zapalovač musí být schopen počítat odolné vrstvy – povrch, odolnou vrstvu, kryt podzemního objektu, a potom také podlaží a dutiny.

Takový zapalovač byl již vyvinut ve Spojených státech. Je schopen přivést zbraň k výbuchu v dutině po proniknutí několika odolných vrstev. Tím je vyřešena jedna část problému. Je však také třeba vědět, zda byl útok účinný. Tradiční prostředky hodnocení bojového poškození by ukázaly otvor na povrchu cíle a muselo by se dlouho čekat na hodnocení spojovacího nebo agenturního průzkumu, zda byl objekt vyrazen jak bylo zamýšleno.

V současné době je ve Spojených státech zkoušen zapalovač, který při vniknutí zbraně do cíle zanechá na povrchu senzor a před samotným výbuchem vyšle do senzoru data o stavu zbraně, její poloze v cíli a o bodu a podmínkách nárazu (úhel a rychlost nárazu) a senzor tato data vyšle nosnému letounu, bezpilotnímu letadlu, družici, letounu AWACS, které je předají pozemní stanici, kde budou k dispozici pro analýzu v mnohem kratším čase. Tak by měla být umožněna metoda „vystřel-pozoruj-vystřel“. Budoucí zbraně mohou hrát větší úlohu při zjišťování úspěchu úkolu. I když budou dražší, budou vždy levnější než automatické použití dvou zbraní.

Při větší vzdálenosti vypouštění zbraní (jež je touhou všech, kdož nakupují zbraně) bude možnost osádky anebo senzorů umístěných na letadle ovlivňovat přesnost či sledovat úspěšnost zásahů velmi omezená. Větší vzdálenost sice poskytuje potřebnou schopnost vyhnout se lokální obraně, ale to je často v rozporu s politickými požadavky, vyjádřenými v pravidlech zasazení (*Rules of Engagement – ROE*). To je dalším důvodem, aby zbraň sama „hlásila“ zásah a přispěla ke konečné analýze. Tímto způsobem je možné upustit od „přítvavého“ modu operandi „vystřel-vystřel-pozoruj“, protože bude včas k dispozici důkaz, že ve většině případů nebude zasazení druhé zbraně třeba.

Opakování útoku nebude nutné

Ve věku stálého šetření a hledání úspor je hodnocení úderů zbraní důležité pro zvýšení jejich efektivity. Finanční zřetel je nižší počet potřebných zbraní jsou výhodné pro finančníky, taktická zdokonalení podle pravidla „jeden cíl, jedna rána“ jsou výhodná pro vojáky. A konečně celkově zlepšená situace a reálná možnost vyvracení důkazů chybných zásahů předložených protivníkem je zase výhodná pro politiky.

Hodnocení boje má možnost „násobit síly“, stejně tak, jako ji v posledních dvaceti letech mělo např. doplňování paliva za letu. Avšak pouze tehdy, bude-li hodnocení boje pojímáno jako celek, může být cyklus působení proti cílům skutečně efektivní. Bude-li zanedbáváno, bude nesnadné dosáhnout pokroku v dosahování stanovených cílů a koneckonců i příznivých celkových výsledků vojenských operací.

Podpora hostitelskou zemí a grémium národních teritoriálních velitelů

Vojsko územní obrany se cílevědomě připravuje na plnění svých rozhodujících operačních úkolů v míru, za války či v době krize. Jedním z typických úkolů pro toto vojsko je poskytování pomoci spojeneckým vojskům na našem území, tzv. podpora hostitelskou zemí – host nation support. Tato pro nás prozatím neznámá činnost je v zemích NATO již odzkoušena a byla institucionalizována do tzv. grémia národních teritoriálních velitelů. Uvádím překlad přednášky náčelníka operačního oddělení G3 velitelství pozemního vojska Bundeswehru plk. gšt. Spindlera, kterou přednesl k tomuto tématu pro příslušníky velitelství sil územní obrany v rámci štábních rozhovorů 1998.

Podstatným rysem multinárodní operace je ten fakt, že zpravidla různé národní kontingenty ozbrojených sil budou nasazovány v jedné či několika cizích zemích. Z těchto důvodů budou moci využít domácí logistické základny jen omezeně a za cenu vysokých nákladů. Podpora hostitelskou zemí je tedy zřejmě nejefektivnější cestou k řešení této složité úlohy. NATO včas vytvořilo předpoklady pro tuto vzájemnou podporu, přičemž vzalo v úvahu i národní zodpovědnost za logistiku.

Všechny účastnické státy NATO prohlásily, že jsou připraveny poskytnout civilní a vojenskou podpůrnou činností péči jako hostitelská země v míru, za války či krize, pro spojenecké ozbrojené síly pod národním velením nebo v rámci multinárodní organizace, které jsou dislokovány na státním území hostitelské země, nebo se přes něj přesunují.

Cvičení NATO na německém území ukázala, že tato podpora může být efektivně poskytnuta jen tehdy, když se tento závazek spojí s neustálou výměnou zkušeností a vzájemnou informovaností.

Na tomto základě podepsali národní teritoriální velitelé Belgie, SRN, Lucemburska, Holandska a velitel 21. TAACOM (*Theater Army Area Command*) – US, dohodu o tom, že se budou jednou za rok setkávat v informačním grémium. Tím byla založena konference, respektive grémium národních teritoriálních velitelů (*Nation Territorial Commanders Conference – NTCC*). Později, když poznaly užitečnost této instituce, přistoupily k NTCC Francie a Velká Británie.

Hlavním cílem NTCC bylo vytvořit postupy pro podporu ozbrojených sil hostitelskou zemí, a tak realizovat základní rozhodnutí států NATO v této oblasti. Přitom bylo domluveno, že každá země může při poskytování podpůrných činností uplatňovat národní zvláštnosti.

Vůle podporovat spolupráci v této oblasti byl krok správným směrem, což se potvrdilo během přípravy na válku v Perském zálivu a přesunu jednotek do zemí bývalé Jugoslávie.

Takto vzniklé postupy byly zpracovány do dokumentu „Směrnice národních teritoriálních velitelů (*Nation Territorial Commanders – NTC*) pro poskytování

podpůrných činností péči hostitelské země“. Tyto postupy se používají jak při cvičeních, tak při přípravě konkrétních nasazení.

Obsah dokumentů NTC

Postupy jsou založeny na následujících předpokladech:

► V hostitelské zemi je mír. To znamená, že platí zákony a pravidla volného trhu a bezpečnostní zákony pro válku, či krizi nebyly použity. Doplňkové síly a prostředky nebyly mobilizovány.

► Nebyla vyhlášena žádná opatření podle systému bojové pohotovosti NATO.

► Bylo učiněno politické rozhodnutí o poskytnutí podpory.

Omezující faktory:

■ Při poskytování podpory je nutné dodržovat suverénní práva hostitelské země. Toto se vztahuje zejména na zákony a pravidla v oblasti životního prostředí, dopravy, ale i na oprávněné zájmy a práva civilního obyvatelstva.

■ Při poskytování podpory je nutné dodržovat bezpečnostní ustanovení v národním pojetí hostitelské země.

■ Jestliže nestačí kapacity hostitelské země při poskytování podpory, musí být nasazované ozbrojené síly připraveny poskytnout doplňující síly a prostředky.

Všeobecné principy:

Vycházejíce z výše uvedených faktorů jsou podpůrné činnosti poskytovány na základě následujících obecných principů:

▲ Předtím, než je požadována podpora hostitelskou zemí, je nutno přezkoumat, zda vysílající země nemůže poskytnout pomoc sama. Nejde tedy o to šetřit vlastní prostředky, ale o pomoc tam, kde vlastní možnosti nestačí nebo nejsou k dispozici.

▲ Oblasti podpory mohou být zejména:

- doprava a řízení přesunů,
- zásobování všeho druhu,
- zabezpečení budov, prostorů apod.,
- zdravotnické zabezpečení.

▲ Nejde tedy o zakotvení automatismu v poskytování podpory, ale o podporu případ od případu.

▲ Země, která potřebuje podporu, předloží své požadavky a hostitelská země prověří, jak může pomoci. Pokud předloží požadavky více zemí, rozhoduje hostitelská země o prioritách.

▲ Při poskytování podpory může hostitelská země použít vojenských či civilních kapacit. Zásadně, v duchu NTC směrnic, se má dávat přednost vojenským kapacitám. Některé země však upřednostňují v praxi civilní kapacity.

▲ Podpůrné činnosti mohou poskytnout i zahraniční ozbrojené síly, které jsou trvale dislokovány v hostitelské zemi.

▲ Ke koordinaci a provedení podpůrných činností je u hostitelské země určen tzv. koordinátor projektu. Tento působí jako zprostředkovatel na určité úrovni spolupráce. Tím je podstatně zjednodušeno plánování a provádění pomoci.

▲ Je zcela jasné, že poskytování podpůrných činností, zejména při využití civilních kapacit, způsobuje určité náklady. Zde bylo rozhodnuto v zásadě poskytovat tyto služby oproti zaplacení. Existuje však možnost, dle zvážení hostitelské země, od této povinnosti ustoupit.

Průběh poskytnutí pomoci hostitelskou zemí

Fáze 1: Politické rozhodnutí a konzultace

Předpokladem pro použití směrnic NTC jsou odpovídající politická rozhodnutí hostitelské země a podporované země. Ohlášení záměru požadovat podpůrné činnosti se provede diplomatickou cestou. Přitom je sdělen vojenský záměr a úkol ozbrojených sil. Hostitelská země rozhodne o celkové podpoře a sdělí to zemi, která podporu požaduje. Přitom jsou vyřešeny i finanční otázky. Všechny tyto aktivity probíhají na diplomatické úrovni. Aby se ušetřil čas, jsou zpravidla ihned navázány kontakty mezi ozbrojenými silami.

Fáze 2: Vypracování koncepce pro podporu a koordinační rozhovory

Po těchto politických rozhodnutích předloží země, která požaduje podporu, žádost hostitelské zemi na úrovni ministerstva obrany. Zde je potřeba podpory popsána a je určen koordinátor projektu. Na této úrovni dojde během 48 hodin k prvním koordinačním rozhovorům.

Jedná se především o následující skutečnosti:

- druh a rozsah podpory,
- úroveň spolupráce,
- společné posouzení situace,
- časový harmonogram podpory,
- priority,
- prostorové vyjádření úkolu (hraniční přechody, přístavy, letiště apod.),
- omezující faktory,
- vojenská bezpečnost,
- práce s veřejností,
- organizace řízení,
- financování.

Hostitelská země prozkoumá jednotlivé požadavky a rozhodne o rozsahu poskytované podpory, popř. stanoví priority.

Fáze 3: Přijetí rozhodnutí k provedení podpory, plánování

Fáze 3 se vyznačuje přijetím rozhodnutí k jednotlivým druhům podpory a začátkem detailního plánování na všech úrovních spolupráce.

Fáze 4: Provedení podpory

Podpůrná operace je provedena na základě přijatých rozhodnutí a rozhodujícími kroky jsou:

- zřízení a provoz podpůrných zařízení,
- zjištění popř. zprostředkování civilní podpory,
- reakce na změněné požadavky podporovaných ozbrojených sil,
- finanční vyúčtování poskytované podpory.

Práce s veřejností

Podpůrné činnosti mohou být poskytnuty, jak při cvičeních, tak i při skutečných nasazeních. V obou případech má práce s veřejností velký význam. Pro práci s veřejností se zpracovává společná koncepce. Poskytování informací musí být v souladu s bezpečnostními opatřeními.

Bezpečnost

Zhodnocení bezpečnostní situace je součástí operačního plánování. Podpůrnou operaci je nutno plánovat tak, aby měla co nejmenší dopad na civilní obyvatelstvo a domácí hospodářství.

V plánovacích dokumentech se stanovuje způsob přepravy nebezpečných nákladů. Výjimky z tohoto plánu musí být vyžadovány a schvalovány zvlášť. Přesunované jednotky musí být seznámeny s podmínkami přepravy a musí je dodržovat.

Zavedení koncepce NTCC a další záměry

Uvedené zásady jsou bezpochyby důležitým základem pro vzájemnou podporu. I když tato myšlenka vznikla již v roce 1986, vyžaduje stálou aktualizaci a kontrolu. Na základě podstatných změn v bezpečnostně-politické situaci v Evropě byla koncepce NTCC v letech 1997-98 důkladně přepracována. Nové zásady musí být procvičeny na štábních cvičeních, aby bylo možno vyhodnotit prospěšnost novelizovaných směrnic. Na základě přesvědčení o pozitivním smyslu těchto zásad je nutné členy NTCC rozšířit o další evropské státy.

Vojsko územní obrany v tomto roce přistupuje k rozpracování koncepce *Host Nation Support*. K tomu bude provedeno první zkušební dvoustranné mezinárodní (binárodní) cvičení v této oblasti. Cvičení s názvem MOUNTAIN 99 se na podzim 1999 zúčastní příslušníci 22. VeÚZO Plzeň a 75. okresního obranného velitelství (VBK) Chemnitz. Tématem cvičení bude všestranné zabezpečení multinárodní brigády dislokované části v SRN a části v České republice. Zároveň bude Bundeswehr letos iniciovat přijetí České republiky, Polska a Maďarska do grémia národních teritoriálních velitelů (NTCC).

Přeložil a upravil: plk. gšt. Ing. Jiří Halaška

Cvičení krizového managementu

HEXAGRANT 99

V květnu 1999 proběhlo v některých zemích střední a jihovýchodní Evropy společné mezinárodní cvičení krizového managementu pod názvem HEXAGRANT 99. Tento článek má odborné veřejnosti, která se na jeho přípravě a průběhu přímo nepodílela, poskytnout základní informace o tomto cvičení.

Cvičení HEXAGRANT 99 navazovalo na předchozí cvičení HEXAGRANT 97, které vzniklo z iniciativy generálních štábů zúčastněných zemí a bylo zaměřeno na otázky spojené s podílem ozbrojených sil na řešení nevojenských krizových situací spojených s masivní migrací a ohrožením vnitřní bezpečnosti a veřejného pořádku. Protože tato problematika v žádné ze zúčastněných zemí nespadá do působnosti jejich rezortů obrany, byly do přípravy a průběhu cvičení zapojeny i další ústřední správní úřady.

Na závěrečné mezinárodní plánovací konferenci k tomuto cvičení bylo zúčastněnými státy dohodnuto uskutečnit pod názvem HEXAGRANT 99 v roce 1999 další obdobné cvičení s tím, že jeho tématem bude spolupráce ozbrojených sil a státních orgánů zemí střední Evropy při řešení povodní na národní a nadnárodní úrovni. Odpovědnost za mezinárodní koordinaci přípravy cvičení převzalo Ministerstvo obrany ČR.

Cvičení HEXAGRANT 99 se zúčastnily:

*** na mezinárodní úrovni:**

- štáby ozbrojených sil a orgány státní správy České, Maďarské, Polské, Rakouské, Slovenské a Slovinské republiky a dodatečně se do cvičení zapojily i některé orgány Spolkové republiky Německo,
- pozorovatelské týmy štábů ozbrojených sil Chorvatska, Rumunska, Švýcarska a Ukrajiny,

*** na nadrezortní úrovni v České republice:**

- mezirezortní krizový štáb aktivovaný na ministerstvu vnitra,
- pracovní štáb ústřední povodňové komise,

*** na úrovni ústředních správních úřadů a orgánů s celostátní působností v České republice:**

- krizové štáby ministerstva vnitra, ministerstva obrany, ministerstva zahraničních věcí, ministerstva zemědělství, ministerstva životního prostředí, ministerstva zdravotnictví, ministerstvo financí, ministerstvo průmyslu a obchodu, ministerstvo dopravy a spojů, Správy státních hmotných rezerv,
- určení pracovníci České národní banky, Českého hydrometeorologického ústavu, Českého červeného kříže,

*** na úrovni okresů krizové štáby a povodňové komise v okresech Břeclav, Hodonín, Jeseník, Olomouc, Přerov, Uherské Hradiště a Zlín,**

*** na úrovni Ministerstva vnitra ČR:**

- krizové orgány policejního prezidia ČR a ředitelství Hasičského záchranného sboru ČR, krizové orgány správ kraje Policie ČR v Ostravě a Brně, krizové orgány okresních ředitelství Policie ČR a okresních hasičských záchranných sborů okresů Břeclav, Hodonín, Jeseník, Olomouc, Písek, Uherské Hradiště a Zlín,

*** na úrovni Ministerstva obrany ČR:**

- krizový štáb ministerstva obrany a jeho operační středisko,
- určení pracovníků sekce obranného plánování MO, sekce vojenské bezpečnostní politiky MO, legislativní a právní sekce MO, majetkové sekce MO, finanční sekce MO, operační střediska Generálního štábu AČR a Hlavního úřadu CO, operační středisko Velitelství vojska územní obrany v Táboře, operační střediska Velitelství územní obrany v Ostravě a Brně,
- operační střediska regionálních úřadů CO v Ostravě a Brně,
- operační střediska okresních vojenských správ v okresech Břeclav, Hodonín, Jeseník, Olomouc, Písek, Uherské Hradiště a Zlín.

Na přípravě podkladů pro cvičení se rovněž podílely okresní úřady, okresní ředitelství Policie ČR a okresní hasičské záchranné sbory okresů Opava, Bruntál, Ostrava, Nový Jičín, Frýdek Místek, Šumperk a Kroměříž, které připravovaly podklady pro rozehrání cvičení za jejich územní působnost.

Za cíle cvičení HEXAGRANT 99 bylo stanoveno:

*** pro všechny cvičící státy:**

- procvičit koordinaci společných postupů orgánů krizového řízení států a vyšších vojenských štábů při řešení krizových situací nevojenského charakteru,
- ověřit možnosti vzájemné komunikace a výměny informací při řešení společných aspektů krizových situací nevojenského charakteru,
- přispět konkrétními návrhy k dopracování, respektive vypracování potřebných legislativních norem na bilaterální úrovni,

*** pro Českou republiku procvičit:**

- procedury a postupy orgánů krizového řízení na nadrezortní úrovni,
- koordinaci společných postupů ústředních správních úřadů, ozbrojených sil, ozbrojených bezpečnostních, záchranných a havarijních sborů a služeb,
- otázky součinnosti a jednotného řízení sil a prostředků ozbrojených sil a součástí integrovaného záchranného systému,

*** pro ministerstvo obrany procvičit:**

- procedury a postupy orgánů krizového řízení na nadrezortní úrovni,
- procedury a postupy spolupráce MO ČR s ústředními orgány státní správy při řešení krizových situací nevojenského charakteru,
- procedury a postupy při plánování nasazení sil a prostředků AČR a CO ČR pro řešení nevojenských krizových situací a poskytování humanitární pomoci,
- procedury řízení výkonných složek při řešení nevojenských – krizových situací,

*** pro ozbrojené síly, ozbrojené bezpečnostní, záchranné a havarijní sbory a služby:**

- stanovit míru jejich odpovědnosti při řešení nevojenských krizových situací,
- sladit proces přípravy jejich společného nasazení v rámci integrovaného záchranného systému.

Cvičení HEXAGRANT 99 proběhlo ve dnech 11. – 13. května 1999 a cvičilo se každý den od 07.00 do 17.00 hodin na mírových pracovištích. Cvičení bylo rozděleno na tři období procvičovaná v jednotlivých dnech cvičení.

Řízením cvičení v ČR byl Bezpečnostní radou státu pověřen místopředseda vlády Egon Lánský. V rezortu obrany převzal řízení cvičení ministr obrany Vladimír Vetchý a v rezortu vnitra byl řízením cvičení a řízením činnosti mezirezortního krizového štábu pověřen náměstek ministra vnitra Jaroslav Kopřiva.

Pro první období cvičení byl jeho astronomický i *operační datum* totožný, tj. *11. května 1999*. Hlavním námětem pro toto období byla organizace přípravy a nasazení sil a prostředků ozbrojených sil, ozbrojených bezpečnostních, záchranných a havarijních sborů a služeb k omezení ničivých faktorů přírodní katastrofy.

Pro toto období byla rozehrána situace, podle které byla v důsledku nepříznivého vývoje povětrnostní situace oblast střední a jihovýchodní Evropy postižena vydatnými a dlouhotrvajícími srážkami. V důsledku toho vznikly v horních částech povodí řek Morava, Odra, Váh, Bodrog, Tisa, Sáva, Mur a Dunaj rozsáhlé povodně spojené s masivním ohrožením bezpečnosti obyvatelstva a jejich majetků. Vzhledem k tomu, že podle předpovědi počasí se pokles srážek očekával nejdříve v horizontu čtyř až pěti dnů, předpokládalo se rozšíření povodňové situace i na střední a dolní část povodí uvedených řek.

V České republice v tomto období byla rozehrána kulminace povodňové vlny na řece Moravě v prostoru Moravičany, na řece Bečvě v prostoru Hranice n.M., na řece Odře v prostoru Bohumína na hranici s Polskem a na řece Dyji v prostoru Hevlína na hranici s Rakouskem. Na základě této rozehry byly v okresech Jeseník a Bruntál procvičovány řídicí a rozhodovací procesy spojené s dokončováním povodňových záchranných prací a zahájením povodňových likvidačních prací, v okresech Opava, Frýdek Místek, Nový Jičín, Ostrava, Šumperk a Břeclav byla pozornost soustředěna především na povodňové záchranné práce a v okresech Olomouc, Přerov, Kroměříž, Zlín a Hodonín na povodňové zabezpečovací práce.

Učebními úkoly pro toto období byly stanoveny:

- * organizace sběru věrohodných informací o situaci v povodňové oblasti,
- * analýza situace a stanovení opatření k jejímu řešení,
- * projednání společných způsobů řešení situace v příhraničních oblastech,
- * aktualizace existujících krizových plánů,
- * organizace přípravy a nasazení sil do postižené oblasti.

Pro druhé období cvičení s astronomickým datem 12. května 1999 bylo stanoveno *operační datum* na *16. května 1999*. Proti prvnímu období tedy došlo k operačnímu skoku v délce pěti dnů. Hlavním námětem pro toto období bylo operativní řízení sil a prostředků v průběhu eskalace přírodní katastrofy.

Pro toto období byla rozehrána situace, podle které se povodňové vlny přesunuly do střední a v některých případech dolních částí povodí výše uvedených řek. Vzhledem k příznivé změně povětrnostních podmínek se další dramatické zhoršení povodňové situace neočekávalo. Předpokládalo se ale zhoršení epidemiologické situace v postižených oblastech vzhledem ke kontaminaci podzemních a povrchových vodních zdrojů biologickými a průmyslovými zplodinami.

V České republice byla v tomto období rozehrána kulminace povodňové vlny na Moravě v prostoru Břeclavi s tím, že na ostatních řekách již docházelo k postupnému poklesu průtoků. Na základě této rozehry byly, s výjimkou Hodonína a Břeclavi, kde ještě probíhaly povodňové záchranné práce, na území všech ostatních postižených okresů organizovány především povodňové likvidační práce a přijímány opatření k zajištění bezpečnosti majetků evakuovaného obyvatelstva a veřejného pořádku.

Učebními úkoly pro toto období byly stanoveny:

- * operativní řízení použití sil a prostředků v regionech,
- * manévry, respektive zasazení dalších sil a prostředků do povodňové oblasti,
- * preventivní opatření k eliminaci vzniku ohnisek infekčních onemocnění,
- * preventivní opatření k eliminaci nárůstu kriminality v postižených oblastech,
- * opatření k zajištění chodu narušené infrastruktury (komunikace, spojení, výroba, zásobování),
- * evakuace obyvatelstva z postižených oblastí, zajištění nezbytných podmínek pro existenci (zásobování potravinami, léky, vodou, organizování náhradního ubytování),
- * organizace poskytování humanitární pomoci.

Pro třetí období cvičení s astronomickým datem 13. května 1999 bylo stanoveno *operační datum* na 21. května 1999. Opět tedy došlo k operačnímu skoku v délce pěti dnů. Hlavním námětem pro toto období byla organizace opatření k řešení následků přírodní katastrofy.

Pro toto období byla rozehrána situace, podle které po přechodu povodňových vln došlo v některých postižených oblastech v epidemickém výskytu nakažlivých nemocí, jejichž šíření podporuje nedostatek nezávadné užitkové vody, koncentrace evakuovaného obyvatelstva v dočasných ubytovnách a celkové zhoršení hygienických podmínek.

V České republice byl v tomto období rozehrán vznik rozsáhlé epidemie v prostoru okresů Uherské Hradiště a Zlín a rovněž ohrožení obyvatelstva v důsledku vzniku obdobné epidemie v prostoru Raciborz-Opole na území Polska.

Učebními úkoly pro toto období byly stanoveny:

- * organizace záchranných prací,
- * organizování humanitárních sbírek pro poškozené obce a rodiny,
- * organizování náhradního způsobu bydlení pro poškozené rodiny,
- * zásobování pitnou vodou, potravinami, léky a šatstvem,
- * prosazování opatření k obnově infrastruktury v poškozených oblastech a obcích,
- * přijímání opatření k zamezení šíření nemocí,
- * vyčlenění velkého množství vakcín proti šíření nakažlivých chorob,
- * organizování speciální dopravy a informování obyvatelstva.

Průběh cvičení byl řídicími orgány hodnocen vysoce pozitivně a v současné době probíhá jeho podrobné vyhodnocení, které bude předloženo Bezpečnostní radě státu a následně vládě ČR. Předpokládá se vypracování podrobného harmonogramu, na základě kterého budou závěry ze cvičení koncepčně rozpracovány do podoby návrhů na nezbytné legislativní a organizačně technické změny stávajícího systému povodňové ochrany a krizového řízení.

(spa)

Plukovník Josef TLACH

* 10. 2. 1896

† únor 1964

Slovenské národní povstání znamenalo pro plk. pěchoty Josefa Tlacha vyvrcholení jeho nelehké vojenské kariéry, kterou začal jako čs. legionář a ukončil „s málo vyhraněným postojem k lidově demokratickému zřízení ČSR“ v červnu 1948.

Josef Tlach se narodil 10. února 1896 v obci Šumice na Uherskohradištsku. Ne nejlepší rodinné sociální podmínky ho inspirovaly k rozhodnutí zůstat i po roce 1915 v c. k. armádě, kdy mu končila jednoroční služba u pěšího pluku 3 v Brně. O rok později se dostal na italskou frontu, kde byl v říjnu zajat. V březnu 1917 se dobrovolně přihlásil do československé legie a byl zařazen v hodnosti ppor. k čs. 32. pluku ve Folignu. Zanedlouho se vypracoval z funkce velitele čety a velitele minometného oddílu „Stoches“ na rakouském bojišti až na velitele praporu v italském Spellu. Z Itálie se do Českoslo-

venska vrátil s několika vojenskými vyznamenáními.

První vojenskou službu v mladém státě plnil při obraně hranic na Slovensku: nejdříve při jejich vytyčování a později přímo v boji na obranu slovenského území. Koncem roku 1919 se stal velitelem kurzu poddůstojnické školy v Milovicích na Moravě a o rok později i v Košicích. Od října 1922 až do jarních měsíců 1938 sloužil u pěšího pluku č. 41 v Žilině, kde se v roce 1923 oženil s Marií Šujanskou. Jejich manželství zůstalo bezdětné.

Za téměř šestnáct let služby v pěším pluku č. 41 Dr. Edvarda Beneše působil v různých velitelských funkcích na úrovni roty až pluku, přičemž si neustále zvyšoval vojenskou i odbornou kvalifikaci především formou kurzů: v roce 1926 absolvoval vyšší kurz pro štábní důstojníky a byl povýšen na štábního kapitána, o čtyři roky později úspěšně prošel střeleckým kurzem v Milovicích a o další čtyři roky později uspěl i ve vozatajském kurzu pro důstojníky kulometných rot v Pardubicích. Ze všech hodnocení i vzpomínek vynívá, že byl energický a upřímný povahy. Tyto vlastnosti navíc byly

podpořeny jeho smyslem pro spravedlnost. Kromě jiných zájmů rád jezdil na koni a obecně byl považován za důstojníka „s vybraným vystupováním“. Jeho vojenství nadřízení však ale též zdůrazňovali, že jeho temperamentní povaha často v složitějších situacích podléhá neuváženému až lehkomyšlnému konání.

Za mobilizace v září 1938 se stal velitelem hraničního strážního pluku (později praporu) šesté pevnosti Horka – Králiky, odkud byl v polovině prosince téhož roku odvelen zpět ke kmenové jednotce v Žilině. Zde byl v druhé polovině března 1939, tedy již za existence slovenského státu, určen zástupcem velitele pluku.

Důvody jeho ponechání v sestavě slovenské armády a navíc i funkční povýšení byly prosté: vznikající armáda satelitního státu Německa neměla dostatek zkušených důstojníků. I když oficiálně politické orgány slovenského státu poukazovaly na „nežádoucí český živel“ především v státních službách, realita potřeby byla v tomto ohledu důležitější. Navíc ku prospěchu mjr. pěch. J. Tlacha přispěl i fakt, že měl za manželku Slovenku. Dne 15. června 1939 byl v hodnosti majora přijat do trvalé služby ve slovenské armádě.

Už jako velitel náhradního praporu pěšího pluku 1 v Levoči však vyjádřil svou nelibost nad účastí slovenské armády ve válce proti Polsku po boku Německa a o rok později navázal i první spojení s československým demokratickým odbojem na Slovensku, především s vojenskými členy skupiny Obrana národa. Od října 1940 do ledna 1942 plnil funkci přednosty všeobecného oddělení na Velitelství pozemního vojska v Banské Bystrici, kde krátce po napadení SSSR Německem založil spolu s dalším důstojníkem české národnosti, sloužícím ve slovenské armádě – pplk. děl. Jakubem Hluchým – a Slovákem npor. M. Murínem, mjr. A. Kordou, mjr. Š. Hanusem a dalšími odbojovou skupinu Victorie, která pracovala především mezi důstojníky a vojáky slovenské armády. Tlach ve skupině připravoval a rozšiřoval mezi vojáky i civilisty protifašistické letáky a tiskoviny, ale plnil též zpravodajské úkoly pro československou exilovou vládu v Londýně, které se k ní dostávaly prostřednictvím kurýrů.

V lednu 1943 byl pplk. J. Tlach odvelen k vojenské správě MNO do Bratislavy a stal se zástupcem velitele Civilní protiletectké obrany (CPO). Zde rozšířil svou protinacistickou a protilidáckou činnost zapojením na členy skupin Flóra a Justícia. Spolupracoval se švagrovou gen. R. Viesta Květoslavou Viestovou, prof. MUDr. Karlem Kochem, mjr. Milošem Markem, který ho později kontaktoval s ilegálním Vojenským ústředím připravujícím povstání na Slovensku a též ilegální Slovenskou národní radou. Po přestěhování velitelství CPO do Banské Bystrice v lednu 1944 stanul v čele technicko-organizačních příprav Slovenského národního povstání ve městě a jeho okolí a současně se podílel na koordinaci společného bojového postupu vojáků a partyzánů.

Od prvního dne povstání velel banskobystričské vojenské posádce a patřil k důstojníkům, kteří tvořili velení první československé armády na Slovensku. Po reorganizaci povstalecké armády 10. září 1944 se díky své rozhodnosti a rozvaze stal velitelem I. taktické skupiny (TS) Kriváň, která zaujímala v celé armádní struktuře zvláštní postavení. Skupina byla sestavena z útvarů armádních záloh a očekávalo se od ní plnění úkolů druhého operačního sledu, co představovalo především obranu území centrálního povstaleckého trojúhelníku Brezno – Banská Bystrica – Zvolen, strážní

službu u budov státních, politických, vojenských i partyzánských orgánů a velitelství a důležitých objektů, a též budování obraných postavení (především na Šturci) a opevnění (od Riečky přes Tajov, Dolní Mičinou až po Oravce). Plk. Tlach osobně dohlížel na působení výcvikového střediska BUK rozloženého v horehronských obcích Nemce, Selce a Kynceľová, kterému velel pplk. let. Karel Budín. Zde se kromě jiných vojenských útvarů vyzbrojily a vycvičily i dvě roty českých dobrovolníků, se kterými se původně počítalo – po rozšíření povstání – pro boj v protektorátu.

Jednotky skupiny Kriváň pod Tlachovým velením zasáhly také přímo do frontových bojů: podílely se na přeskupení povstalecké obrany na severozápadním a západním úseku fronty po ústupu z Turce a významně zasáhly i do nelehkých bojů o Čremošné a údolí Malého a Velkého Šturce. Za velení v bojích o Malý Šturec gen. Ján Golian udělil pplk. Tlachovi osobní pochvalu a současně byl k 1. říjnu 1944 povýšen do hodnosti plukovníka pěchoty.

Svůj poslední rozkaz vydal plk. Tlach 27. října 1944 večer v Turecké. Nařizoval podřízeným jednotkám ústup na Donovaly, kde i on sám, jako jeden z mála povstaleckých velitelů, převzal poslední rozkaz od gen. Rudolfa Viesta, nařizující přechod armády na partyzánský boj. Sám se stal nejdříve příslušníkem oddílu Róbert a od ledna 1944 velitelem 4. partyzánského praporu 2. čs. paradesantní brigády, se kterým se koncem února 1945 probil k rumunské armádě. Za necelý týden byl plk. Josef Tlach byl ustanoven velitelem vojenské posádky v Prešově a později v Banské Bystrici, kde ho zastihl i konec války.

V letech 1945 – 1948 působil v několika velitelských funkcích: byl zástupcem velitele 3. vojenské oblasti, velitelem 2. pěší divize v Banské Bystrici a krátký čas i dočasným velitelem 10. pěší divize se sídlem v Košicích, která se účastnila bojů proti banderovcům. Ve druhé polovině roku 1947 byl pro údajně chybné vedení akcí a nedůsledné plnění rozkazů přeřazen do nižší funkce velitele výcvikového tábora Lešť. Po únorovém převratu se na jeho adresu množily i politické výtky, které vedly nakonec 1. června 1948 k jeho přeřazení do zálohy. Začátkem 50. let odešel ze Slovenska na rodnou Moravu, kde zemřel v polovině února 1964.

PhDr. Zlatica Zudová-Lešková, CSc.

New Strategy of the Alliance by Lt.Col. Ing. René Nastoupil, CSc. One of the most important documents adopted at this April summit held in Washington, D.C., was the so-called New Strategy of the North Atlantic Treaty Organization. The author of this article, who is a Czech representative to NATO headquarters in Brussels, Belgium, compares this strategy with a previous one, adopted in Rome in 1991, and underlines main reasons for which a Policy Coordination Group, headed by Deputy Secretary General Mr. Anthony J. Grag, was ordered in 1998 to revise the old concept and to draft a new one. There are among others prospective roles and missions that have to reflect e.g. crisis management, peace-keeping or counter proliferation operations, including non-Article 5 crisis response operations, all in new security surroundings. For those, who are interested in full text of new strategy concept, he also offers an Internet address: <http://www.nato.int/docu/pr/1999/p99-065e.htm>

Harmonization of Standardization in NATO and Defence Planning by Lt.Col. Ing. Jaroslav Stojan. This article has no high ambitions to explain all problems of NATO standardization process. The author only wants to underline close ties between capability initiative process and overall defence planning framework. Force planning is a two-year process based on ministerial guidance, force goals, defence review and out-of-cycle consultations. The author introduces such organizations like NATO Committee for Standardization (NCS) known as AC/321 (which is in fact the highest NATO body of standardization), NATO Standardization Organization (NSO), etc. Operation interoperability is one of many means that enable to forces to operate effectively. It is done mostly by the implementation of agreed administrative, operational and materiel standards – STANAGs.

Future of Trend Analyses and Defence Research Orientation towards NATO by Ing. Josef Janošec, CSc. In 1998, the Czech Army opened unique defence research project "KLÍČMO – Trend Analyses for Setting Directives of Defence Research Develop-

ment". There were three interdisciplinary working conferences dealing with problems of structure of defence research, level of defence research in the world and its comparison with that in the Czech Republic, trying to determine real capacities of our defence research. If those trends are corresponding to the facts, we may build functional defence structures. This has also a great influence on defence budget and allocation of resources. In this work, we make use of knowledge and information received from NATO Science Committee, Research and Technology Organization, Research and Technology Board Committee of the Challenges of Modern Society, and many other NATO scientific programmes.

Non-Military Defence – New Term in the Field of Defence Planning by Maj. Ing. Lubomír Spáčil, CSc. This term appeared first in the "Security Strategy of the Czech Republic" publication. Non-military planning is now inseparable part of all security measures. It includes: internal security, including counter-measures against civilian disorders, shelters for population, defence of national economy, including financial reserves funds, emergency planning, etc. It is backed by civil-military relations, especially in time of natural disasters. The article is accompanied by a scheme which shows mutual relations between defence planning and civil emergency planning. We may see that all those activities are covered by the Security Board of the State, as a leading body in this field.

The Role of Politology in Education of Military Professionals by Mgr. Zdeněk Kříž. For some time past, the theme of political science is frequently discussed by Czech mass media. Politology explains or explores all social phenomena connected to politics, last but not least with the armed forces. Military politology has several leading figures who laid foundations for this scholarly subject: Carl von Clausewitz, the sociologist Samuel Huntington (The Soldier and the State) or well-known in our country Charles Moskos, whose works were also published in Czech. The purpose of this article is to persuade the readers that it is necessary to introduce

politics into military schools, so that our future military professionals might understand among others international political structures, to which we are eagerly going to integrate.

MILITARY ART

Strategy for the 21st Century by Col. Ing. František Valach, CSc. At present, all layers of society speak about strategy: economists, diplomats, businessmen, soldiers ... Military theoretician Col. Warden regards strategy as an art of re-forming goals of national security into military plans and operations. The military strategy depends on how the future conflicts and wars are going to look like. In spite of their obvious diversity, all strategies will share several common items: (i) correctness (low casualties, small collateral damages, non-lethal weapons), and that (ii) any enemy will be regarded as a whole. He differentiates two levels of strategy: high strategy and strategic horizon. His opponent, Polish Col. Szafranski, argues that this can't be applied to all conflicts, such strategy can be applied only to industrial states. The author of this article leaves the thing unsolved. It is up to the readers to decide who is right.

The Analysis of Variants of Military Activities by Lt.Col. Ing. Milan Hanousek. This article is the fourth one from free series dealing with decision-making process in the NATO forces. In this sequel, the author describes one of most important activities of the commander and his staff: the analysis of military activities and discrimination of optimal solution in the process called in NATO armies as "wargaming". He describes G2/S2 and G3/S3 activities, in defence or in attack, respectively. The final say in determining of best variant of military activities has the Chief of Staff who recommends to the Commander the optimal decision. This article extensively draws from the US Army Field Manual 101-5 Operational Plans and Orders, and FM 105-5 Staff Organization and Operations.

The Experiences from Peacekeeping Operations by Lt.Col. Ing. Igor Kandráč. Lessons learned in Peacekeeping operations put in the first place the so-called interoperability of

communication systems, then cooperation between various national contingents, information and intelligence exchange. Only when we find out the real source of conflict we can create necessary predispositions for conducting peace operations, of course backed by a proper mandate. Indispensable role is played by a host nation, especially as far as logistics support is concerned. Rules of such support are in a publication summarizing experiences from peace-keeping operations "Compendium of Lessons Observed During Logistics Support of Peacekeeping Operations" published by NATO Logistics Directorate for Infrastructure.

Goals of Air Force (*Doctrine of the Royal Netherlands Air Force*). The idea of this article is based upon newly published Dutch Air Doctrine. It deals with general purpose and goals of armed forces, namely air force, types and characteristics of regular or irregular conflicts. Four levels of strategic process are laid down (i) political-strategy level and (ii) military-strategy level, (iii) operational-strategy level and (iv) tactical level. Attention is paid to air force deployment, or simply to air strategy. Owing to notorious problems with Czech aviation, prospective purchases of supersonic planes, our force planners should learn something from foreign experiences, in this case from a country which is by half smaller than ours. But what we have in common is our membership in NATO organization.

Air Force in Peacekeeping and Humanitarian Operations. The Air Force is capable of employing at all levels of spectrum of peace and humanitarian missions, each of which consists of various aspects. Therefore the air force deployment can have both positive and negative aspects. The Netherlands Air Doctrine in nearly exhaustive way depicts probable missions and tasks of military aviations during peacekeeping, peace-enforcement, peace-building, peace-making operations, or the so-called humanitarian assistance. During such missions air force fulfills missions as follows: surveillance, stabilizing measures, and preventive deployment. In so doing, the conflict prevention is probably the most important role of air power today.

OPINIONS, CONTROVERSY

Centralization versus Decentralization (*Two Systems of ACR Economy*) by *Lieut. Bohuslav Pernica*. In 1994 there were significant changes in economy system in MoD, when several international expense standards were introduced. The underlying reason for this was the need to strengthen civil control of the forces. The military had to be evaluated like any other (i.e. civilian) institution, according to economy inputs and outputs. Such system has several dimensions: legislative, organizational, territorial, economy and time dimension. There is a tendency for more and more transparent financial flows. Financial directorates depend on political decisions and civil public is interested in the ways the means are spent. The author of this article is involved in allocation of defence budget and therefore he himself is dedicated to the problem of effective spending of those funds.

Embarrassment over Security Strategy of the Czech Republic by *PhDr. Antonín Rašek*. The former Czechoslovak Defence Deputy Minister looks back at half a century of security thinking. Firstly, before World War II, we were under the influence of France, with static, "fortress" defence, then under "Soviet military science", when all military concepts were simply ordered to realize them. Now we have a genuine security strategy of our own, but according to Mr. Rašek, this strategy has several handicaps. The first one is the fact that this security strategy had been drawn long before we joined the North Atlantic Alliance. He has also several reservations to risks and threats analyses. The higher attention should be paid to their assessments, to classification of security paradigms. And finally, insufficient stress is put on selfdefence capability, which is the most important thing even according to NATO standards.

Informatization of Defence Sector – KIRO 99 by *Lt.Col. Ing. Jiří Šindýlek*. Informatization is undoubtedly important part of DoD development. It tackles the problems of effectivity, speed, interoperability of command and control. It is a multiplier of weapons power, sources, troops, the efficiency of which is limited by incomplete and delayed information. It especially concerns of higher levels of

management, where the need of processed information is high. The program "KIRO 99" is a logical result of our effort to remove or delete some mistakes which have their origins in speeded up development of informatization in the defence sector. There are many duplicates and alternatives, which ought to be overcome. One of tools for this is "Configuration and Data Management", improved by KIRO 99, controlled from one centre, which together represent qualitative new solutions to the problem.

INFORMATION SERVICE

Concept of Crisis Management Authorities System by *Maj. Ing. Lubomír Spáčil, CSc.* After extensive floods in Moravia in June 1997, the representatives from the Czech Republic, Hungary, Poland, Austria, Slovakia and Slovenia took part in international training HEXAGRANT-97, which made use of not long ago experienced disaster. The Section of Strategic Management, DoD, in cooperation with the Section of Crisis Management of the Ministry of Interior, worked up collected data and drew up a document which bears the same title as this article. His author who also belongs to the staff who compiled this concept, makes us acquainted with authorities, bodies and organizations, standing groups and crisis staffs, from local to top levels of management, that were set up to prevent such natural disaster in the near future.

From Vietnam to Kosovo (*Problems of Forming Security Policy for the 21st Century*). The army is the largest and the best armed force in a state. It has a specific style of directive management; many activities, facts ought to be kept secret. Therefore there is a risk that the military could be misused. The experiences from armies of democratic countries prove that control of the forces in the first place follows implementation of state foreign and military policy, capacities for missions and tasks the army is prepared for. It is not a "civilian oversight", but more "civil control" of the forces, via politics, diplomats, civil-military relations. The methods of implementing of such control on U.S. forces (from Vietnam War to conflicts in the former Yugoslavia) and in forces of other democratic nations is explained in this article, which is mostly based on a study by Edward N. Luttwak, published in military-political journal *Survival* 1/99.

Představení autorů tohoto čísla

Plk. gšt. Ing. Jiří Halaška, nar. 1956. VVŠ Vyškov. Prošel všemi velitelskými a štábními funkcemi od čety až po divizi. Náčelník SPV 1. as Tábor. Absolvoval tříleté postgraduální studium na VA Frunze v Moskvě, studium na Velitelské akademii Bundeswehru v Hamburku, čtyřměsíční kurz operačního plánování NATO tamtéž. V současné době je náčelníkem sekce operační a bojové přípravy Velitelství vojska územní obrany Tábor.

Pplk. Ing. Milan Hanousek, nar. 1956. Absolvoval VA Brno, obor PLRV. Poté působil u plrb Brno, v letech 1981-85 zpravodajský náčelník plrb. 1985-91 pracoval na ZS/GŠ. Od r. 1992 působí jako pedagog na katedře vojenského zpravodajství VA Brno. Od roku 1994 ve funkci náčelníka skupiny průzkumu – zástupce vedoucího katedry. V roce 1994 absolvoval tříměsíční štábní kurz v Institutu národní obrany nizozemské armády v Ypenburgu. Od roku 1993 je zařazen do vědecké přípravy v rámci doktorandského studia na VA Brno v odboru vševojskové problémy vojenského umění, směr vojenské zpravodajství. Studuje kurz generálního štábu VA, operačně-velitelský kurz.

Ing. Josef Janošec, CSc., nar. 1951, VA Brno (geodezie a kartografie). Vykonával řadu odborných funkcí, byl vedoucím odboru systému řízení vědy, techniky, prognózování a výzkumu Institutu pro strategická studia. Od r. 1993 náměstkem ředitele IVOU, poté ředitelem odboru vojenského umění Ústavu obranných studií AČR. Byl pracovníkem odd. vědy odboru správy majetku MO. Nyní pracuje v oblasti řízení obranného výzkumu. Publikuje v Mezinárodní politice, Vojenských rozhledech.

Pplk. Ing. Igor Kandráč, nar. 1960, absolventem VVŠ PV Vyškov, 1989-1992 postgraduální studium na Vojenské akademii Brno. Prošel základními velitelskými a štábními funkcemi na taktickém stupni velení. V současné době je náčelníkem předmětové skupiny na katedře vojenského zpravodajství a elektronického boje, Fakulty velitelské a štábní na VA Brno. Od roku 1995 absolvoval několik krátkých zahraničních kurzů k problematice mírových operací.

Mgr. Zdeněk Kříž, nar. 1972, Filozofická fakulta Masarykovy univerzity v Brně, obor politologie-historie (1991-96). Od r. 1996 je odborným asistentem na katedře sociálních věd VA Brno pro obor politologie. Je absolventem prvního kurzu bezpečnostní politiky a řízení obrany státu v letech 1996-97. Externí spolupracovník katedry politologie Fakulty sociálních studií Masarykovy univerzity v Brně. Od r. 1996 doktorandské studium na téže fakultě. Člen redakční rady „Politologického časopisu“. Vedoucí autorského kolektivu publikace „Česká republika v bezpečnostní architektuře Evropy“, Praha 1998.

Pplk. Ing. René Nastoupil, CSc., nar. 1956. VVŠ PV Vyškov, vědecká aspirantura na VA Brno, Škola strategických studií a válečné ekonomiky v Evropském středisku G. Marshalla, kurz pro přípravu důstojníků na práci v NATO. Po výkonu základních velitelských funkcí zastával odborné a řídicí funkce v Ústavu vědeckých informací a Ústavu obranných studií AČR a na odboru obranné politiky a strategie MO. V současné době pracuje ve strukturách NATO v Bruselu.

Por. Ing. Bohuslav Pernica, nar. 1973. Vystudoval Vysokou vojenskou školu pozemního vojska ve Vyškově, Fakulta ekonomiky obrany státu, obor finanční zabezpečení (1997). Jeden rok praxe u raketového pluku (náčelník finanční služby). V současné době je odborným asistentem katedry obchodně finanční FEOS VVŠ PV Vyškov. Prvním rokem se účastní doktorandského studia, téma ekonomika ozbrojených sil, na Fakultě ekonomiky obrany VVŠ PV ve Vyškově. Publikoval několik článků ve sborníku vojenské akademie.

PhDr. Antonín Rašek (genmjr. v záloze). Nar. 1935. Absolvoval pěchotní učiliště, sloužil šest let u letectva. Dálkově vystudoval FF UK, obor filozofie a historie. Poté se stal vojenským novinářem a pracoval v oblasti společenských organizací v armádě. Po srpnu 1968 z armády propuštěn. Věnoval se jako výzkumný pracovník, lektor a poradce průmyslové sociologii řízení, a to v Institutu poradenství Československého komitétu pro vědecké řízení (1970-75) a ve Výzkumném

ústavu strojírenské technologie a ekonomiky (1975-89). Od ledna 1990 do září 1992 byl civilním náměstkem ministra obrany pro sociální a humanitární věci a poté ředitelem Institutu pro strategická studia (1993). Bezpartijní předseda branné komise ČSSD (1994-95). Nyní je publicistou a věnuje se literatuře.

Mjr. Ing. Lubomír Spáčil, CSc. Nar. 1961. Vojenskou fakultu Vysoké školy dopravy a spojů v Žilině ukončil v r. 1985, aspirantura tamtéž v r. 1994. Absolvoval třísemestrový kurz ekonomiky a manažerského řízení v krizových situacích na Institutu krizového managementu VŠE. Prošel základními funkcemi orgánů vojenské dopravy, poté působil na hlavním týlu bývalého MO a v oblasti krizového managementu na ministerstvu dopravy, poté vedoucí oddělení krizového plánování na sekci obranného plánování MO ČR, nyní vedoucí oddělení krizového plánování sekce obranného plánování MO.

Pplk. Ing. Jaroslav Stojan, nar. 1950. Absolvoval VA-Brno v roce 1973 v oboru raketového a dělostřeleckého vyzbrojování. V letech 1973-1980 působil na různých funkcích výzbrojní služby u 1. armády, v letech 1980-1992 pracoval na technických funkcích u Ústřední muniční základy. Od října 1993 pracoval u sekce zahraničních vztahů MO na úseku zabezpečování spolupráce se státy NATO, zejména v oblasti kooperace s průmyslovými firmami. V letech 1996-1997 působil v rámci majetkové sekce MO na

úseku investičního rozpočtování, od 1. 2. 1998 v sekci obranné politiky MO na úseku koordinace standardizace. Dne 1. 5. 1999 byla koordinace standardizace přesunuta pod vrchního ředitele majetkové sekce.

Pplk. Ing. Jiří Šindýlek. Nar. 1955. Vysoká vojenská technická škola Martin. Absolvoval postgraduální studium teorie a metody řízení na Vysoké škole ekonomické v Praze. Prošel několika velitelskými funkcemi, zabýval se zásobováním a logistikou a pracoval na Hlavní správě vyzbrojování a technického zabezpečení. V roce 1994 přešel na štáb logistiky a v současné době vykonává funkci zástupce náčelníka odd. informatiky inspektora logistiky. Byl zástupcem ředitele projektu výstavby informačního systému logistiky a nyní je ředitelem týmu pro koncepci ISL. Publikuje ve vojenských odborných časopisech.

Plk. Ing. František Valach, CSc., nar. 1947, VA Brno, v roce 1988 aspirantura tamtéž. V roce 1994 ukončil kurz Monterey Mobile International Defense Management Course. V r. 1995 absolvoval stáž na velitelství ozbrojených sil USA v Evropě, kurz výchovy k národní bezpečnosti Fakulty velitelské a štábní VA v Brně a Center for European Security Studies (Gröningen). V roce 1996 kurz krizového managementu na škole NATO (SHAPE). Do roku 1990 ve vojscích a štábech bývalého ZVO. Od r. 1991 na MO a GŠ AČR v Praze. V současnosti pracuje v sekci vojenské bezpečnostní politiky.

Contents

Military Strategy of the Czech Republic	3
Lt.Col. Ing. René Nastoupil, CSc. New Strategy of the Alliance	13
Lt.Col. Ing. Jaroslav Stojan Harmonization of Standardization in NATO and Defence Planning	22
Ing. Josef Janošec, CSc. Future of Trend Analyses and Defence Research Orientation towards NATO	36
Maj. Ing. Lubomír Spáčil, CSc. Non-Military Defence – New Term in the Field of Defence Planning	44
Mgr. Zdeněk Kříž The Role of Politology in Education of Military Professionals	51

MILITARY ART

Col. Ing. František Valach, CSc. Strategy for the 21st Century	58
Lt.Col. Ing. Milan Hanousek The Analysis of Variants of Military Activities	62
Lt.Col. Ing. Igor Kandráč The Experiences from Peacekeeping Operations	77
Goals of Air Force <i>(Doctrine of the Royal Netherlands Air Force)</i>	84
Air Force in Peacekeeping and Humanitarian Operations	94

OPINIONS, CONTROVERSY

Lieut. Ing. Bohuslav Pernica Centralization versus Decentralization <i>(Two Systems of ACR Economy)</i>	103
PhDr. Antonín Rašek Embarrassment over Security Strategy of the Czech Republic	111
Lt.Col. Ing. Jiří Šindýlek. Informatization of Defence Sector – KIRO 99 <i>(The Author's Proposal)</i>	117

HISTORY PAGES

Looking for Internal Enemy? <i>(Military Counterintelligence 1948-1956)</i>	127
---	-----

INFORMATION SERVICE

Maj. Ing. Lubomír Spáčil, CSc. Concept of Crisis Management Authorities System	133
From Vietnam to Kosovo <i>(Problems of Forming Security Policy for the 21st Century)</i>	143
Deployment of Precision Guided Weapons	155
Strategic Air Offensive: War of the Future?	162
Cyclus of Combat Assessment	167
Host Country Support and National Territorial Commanders Conference	171
Crisis Management Exercise HEXAGRANT 99	175

PERSONAL DATA

Colonel Josef Tlach	179
----------------------------	-----

English Annotation	182
---------------------------	-----

Who is Who in This Issue	185
---------------------------------	-----

English Table of Contents	187
----------------------------------	-----

O b s a h

Vojenská strategie České republiky	3
Pplk. Ing. René Nastoupil, CSc. K nové Strategické koncepci Aliance	13
Pplk. Ing. Jaroslav Stojan Harmonizace standardizace v NATO s problematikou obranného plánování <i>(Standardizace v NATO – není normalizace)</i>	22
Ing. Josef Janošec, CSc. Budoucnost trendových analýz pro orientaci obranného výzkumu ve vztahu k NATO	36
Mjr. Ing. Lubomír Spáčil, CSc. Nevojenská obrana – nový termín v oblasti obranného plánování	44
Mgr. Zdeněk Kříž Role politologie při vzdělávání vojenského profesionála	51

VOJENSKÉ UMĚNÍ

Plk. Ing. František Valach, CSc. Strategie pro 21. století	58
Pplk. Ing. Milan Hanousek Analýza variant bojové činnosti	62
Pplk. Ing. Igor Kandráč Zkušenosti z mírových operací	77
Jaké jsou úkoly vzdušných sil? <i>(Doktrína nizozemského královského letectva)</i>	84
Letectvo v mírových a humanitárních operacích	94

NÁZORY, POLEMIKA

Por. Ing. Bohuslav Pernica Centralizace verus decentralizace <i>(Dva systémy hospodaření v AČR)</i>	103
PhDr. Antonín Rašek Rozpaky nad Bezpečnostní strategií České republiky	111

Z HISTORIE

Hledání vnitřního nepřítele? (Vojenská kontrarozvědka 1948-1956)	127
---	-----

INFORMACE

Mjr. Ing. Lubomír Spáčil, CSc. Koncepte systému orgánů krizového řízení	133
Od Vietnamu ke Kosovu (Problémy formování bezpečnostní politiky pro 21. století)	143
Použití přesných řízených zbraní	155
Strategická letecká ofenziva: válka budoucnosti?	162
Cyklus hodnocení boje	167
Podpora hostitelskou zemí a grémium národních teritoriálních velitelů	171
Cvičení krizového managementu HEXAGRANT 99	175

PERSONÁLIE

Plukovník Josef Tlach	179
-----------------------	-----

Anglické anotace	182
------------------	-----

Představení autorů tohoto čísla	185
---------------------------------	-----

Obsah v angličtině	187
--------------------	-----

Vydává Ministerstvo obrany ČR,
AVIS – Agentura vojenských informací a služeb.

Adresa:
Redakce časopisu VOJENSKÉ ROZHLEDY
Rooseveltova 23
160 01 Praha 6 - Dejvice

Tiskne Vojenský zeměpisný ústav, Praha.

Pplk. Ing. Richard Hašek (šéfredaktor), telefon (20) 21 57 30,
Jaroslav Furmánek (zástupce šéfredaktora), telefon (20) 21 57 33.
Fax: (20) 21 59 17
E-mail: kauckys@army.cz

Redakční rada: plk. Ing. Karel Eminger, genpor. Ing. Jiří Martinek, plk. doc. Ing. Petr Němec, CSc.,
plk. Ing. Jaroslav Paleček, Ing. Milan Štembera, CSc.

Ročník VIII. (XL.). Toto číslo bylo dáno do tisku 26. 5. 1999. Čtvrtletník. MKČR 6059, MIČ 47751,
ISSN 1210-3292.

Podávání novinových zásilek povoleno: Českou poštou, s. p. Odštěpný závod Přeprava, čj. 856/97, dne 28. 2. 1997.

VOJENSKÉ ROZHLEDY